Norsk portræt-Galleri

Förord till den elektroniska utgåvan

Under arbete...

Norsk Portræt-Galleri.

Norsk

Portræt-Galleri.

En Cyklus Mindeblade om bekjendte norske Mænd og Kvinder
i ældre og nyere Tider, <td cmed kortfattede Biografier af forskjellige Forfattere.

———

Udgivet
af
Chr. Tønsberg.

CHRISTIANIA.
Udgiverens Forlag. H. Tønsbergs Bogtrykkeri.
1877.

I N D H O L D.

Jacob

Aall.

Jacob Aall er født 1773 den 27de Juli i Porsgrund, hvor Faderen Nie. Benj. Aall var en agtet, oplyst og formuende Kjøbmand. Moderen Ambor, født Jørgensen, var en from og religiøs Kvinde, kvis Sindsretning forplantedes til Børnene, paa samme Tid som Faderens Alvor gav Sønnen Jacob, hvorom her skal tales, denne Beskedenhed og Frygtsomhed i Charakteren, som siden i hele hans Liv ytrede sig. Indtil sit 15de Aar forblev han i Forældrenes Hus, hvor han efter hinanden havde tre uduelige Lærere, saa han Lidet eller Intet lærte, og var, da han i 1788 af Faderen sattes ind i Nyborgs Latinskole, en aldeles forsømt Skolediscipel. Her bragte han det imidlertid i Løbet af 3 Aar saavidt, at han ved Kjøbenhavns Universitet (1791) kunde tage første Examen med Udmærkelse. Næste Aar tog han Andenexamen med samme Hæder, og tilbragte saa „et muntert Aar i Fædrelandet", hvorefter han igjen reiste til Kjøbenhavn og tog 1795 theologisk Embedsexamen, ligeledes med Udmærkelse. Han besøgte samme Aar Norge og holdt en Prædiken i Slemmedals Kirke, der var hans første og ogsaa blev den eneste; thi han mærkede en saadan Rædsel hos sig ved at tale for en offentlig Forsamling, at han selv „maatte anse sig for mindre skikket dertil". Da det havde været hans Forældres Ønske at se ham som Præst, aflagde han imidlertid ikke strax Theologien, Men saasnart han 1796 igjen kom ned til Kjøbenhavn, begyndte han at høre Forelæsninger i Physik, hvilken Videnskab han tidlig havde fattet stor Lyst til og endog dyrket den ved Siden af sit theologiske Embedsstudium.

1797 tiltraadte han i Selskab med den senere saa berømte Lærde, P. E. Müller, og med N. Hofman Lang en Udenlandsreise, studerede i Gøttingen og ved andre tydske Universiteter og reiste efter Faderens Død 1798 til Freiberg for der at lægge sig efter Mineralogien. Dette gjorde han i Haabet om at kunne ved Hjælp af sin Fædrenearv komme i Besiddelse af et norskt Jernværk. Efterat have besøgt ogsaa de schlesiske Jernværker, vendte han om Sommeren 1799 tilbage til Kjøbenhavn, hvor han strax blev tilbudt Næs Jernværk, som han kjøbte i Forening med en yngre Broder N. B. Aall for 170,000 Rdlr. Da han kort efter udløste Broderen, blev han Eneeier af dette betydelige Værk, som ved hans Indsigt og Omhu bragtes i en

meget fortrinlig Stand og ved den der indførte Produktionsmaade flk Indflydelse paa Jernværks-driftens Opkomst her i Landet. Samme Aar giftede han sig med Lovise Andrea Stephansen, som skjænkede ham fire Sønner og tre Døtre og ved Døden berøvedes ham i Aaret 1825.

Krigs aarene 1S07—14 vare intet mindre end gunstige for Jacob Aalls Virksomhed og al Fabriksdrift overhovedet; men han slog sig dog igjennem og kunde ikke alene i sin vide Virkekreds mildne Tidernes Tryk, men gjorde ogsaa store Opofrelser for Fædrelandet i forskjellige Retninger, og især ved Universitetets Oprettelse, hvortil han skjænkede 20,000 Rdlr. Allerede i 1807 havde den danske Regjering fundet hans patriotiske Opofrelser af det Slags, at den fortjente dens offentlige Tak og Paaskjønnelse, og siden modtog han af sin nye Konge flere hædrende Udmærkelsestegn.

I 1814 var han med paa Eidsvold blandt de gjæve Mænd, som grundlagde Norges frie Forfatning. Som Medlem af Konstitutionskomiteen havde han mere end de Fleste Del i dette Værk. Han var da, som ellers ængstlig, „skrupuløs" og holdt ikke lange Taler, hvilke han heller ikke drev det til under sin senere Thingvirksomhed (som Repræsentant for Nedenæs Amt i 1815, 21 og 22, 27, 28 og 30). Men hans mange Indsigter gave stedse hans Ord og Mening en egen Vægt, ihvorvel han af Ulyst til under sin politiske Løbebane at slutte sig til noget Parti og af

Rædsel for at støde noget formeget ofte maatte hindres fra at udtale sig med den ønskelige Skarphed. Han havde nemlig gjort sig til Grundsætning, „intet Parti at tilhøre og kun at handle efter Overbevisning og saaledes som han ansaa det for rettest for Fædrelandet." Men hvilke Grundsætninger han end fulgte i sin Handlemaade, skal det erkjendes, at han altid har ment det vel med sit Fædreland, og at han ofrede dette sine Kræfter ved Overtagelsen af en Mængde ansvarsfulde Tillidshverv (i Komitteer o. s. v.) uden at søge Fordel deraf eller modtage noget af dets lønnende Embeder. Og da han 4de August 1844, efter en længere, smertelig Sygdom bortkaldtes fra dette Liv, beklagede derfor hele Landet Tabet af en af sine mest fortjente og hæderværdige Borgere.

Det er imidlertid ikke blot ved sin Deltagelse i vort offentlige Liv, Aall har reist sig etvarigt Minde. Ogsaa som Videnskabsdyrker og Forfatter, især i statsøkonomisk og historisk Retning, indtager hail en høi Rang. Hans særskilte Skrifter i førstnævnte Retning, hvilke tildels fremkaldtes af Leilighedens Krav, ere: „Om Jernmalmleier i Morge" (1806), „Fædrelandske Ideer" (1809) og „Om Kornmangelen i Norge" (1813). I Aarene 1832—36 udgav han et Hefteskrift, „Nutid og Fortid" (3 Bind), hvis Indhold ogsaa væsentlig angik Statsøkonomien. Blandt Afhandlingerne heri maa især nævnes en om Kongsbergs Sølwærk, da Aall, baade ved hvad han skrev og udrettede som Thing-mand, har havt megen Indflydelse paa dette Værks senere Skjæbne. I Vinteren 1810—11 lærte han under et Ophold i Kjøbenhavn af R. Rask det oldnorske Sprog at kjende, hvilket han begyndte at studere med Iver, og oversatte

siden for Tidsskrifter adskillige Sagastykker (saasom endel af Njåls Saga og Laxdæla-Saga i det af Joh. St. Munch udgivne Tidsskrift „Saga" og Hitadals-Kjæmpens Historie i „Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie"), og endelig gav han en fuldstændig Oversættelse af „Snorre Sturleson" med Fortsættere, hvilken udkom i Aarene 1838—39, i 3 Bind, og ved den store Udbredelse, den har fundet, i ikke ringe Grad har vakt den historiske Læselyst blandt Folk hertillands. Aalls Hovedværk i historisk Retning er imidlertid hans „Erindringer som Bidrag til Norges Historie" fra 1800—1815 (1ste Udg. 1844—1845, 2den Udg. 1859), der er en uvurderlig Kilde for Kundskaben om vor Konstitutions Tilblivelseshistorie og de Begivenheder, der gik nærmest forud for den.Mels Henrik Abel,

Niels Henrik Åbel blev født den 5 August 1802 paa Findø Præstegaard i Christianssands Stift, hvor hans Fader, Søren Georg Abel, var Sognepræst. Moderen hed Ane Marie Simonsen. Da Faderen i Aaret 1803 var bleven befordret til Sognepræst til Gjerrestad i Nedenæs Amt, blev Sønnen opdragen her og nød tilligemed en ældre Broder Undervisning af Faderen selv, indtil han i November 1815 blev indsat som Discipel i Christiania Kathedralskole. Men først i 1815, da den bekjendte Mathematiker, senere Professor B. Holmboe, blev ansat som Lærer i Mathematik ved Skolen, synes det at den unge Abels mathematiske Geni er bleven bemærket. Denne dygtige Lærer ansaa det nødvendigt at forelægge sin unge Elev særegne mathematiske Opgaver, og nu opofrede Abel sig til Mathematiken med den mest brændende Iver og gik fremad i denne Videnskab med en Hurtighed, som kun er Geniet egen. Efterat han i en Hast var bleven færdig med Elemen-tarmathematiken, fik han privat Undervisning af Holmboe i den høiere Mathematik, hvorefter han. studerede paa egen Haand, og snart begyndte han selv at bearbeide forskjellige Dele af Mathematiken. I Juli 1821 blev han dimitteret fra Kathedralskolen og underkastede sig Examen Artium ved Universitetet. Da hans Fader imidlertid var død, og hans gjenlevende Moder ingenlunde var istand til at give ham den til hans Ophold ved Universitetet fornødne Understøttelse, bleve Universitetets Lærere, paa Grand af hans allerede da erkjendte sjeldne mathematiske Talent, enige om at understøtte ham, og senere erholdt han efter det akademiske Kollegiums Indstilling et overordentligt Stipendium paa 200 Spd. aarlig af Statskassen, for i en Tid af 2 Aar at fortsætte sine Studier ved Universitetet. — Det -første Arbeide, hvormed Abel fremtraadte, var: „Almindelig Methode at finde Funktioner af een variabel Størrelse, naar en Egenskab af disse Funktioner er udtrykt ved en Ligning imellem to variable," hvilket udkom i 1823 i 1ste Bind af Magazin for Naturvidenskaberne. Den Opgave, som i denne Tid beskjæftigede ham, var at finde en almindelig algebraisk Opløsning for Ligninger i 5te Grad, en Opgave, der har sysselsat de største Mathematiker^ og hvis Mulighed den berømte Lagrange, efter forgjæves at have søgt at løse den, tilsidst betvivlede. Abel troede engang at have fundet den; men hans formentlige Opløsning indeholdt en Feil, som han selv opdagede. Dog lod

han sig ikke herved afskrække, men foresatte sig enten at finde Opløsningen eller at bevise dens Umulighed, hvilket sidste ogsaa lykkedes ham i en Afhandling, som han i 1824- lod trjkke paa Fransk i Christiania under Titel: „Memoire sur les equations algehriques, om on démontre Vimpossibilité de la resolution de Vequation générale du cinquiéme dégré," og han blev saaledes den første, som bragte denne vigtige Del af de algebraiske Ligningers Theori paa det Bene.

Det var naturligt, at Abel for at uddanne sig i sin Videnskab maatte ønske at besøge Udlandet

og fornemmelig Paris, hvor saa mange berømte Mathematikere levede og lærte I Juli 1825 ansøgte han derfor Regjeringen om et Reisestipendium af 600 Spd. aarlig i to Aar, hvilket bevilgedes ham, og samme Aar reiste han i Følge med flere norske Videnskabsmænd over Kjøbenhavn og Hamburg til Berlin. Her gjorde han Bekjendtskab med Overbygningsraad Crelle, som netop dengang havde begyndt Udgivelsen af sin „Journal fiir die reine und angewandte Mathematik", hvilket Værk i Abel erholdt en af sine vigtigste Medarbeidere. I Slutningen af Februar i826 forlod Abel Berlin og reiste over Leipzig, Dresden, Freiberg og Prag til Wien, hvor han gjorde Bekjendtskab med Littrow og Burg. Fra Wien reiste han, efterat have besøgt en Del af Italien og Schweiz, til Paris, hvor han opholdt sig fra Juli 1826 til Januar 1827. Her lærte han at kjende blandt andre Chauchy, Saigev, Legendre og den berømte Laplace. Han udarbeidede ogsaa en Afhandling, som han indleverede til det franske Institut og som, i Forbindelse med den Berømmelse hans øvrige Arbeider havde forskaffet ham blandt de Lærde, bevirkede, at han blev delagtig i den af Institutet udsatte store Pris, hvilken dog først uddeltes da Abel allerede havde endt sit korte Liv. I Januar 1827 forlod han Paris og reiste til Berlin, hvorfra han, efter et Par Maaneders Ophold, over Kjøbenhavn vendte tilbage til Norge. —- Abels høieste Ønske var nu at blive ansat som Lærer ved sit Fædrelands Universitet. Dette besad imidlertid allerede tvende Lærere i Mathematiken, og da Regjeringen ei fandt det hensigtsmæssigt at ansætte en tredie, saa blev Abel uden Ansættelse indtil 1828, da han blev konstitueret som Docent, for under Professor Hansteens Fraværelse paa sin Reise til Sibirien at besørge de ham paaliggende Forretninger saavel ved Universitetet som ved den militære Høiskole.

Efter sin Hjemkomst til Fædrelandet fort- . satte Abel uafbrudt sin literære Virksomhed, og nedlagde Udbyttet deraf fornemmelig i den ovennævnte Crelles Journal og i Schumachers „astronomische Nachrichten". Det var især lians Arbeider over de elliptiske Funktioner, som vakte Udlandets berømteste Lærdes Opmærksomhed paa ham. Alle hans Afhandlinger vidne om den mest gjennemtrængende Skarpsindighed og godtgjøre tilfulde, at han var et af de første mathematiske Hoveder, som nogensinde have været til. Den berømte Gausz i Göttin-gen erklærede i et Brev til Crelle, der havde bedet ham om Noget om de elliptiske Funktioner til sin Joural: „Hr. Abel er kommen mig i Forkjøbet, idetmindste med en Trediedel af disse Undersøgelser. Han er netop slaaet ind paa den samme Vei, paa hvilken jeg i 1798 gik ud. Da han nu ogsaa med Hensyn til Fremstillingen har lagt saa megen Skjønsomhed og Elegance for Dagen, saa ser jeg mig derved aldeles fritagen for Udarbeidelsen af disse Gjenstande." Legendre selv skrev til Abel fra Paris i 1828: „De nye Bemærkninger, som De er saapod at meddele mig, foreger, ere. muligt, den Agtelse. De har erhvervet Dem hos de Lærde og fornemmelig hos mig." Professor Jacobi : Königsberg beskjæftigede sig netop med samme Slags videnskabelige Undersøgelser som Abel. og gjorde ved sit Talent denrEsngen stridig. Men ogsaa han ytrer sig i et Brev til Leg^ndre med den største Eeundring om Abel. .Dette Nr..- siger h?n om en Afhandling af Abel i Schnma hers Jouirsl. .. ndeholder en stræng Deduktion af Transformationstheorememe. hvis Mangel var følelig i mine Anmeldelser om samme Gjenstand. Den er opheiet over min Eos. l _esom den ogsaa staar over mine Arbeider.u Kort efter at have fortalt dette udbryder Le-gendre i Enthusiasn e: »Hvilket Hoved paa en ung Nordmand Det var heller ikke i Ord alene at Udlandet ei kjendte Abels Geni: ogsaa i Gjerningen viste man sin Agtelse for ham. det man vilde kalde ham som Professor til Eerüns Universitet, og paa samme Tid henvendte flu e Medlemmet af det kongL Videnskabernes Akademi i Paris sig til Kong Carl Johan for at foii '?. ham til at kalde AVel til Akademiet i Stockholm.— Men a! den Udmærkelse. scm blev Abel tildel fra Udlandet, medens Fedrelandet, hvis Navn han havde forherliget, ingen Plads havde for ham. — kom forsen:: thi Beden havce allerede endt hans virksomme Liv. da Indbydelsen fra den preussiske Beg i ring skulde udgaa. Det anstrengende

Arbeide i Forbindelse med Frygt for Fremtiden nedslog hans Sind og paadrog ham en nerves Svækkelse. 1 December 1>28 reiste han, for at adsprede sig. til Frolands Jernværk ved Arendal, hvor hans Forlovede. Jomfrn Christine Kemp. opholdt sig. Henimod Midten af Jannar blev han der syg og sengeliggende af Svindsot. hvoraf han døde den 6te April 1829. Han3 Støv hviler nu paa Frolands Kirkegaard, hvor r.ogle af hans Venner og Beundrere have ladet opreise et Monument af støbt Jern paa hans Grav. — I Juli 1530 underrettede det franske Institut gjennem dets Sekretær Arago, den Afdødes Familie om. at den store mathematiske Pris af 3.<X'0 Franks var tilkjecdt Abel og Jacobi. De Abel tilfaldne 1.500 Fr. var en velkommen Arv for hans Moder og Sødskende, der sadde igjen i smaa Kaar.

Ti Aar efter Abels Død. i 1839. blev en fuldstændig Udgave af hans samtlige Værker foranstaltet pas. den norske Statskfsses Hegning og udgivet af Abels Lærer og trofaste Ver. Professor B. Holmboe, under T::el: „Oeiivres cotnpleies de X. H. Abel, Mathevi i-ticien. avec des notes d' dtreloppements, redi-gtes par ordre du Roi par B. Holmboe." 2 Vol. Christiania 1839 I dette Værk eier Verden nu et varigt Minde om den Mand. som fra Norges ubekjendte Land kastede sit Genies lysende Straaler over Europa.Cort Sivertssön Adeler,

Fra Christian den fjerdes Tid af, da den Erkjendelse mere og mere blev levende, at den forenede dansk-norske Stats ypperste Værn var at søge i en sterk og velindrettet Flaade, begyndte ogsaa Norge at levere flere udmerkede Navne til Rækken af de Helte, hvis Bedrifter pryde de forenede Rigers nu afsluttede Krigshistorie. Dette var en naturlig Følge af Norges Beliggenhed og af dets Indbyggeres overvejende Forkjærlighed og Dygtighed for Sølivet. Det var den gamle Yikinge-Aand, som nu atter fik Næring.

Den første i Rækken af disse norske Søkrigere er den berømte Cort Adeler, hvis Billede vi her levere. Han var i Ordets egentligste Forstand sin egen Lykkes Smed og Grundlæggeren af sin Æts Berømmelse, thi hans Herkomst var ringe, og kun hans Forældres, ikke hans Forfædres, Navn kjendes. Hans Fader, Søren Jenssøn, var Forvalter ved det i det 17de Aarhundredes første Halvdeel bestaaende Saltværk i Langøsund, og boede, som det synes, i Brevik. Hans Moder hed Dorothea IN'ilsdatter. Deres Søn Conrad eller Cort blev fød i Brevik den 16December 1622. I denne allerede da af fremmede Skibe, især hollandske, hyppigt besøgte Havn har Drengen vistnok tidligt faaet Lyst til Søen og Sølivet, thi allerede i hans 15de Aar se vi hans Forældre, efter hans egen Begjæring, sende ham til Hoorn i Holland, for der at lære Navigation og Mathematik. Heraf skjønnes det imidlertid, at hans Bestemmelse allerede fra først af har været at uddanne sig til Kommandoposter til Søs, enten paa Koffardi- eller Orlogs-Skibe. Kort efter (sandsynligvis i 1639) finde vi ham derfor ogsaa som „Adelsboers", hvilket omtrent svarer til det engelske Midshipman, paa den hollandske Flaade, som just da havde faaet den berømte Martin Tromp til Admiral. Under Tromps Kommando begyndte Adeler sin egentlige Krigerbane, og lagde Grunden til sin Kyndighed i Orlogsferd. Rimeligris deeltog lian i de to store Søslag ved Gravelingen og Dynerne, som Tromp i Aaret 1639 vandt mod Spanierne. Efter et Par Aars Forløb tog Adeler Afsked fra den hollandske Tjeneste, og foer med en erfaren Skibsfører, Johan Reiersen, efter Navnet at dømme en Nordmand, i nogle Aar paa Italien. Da den samme Reiersen gik i venetiansk Tjeneste, fulgte Adeler ham fremdeles, og vandt i den Grad hans Tillid og Hengivenhed, at han ved sin Død i Aaret 1045 anbefalede ham til at blive hans Eftermand i Kommandoen. Denne Anbefaling blev ogsaa tagen til Følge, og Ade-er i sit 23de Aar udnævnt til Capitain. I det følgende Aar (1646) fik han nogle Maaneders Orlov, for at besøge sin Familie i Norge, og holde Bryllup i Holland med sin Forlovede, Angelica Sophronia, der var beslægtet med Admiral Tromp. Endnu i samme eller det følgende Aar vendte han tilbage til Venedig, hvor hans Tjeneste højligen paaj:ordredes, da Republiken allerede siden 1645 befandt sig i en heftig Krig med Tyrkerne.

Som Befalingsmand paa San Giorgia Grande udførte nu Adeler flere berømmelige Bedrifter

under Admiralerne Morosinis og Rivas Anførsel. Fornemmelig udmerkede ban sig i det store Søslag udenfor Dardanellerne i Aaret 1649, ved Overfaldet paa den tyrkiske Transportflaade i Havnen ved Yolo 1650, Slaget ved Paros den 10 Juli 1651, og Undsætningen af Fæstningen Suda paa Kreta 1652. Hvor Nani i sin venetianske Historie beskriver Søslaget ved Paros, er „Curt Sivertson" den eneste af Capitainerne, soin han udtrykkelig nævner blandt dem, der især indlagde sig Hæder og gjorde sig værdig til Republikens Belønning. Han kalder

ham her en Hollænder, rimeligviis fordi han fra Holland var kommen til Italien, og i hollandsk Tjeneste havde erhvervet sin hele Uddannelse som Sømand. Maaskee liar han ikke engang gjort sine Foresatte viis paa sin norske Herkomst. Blandt hans Papirer fandtes efter hans Død ikke mindre end tre Attester fra Admiral Riva om den Tapperhed og Konduite, som han ved forskjellige Lejligheder havde udvist. Han kaldes her dels „Curt Seiuersen Adelsbors", dels „Curt Siursen"; og i et Æresdigt, som Prinds Almerigo af Modena senere forfattede til ham paa Latin, kaldes han „Curtius Suffri-dus Adelborst". Her have vi da saavel Oprindelsen til det Familienavn, han siden antog, som til den Besynderlighed, at han sædvanligvis kaldes Cort „Sivertssøn", ikke Cort „Sørenssøn". Den hollandske Tjenestetitel „Adelsboers" forkortede han til „Adeler", eller efter hollandsk Skrivemaade „Adelaer", og antog Ørnen til Skjoldemerke.

Adelers fornemste Bedrift, og Glandspunktet i lians Liv, var Kampen ved Tenedos i 1654, under Admiralen Giuseppe Dolfmqs Anførsel, hvor den tyrkiske Pascha Ibrahim med sit Skib paa 60 Kanoner og 1000 Mands Besætning lagde sig ved Siden af den allerede ilde tilredte og magtesløse San Giorgia Grande for at entre. Der fandt et frygteligt Blodbad Sted. En af Adelers Brødre, der havde fulgt hans Exempel og taget Tjeneste hos Republiken, faldt lige for hans Øine. Ibrahim stevnede selv mod Adeler, med Sabelen hævet, for at kløve hans Hoved, men heldigviis traf han ham kun i den højre Arm; Adeler tog sit Sverd i den venstre, fik Ibrahim ved et vel rettet Hug til at segne, og skillede nu med hans egen Sabel Hoved fra Kroppen. Da Tyrkerne saa Paschaen dræbt, overgave de sig med Skib og Gods, og Adeler gjorde her et herligt Bytte i den fældte Paschaes prægtige, med Ædelstene besatte Hestehale, Sabel, Dolke, Skjold og øvrige Vaaben. I de følgende Aar, lige til 1661, udmerkede Adeler sig fremdeles ved alle Lejligheder. Hans sidste Bedrift i venetiansk Tjeneste, hvor han nu havde naaet en Generallieutenants Værdighed, var Forjageisen af en tyrkisk flaade og Landhær ved Suda paa Kreta, og Undsætteisen af Staden Candia, i August 1660.

For alle disse store Tjenester blev han ogsaa fyrstelig belønnet. I 1652 fik han en Guldkjede af 300 Dukaters Værdi. I 1654 bestemte Regjeringen ham en Pension af 200 Dukater for Livstid. Efter Kampen ved Tenedos fik han atter en Guldkjede. I 1658 ophøjedeshan til Ridder af San Marco, og fik en aarlig Pension af 1400 Ducater for sig selv og Arvinger i tredie Led. Han havde indlagt sig saa stor Berømmelse, at Mængden stimlede om ham, hvor han viste sig, og Spanien, Genua og Holland ved store Løfter søgte at faa ham i sin Tjeneste.

1 Marts 1661 tog han, uvist af hvad Aarsag, Afsked fra den venetianske Tjeneste, og reiste tilbage til Holland, sandsynligvis for atter at tage Tjeneste hos denne Ståt, hvortil flere Baand knyttede ham. Hans første Hustru var imidlertid død, og han egtede strax efter sin Tilbagekomst en anden hollandsk Dame af fornem Æt, Anna Pelt. Dog blev hans Ophold i Holland ikke langvarigt; thi don dansk-norske Konge, Fredrik III, tilbød den nu saa berømte og hædrede Nordmand en glimrende og fordelagtig Ansættelse som Admiral og Admiralitets-raad ved den dansk-norske Flaade. Dette Tilbud modtog Adeler strax, og ankom til Kjö-benhavn i Slutningen af 1663, hvor han strax ved sin Ankomst ophøiedes til General-Admiral og Vicepræsident i Admiralitetet. Ilan tog sig nu med særdeles Iver af Flaaden og Sø-Etaten, hvilken han saavidt muligt indrettede efter hollandsk Mønster, det ypperste paa de Tider; bereiste sit Fædreland Norge lige op til Throndhjem for at udskrive dygtige norske Søfolk og indrette en Roflotille i Bergen, afslog i 1665 et Tilbud fra Generalstaterne om at gaa i deres Tjeneste som Viceadmiral for Vestfriesland, men gjorde selv det følgende Aar, efterat være optagen i den danske Adelsstand, en Keise til Holland, for at engagere erfarne Søofficerer og Styrmænd til den kongelige Flaade, indkjøbe Skibsfornødenheder, og modtage nogle Skibe, Generalstaterne havde lovet at stille til Kong Frederiks Disposition. I 1668 sendtes han atter til Holland for at treffe en Aftale med Generalstaterne om Reglerne for Skibsmaalingcn.

Efter Frederik den odies Død bekræftedes han ej alene i sine Æresposter af hans Søn og Efterfølger Christian den 5te, men fik endog forhøjede Indtægter, og udnævntes 1671 til Ridder (Storkors) af Danebrog. At han imidlertid stedse længedes efter sit Fædreland og Fødeegn, og at det var hans Hensigt, med Tiden ut drage sig tilbage til sin Hjemstavn, for der i Rolighed at nyde sine erhvervede Rigdomme og ende sine Dage, — tør man maaske slutte deraf, at han i Aaret 1666 af Geheimeraad Gabel kjøbte den store Ejendom Gimsø-Kloster ved Skien med underliggende Gods (Bratsberg m. m.), og kort Tid efter forøgede disse Herligheder ved Kjøbet af det saakaldte

gjerpenske Provstie-Gods, der tilskjødedes ham af Kongen i Januar 1668. Men i Aaret 1675 udbrød den blodige saakaldte skaanske Krig med Sverige, og Adeler fik da andet at tænke paa. Nat og Dag maatte han være paaferde, for i muligste Ilast at udruste de Skibe, som han selv skulde føre mod Fienden. Maaskee anende sin nærforestaaende Død, — han havde Aaret forud været farlig syg, og var endnu meget svag — solgte han da alle sine Ejendomme til sin Broder Nils Sørenssøn Adeler, der i 1666

blev Over-Raadmand i Kragerø, og i 1675 Amtmand over Bratsberg Amt, og, som man maa formode, skyldte Broderen sin Ophøielse, ligesom han upaatvivlelig efter ham havde antaget Navnet Adeler. Den 8 August ståk General-Admiral Adeler i Søen med en forenet dansk-liollandsk Eskadre for at krydse mod de svenske, hvis Flaade ligeledes var udløben. Det kom dog, især formedelst den hollandske Overbefalingsmands Tværhed, ikke til noget Slag; og sent ud paa Høsten indtraf en forfærdelig Storm, der anrettede en saa betydelig Skade paa de svenske Skibe, at de maatte søge Havn, og ikke mere i det Aar kunde vise sig paa Søen. Ogsaa den danske Flaade havde været i Fare, men frelstes ved Adelers Omtanke og Forsigtighed. Hans Sygdom havde imidlertid paany indfundet sig, og tog saaledes Overhaand, at han den 2 November maatte overgive Kommandoen til Nils Juell, og gaa i Land paa Amager. Tre Dage derefter (5 November) døde han, 52 Aar gammel. Hans Lig blev med megen Pragt begravet i Holmens Kirke den 4 Februar 1676.

Af Adelers Personlighed er ingen Træk, saavidt vides, opbevarede. Ilans bevægede, tildeels æventyrlige Liv har sikkert givet hans Fremtræden det Præg af hensynsløs B.askhed og Overmod, som betegnede Søkrigerne i det 17de Aarhundrede. Hans Aasyn bærer Præget af Bestemthed og Myndighed.

Adeler efterlod en Søn af andet Egteskab, der ved et rigt Giftermaal saa sig istand til ej alene at kjøbe tilbage Fædrenegodset Gimsø Kloster, men og at tilforhandle sig det gamle, historisk merkelige Dragsholm i Ods Hered paa Sjælland. Saavel Dragsholm, senere oprettet til et Stamhus og Baroni under Navnet Adelers-borg, som Gimsø Kloster forbleve i Ætten indtil vore Dage. Den lige nedstigende Linje i Norge uddøde 1843 med Kammerjunker A. ß. Adeler, en Sønnesøns Sønnesøn af Cort Adeler, hvis Fader, Kammerherre P'. G. Adeler, der havde været Amtmand i Bratsberg Amt og derefter Stiftamtmand i Christianssand, døde 1810, efterat have overdraget Gimsø Kloster, som havde tilfaldt ham, til sin Brodersøn, Baron F. Adeler til Adelersborg. Dennes Enke solgte i Aaret 1823 Gimsø Kloster til Grosserer D. Cappelen i Skien. Deres Datter, Kammerherreinde Løvenskjold, fik Adelersborg oprettet til Baroni for sin Svigersøn, Kammerjunker Zütphen, der nu antog Navnet Ziitphen-Adeler. En Datter af Kammerjunker A. B.Adeler er gift med den norske Ritmester Christian Lassen, hvis Børn saaledes ere de eneste Repræsentanter for den adelerske Æt her i Norge. I Danmark lever derimod endnu mandlige Ætlinger af Cort Adeler i Jylland.

(P. A. Munch).

Der ei' i den senere Tid af danske Forfattere bleven reist Tvivl med Hensyn til Paalideligheden af flere af de Traditioner, der angaa Cort Adelers forskjellige Stillinger i venetiansk og hollandsk Tjeneste.

Udg. Anm.Bernt

Anker.

Forskjellige Omstændigheder havde mod Slutningen af det attende Aarhundrede forenet sig om i Kristiania at fremkalde et stærkt pulserende Liv, hvis egentlige Midtpunkt var den rige, højt dannede Bernt Ankers gjæstfrie Hus, der af den Grund ogsaa med Rette endnu nævnes i Traditionen som det første, den norske Hovedstad nogensinde har seet. Kristiania selv var paa den Tid med Hensyn til Indbyggerantal endnu kun en højst beskeden By, idet aer ved det nittende Aarhundredes Begyndelse ikke en Gang levede 9000 Mennesker paa dens Grand; men dens Betydning for Landet, der i flere Henseender var en Hovedstads, kan ikke maales i Forhold til dette ringe Tal, og navnlig havde herved den stadige og meget livlige Forbindelse, hvori Byen stod med England og Frankrige, en meget stor Indflydelse. Medlemmerne af dens toneangivende Kreds vare i Regelen opdragne i disse Lande og havde der modtaget en Uddannelse, der gjorde dem fortrolige med de store Idéer, som rørte sig i Tiden, ligesom de i mange Tilfælde havde havt Anledning til selv at gjøre de første dalevende Mænds personlige

Bekjendtskab. Virkningerne heraf rakte temmelig langt, og om man end ikke vil sætte Flerheden af disse Nordmænd overvættes højt, er det dog umiskjendeligt, at de ikke alene havde tilegnet sig sin Samtids Lethed og Letsind, men virkelig havde et aabent Øje for de store Sider ved den aandelige Bevægelse, som før og under den franske Revolution gjennemstrømmede Europa, og at de — skjønt endnu temmelig dunkelt — havde Forstaaelsen af, at denne ogsaa kunde faa Betydning for deres Fædreland. Derfor kan man med Grund sige, at Begivenhederne i 1814 for en ikke uvæsentlig Del havde en af sine første Forudsætninger i denne Cirkel, der saaledes i sit Lands Historie vil faa en dybere Betydning, end den, som ligger deri, at dens Selskaber og Fester og dens lette livlige Tone maaske endnu ikke i Norge har fundet sit Sidestykke. Ogsaa i denne Henseende forstod man nemlig i Kristiania at følge med sin Tid.

Bernt Anker var Sjælen i dette Liv, og ligesom han i Rigdom stod langt over Byens andre Magnater, var ogsaa hans Personlighed dem langt overlegen. Som praktisk Finantsmand og som Driftsherre i en storartet Maalestok er han i vort Land vistnok endnu ikke overtruffen, og skjønt Ledelsen af hver enkelt af de mange Virksomhedsgrene, der styredes af ham, paa den Tid krævede langt færre Forudsætninger, end de nu vilde gjøre, er dog deres heldige Forening i en enkelt Haand et Vidnesbyrd om hans mangesidige og omfattende Begavelse. Dertil kommer endnu den høje Grad af Dannelse, hvoraf denne rigt udrustede Personlighed var Indehaver, og som trods sit vel meget fremtrædende encyklopædistiske Præg, eller maaske netop paa Grund deraf, hævede ham op paa sin Tids Højder. Billedet havde imidlertid ogsaa sine Skyggesider, idet en kun slet skjult Forfængelighed og deraf flydende Mangel paa Evne til at finde sin rette Begrænsning oftere lod ham gribe fejl og kaste sig over Opgaver, hvis Løsning han ikke kunde magte. Der kom

derved i mange Tilfælde en Halvhed over hans Optræden, der gjør, at man ofte ledes til at glemme den literære Mand over Kjøbmanden og Kjøbmanden over Literaturens Kjender og Velynder. Hans personlige Optræden led derhos ofte under en Affektation, som dog for hans Samtid var mindre stødende end den vilde været for Efterslægten. Selv om man medtager disse Mangler ved Bedømmelsen af Bernt Ankers Personlighed, bliver der dog nok tilbage af Træk, der vise, at den Indflydelse, han øvede i Kristiania, ikke alene havde sin Rod i hans kolossale Rigdomme og den sociale Stilling han derved indtog, men ogsaa i langt andre Grunde, og at den Tid, da ban levede og virkede. for den nævnte Byes Vedkommende med fuld Ret kan kaldes hans Tid.

Bernt Anker tilhørte Kristianias mest anseede Kjøbmandsfamilie. Hans Farfaders Fader, Erik Ancher, var i Midten af det syttende Aarhundrede indkommen fra Sverige til Kristiania, hvor han bosatte sig og erhvervede en efter den Tids Forhold betydelig Formue. Efter en Familietradition skulde han have tilhørt den saakaldte Bothvidaslægt, Anckar, paa Agnhammar i Vermeland, der i 1625 var introduceret paa det svenske Bidderhus, og i Henhold til denne bleve ogsaa i Slutningen af det attende Aarhundrede ved to forskjellige Lejligheder tre Grene af Familien, deriblandt ogsaa den, hvortil Bernt hørte, naturaliserede som dansk-norsk Adel, uagtet der ikke var skaffet gyldigt Bevis for Traditionens Ægthed. Samtidig hermed forandredes ogsaa Skrivemaaden af Familienavnet fra Ancher til Anker. Erik Anchers Sønnesøn, Justitsraad Christian Ancher (f. 1711, † 1765, gift med Karen Elieson, f. 1723, † 1806) var ogsaa Chef for et mægtigt Handelshus i Kristiania og efterlod ved sin Død 4 Sønner, af hvilke Bernt var den næstældste (f. 1746). Den tredie Søn var Peder Anker, der i 1814 blev Norges første Statsminister (f. 1749, † 1824), den fjerde var den 1798 i Bath afdøde Jess Anker, medens den ældste Søn, Iver, døde i en ganske ung Alder. Efter at Bernt Anker var bleven Student ved Kjøbenhavns Universitet, tiltraadte han med sine Brødre og en Informator en længere Rejse til Europas forskjel; lige Lande, der varede i flere Aar, og kom i en Alder af en og tyve Aar tilbage til Hjemmet, hvor hans Fader imidlertid var afgaaen ved Døden, og Moderen sad igjen med Husets vidtløftige Forretninger. Han havde da Tilbud om at gaa ind i den diplomatiske Løbebane, for hvilken han ogsaa selv følte Kald, og hvortil han vistnok var meget vel skikket. Imidlertid lod han sig, skjønt han allerede havde Løfte paa at blive Legationssekretær ved det dansknorske Gesandtskab i Paris, dog af sin Moder bevæge til at afslaa dette for en Mand i hans Alder og Stilling glimrende Tilbud for i det Sted at overtage Bestyrelsen af hendes Handelsforretninger og dermed for stedse at slaa sig ned i Hjemmet. Uagtet han senere altid bevarede megen Lyst for at følge sin Ungdoms Tilbøjelighed, vedblev han fra nu af bestandig at følge det Kald, som paa denne Maade var blevet hans. I hele sexten Aar

styrede hanModerens Hus med et glimrende Held, idet han endog i et enkelt Aar (1777) lod udføre Yarer for 60,000 Pund Sterling, og hævede det op til den første Plads i den norske Handelsverden.

Efterat hans Forældres Bo i 1783 var bleven opgjort og Husets store Formue skiftet mellem Moderen og de tre dalevende Sønner, hævede Bernt Anker inden kort Tid sit nye Hus op til den samme Stilling. Der tilfaldt ham ved dette Skifte faste Ejendomme for 130,000 Rdl., deriblandt Faderens store Hus i Strandgaden og Prinsens Gade: hvor meget han for Øvrigt arvede, vides ikke. Derimod havde han ved sit i 1773 indgaaede Ægteskab med Enken efter den rige Kjøbmand Morten Leuch, Mathæa Collett, ogsaa erhvervet en betydelig Formue og bl. a. faaet Bogstad, en Ejendom, som han senere overdrog sin Broder, Peder, der meget forskjønnede den. Fra Anker var ni Aar ældre end sin anden Mand, og Partiet var heller ikke sluttet af Inklination, hvorom Bernt Anker ogsaa selv har udtalt sig med megen Aaben-hjertighed. Imidlertid blev Ægteskabet mere lykkeligt, end det skulde formodes efter de Auspicier, hvorunder det blev indgaaet, og da Fru Anker døde i 1801, deltes den almindelige Sorg over denne ædle og godgjørende og derfor almindelig afholdte Kvindes Bortgang ogsaa fuldt ud af hendes Mand.

Bernt Ankers Virksomhed, som Handelsmand, faldt i en meget gunstig Tid, da Norges Næringsveje toge et betydeligt Opsving. Dette skyldtes ogsaa for en Del den Genialitet, hvormed han forstod at udvikle den Bedrift, han var sat til at styre, og at mangfoldiggjøre denne paa en Maade, der spredte Velstand i vide Kredse. Det var fornemmelig Trælasthandelen, der var Gjenstand for hans Forretnin-ninger; men ved Siden deraf var han Leder af en betydelig Bergverks- og Fabrikdrift. Saaledes ejede han Mosse Jernverk med det dertil hørende, fortrinlige Kanonstøberi, Hakedals Jernverk, Ejdsvolds Guldverk m. m.

Videnskaberne havde altid i Bernt Anker en varm Beskytter, der stedse var villig til at skjænke deres Dyrkere den mest rundhaandede Understøttelse. Selv besad han i flere Fag store Kundskaber, skjønt han som Forfatter neppe har hævet sig over Dilettanteriet, og det derfor vistnok er et Held for hans Minde, at hans testamentariske Bestemmelser om, at hans Verker efter hans Død skulde udkomme i en samlet Udgave, aldrig ere blevne opfyldte. Han er ogsaa optraadt som Digter (bl. a. med den

endnu i Manuskript bevarede Tragedie „Major André"); men hvad der gjælder om ham som videnskabelig Forfatter, har vistnok i endnu højere Grad sin Anvendelse paa hans Optræden paa dette Felt. Som Mæcenat staar Bernt Anker derimod hidtil uovertruffen i Norge, og det har vel fornemlig været som saadan, at han blev optagen som Medlem af de videnskabelige Selskaber i Throndhjem, Stockholm og London. For Oprettelsen af et norsk Universitet var han varmt interesseret og tilbød endog at forære dette et Bibliothek paa 100,000 Bind Ogsaa Krigsskolen og Kristiania Kathedralskole nød paa flere Maader Godt af hans rige Gavmildhed; den Gaard, som endnu benyttes af den første af disse Undervisningsanstalter, er saaledes en Gave af Bernt Anker.

Allerede i 1767 havde Bernt Anker faaet Rang som „virkelig Justitsraadi 1790 blev han „Konferensraad" og i 1792 Kammerherre, samt endelig i 1803 Ridder (efter Nutidens Betegnelse: Storkors) af Danebrogsordenen. 11789 var der desuden Tale om, at han skulde blive Gesandt i London, og flere Aar senere (i .1804) havde han Udsigt til at blive Finantsminister. Han døde under et Ophold i Kjøbenhavn i 1805 Liget blev derfra ført til Kristiania og bisat i Familiens Gravkapei ved Vor Frelsers Kirke Efter forskjellige Ömvexlinger har det endelig i 1871 faaet Plads i et nyindredet Gravkapei under denne Kirke, hvor tillige Ligene af flere af hans Slægtninge ere blevne hensatte.

Det var Bernt Ankers Tanke, at hans Formue ogsaa efter hans Død skulde bevares samlet, som et Fideikommis, hvis Renter skulde anvendes i almennyttige Øjemed. Men denne hans Hensigt blev kun for en Del opaaet, idet dels hans egne mindre heldige testametariske Bestemmelser, dels de efter hans Død indtrufne uheldige Konjunkturer allerede i 1819 nødsagede Fideikommissets Bestyrere til at overgive det til Skifteretten. Af den en Gang kolossale Formue er der nu blot en mindre Del igjen, der forvaltes under Navn af „De Ankerske Broderbørns Midler" og hvis Renter fordeles mellem samtlige Efterkommere af Peder og Jess Anker. Eftersom disse forskjellige Linier forøges, vil saaledes Formuens Nytte gradvis formindskes, idet de Portioner, hvori Renterne uddeles, blive mindre og mindre. Dette var langt fra Bernt Ankers Tanker, da han stiftede sit Fideikommis i det Haab, at det skulde udøve sine velgjørende Virkninger gjennem Aarhundreder.

Yngvar Nielsen.

Carsten Tank Anker

var en Sønnesøns Søn af den Erik Anker, som i Aaret 1667 liidflyttede fra Sverige og bosatte sig i Kristiania, og en Søn af Jernværkseier Erik Anker og Hustru, Anna Katarina Tank. Carsten Anker blev født paa Fredrikshald den 17de November 1747 og tilbragte sine første 12 Aar i Forældrenes Hus, hvor saavel han som hans Broder (senere Generalmajor og Guvernør i dansk Ostindien, Peter Anker, f. 1744 d. 1832) nød en meget omhyggelig Opdragelse. 1 1759 tiltraadte begge Brødrene, ledsagede af deres Hovmester, senere Etatsraad Andreas Holt, en 6aarig Studiereise, under hvilken de opholdt sig i Norwich i England, i Toulouse og i Freyburg og kom derved i Berørelse med flere af Datidens fremragende Mænd, navnlig i England. I 1765 vendte Brødrene tilbage til Norge, hvorefter Carsten Anker fik Andel i Bestyrelsen af Moss Jernværk. I 1771 blev han sendt til Stockholm for at underhandle med den svenske Regjering, angaaende den Flødningsfrihed gjennem svenske Vasdrag, som Østerdalens Trælasthandlere attraaede, og han opholdt sig i dette Øiemed i Stockholm et Aar, men der blev alligevel, navnlig paa Grund af Revolutionen i Stockholm i August 1772, intet af den hele Sag; dog viste Gustav den 3die sig særdeles forekommende mod den 25aarige, elegaDte og fransktalende norske Udsending, hvilket i Forbindelse med, at han omgikkes med Kongens Venner, samt at han nærede det Ønske at faa sin Families gamle, svenske Adelsskab fornyet, bevirkede et kjøligt Forhold mellem ham og den dansk-norske Gesant i Stockholm, Baron Güldenkrone, der mistænkte ham for at være svensksindet. Endog flere af de til Anker adresserede Breve skulle være blevne aabnede, uden at man dog deri forefandt noget, der røbede svensksindede politiske Planer.

I 1774 blev Anker ansat i Commerce-Kolle-giet i Kjøbenhavn, hvor han udmærkede sig ved Dygtighed og Arbeidskraft, saa at han i Løbet af 10 Aar, Trin for Trin, avancerede til 2den Deputeret i Bjergværks-Direktoriet og til Konferensraad. 37 Aar gammel havde han naaet en af Landets mest ansete Embeder og havde al Udsigt til en ærefuld Fremtid, da en tilfældig Begivenhed, der forresten afgiver et talende Bevis for hans selvstændige og retr sindige Karakter, pludselig bevirkede hans Afskedigelse : Greverne Reventlow og Bernstorff ønskede nemlig for Statens Regning at ind-kjøbe et Saltværk i Holsten. Anker havde imidlertid herom indgivet et dissenterende

Votum, hvori han godtgjorde, at det var skadeligt for Staten at indkjøbe Saltværket og derfor fraraadede dette. Da Sagen blev behandlet i Statsraadet gik Planen overstyr. Grev Reventlow besluttede derfor at fjerne Anker for at berøve ham Adgang til for Fremtiden at mod-arbcide sine Foresatte, og som Følge heraf blev Bjergværks-Direktoriet ophævet og dettes Embedsmænd, hvoriblandt Anker, afskedigede; de Fleste af de Øvrige bleve dog ansatte i andre Kollegier. Anker tog sig saa nær af denne Affære, at han faldt i en svær Sygdom, der nær havde kostet ham Livet. — Senere virkede han dog paa andre Maader i Statens Tjeneste; saaledes var han fra 1777—82 Medlem af den norske Fabrik-Direktion og fra 1782—92 Medlem af Bestyrelsen for det kgl. Handels- og Kanalkompagni; ligeledes var Opsynet over de norske Glasværker betroet ham til hans Død.

Fra 1792 til 1811 var Anker Første-Direktør i det kgl. danske asiatiske Kompagni i Kjøbenhavn. Den Iver, hvormed han ved enhver Leilighed søgte at fremme dette Kompagnis Tarv, bevirkede, at man overdrog ham det vanskelige Hverv, i London at opgjøre flere indviklede Handelsanliggender, der krævede vidtløftige Underhandlinger med det engelskostindiske Kompagni. Efter i dette Øiemed at have opholdt sig i London i omtrent halvfjerde Aar — fra August 1801 til Januar 1805 — og derunder at have udvist en utrættelig Virksomhed, lykkedes det ham tilsidst at løse Vanskelighederne paa en saa tilfredsstillende Maade, at han under 20de Januar 1806 fra det asiatiske Kompagni blev tilstillet en Gave af Værdi 10,000 Rgdr., nemlig et Bordservice af Sølv med Indskrift: „D. A. C. hædrer Carsten Anker." Under sit Ophold i London havde Anker ogsaa Anledning til paa andre Maader at gavne sit Land, hvorom hans efterladte Korrespondance med Kronprinds Fredrik og Grev Schimmelmann bærer Vidnesbyrd. — 11807 blev han af Regjeringen sendt til Hamburg for at ordne nogle Pengeaffærer m. m., og ved Tilbagekomsten modtog han herfor Kronprindsen Tak. 1 1809 blev han udseet til at ledsage den fra sin Gemal, Prinds Christian, (senere Christian den 8de) separerede Prindsesse,

Charlotte Fredrikke, tilbage til hendes Fædrehjem, Mecklenburg, og der anordne den endelige Skilsmisse m. m.; han blev imidlertid underveis syg i Odense, hvorefter Grev Holsten i hans Sted udførte Hværvet. — I 1811 solgte Anker sine Eiendomme i Danmark, og bosattesig med Familie paa Eidsvold Værk, som han havde kjøbt i 1794. Han udvidede Værkets Drift og udviklede megen Fabrikvirksomhed i forskjellige Retninger. Men han fik ingen Løn for sine Anstrængelser, thi de uheldige Handels-Konjunkturer i 1812—14 tvang ham til kort før sin Død at lade sine Eiendomme realisere.

Da Prinds Christian i 1813 kom til Norge, blev Anker kaldet til at tage Del i de mærkelige Begivenheder, der bevirkede den kort efter stedfindende Statsforandriug. Allerede siden 1796 havde han været vel seet ved Arveprinds Fredriks Hof og navnlig var han bleven knyttet til den unge Prinds Christian, Prinds ens første Udflugt fra Kristiania i Mai 1813 var derfor til Eidsvold for at besøge Carsten Anker, der nu blev en af hans vigtigste Raadgivere under de vanskelige Forhold, hvorunder ban optraadte i vort Land. Da Prindsen den 16de Februar 1814 paa Eidsvold holdt Møde med nogle ansete Mænd, raadede Anker Prindsen til at bestige Norges Trone som uindskrænket Konge, idet han derved troede at forebygge Anarki, men dette Raad blev som bekjendt heldigvis ikke fulgt. Anker blev senere, nemlig den 2den Marts 1814, da Christian Fredrik organiserede sin Regjering, udnævnt til at bestyre det 5te Departement, der omfattede Fabrik- og Skov-Væsenet m. m. Kort før denne Udnævnelse var han imidlertid af Prindsen sendt til England for at udvirke Norges Neutralitet under Landets forestaaende Selvstændighedskamp. Anker erholdt vistnok Audients hos Greven af Liverpool, men denne meddelte ham, at ethvert Forsøg paa at rokke de allierede Magters Beslutning angaaende den skandinaviske Halvø, vilde være forgjæves; ikke heldigere gik det hans Broder, General P. Anker, der ogsaa kort efter afsendtes til England i samme Anledning.

I Aaret 1815 tog Anker Afsked som Statsraad og beholdt for Resten af sit Liv ikke anden offentlig Stilling end Overbestyrelsen af

Statens Glasværker. — Ogsaa det nye Dynasti viste Anker megen Yndest; saaledes blev han af Kong Carl Johan i 1818 tilbudt Posten som de forenede Rigers Minister i Madrid, hvilket Tilbud han dog ikke modtog. I 1821, altsaa 50 Aar efter sit første Ophold i Stockholm, indfandt han sig ifølge Kongens Ordre paany dersteds. Det hed vistnok i Ordren, at „han skulde afgive de Oplysninger, som Hs Majestæt maatte ønske sig meddelt angaaende de norske Glasværker", men Meningen med denne Reise var formentlig kun at vise Anker en Artighed; han blev ogsaa under sit 5 Maaneders Ophold i Stockholm behandlet med stor Forkommen-hed paa de høie Steder.

I 1762 hlev Anker og hans Broder gjorte til Æresborgere a Byen Glascow. Den 14de Januar 1778 biev han tilligemed Broderen naturaliseret som dansk Adelsmand; i 1815 blev han Ridder og i 1818 Kommandør af Nordstjerne-Ordenen.

Henved 37 Aar gammel, blev Anker den 2den Juli 1784 gift med den 21aarige Frøken Hedevig v. Wegener, Datter af Generalløitnant T. v. Wegener; hun var født i Schlesvig 1763 og døde hos sin Søn paa Storhammar 1846. De havde 5 Børn, hvoraf kun 1 overlevede Faderen, nemlig den i 1848 som Kommandant paa Kongsvinger afdøde Generalmajor Erik Anker, der har flere Descendenter.

I de 13 Aar Anker boede paa Eidsvold førte han et stort og gjæstfrit Hus. Paa en Reise i Vinteren 1824, da han gik i sit 77de Aar, paadrog han sig en Forkjølelse, der voldte hans Død den 13de Marts s. A. paa Birid Glasværk, hvor han ligger begraven.

Statsraad Anker var i Besiddelse af en skarp Forstand, gode Kundskaber og fin Takt, men paa den anden Side var han urolig) ærgjerrig og ikke altid fri for at være intrigant; han besad en uopslidelig Energi og Arbeidskraft med en alvorlig Trang til at gavne, og hans Personlighed var meget vindende lige. overfor Enhver, med hvem han kom i Berørelse.Jens Christian Berg.

Justitiarius Jens Christian Berg er født i Kjøbenhavn 23de September 1775. Hans Forældre var Zahlkasserer i Christiania, Justitsraad Nils Jensen Berg og Maria Margareta Flor, som da befandt sig paa et tilfældigt Ophold i Danmark, men snart igjen vendte tilbage til Norge, hvor Jens Christian blev sat ind i den lærde Skole i

Christiania og i 1792 blev dimitteret fra denne til Kjøbenhavns Universitet. Den unge Student udmærkede sig tidlig ved en stærk videnskabelig Interesse, hvilken han havde rigelig Anledning til at tilfredsstille, da han i Aarene 1795—1798 var ansat som Amanuensis ved det store kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn og i denne Stilling fik fri Adgang til de der opsamlede sjeldne literære Skatte. Selv lagde han ogsaa i disse Aar Grundvolden til sin egen Samling af Bøger, der ved hans Død var voxet op til en af de største som nogensinde have været samlet i Norge, og da tildels paa Auction blev erhvervet for nogle offentlige Samlinger, men dog for det meste splittet mellem Private.

11798 døde Zahlkasserer Berg, og i samme Aar vendte Jens Christian tilbage til Christiania. Det var hans oprindelige Hensigt at ofre sig for Skolefaget, men han maatte opgive dette, da der ikke aabnede sig nogen Udsigt for ham til at faa Ansættelse. Efter to Aars Ophold i Fædrelandet, der imidlertid, efter hvad hans Breve fra denne Tid udvise, ikke vare hengaaede ud en at bringe Udbytte for hans Studier, kom han i 1800 tilbage til Kjøbenhavn, hvor han blev ansat som Yolontør i Rentekammeret, men tillige ved Siden af det Arbejde, som denne Stilling forskaffede ham, fandt Tid til at paabegynde og fortsætte et meget grundigt juridisk Studium. Dette blev dog afbrudt meget hurtigere, end han havde ventet. Han fik nemlig aldeles uventet af Grev Wedel Jarlsberg Tilbud om det ledige Søndre Jarlsbergs Sorenbirkeskriveri, hvilket Greven som Lehnsbesidder havde Ret til at besætte, og for saa snart som muligt at kunne tiltræde, underkastede han jsig i April 1803 den lettere juridiske Examen i Modersmaalet og blev saa i Maj samme Aar udnævnt til det ham tilbudne Embede. Berg boede nu i en række af Aar paa Gaarden Gulli ved Tønsberg, hvor han fremdeles ved Siden af sine mange juridiske Forretninger fandt Tid til at fortsætte

de historiske Studier, som han havde begyndt i sin Ungdom. Enkelte af de Afhandlinger, som han senere hen offentliggjorde, ere skrevne, medens han boede paa Gulli.

I 1814 var Berg Medlem af det overordentlige Storthing. Han valgtes her til Formand for den Komité, der var nedsat til at redigere den forandrede Grundlov, og dette Arbejde er ogsaa for den væsentligste Del udført af ham personlig. Kort efter blev han, under 28de November 1814, udnævnt til Justitiarius i Akershus Stiftsoverret.

Under de langvarige Forhandlinger, som efter 1815 bleve førte med den danske Regjering om Norges Overtagelse af en Del af det gamle dansk-norske Monarkis Statsgjæld, var Berg i nogen Tid, fra Januar 1816—Oktober 1817, en af de norske Kommissærer og opholdt sig i denne Anledning i Kjøbenhavn. Han kom dog ikke til at føre disse Underhandlinger til Ende. Under dette Ophold i Danmark døde i 1816 hans Hustru, Hedevig Marie Elisabeth Wessel, med hvem han var bleven gift i 1803. I dette Ægteskab havde han flere Børn, deriblandt Sønnen, Frederik August Wessel-Berg, der i Literaturen er bekjendt som Udgiver af Reskript-Samlingen, og nu efter tidligere at have været Amtmand i Nordre Throndhjems Amt er Sorenskriver i Yinger. Den ældste Søn, Nils, der var Sogneprest i Flesberg, er død for nogle Aar siden. Foruden disse to Sønner havde Berg endnu en Datter, der i 1825 blev gift med Sorenskriver Rasch paa Eker og endnu lever som Enke. Børnene af Justitiarius Bergs første Ægteskab have ført det sammensatte Navn Wessel-Berg, idet de tillige have antaget sin Moders Familienavn. I 1817 indtraadte J. Chr. Berg i et nyt Ægteskab med Juliane Marie Haxthausen, (død 1847) en Datter af den fra 1814 bekjendte Generalløjtnant og Statsraad Fredrik Gottschalck von Haxthausen, der døde i 1825. Dette Ægteskab blev ikke langvarigt, da det allerede i 1S25 opløstes ved Skilsmisse.

I 1828 blev Berg Medlem af en Kommission, der skulde gjøre Udkast til en ny Krimi-nallov og blev i denne Anledning fritagen for at bestyre sit Embede, som han igjen først overtog i 1835. Fra Justitiarius-Embedet blev han i 1844 ved et Benbrud, der siden aldrigrigtig blev lægt, nødsaget til at tage Afsked, hvilken han erholdt med fuld Gage i Pension. Samtidig traadte han ogsaa tilbage fra den Stilling som Administrator ved Bankens Filial i Christiania, som han havde indehavt siden 1835. Sine sidste Leveaat henlevede Berg i stille Ro mellem sine kjære Bøger i sit Hus i Prindsens Gade i Christiania — i det i 1858 afbrændte Strøg. Han døde 4de Juni 1852 og blev begraven paa Vor Frelsers Kirkegaard. Nogle Aar før sin Død, i 1847, blev han Kommandør af St. Olafsordenen ved dennes Oprettelse, ligesom han allerede i 181G var bleven Ridder af Nordstjerneordenen.

Bergs Embedsvirksomhed og hans Deltagelse i det offentlige Liv vilde alene være nok til at berettige ham til

hans Landsmænds Erkjendtlighed. Yed Siden deraf .har han imidlertid maaske indlagt sig en endnu større Fortjeneste ved sin videnskabelige Virksomhed, som han tildels drev under lidet gunstige Vilkaar. Berg var heller ikke nogen særdeles produktiv Forfatter, og det Meste af, hvad han har leveret som selvstændige Verker, skyldes maaske altid en ydre Foranledning. I den offentlige Diskussion i Pressen tog han jævnlig Del, saavel i „Intelligents-Sedlerne", som i de andre mere udpræget politiske Blade, der senere begyndte at udkomme. I disse har han behandlet de mest forskjellige Gjenstande med megen Sagkundskab.

Den største Virksomhed som Videnskabsmand har Berg udfoldet ved de Bemærkninger, hvormed han berigede Andres Arbejder. Disse Noter under Testen, dels uden et tilføiet J. C. B., ere af et ualmindelig rigt Indhold. Maaske ligesaa ofte har Bergs Viden været den Kilde, hvoraf Andre øste, uden at han er bleven mere end nævnt i en Fortale. Saaledes skriver bl. a. de historiske Afsnit i Krafts store Værk sig for en stor Del fra Bergs Haand. I det Hele var han i lang Tid den, til hvem Alle, der behøvede Oplysninger om vore historiske Forhold i de sidste tre hundrede Aar, pleiede at henvende sig. Her var han hjemme paa saa godt som alle Felter, og han pleiede ikke at tilbageholde, hvad han vidste, naar nogen søgte

hans Bistand. Flere Kommissioner, der for sine Arbejder behøvede historiske Oplysninger, og hvis Indstillinger nu indeholde saadanne, have sikkerlig erholdt disse af eller gjennem Berg, ligesom de yngre Historikere hyppig tyede hen til dennes uudtømmelige Kundskabsforraad.

Ugebladet „Budstikken", hvis egentlige Redaktør Berg var i flere Aar, skyldte ham ogsaa det meste af sit rige Indhold, der fremdeles gjøre det til et af vore mest værdifulde historiske Kildeskrifter. Her findes saaledes den indholdsrige Afhandling om Christianias gamle Gymnasium og en Mængde Noter, hvormed han har forsynet Andres Arbejder eller historiske Aktstykker, som han lod aftrykke.

Denne Virksomhed lortsatte han i de sex Bind, „Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie", der endnu ligesom „Budstikken" hævde sin Plads i vor historiske Literatur.* Berg var da egentlig Leder af dette Foretagende, i hvis Stiftelse han ogsaa havde taget en virksom Del. I disse „Samlinger" er det rigeste Udbytte af hans Kundskaber nedlagt, som en Skat, hvoraf den senere Forskning har kunnet øse med Tryghed.

Af større særskilte Arbejder har Berg kun leveret et eneste, „Historisk Underretning om Landeværnet", der udmærker sig ved den samme Stofrigdom, der gaar gjennem Alt, hvad der ellers er kommet fra hans Haand. Han var aldrig Stilist, og hans Fremstilling lider under en stor Ubehjælpelig hed i Formen. Det er Indholdets Rigdom, der skaffer hans omfattende Lærdom Respekt. Gjennem Alt, hvad han har leveret, .aander der en levende Fædrelands-kjærlighed, der dog tillige var forenet med en ofte vel stærkt fremtrædende Uvilje mod den danske Regjering og det oldenburgske Kongehus, hvem han tillagde Skylden for Norges Lidelser. Naar han kom ind paa dette Emne, blev han bitter og undlod ikke at give sine harmfulde Følelser Luft i stærke Udtryk, der ikke altid passe i en ridenskabelig Fremstilling, der skal skifte Ret til alle Sider og betragte Alt under humane Hensyn.Henrik Anker Bjerregaard.

Denne som Digter og varm Fædrelandsven i sin Tid saa bekjendte Mand var født Iste Januar 1792 paa Ringsaker, hvor Faderen Mads B. da levede som Regimentskvartermester. Han blev siden Sorenskriver i Nordre Gudbrandsdalen og døde i Vaage 8de Januar 1831. Moderen Mette Ørtlein døde 1846. Bjerregaard blev sat i Kristiania Latinskole, hvorfra han afProfesssor Jakob Rosted dimitteredes 1809 til Universitetet, hvor han tog Examen artium med Karakteren Laudabilis. Han valgte det juridiske Studium, men havde ikke tilendebragt det, da Begivenhederne i 1814 hidførte Rigernes Adskillelse. Han befandt sig ved dette Tidspunkt endnu i Kjøbenhavn, hvor vi finder ham som Medlem af Normandsforeningen. Snart fandt han dog under de forhaandenværende Omstændigheder, at han burde søge hjem til Fødelandet, om end Adkomsten dertil var vanskelig nok. Han tog med Kaptejn Arntzen og Studenterne Messel og Thurmann den sædvanlige Vej over Jylland i en aaben Baad over til Norge 26de Juni. Da de den næste Dags Aften fik Kysten isigte, mødte de en svensk Fregat, Camilla, der ved et Skud gav dem Tegn til at lægge bi. De kom da ombord og førtes som Fanger til Gøtheborg, hvor de efter et skarpt Forhør blev satte i haard Arrest. Først i Begyndelsen af September fik de Underretning om Konventionen til Moss af 14de August, og hermed havde de vel ventet at deres Fangenskab

maatte have en Ende. De blev imidlertid under militær Bevogtning førte til Fredrikshald 5te September og her atter indespærrede i et Fangehul. Kommandanten sagde dem nu, at de kunde gaa hvor de vilde, naar de først havde aflagt Troskabsed til den svenske Krone, men de protesterede naturligvis herimod, da Konventionen blot omtalte Fangernes Frigivelse paa begge Sider, men ingen Eds-Aflæggelse. Man søgte fremdeles paa flere Maader at faa dem til at følge det Exempel, der af flere var givet, meu forgjæves, og det blev da tilsidst betydet dem, at de kunde rejse uden at aflægge Eden.

Hjemme tog han strax Bøgerne fat og flk allerede i Juli 1815 den juridiske Examen med Laudabilis til begge Prøver. 10de April 1819 blev han udnævnt til Højesteretsadvokat, men det maa i hine Dage af almindelig Trængsel ikke have været nogen indbringende Stilling, siden han opgav den for at blive Protokolsekretær i Højesteret, hvortil han blev udnævnt 13de Marts 1827. 8de Juni 1830 blev han Assessor i Akershus Stiftsoverret og 16de Juli 1838 Assessor i Højesteret, i hvilket Embede han døde 7de April 1842. Den høie Stilling, han opnaaede i Samfundet, er tilstrækkeligt Vidnesbyrd om, at han var anseet som en dygtig Jurist, og han har ogsaa som saadan sat sig et Minde ved et Lovforslag, hvorved han gav Stødet til Sagførelsens Frigivelse i vort Frsdre-land, men det er ellers ikke som Embedsmand hans Navn opbevares i vor Historie, men som Digter.

Ved Selvstændighedstidens Begyndelse hos

os optraadte 3 unge ved et varmt Venskab forbundne Mænd, der i en forholdsvis lang Tid

— omtrent til 1830 — kunde kaldes Eneherskere paa det unge Norges Parnas. Det var Mauritz _ Hansen, Conrad Nicolai Schwach og Bjerre-" gaard. Hansen og Bjerregaard døde i samme Aar, — Schwach overlevede begge i mange Aar, og det faldt naturligvis i hans Lod at blive Udgiver af sine to Venners Arbejder, efterat hans egen Lyrik forlængst var gangen over til „den glemte Litteratur". Hansen og Bjerregaard har da ogsaa havt en ulige større Betydning som Grundere af vor Nationallitteratur,

— ja som de, der først af alle har draget de nationale Elementer frem og stillet dem i poetiske Billeder for Folket. Maurits Hansen maa vel være den af disse Venner som i nævnte Henseende har den største Betydning ved sine Noveller, der aldrig kan blive ubekjeudt for nogen, som sysler med vor Litteratur, — men Bjerregaard er maaske bleven længst erindret. Hans betydningsfuldeste Digtning, Fjeld eventyret er efter 50 Aars Forløb endnu ikke forsvundet fra vor Scene, og Stykket kan endnu fængsle Publikum, om det end ikke staar for det som et saa fuldendt Mesterværk, som det var i vore Fædres Øjne. Mons Østmo, Lensmanden, Skriveren, Aagot, Ragnhild fremtraadte for dem som ganske nye Figurer fængslende ikke mindre ved den hjemlige Farve end ved de deilige Toner, hvori Waldemar Thrane har sat sig et uforgjængeligt Minde i sit Fædreneland. Ved „Fjeldeventyret" saavelsom „den kronede Nationalsang" har Bjerregaard virlst at finde den Tid, han tilhørte, og begge disse skaffede ham en Berømmelse, som vi nu ikke let kan forstaa, men som ingenlunde har været ufortjent. Til hans Berømmelse har det vel ogsaa for en Del bidraget, at han altid optraadte som en ivrig Patriot efter den Tids Fordringer, uden at de høie Embedsstillinger, han opnaaede, synes at have frembragt nogen Forandring hos ham som saadan, om lian end maatte se meget at blive anderledes i det norske Samfund før sin Død. Dette fremgaar tydelig nok af det Digt, hvormed han i sit sidste Leveaar hilsede den gamle Oppositionsmand, Krigsraad O. P. Flor, da denne efter 20 Aars Fravær atter var valgt til Storthings-repræsentant, og ikke mindre af den Omstændighed, at L. K. Daa paa samme Tid med Varme anbefalede ham til Storthingsmand for Hovedstaden det Aar, der for dennes Historie har faaet sin Betydning ved Schweigaards Indførelse i Thinget. Uden at man paa nogen Maade kan kalde Bjerregaard en politisk Digter i den Forstand, hvori Nutiden gjerne tager dette Ord, maa man vel sige, at hans politiske Opfatning lægger Grundtonen i en stor Del af hans Digtning, ligesom den væsentlig har bidraget til at skaffe ham Læsere i den beundrende Samtid. Maaske den ogsaa har bidraget til, at han for en stor Del tog feil af sin Begavelse, der mere skal have gaaet i den komiske end i den alvorlige Retning. „Hanvar i Besiddelse af megen Humor og Lune, og hans Satire var træffende, men aldrig ondskabsfuld. Imellem Venner brød i Almindelighed hans naturlige Vid og det muntre Lune der spillede paa Bunden af hans Sjæl, frem over det mørke Dække, som Hverdagslivets mangehaande Tryk og Sorger efterhaanden havde udspændt derover", siger en samtidig Biograf, og hertil skal kun føjes, at der i det daværende Kristiania var den rigeste

Anledning til at lade Vid og Lune træde frem i den Kreds, der dannede Kjernen af „det dramatiske Selskab", hvoraf Bjerregaard i mange Aar var et fremtrædende Medlem.

Som Grund til hans Taushed i hans seneste Aar er det anført, at „der paa det norske Parnas optraadte en Del unge Kritikaklere, som skaanselløst nedrev alt, baade gammelt og nyt, der ikke var fremkommen i udenlandsk Jordbund", og disse „bragte vore gamle Barder til at undres, se sig om. smile 0^ — tie? Det er udlagt paa Nutidens Sprog: Wergeland og "Welhaven var fremtraadte, og Brydningen mellem dem betegnede et nyt Udviklingstrin i den norske Litteratur og det norske Aandsliv i det hele. Den gamle Tid blev overfløjet, og dens Mænd maatte forsvinde, og naar National-

sangens og Fjeldeventyrets Digter ikke længer vilde være med, har han maaske været ledet af en rigtig Følelse af, at han ikke mere hørte hjemme i de Kjæmpendes Rækker. Den nye Stilling, hvori han som højere Embedsmand var indtraadt i en Tid, da Ytringsfriheden ingenlunde var ubegrændset, har vel ogsaa ladet ham forstaa, at de patriotisk-poetiske Toner nu heller burde klinge fra andre Harper end hans. Lod han saaledes Poesien hvile, lagde I han dog ikke dermed bort sin Pen, og mange I Artikler „i den liberale Retning" i Datidens Presse skal skrive sig fra ham.

Bjerregaard blev ikke mere end 50 Aar gammel. Tidlig havde der lagt sig Skygger over hans Liv, og hans Biograf fortæller os, at „Ligegyldighed for denne Verdens almindelige Goder bidrog' ofte til at stille ham i slemme Situationer." Disse og maaske andre Livets Ulykker, der ikke kjendes, bidrog til, at han i sine sidste Aar førte et isoleret Liv og trak sig tilbage endog fra sine nærmeste Venner. Legemlig Svaghed havde vel ogsaa sin store Del heri. — Han blev 1831 gift med Henriette Hansen, Datter af Høker Christoffer Hansen i Kristiania. Hans Ægteskab var børnløst.* / o s.'Christian Peter Bianco Boeck.

Professor C. P. B. Boeck hørte til det førsle Kuld af Videnskabsmænd, der i vort Land og i vort Samfund lagde Grunden til det naturvidenskabelige Studium, der nu er saa rigt udviklet og blomstrende hos os.

Han blev født paa Kongsberg den 5te September 1798, og var Søn af Captain og Overførster ved Kongsberg Cæsar Boeck; bans Moder Karen Magdalene Collet hørte til den gamle Collettske Slægt, hvoraf saa mange Navne ere kjendte inden vort Lands høiere Embedsstand. Han blev, privat dimitteret, Student i 1817 og underkastede sig 1824 medicinsk Embedsexamen. I 1819 var han nogen Tid Lærer i Naturhistorie og Fysik ved Krigsskolen, fra 1819 — 1822 Kopist i Medicinalbureauet under Kirpedepartementet og fra 1822 —1824 konstitueret Kompagnichirurg dels ved det Numedalske Korps og dels ved Artilleribrigaden. Allerede som Student havde han i 1820 med senere Professor Keilhau under en Reise i Valders, Hallingdal og omliggende Bygder deltaget i de dengang endnu næsten ubekjendte Fjeldegnes geografiske og geologiske Undersøgelser, og det var ved denne Leilighed at de nu af Turister saa bekjendte Fjeldsøer, Bygdin og Tyin saaat sige opdagedes, ligesom Jotunfjeldene af dem flk sit Navn. I 1824 bereiste han sammen med senere Professor Blytt nordre Trondhjems Amt i botanisk Øiemed og foretog derpaa i Aarene 1825—1327 paa offentlig Bekostning en Reise til Tydskland og Frankrig for at studere Veterinærmedicin. I 1828 blev han udnævnt til Lektor i Veterinærvidenskaben ved den paatænkte Veterinærskole i Christiania, som dog af Mangel paa Bevilling ikke kom istand, og opgav kort efter sin Udnævnelse al sin private Praxis for uddelt at kunne offre sig til sine videnskabelige Studier. I 1837 gjorde han paa offentlig Bekostning en Reise til Sverige, forat gjøre sig bekjendt med dets Veterinærskoler, Stutterier o. s. v. og fulgte i 1838 som Zoolog efter den franske Regjerings Opfordring den franske videnskabelige Expedition til Spitsbergen. I 1840 udnævntes han til Professor i Fysiologi, komparativ Anatomi og Veterinærmedicin efter i enkelte Semestre i foregaaende Aar saavel at have foredraget Zoologien for de Studerende som ogsaa fungeret som Examinator i dette Fag. Han gjorde i 1842 en Reise til Vestlandet i zoologisk Øiemed og i de følgende Aar, fordet-

meste paa egen Bekostning, Reiser saavel i Ind-som Udlandet i sin Videnskabs Interesse. I April 1855 tildelte Vetenskabs-Akademien i Stockholm ham den Flormanske Guldmedalje for indleverede physiologiske Afhandlinger, og i November s. A. erholdt han 1ste Klasses Medalje for endel af ham selv konstruerede physiologiske Apparater, der vare udstillede ved den internationale Udstilling i Paris og bleve foreviste for en af

det franske Videnskabs-Akademi nedsat Komite. I Anledning af Lunds Universitets 200aarige Bestaaen var han Deputeret fra Videnskabs-Selskabet i Christiania og blev ved samme Leilighed i Juni 1868 udnævnt til Doctor medicinae honoris causa ved Lunds Universitet. Som Medlem af Farmacopoe-Kommissionen havde han den væsentligste Andel i Udarbeidelsen af Pharmacopoea Nor-vegica, et for sin Tid meget mærkeligt Arbeide af stort videnskabeligt Værd. Det Brud, der ved dens Affattelse havde fundet Sted med de traditionelle Principer for Pharmacopoer, fremkaldte en skarp Kritik, men den senere Tid har ydet dette Arbeide sin fuldeste Anerkjendelse. I 1841 blev han Ridder af den franske Æreslegion, i 1851 af Nordstjernen og 1862 R. af St. Olafs Ordenen, hvis Kommandørkors han erholdt 4 Aar senere. Han deltog i Stiftelsen af Videnskabsselskabet i Christiania, i hvilket han uafbrudt fungerede afvexlende som Præses og Vicepræses og i enhver Henseende var et af de virksomste Medlemmer. Han var derhos Medlem af Videnskabsselskabet i Trondhjem, Kgl. Vetenskabs-Akademien i Sverige, Videnskabsselskabet i Kjøbenhavn, Kgl. Vetenskaps-Societeten i Upsala, samt Medlem og Æresmedlem af en stor Del nordiske og udenlandske Akademier og lærde Selskaber. Han var derhos en af Stifterne og et virksomt Medlem af den fy-siografiske Forening og de tmedicinske Selskab, og i en lang Aarrække Medlem af Direktionen i det kgl. Selskab for Norges Vel. Boeck har deltaget i Udførelsen af mange offentlige Hverv, og han har virket ikke alene som Videnskabsmand, men ogsaa ved Videnskabens praktiske Anvendelse i Samfundet og i det daglige Liv; han var i en Aarrække fra 1828—60 Medlem af Direktionen af det kongl. Selskab for Norges Vel; han var Medlem af 2 Kommissioner i 1834 og 1847, der skulde tage Spørgsmaalet om Oprettelsen af et polyteknisk Institut under Overveielse; han var Medlem af Bygnings-kommissionen for den nye Universitetsbygning og har vistnok havt en væsentlig Del i dette smukke og værdige Bygningsarbeide, og en af de mest instruktive og værdifulde Samlinger ved vort Universitet, det zootomiske Museum, har han grundlagt.

Boecks literære Arbeider paa Videnskabens forskjelligste Omraader findes spredte i mange saavel norske som andre Tidsskrifter. Særlig Fortjeneste har han indlagt sig ved sine mi-kroskopisk-fysiologiske Undersøgelser af de lavere Dyr, Undersøgelser, som medføre særegne Vanskeligheder af forskjellig Art. Paa det Omraade har han gransket med stor Flid og opfundet flere for dette Slags Undersøgelser særlig passende Apparater.

Om hans omfattende videnskabelige Virksomhed faar man forøvrigt en Forestilling gjennem de Ord en af hans Kollegaer udtalte ved hans Jordefærd, der efter det akademiske Collegiums Ønske foregik fra Universitetets rigt smykkede Forhal:

„Da han begyndte sine første Studier var Naturvidenskaben kun et Barn, den besad ikke de rige Hjelpemidler af Apparater og Methoder, som vor Tids Forskning har; Mikroskopet vaiet ufuldkomment Redskab i Sammenligning med, hvad det nu er; Kemien var endnu kun i sin tidligste Udvikling; den organiske Kemi neppe mere end kjendt af Navn; Geologien begyndte at blive en Videnskab; Paleontologien existerede neppe, og de ældre Videnskabers, Zoologiens og Botanikkens Omraade var kun lidet og inskrænket mod, hvad det nu er. Professor Boeck var allerede en moden Mand, da Sckeiden og Schwann lærte os at kjende Cellen, som Grundtypen for alt organiskt Liv. I sin lange videnskabelige Virksomhed, der naaede næsten udover 2 Menneskealdre, saa Prof. Boeck Naturvidenskabens vidunderlige Udvikling, han ikke blot fulgte den, med del-

tog deri. Nogle af de første Arbeider, og hidtil næsten enestaaende i Paleontologien hos os, skyldes ham; han undersøgte Livet i dets ældste og simpleste Former, saaledes som det først viste sig her paa Jorden i Silurfor, mationen, en Tid, der ligger saa langt tilbage-at Tanken neppe kan naa den. Han var den første, der anvendte det poloriserede Lys til Undersøgelse af de organiske Legemers moleku-lære Forhold. Hans Undersøgelser strakte sig ud over Biologiens hele Omraade ligefra de laveste Organismer, der kun bestaa af et formløst Protoplasma indtil Nervesystemets høieste Funktioner; han maalte Musklernes Sammentrækning, Nerveindtrykkenes Hurtighed og fandt et Tidsmaal for Tanken; han naaede til den yderste Grænse af menneskelig Forskning: Aandelivets Sammenhæng med Nervesystemets Elementer."

Efter næsten 50aarig Virken som Universitetslærer og aandsfrisk lige til .det sidste, var han ved sin Død den Ilte Juli 1877 det medicinske Fakultets ældste Lærer og Universitetets Senior.

Af sine Kolleger og overhovedet af alle, der kjendte hanj, var han i høi Grad afholdt formedelst sin ædle, retsindige og humane Karakter og Personlighed, og i mange Aar virkede han i en Grad, som maaske ingen anden Professor, til at befordre Omgang og kollegialt Samliv mellem Universitetets Lærere. Han omfattede sin Videnskab, Universitetet og Fædrelandet med den uegennyttigste Kjærlighed og en aldrig svigtende Troskab; han forbandt med ægte Forskeraand og videnskabeligt Skarpblik en usædvanlig alsidig Lærdom og Belæsthed i næsten alle medicinske og naturvidenskabelige Discipliner, og hans Navn vil bestandig indtage en hædret Plads i vor Videnskabeligheds Historie.Carl Wilhelm Boeck4).

Carl Wilhelm Boeck var født paa Kongsberg den 15de December 1808 af Forældrene Over-førster ved Sølwærket, tidligere Artilleri-Captain Cæsar Læsar B. († 1832) og dennes tredie Hustru Catharina Margareta Peckel († 1808). Han røbede allerede tidlig stor Interesse for de naturhistoriske Fag, især for botaniske Studier, som han drev med en saa lidenskabelig Iver, at hans Foresatte vare lidet tilfredse med hans Fremgang paa Skolen. Det manglede ham ingenlunde paa Flid, kun anvendte han den ikke paa de klassiske Forfattere, men desto ivrigere paa Botaniken. Privat dimiteret, tog han i 1827 Artium og efter at have taget Anden Examen i 1828, erholdt han et Stipendium, hvorved han blev sat istand til Sommeren over at gjøre en botanisk Exkursion til Dovre. Tre Aar efter var han medicinsk Kandidat med bedste Karakter, blev i 1831 udnævnt til Distriktslæge i Senjen, men da han i Mellemtiden havde faaet en liden Arv, saa han sig istand til at foretage en ulige behageligere Reise i videnskabelige Øiemed til Sverige, Danmark og Tydskland. Efter sin Hjemkomst i 1832 blev han kaldt som extraordinær Kolera-læge til Drammen, da denne Farsot første Gang hjemsøgte vort Land. I 1833 blev han udnævnt tilBerglæge paa Kongsberg, hvor han i høi Grad tilvandt sig sine Patienters og Medborgeres Tillid og Hengivenhed, og hvor han forblev indtil 1846, da han kaldtes til Lektor i Medicin ved Universitetet, hvor han i 1851 rykkede op til Professor. Under Opholdet paa Kongsberg blev han i 1845 valgt til Storthingsmand.

Boecks Navn og videnskabelige Fortjenester er især knyttet til Undersøgelsen af to af de frygteligste Sygdomsformer, der har hjemsøgt Menneskeslægten og endnu hjemsøger den. Den ene af disse, den spedalske Syge, tællede Boeck blandt sine navnkundigste Forskere. .11840 reiste han med offentligt Reisestipendium fra Bergen, hvor han i nogen Tid gjorde forberedende Studier sammen med sin Kollega, Overlæge Danielssen, hvem det var overdraget at anstille Observationer paa de i St. Jørgens Hospital indlagte Spedalske, over England, Frankrige, Italien til Grækenland, hvor Sygdom-

men næst efter Norge havde størst Udbredelse. Høsten 1841 vendte han over Triest og Wien tilbage til Kristiania. Et omfangsrigt og epokegjørende Yerk over denne Sygdom, forfattet af Boeck i Forening med Dr. Danielssen, udkom i 1847, og det var ikke mindre ved sin Text, end ved det medfølgende Atlas med dets fortrinlige Illustrationer over Sygdomsformerne, at det vakte den videnskabelige Verdens udelte Beundring. Danielssen fik under et Ophold i Paris 1848 Verket oversat paa Fransk. En af Datidens lægevidenskabelige Autoriteter, Dr. Rayer, forelagde det for det franske Akademi, som belønnede det med den saakaldte Prix Monthyon paa 2,000 Franks. Den vundne Pris blev af Forfatterne med stor videnskabelig Uegennyttighed skjænket til det norske Universitet, forat Renterne, naar Kapitalen var steget til 1,000 Spd., hvert tredie Aar kunde anvendes som Belønning for en Afhandling over en Materie af Hudsygdommene. 11850 fik Boeck paa Ansøgning Adgang til at holde kliniske Forelæsninger ved Rigshospitalet, og det var under denne Virksomhed, at han gjorde Studier over Syfilis og udførte therapeutiske Forsøg, som ogsaa paa dette Omraade har knyttet hans Navn til den medicinske Videnskabs Historie, vistnok paa en mere omstridt, men paa en ikke mindre ærefuld Maade, end ved hans Undersøgelser af Spedalskheden. I talrige og udførlige Skrifter har han senere forsvaret sine Anskuelser og ialfald irettelagt Data til deres Bedømmelse, som gjør det nødvendigt for Videnskaben at tage Hensyn dertil ved Forskningen af denne Sygdoms Natur. Gjentagne Gange opholdt Boeck sig i England for at foredrage sin Methode, ligesom han ogsaa i dette Øiemed, — som nedenfor vil sees, — gjorde en Reise til Nordamerika. Gjennemtrængt af Overbevisningen om sin Kur-methodes Fortrin har Boeck lige til det sidste fastholdt samme og har kort før sin Død udgivet sit sidste store Arbeide, „Erfaringer om Syfilis", der danner Slutstenen paa hans under alle Omstændigheder ligesaa geniale som utrættelige Forskning paa dette Omraade.

Hvad enten Stridens Udgang, ytrer en tidligere Biograf, af hvem vi havelaant det væsentlige af ovenstaaende, bliver en Seir for vor Landsmand eller ei, skal

*) Tildels efter Aftenbladet Nr. 238 for 1875.det indrømmes, at Wilhelm Boeck har arbeidet med en Utrættelighed, en Villiens Energi, en Skarpsindighed og en videnskabelig Uegennytte, som er sjelden.

Et Arbeide som Boecks tager paa Kræfterne, og det vakte derfor ingen Forundring, men vel Beklagelse, at han i 1869, efter at have haft et Semesters Tjenestefrihed fra sin Virksomhed som Universitetslærer, dog uden at denne helt ud havde gjenoprettet hans noget svækkede Helbred, søgte og ved kgl. Resolution af 16 Oktober s. A. erholdt Afsked fra sit Embede. Han var imidlertid ikke saa svag, at hans Virkelyst og Arbeidskraft endnu var væsentlig usvækket, og mest som en Recreationsreise, men dog ogsaa med bestemte Formaal i sin Videnskabs Interesse, begav han sig samme Aar, skjøndt allerede oppe i 60 Aars Alderen, ledsaget af sin Hustru og Datter paa en Reise til de Forenede Stater. Hans Navn var gaaet foran ham, og i de store transatlantiske Steder, som han besøgte, navnlig i New York, blev han modtaget som en gammel hædret Gjest. I de medicinske Selskaber derover holdt han Fore-

drag over sin Syfilisationsmethode, i Hospitalerne gjorde han Forsøg og Demonstrationer, og i de videnskabelige Journaler skrev han Afhandlinger over samme Emne. De nye Forhold og den imødekommende Modtagelse, han nød, virkede oplivende og styrkende paa ham, og efter et 11 Maaneders Ophold i Amerika vendte han hjem til Christiania som den gamle stærke og energiske Natur, for hvem Arbeide var en af de første Livsbetingelser. Han gjenoptog, om end i mindre Udstrækning, sin gamle Lægepraxis, og fik ligeledes den gamle Adgang til klinisk Undervisning paa Rigshospitalet, ved hvis Hudsygeafdeling han om Høsten 1871 blev udnævnt til Overlæge Nu var han atter fuldt oppe i sine gamle Studier og Undersøgelser, der først i Høst for Alvor bleve afbrudte af en Sygdom, som skulde standse hans Virken for bestandig. Den Ilte Decbr. 1875 gik han stille bort. Hans Enke, Lovise Christence Barth, en Skibsførers Datter fra Kragerø, overlever ham, skjøndt et Par Aar ældre end han, tilligemed 3 gjenværende af 8 Børn.Johan Nordahl Brun.

Johan Nordahl Brun fødtes paa Gaarden Højem i Bynæssets Præstegjeld den 21de Marta 1745. Hans Fader Svend Bruun havde først været Handelsmand, men da det gik ud med ham som saadan, havde han slaaet sig paa Landbruget og bosat sig paa den nævnte Gaard efterat væ/e indtraadt i sit andet Egteskab, med Mette Cathrine Nordahl, en Datter af Løjtnant-Vagtmester N. I sine første Aar tegnede Nordahl Brun ikke til at blive den i enhver Forstand stærke og storslagne Skikkelse, han siden blev; han var som Barn svagelig og lidet fremme for sin Alder, indtil han med et tog sig saaledes op, at hans Moder kunde lære ham, da han var blot 4 Aar gl., „at læse saa rent og raskt i hver dansk Bog som nogen Voxen". I 1749 flyttede Faderen fra Bynæsset til Klæbo, hvor han med Iver lagde sig efter et forbedret Jordbrug. Den lille Johan tog efter sin Alder Del i Gaardsarbejdet og udviklede saavel derved som ved alskens Idrætsøvelser sine legemlige Kræfter. Af sin Fader lærte han derhos nu Begyndelsesgrundene i Regning og Skrivning, medens Moderen fortsatte hans boglige Undervisning. Hun var en from, meget bibelsterk Kvinde, og ved hendes Side havde han allerede i 11 Aars Alderen læst Bibelen igjennem to Gange og saaledes lagt Grunden til den usedvanlige Bibelstyrke, der senere var gjennemgaaende i hans Optræden som geistlig Taler og offentlig Personlighed. Tolv Aar gammel blev han indskreven som Underofficier i det nordenfjeldske Skiløberkorps, og den militære Løbebane, der nu laa for ham, syntes at stemme lige saa meget med hans Forældres Ønsker som med hans eget Sind. Men hans Halvbroder, der just vendte hjem fra Kjøbenhavn som theologisk Kandidat, fik i Forening med en anden gejstlig Slegtning overtalt Forældrene til at sætte ham til Bogen. Efter privat Forberedelse af Halvbroderen blev han sendt til Latinskolen i Throndhjem, hvor han strax kom ind i Mesterlektien, uagtet han ikke havde tilstrækkelige Kundskaber i Latin. Dette ansporede hans energiske Selvfølelse, og han tog sig nu saaledes sammen, at han efter tre Aars Skolegang i 1763 kunde sendes til Kjøbenhavns Universitet som en moden og i alle Henseender udviklet Yngling, der i mange Stykker var langt forud for sine Kammerater, bl. a. ogsaa deri, at han som Mesterlektianer i Throndhjem havde friet (paa Vers) til og faaet Ja af en smuk sexten Aars Pige, Ingeborg Lind, der som Slegtning var i Huset hos Grosserer Otto Beyer, hos hvem han under sin Skolegang havde haft Kostdage. Efter et Aars Ophold i Kjøbenhavn vendte han med to Examina i 1764 tilbage til Throndhjem, hvor han blev Huslærer hos Kam-merraad Meincke og ved

Siden deraf øvede sig i at prædike, som han selv siger med saadant Held, at han „snart følte sig som dertil fød og baaren". I 1767 fulgte han Meinckes yngste Søn til Sorø, og denne Leilighed benyttede han til at tage theologisk Attestats. Efter tre Maaneders anstrengte Flid havde han ilden Manuduktør tilegnet sig tilstrækkelige Kundskaber i Theologi til at faa Embedsexamen med Non

— han læste, som det dengang hed, ikke til Karakter —, og før Halvaaret var tilende, var Brun atter tilbage i Throndhjem, hvor han nu tilbragte de følgende 3 Aar med at informere, prædike og digte.

Efter Tullins Mønster skrev han (i 1769) et Lejlighedsdigt, „Naturens Navnedag", hvis Vers nærmest var en Hyldest til Biskop Gunnerus i Anledning af dennes Tilbagekomst fra sin nordlandske Rejse. Røgofret gjorde sin Virkning, saaledes at da Gunnerus i 1771 afStruensee kaldtes ned til Kjøbenhavn for at reformere Universitetet, tog han Brun med som sin Amanuensis. Men uheldigvis var han ikke sterk nok i det tydske Sprog til at være Bispens Sekretær, og han maatte se sin Post overdraget til en anden. Han vilde nu gjerne optræde som Prædikant i Hovedstaden, men altid kom en Dansk ham i Forkjøbet. „Han gik da i Fortvivlelse den Vej, som ingen Dansk (med Undtagelse af Ewald i „Rolf Krake") endda havde vovet at betræde:" han skrev i den franske Tragedies Stil Sørgespillet „Zarine", opmuntret hertil, som det synes, af hans Landsmand, Tbea-terdirektøren Bredals gjennem en Bekjendtgjø-relse i Adresseavisen udsatte Prisbelønning for „den første danske Originaltragoedie". Stykket blev opført 17de Februar 1772, gik flere Aftener i samme Uge og gjorde, siger Forfatteren selv, „megen Lykke baade ved Hoffet, hos oplyste Mæcenater og det tænkende Publikum", skjønt det paa den anden Side heller ikke gik fri for Kritikens Indvendinger, og navnlig ikke med al sin Sprogbombast og stilfulde Mønsterrigtighed kunde blænde den sunde Sans og den sikre Smag hos en saa harmonisk udviklet og natursand Aand som J. H. Wessel, hvis kostelige Parodi paa den hele franske Smagsretning, „Kjærlighed uden Strømper," som bekjendt nærmest fremkaldtes ved Bruns "Zarine". Endnu i samme Aar skrev han et nyt Sørgespil, hvortil han denne Gang, som det heder, efter Antydninger fra højere Steder om derved at se sine Befordringsudsigter forbedrede, tog Emnet fra Fædrelandets Historie. Saaledes udkom Høsten 1772 „Einer Tambeskjælver", men uheldigvis for hans Forfatterstillings Uantastelighed hos Datidens toneangivende Æsthetikere havde Brun i sit nye Sørgespil vist sig for stærkt patriotisk bevæget, og Kritikeren Baden fandt endog, at de Danske deri gjorde en saa ynkelig Figur ved Siden af de Norske, at „Einer ikke kunde opføres under dansk Scepter". Brun kunde imidlertid roligt lade Kritiken sige hvad den vilde, da han kunde glæde sig ved en vedvarende Gunst hos sine formaaende Beskyttere. Efter Opfordring fra disse søgte og fik han kort efter Bynæssets residerende Kapellani, og før Aaret 1772 var tilende, havde han tiltraadt sit Embede. Det følgende Aars Sommer giftede han sig med sin Brud fra Mesterlektianerdagene.

Som Kapellan lejede B. de Huse paa Højem, som hans Fader havde bygget og hvor han selv var født. Hans Stilling var efter hans eget Udsagn i økonomisk Henseende kun maadelig, hans Bohave var som en „Strandsidders, men hans Moders Kjærlighed, der havde sammsnplukket hvert Straa til hans Rede, gjorde ham hans Træstole behageligere end Mahogny-Otto-maner". Han skulde imidlertid ikke længe forblive i sin Fødebygd: allerede efter halvandet Aars gejstlige Virksomhed der blev han (April 1774) udnævnt til residerende Kapellan til Korskirken i Bergen. Den virkelystne og kraftige, men paa den anden Side overmodige og hensynsløse Ordets Tjener kom under de nye Forhold snart i Strid til flere Kanter, men gik foldet meste ud deraf som Sejerherre og befæstede sig mere og mere i Menighedens Yndest baade som gejstlig Taler og Sjælesørger og som administrativ Embedsmand. I 1793 blev han forfremmet til Sogneprest, Stiftsprovst i Bergen og Provst i NordhorcUen og Voss; i 1797 blev han, efter dennes eget Ønske, adjungeret den næsten blinde Biskop Irgens som Medhjelp, i 1803 fik han, især ved Gehejmeraad Moltkes Indflydelse, Biskops Rang og Titel, og ved Irgens's Død Aaret efter blev han udnævnt til dennes virkelige Eftermand. I denne Stilling blev han staaende til sin Død 26de Juli 1816. Hans Hustru, med hvem han havde 8 Børn, der har forplantet hans Navn og hans Navnkundighed i vort Kirkelivs Historie, overlevede ham til Aaret 1827.

Efter sin Forflyttelse til Bergen vedblev Brun at optræde i Literaturen baade — skjønt sjeldnere og svagere — som dramatisk og som lyrisk-episk Digter (fra 1791 og 1818 har vi to Oplag af hans „Mindre Digte" samt fra 1788 de vidtløftige, i Alexandriner forfattede, men kun af faa læste episke Digte ..Jonathan" og „David"), men

fornemmelig som homiletisk og re-ligiøs-politisk Forfatter. Det havde været hans Ungdoms ærgjerrige Drømme at skabe sig et Digternavns Udødelighed; nu er hans poetiske Frembringelser kun læste af Literaturhistorikere eller kjendte af de Prøver, som findes optagne i Anthologier til Skolebrug, naar undtages de enkelte Sange, som endnu lever paa Folkets Læber („Bor jeg paa det høje Fjeld." „For Norge, Kjæmpers Fodeland"), og de Salmer, som har fundet en Plads i Menighedernes Kirkekor. Skjønt paa anden Vis og ad andre Veje, end han tænkte sig, da han for et Aarhundrede siden „i Fortvivlelse" betraadte den dramatiske Forfatterbane, vandt han alligevel frem til Ærens og Magtens Tinde, mens han levede, og til Berømmelsens Navn efter sin Bortgang. Han var. som Welhaven har betegnet ham, en Mand af betydelige Dimensjoner, der ligner Kingo i Karakter og Aandspræg. Lidenskabelig, myndig, kampfør og kamplysten, imponerede han

sin Samtid, hvor han viste sig; han var en Autoritet, hvis Ord gjaldt og ofte cirkulerede som gangbare Repræsentativer for Undersøgelse og Grunde; men han vandt ogsaa Hjerterne ved sin varme og tillidvækkende Personlighed og et Sind, der altid var aabent for andres Nød og Jammer. Hans Tales Ild og mandige Magt henrev alle, i Kjøbenhavn ikke mindre end i Bergen; Krigerens Mod. Digterens Begejstring og det nidkjære Alvor hos en Ordets Tjener var forenet i Nordahl Bruns Person som Taler, og ved sine ypperlige ydre Veltalenheds-Midler beherskede han sine Tilhørere, saa at de sad betagne i en Blanding af Beundring og Ærefrygt. .,1 Krigsaarene 1807—1808 var han med en sterk Alderdoms hele Energi inde i den politiske Spænding: han belivede Stemningen, han holdt Opmuntringstaler og skrev Soldater-viser. Da en engelsk Orlogsmand 1808 viste sig ved Bergen, forlod han sin Bispegaard og begav sig ud til Befæstningerne: medens nu Kanonaden fra den Kamp, hvori en afhans Sønner deltog som Chef paa en Kanonbaad, drønede udenfor Indløbet mellem Fjeldene, stod han paa Havnebatteriet og opflammede ved sin Tale Krigsfolket, der skulde modtage Fienden, om han forsøgte at nærme sig Staden. Og i den afsidesliggende By, mod Slutningen af Krigen, da alt blev værre og værre, saa mangen ængstet Sjæl op til ham som til den, der nok. naar Nøden var størst, kunde klare det hele. I 1813 hendte det endog, at en Deputation af Haandværkere foreslog ham at tage fuldt Regimente over den Del af Landet og føre Folket an til Brød eller Død." — Den politiske Omvæltningji 1814 tiltalte, saalænge den var under Forberedelse, ikke Brun, der trods sin varme Patriotisme og sterke Selvstændighedsfølelse. var en afgjort Tilhænger af det Bestaaende, og navnlig stred han med Mund og Pen mod Foreningen med Sverige; men da Unionen først var kommen istand, var han blandt dem, som hurtigst og mest ubetinget sluttede sig til den nye Ordning, hvorfor han ogsaa i et Brev fra denne Tid til sin i mange Maader nærbeslegtede Aandsfrænde, Provst N. Hertzberg, bad denne sige alle Svensker, „at han skulde være Foreningen saa tro som trods nogen Svensk." At den nye Konge ogsaa følte sig forvisset om denne Stemnings Oprigtighed, viser baade de Udmærkelser, han lod tilfalde ham, og det Monument, han paa sin Bekostning lod rejse over ham i Koret i Bergens Domkirke.

J. B. Halvorsen.Wilhelm Frimann Koren Christie,

Wilhelm Frimann Koren Christie fødtes 7de December 1778 i Christianssund, hvor Faderen Johan Koren Christie (af en i sin Tid til Bergen fra Skotland indvandret Slægt) var Byfoged og senere Postmester († 1823). Moderen var Anna Thue Brodtkorb († 1834) Efterat have gaaet paa Bergens lærde Skole fra 1789 til 1794 blev han i sidstnævnte Aar Student og tog 1789 latinsk-juridisk Examen med Charakter Laud. samt 1802 den praktiske Prøve med samme Charakter. Fra 1801 af var lian ansat i det danske Kancelli i forskjellige Stillinger, i hvilke han i den Grad vandt Kancelli-Præsident Ivaas's Tilfredshed, at der blev lovet ham hurtig Be-fordring i Kancelliet, hvis han vilde forblive sammesteds. Men hans Ønske stod til at komme tilbage til Fædrelandet, hvorfor han søgte og den 24de Marts 1808 erholdt Sorenskriver-Em-bedet i Nordhordlehn. Ved Valgene til den grundlovgivende Bigsforsamling i 1814 blev Christie, der havde sin Bopæl i Bergens By, valgt til Iste Bepræsentant fra samme og af Forsamlingen selv strax udnævnt til dens bestandige Sekretær. I sin Politik var Christie en varm Tilhænger af Selvstændighedspartiet, og han bidrog derfor den 17de Mai til at fremtvinge Kongevalget, da Kammerherre (senere Statsminister) Anker vilde have samme udsat. Efter Bigsforsamlingens Opløsning valgte Kong Christian Frederik Christie til Medlem af den (i sine Besultater frugtesløse) Deputation, som han sendte til England, for om muligt at aabne Underhandlinger med den engelske Regjering og stemme den til Norges Fordel. For at aflægge Beretning om sin Sendelse, afreiste Deputationen efter sin Hjemkomst strax

overland til Christiania og derfra videre til Kongens Hovedkvarter paa Moss, hvor Christie dog først indtraf, efterat Underhandlingerne om Konventionen af 14de Aug. s. A. allerede vare paabegyndte. Ved Valget til det overordentlige Stor-thing, som ifølge denne Konvention skulde afgjøre vort Lands endelige Skjæbne, blev Christie paany udkaaret til at repræsentere Bergens By, og 4 Dage efter Storthingets Sammentræde den Ilte Oktober 1814 valgtes han til Præsident baade i Storthinget og Odelsthinget. Det viste sig nu strax, at han netop var Øieblikkets Mand, netop den Styrer, som Storthinget behøvede for at fyldestgjøre sit vanskelige Hverv: ved Siden af Foreningen med Sverige at bevare Norges Frihed og Uafhængighed. Med ægte fedrelandsk Tænkemaade forenede Christie ligesaa stor Cha-rakterfasthed som Klogskab og Sindighed, og

derhos en Aandsnærværelse, der aldrig, end ikke under de mest stormende Scener, forlod ham. At Christie tilligemed de øvrige Repræsentanter fra Bergen i Mødet den 20de Oktober 1814 stemte imod Norges Forening med Sverige, skete alene paa Grund af deres Kommittenters herom tilkjendegive Villie, og Christie fik endog kort efter det Hverv at gjøre Indstilling til Storthinget om de Forandringer i Grundloven, som Foreningen paakrævede. Ved denne sin Stilling kom den øverste Ledelse af det store Anliggende ganske i Christies sikre Hænder. Medens han paa den ene Side modererede de altfor varmblodige Patrioters Hidsighed, lod han sig paa den anden Side hverken ved Smiger eller Trudsler af de svenske Kommissærer bevæge til at opgive Noget af sin Overbevisning. Overhovedet ligesom Sverdrup mere end nogen Anden tilkommer Æren for Rigsforsamlingens Sammenkaldelse, og Falsen for Grundlovens Støbning paa Eidsvold, saaledes vil Christie først og sidst være at nævne blandt de Mænd, som paa det overordentlige Storthing bevarede og opretholdt Grundloven i dens Renhed. Storthinget udtalte sin Anerkjendelse af Christies store Fortjenester saavel ved at forære ham en Guldpokal og votere ham en Takadresse, som ved at stille ham i Spidsen for den Deputation, Storthinget af sin Midte udvalgte for at komplimentere Kong Carl XIII i Anledning af hans Valg til Norges Konge.

Under Nærværelsen i Stockholm forøgedes den Tillid og Yndest, som Carl Johan allerede i Christiania havde fattet til Christie. Han ønskede, at Christie skulde modtage det ledige Stiftamtmandsembede i Bergen, hvormed søndre Bergenhus Amtmandskab dengang var forenet, og under 25de Mai 1815 modtog han Udnævnelse til Embedet. Denne Kongens Tillid til Christie svækkede ikke den Tillid, han nød hos sine Medborgere. Paa det den 1ste Juli 1815 sammentrædende Storthing mødte han atter som Repræsentant fra Bergens By og nød den Ære under hele dette Storthings langvarige Samvær (indtil 6te Juli 1816) at vælges til Præsident i samme. I Begyndelsen valgtes han ogsaa til Præsident i Odelsthinget, men man indsaa dog snart Umuligheden af for en Mand at overkomme begge Dele, og ophørte derfor hermed.

Det uafbrudte og som Følge af Omstændighederne endog mere end sædvanlig besværlige Præsidentskab i hint langvarige Storthing med-førte i Forbindelse med de mange Kommitteer, hvori Christie blev benyttet, en saa overvættes Aandsanstrengelse, at han, uagtet sin overordentlige Forretningsdygtighed, led under Byrden og erholdt et Knæk paa sin forhen stærke Helbred, som han siden aldrig forvandt. I 1818 blev Christie atter af Bergens Kjøbstad sendt til Storthinget, hvor han denne Gang erholdt Plads i Lagthinget. Uden som paa de tvende foregaaende Thing uafbrudt at beklæde Præsidentstolen, indtog han den dog ofte, snart i det samlede Storthing, snart i Lagthinget, og blev derhos benyttet i ikke mindre end nitten Kommitteer. Imod Slutningen af Tliingets Samvær blev han afsendt til Throndhjem i Spidsen for den Deputation, som repræsenterede Storthinget ved Carl Johans Kroning sammesteds den 7de Septbr. Efter 1818 betraadte Christie ikke mere Thingsalen. Hans ved Overanstrengelse nedbrudte Helbred forbød ham senere aldeles at tage Sæde i Storthinget. For om muligt at gjenvinde sin tabte Sundhed foretog han i 1823 en Reise til Danmark og Tydskland, paa hvilken han var fraværende omtrent et Aar, men lian kom tilbage, uden at spore synderlig Forbedring, hvorfor han nødtes til at ansøge om Afsked fra sit Embede. Denne blev ham da under 24de Januar 1825 tilstaaet med fuld Gage i Pension og Bevidnelse af Kongens personlige Agtelse. Da hans Hel-bredsforfatning mod al Formodning efter nogle Aars Forløb havde bedret sig noget, og han ikke kunde finde sig i at trække Pension af Staten, saasnart han paany følte Kraft til at indtræde i en passende Embedsvirksomhed, søgte og erholdt han 24de Juni 1828 Told-inspektørembedet i Bergen. Kort Tid i Forveien havde Christie af Kong Carl Johan erholdt Tilbud om den ved Sommerhjelms Død ledigblevne Statsministerpost, men afslaaet samme, dels af ekonomiske Grunde, dels fordi

lian troede sin Helbred for svag til, at han forsvarligen skulde kunne røgte et saadant Embede.

I sin nye Virkekreds som Toldinspektør udviklede Christie lige til det sidste Øieblik den samme Nidkjærhed og Tjenesteiver, som altid havde fulgt ham. I 1835 blev han paany valgt til at repræsentere Bergens Kommune ved det forestaaende 1836 Aars Storthing; men i Henhold til fremlagte Lægeattester begjærede han sig fritaget for at afgive Møde ved Storthinget, og saavel Valgmændene som senere Storthinget erkjendte Gyldigheden af hans paaberaabte Forfald.

Det er imidlertid ikke alene som Stats-

borger og nidkjær Embedsmand at Christie har indlagt sig uforglemmelige Fortjenester af sit Land. I det seneste Afsnit af sit Liv, da Fritagelsen for det offentlige Livs Byrder og forandrede Livsforhold i nogen Grad havde bedret hans Helse, vendte han sig med det samme bestemte Alvor i Villien og den overskuende Klarhed, som han i sin offentlige Færd havde lagt for Dagen, mod en ganske anden aandelig Virksomhed, end den, han hidtil havde ofret sine Kræfter. I Forening med nogle af sine Venner udstedte han den 25de April 1825 en Indbydelse til Grundlæggelsen af et Museum, hovedsagelig bestemt for norske Oldsager og den norske Naturhistorie. Indbydelsen blev mødt med en overraskende Velvillie; og Resultatet af den Interesse, som Stifterne forstod at vække og vedligeholde, af det energiske Arbeide, som de (og da navnlig Christie selv) lagde paa Indsamling, Ordning og Bearbeidelse af Antikvar- og Naturalkabinettets Gjenstande, og af den Virksomhed, som talentfulde Efterfølgere med lignende offervillige Enthusiasme have udfoldet, er blevet det nu saa rige og høit ansete videnskabelige Institut, som heder Bergens Museum. Saaledes har Efterverdenen paa den smukkeste Maade opfyldt Stifterens Ønske, naar han ofte ytrede, at vilde hans Medborgere ved nogen Ting hædre hans Minde, da var det ved at værne om Museets Vedligeholdelse og Fremvæxt.

I den sidste Del af Christies Liv havde hans Helbredstilstand snarere bedret end forværret sig, saaledes at han med usvækket Aandsfriskhed og Kraft kunde baade udføre sin Embedsgjerning og fortsætte sine videnskabelige og literære Sysler lige til det sidste. Uden foregaaende Sygdom blev han revet bort (ugift) af et Lungeslag den 10de Oktbr. 1849. Hans Bortgang blev følt næsten som et personligt Tab af de mange, med hvem han var kommen i nærmere Berøring og som i ham havde lært at skatte en politisk Karakter, en høit begavet og dygtig Embedsmand, derhos en Mand, hvis hele Færd var præget af patriotisk Virkelyst og af de nobleste Sentiments. Som han i sit Liv var afholdt og høiagtet af alle Samfundets Kredse, saaledes staar hans Minde for Efterslægten i Glands af de store Erindringer, hvortil hans Navn er uforgjængeligt knyttet; og som han modtog sin Samtids høieste Udmærkelse af Konge ogMedborgere, saaledes har en følgende Tid ogsaa søgt at udmærke hans Ry som en af Folkets Høvdinger ved (17de Mai 1868) at reise hans Billedstøtte paa Torvet i den By, hvor han virkede sin længste Tid, i Bergen.Anna Colbjørnsdatter.

Jo færre Lyspunkter vort Fædrelands Historie frembyder i det lange Tidsrum, da alle Yttringer af et selvstændigt Folkeliv trængtes tilbage af et fremmed Herredømme, der hvilede lammende over Landet, desto hellere dvæler Erindringen ved de Træk af høihjertet Fædrelandssind, der fremtræde som talende Vidnesbyrd om den Aand og Kraft, som endnu boede i Folket. Det var især i Feidetid, naar de fremmede Herrer, som i Fredens Dage talede myndigt, stode feige og raadvilde, at Folkets slumrende Kraft fik et friere Spillerum, og Rorgere og Bønder med selvtagne Anførere grebe til Vaaben for at forsvare Arne og Hjem. I Kredsen af de Navne, som ad denne Yei ere komne ind i vor Historie, indtager Anna Colbjørnsdatter en fremragende Plads.

Den Slægt, der tæller saavel hende som flere af vort Fædrelands berømte Mænd i sin Midte, havde sit Herresæde paa Gaarden Arneberg i Hof Sogn i Soløer, hvor Annas Fader, Colbjørn Torstensen, var født 1628. Efter at have studeret ved det af Christian IV stiftede Gymnasium i Christiania og siden ved Kjøbenhavns Universitet blev han i 1660 udnævnt til Sogneprest i Sörums Prestegjeld, hvor han døde 1720 i en Alder af 93 Aar. Han var to Gange gift og havde 18 Børn, af hvilke Hans og Peder Colbjørnsen, Kjøbmænd paa Frederikshald, udmærkede sig under denne Bys Beleiring i Aaret 1716, og en tredie Broder, Jacob, der levede som Bonde paa Gaarden Nedre Sørum, er mærkelig som Bedstefader til de berømte Jurister, Jacob Edvard og Christian Colbjørnsen. I sit første Ægteskab med Anna Jacobsdatter Kraft havde Colbjørn Torstensen Datteren Anna, der — saavidt man kan slutte

af de sparsomme historiske Data — maa være født omkring Aaret 1665. Om hendes tidligere Liv vides intet Andet at fortælle, end at hun, rimeligvis i Aaret 1682, blev gift med Magister Jonas Ramus, der i det foregaaende Aar var bleven Capelian hos hendes Fader og forblev i denne Stilling, indtil han i Aaret 1690 forflyttedes som Sogneprest til Nordrehoug paa Ringerike. Her levede han i stille Ro med sin Hustru, Anna Colbjørnsdatter — Samtiden kaldte hende Anna Ramus; senere har hendes bekjendte Brødres Navn givet Anledning til at hun blev kaldet Anna Colbjørnsen. Presten Ramus var en for de Tider lærd Mand, der syslede med theologiske og historiske Arbeider, hvoraf Adskilligt endnu har noget Værd, men det Meste bærer ein Tids Mærke; saaledes har

han skrevet en latinsk Afhandling, hvori han i Rudbeck'sk Aand forer Bevis for, at Ulysses og Odin var den samme Person. Om den gjæve Prestekone paa Nordrehoug skulde Historien visselig ikke havt Noget at fortælle, ligesaalidt som om hendes kjække Brødre, dersom ikke Carl XII's Indfald i Norge havde hos Folket vakt den Følelse af Liv og Kraft, der fremkalder ædel Daad.

Den 8de Marts 1716 var Carl XII rykket ind i Norge, og fjorten Dage efter besatte han Christiania og begyndte Beleiringen af Akershus Fæstning. Den norske Armee under General Lützow havde trukket sig tilbage for den fremrykkende Fiende og leirede sig nu ved Giellebek i Lier, der er det høieste Punkt af Veien mellem Christiania og Drammen. Efter at have gjort et forgjæves Angreb paa de Norskes Forskandsninger, besluttede Carl, som af Mangel paa Kanoner heller ikke kunde udrette Noget mod Akershus, at anfalde Nordmændene i Ryggen og med det Samme ødelægge Sølvværket paa Kongsberg. Oberst Axel Løwen med fem til sex Hundrede Mand Cavalleri blev den 26de Marts sendt afsted for at udføre dette Forehavende; han skulde marschere gjennem Hakedalen, Hadeland og Ringerike. Paa Veien førte de Svenske store Ord, de skulde drage til Kongsberg og der vilde de skoe sine Heste med Sølv; men allerede paa Hadeland bleve de angrebne af en Flok Bønder under Anførsel af Anders Hammer, Prest til Gran. Svenskerne dreve dem vel tilbage, men med Tab. Dette forsinkede Løwens Tog saaledes, at han først den 28de Marts ankom til Nordrehougs Preste-gaard. Men omtrent paa samme Tid ankom 200 norske Dragoner af Oberst Ötkens Regiment, som Lützow havde afsendt, saa snart han fik Kundskab om de Svenskes Forehavende, til Gaarden Steen paa Ringerike under Anførsel af Capitainerne Sehested og Matheson.

Det var en Løverdags Aften Kl. 10, at hine frygtede Gjæster, der ofte betegnede sin Vei med Plyndring og Ødelæggelse, indfandt sig paa Prestegaarden. Presten var syg og sengeliggende ; hans Hustru modtog dem med al Venlighed for at undgaa Plyndring. Den svenke Oberst spurgte strax efter Veien til Christiania, men Anna viste ham Veien til Tyrifjorden, og der udstillede de Svenske en Vagt paa 25 Mand. Officererne indkvarterede sig i Prestegaardens Værelser, og Dragonerne leirede sig dels omkring Prestegaardshusene, dels paa Nabogaar-dene. Anna beklagede de stakkels Soldater,som maatte udholde den strenge Kulde paa aaben Mark, og fik af den svenske Høvding Tilladelse til at antænde store Baal, hvorved Soldaterne varmede sig. Men de flammende Blus skulde tillige advare de Norske om Fiendens Nærhed og tjene dem til Veiledning ved det Angreb, som Anna ventede og forberedede paa bedste Maade. Medens hun gik omkring, beskjæftiget med de huslige Forberedelser, som Omsorgen for de uventede Gjæster udkrævede, gav hun nøie Agt paa de Svenskes indbyrdes Samtale og besluttede at give sine Landsmænd de fornødne Underretninger om Fiendens Planer, Antal o. s. v. I al Hast opskrev hun hvad hun vidste og lod en Pige lægge Seddelen 1 sin Sko; derpaa fik hun af den svenske Oberst Tilladelse til at sende Pigen til Nabokonen for at hente Noget, som hun foregav at mangle til Maden; men for at ikke Pigen ved en længere Fraværelse skulde vække de Svenskes Mistanke, lod hun hende blot gaa til den i Nærheden boende Foged Lars Michelsen, der paatog sig at bringe Underretningerne ridere. De svenske Officerer bleve overflødigen beværtede; til Soldaterne uddeltes 01 og Brændevin i Mængde, saa at Mange bleve øre. Oberst Löwen havde befalet en af sine Soldater at holde hans Hest opsadlet udenfor Døren hele Natten igjennem; hun magede det saaledes, at den blev sat ind i Stalden og Døren slaaet ilaas.

Annas Snildhed kronedes med det heldigste Udfald. Midt paa Natten brøde Nordmændene, efterat have modtaget Efterretningerne fra Pre-stegaarden, op fra Steen over Bunden af den tilfrosne Steensfjord. De Svenske hørte den fjerne Bragen af Hestehovene paa Isen og spurgte, hvad det var for en Lyd. Anna svarede, at det var sædvanligt, naar Vandet faldt, at det bragede stærkt i Isen, og dermed sloge Svenskerne sig til Ro. I Spidsen for Nordmændene red Thore Hovland og Paul Putten, begge Ringerikinger og vel bekjendte med Veien. Forposterne

bleve i al Stilhed nedhuggede, og de Svenske overrumpledes aldeles Kl. 3 om Natten, medens de sad i tryggeste Ro. Flere af Officererne, deriblandt Oberst Løwen, tilligemed 150 Mand toges til Fange, henimod 40 bleve dræbte; de Øvrige flygtede tilbage til Christiania ad den samme Omvei, som de vare komne, men Mange af dem bleve dræbte paa Tilbageveien. Nordmændene mistede kun 3 Mand.

Til Mindet om denne blodige Dag den 29de Marts 1716 knytter sig et andet Sagn, der viser os Annas Mod og Aandsnærværelse i et endnu klarere Lys. Den følgende Dag — heder det — gik hun tilligemed en Nabokone ud for at bese Valpladsen. De Norske havde trukket sig

tilbage til Gaarden Steen, og enkelte Hobe af Svenskerne dreve endnu omkring Prestegaarden, uvisse om hvad de skulde foretage sig. En saadan Trop traf just Prestekonen ude paa Valpladsen. Anføreren red strax til, satte hende Carabinen for Brystet og spurgte, hvor de Norske vare, og hvor mange der var af dem. Den anden Kone besvimede af Angst; men Anna tabte ikke Modet. „Hvad!" sagde hun, „tjener du din Konge for at skyde Kjærringer ihjel?" Anføreren skammede sig og trak Carabinen tilbage, men vedblev sit tidligere Spørgsmaal. „Det kan du let faa at vide", svarede hun. „De sætte sig nu i Orden bag Kirken for at følge Eder paa Veien. Hvor mange de ere, ved jeg ikke; jeg har ei talt dem; men det ved jeg, at de ere saa tykke som Sand". Svenskerne skyndte sig at komme afsted.

Det varede længe, inden Annas Deltagelse i denne Begivenhed paa Nordrehoug blev almindelig bekjendt; men Folkesagnet bevarede trolig Mindet om hendes Kjækhed, indtil den endelig fik Plads i Ove Mallings Samling af „Store og gode Handlinger" (1777). — Om hendes senere Liv er kun Lidt at fortælle. To Aar efter hin Begivenhed, hvortil hendes Navnkundighed knytter sig, døde hendes Mand, efter at han paa Grund af Sygelighed og Alderdomssvaghed havde opgivet sit Kald til Fordel for sin Søn Daniel. I sit omtrent sex og tredive aarige Ægteskab havde Jonas Ramus og Anna Col-bjørnsdatter tre Sønner og to Døttre. Den ældste Søn, Cornet Ole Ramus, blev dræbt i Tvekamp af en Løitnant Bruse; den anden, Daniel Ramus, efterfulgte Faderen som Prest i Kaldet og døde allerede 1727, og den tredie reiste udenlands for at studere Medicin, uden at man siden hørte Noget til ham. Den ene Datter døde ugift og den anden var gift med den før nævnte Foged Lars Michelsen. Efterat hendes Mand og hendes Børn vare døde, tilbragte Anna sine sidste Leveaar i sorgfri Al-derdomsro paa sit Enkesæde Gudsgaarden lige ved Nordrehougs Prestegaard. En Datterdatter, Anna Larsdatter, var hos hende i hendes sidste Dage og forestod hendes Hus. Fire Dage før sin Død lod hun, 71 Aar gammel, optegne sit Testament, der er et Vidnesbyrd om hendes Klogskab og Betænksomhed. Hendes Formue, med Undtagelse af 300 Rdlr. til Hospitalet i Oslo, skulde tilfalde hendes Datterdatter, Anna Larsdatter; dog maatte hendes Jordegods og Gaarde ei bortsælges, og hvad rede Penge hun havde udlaant paa Pant udi Gaarde paa Landet, skulde blive staaende, saalænge Pantet var tilstrækkeligt og Datterdatteren forblev ugift. Anna Colbjørnsdatter døde den 23de Juli 1736.Jonas Collett.

Statsraad Jonas Collett var Søn 1 af Johan Collett, Kammerraad og Kommitteret i Kom-mercekollegiet i Kjøbenhavn, og Elisabeth Ramus, begge af norsk Familie, og fødtes paa Faderens Eiendom Rønnebeksholm i det sydlige Sjælland 25de Marts 1772. Af 11 Sødskende fremlevede kun 3 Brødre, Peter Collett, Assessor i dansk Hof- og Statsret og senere død i i Vestindien, vor Jonas Collett og Johan Collett, død som Amtmand i Buskeruds Amt.

Kun 15 Aar gammel tog Collett, efter privat Undervisning, første akademiske Examen med saadan Udmærkelse, at han blev Nr. 1 af de Indkaldte; Aaret efter tog han anden Fxamen med bedste Karakter og i 1790 ligeledes den latinskjuridiske Examen med Laudabilis. Efterat have arbeidet i Rentekammeret, blev han i 1795 udnævnt til Foged i Numedal og Sandsvær, i hvilken Stilling han ogsaa fungerede som Medlem af Overbergamtet paa Kongsberg. I Trangsaarene 1807 og 1808 udviste Collett, ligesom hans Frænde John Collett paa Ullevold, en patriotisk, menneskekjærlig Virksomhed for sit Distrikts og andre Egnes Forsyning, der paaskjønnedes af den daværende interimistiske Regjeringskommission med en Takkeskrivelse af Iste Juni 1808 og en Indberetning til Kongen, hvorefter han erholdt Dannebrogsordenen. Bladet „Budstikken" fra den Tid beretter og-S cl di 2 Elt Collett, efterat have forsørget sit eget Distrikt, i Forsommeren 1808 afsendte en Transport af 16 Heste med

Sædekorn under Anførsel af en paalidelig Mand, der skidde sørge for Folks og Hestes Providering paa hele Reisen og faa udsaaet det Medbragte i Egne af Romerike, som havde lidt af fiendtlige Indfald. En yderligere Belønning for disse Fortjenester i Forbindelse med den nidkjæreste Embedsvirksomhed, skulde Kammerraadtitelen være, som han, paa Indberetning fra Prinds Christian August, erholdt som Forløber for Buskeruds Amtmandskab, hvortil han udnævntes i 1813.

Collett var en af de norske Notabler, som paa den daværende Statholders, Christian Frederiks, Anmodning deltog i det foreløbige Møde paa Eidsvold 16de Februar 1814. Ogsaa hans Hoved var mellem de sørgmodigt nedbøiede, før Prindsen havde opgivet sine suveræne Ideer, og mellem de gladeligen opreiste, da det var bleven bestemt, at Folkets Suverænitet skulde anerkjendes, dets Skjæbne lægges i dets egne Hænder. Den paafølgende 2den Marts ansattes Collett af Prindsregenten som Medlem af det for Riget anordnede Regjeringsraad og som Chef for Departementet for det Indre; og i denne Stilling afsluttede han i Forening med Statsraad Aall Konventionen til Moss af 14de Aug. 1814, hvorved man vil paastaa, at de paa Norges Vegne Kontraherende med Hensyn til de Bestemmelser, der bleve tagne med Armeen, af formentligt Ubekjendtskab med denne, blottede Landet formeget i Tilfælde af fornyet Udbrud af Krigen. Dennes Resultat i bedste Tilfælde, Anerkjendelse af Selvstændigheden og Eidsvolds-Konstitutionen, var dog anticiperet og reddet ved denne Overenskomst.

Efter Konventionens Afslutning var Collett Medlem af Interims-Regjeringen indtil Foreningen med Sverige, da han indtraadte i det nye Statsraad som Departementschef for det Indre. Dette Departement sammensmeltedes siden med Finantsdepartementet, til hvis Chef Collett udnævntes i 1822 ved Grev Wedels Fratrædelse. 1818 var lian bleven Kommandør af Nordstjernen, og fungerede samme Aar som Bærer af Scepteret ved Kong Carl Johans Kroning i i Throndhjem.

Collett befandt sig i Stockholm i 1821, da den berygtede Bodøsag forhandledes der; men baade han og hans Kolleger protesterede forgjæves imod de engelske Fordringer. Magtens Sprog seirede. Røgteisen af Norges udenlandske Anliggender viste sig at være Unionsfor-lioldets svageste Side. Stemningen opirredes imod de Statsraadet der ikke havde mægtet at give Retfærdighedens og Nationalærens Røster Eftertryk nok. Man fordrede, at de heller skulde have taget Afsked. Efter lange Mellemrum blussede Forbittrelsen over den nationale Tort idelig og altid i Veiret, og man skreg endnu 6 Aar efter i og udenfor Storthinget paa Rigsret over Statsraaderne Collett og Fasting ; men Odelstinget i 1827 fandt dog Konstitutionens Forskrifter iagttagne, og altsaa ingen Grund til Tiltale i den Anlsdning. Men derimod fandtes der anden Anledning til at skaffe Uviljen en Udladning. Regjeringen var i det Hele i disse Aar, dels formedelst denne Sag, dels formedelst de gjentagne Propositioner til Forandring i Grundloven, Spændingen i Anledning af Konstitutionsfesten, ikke afholdte svenske Statholdere o. s. v., ikke meget populær, og Collett fik et Bevis paa, at han fortrinsvis delte Skjebne med sine Kolleger, idet nysnævnte Odelsthing ved Dekret af 1ste August beordrede Tiltale imod ham, 1) for at have ved sine Indstillinger bevirket tre (Toldvæsenet angaaende) provisoriske Anordninger formentlig grundlovmæssigen udgivne; 2) for ei at have udbetalt nogle af 4de ordentlige Storthing bevilgede Pensioner som Følge af dettes Beslutning, og at have forelagt de af samme Storthing reviderede Gage- og Pensionslister til kongelig Approbation; samt 3) for at have foretaget forskjellige Udbetalinger dels imod, dels udenfor Storthingets Beslutninger, nemlig imod Storthingets Reduktion i 1818 af Statholder- og Statsministergagerne i Vakance-Tilfælde i de 3 Aar fra 1824 til 1827 — 24,000 Spd., og udenfor dets Beslutninger hovedsageligen omtrent 100,000 Spd. til Anskaffelsen af to Dampfar-tøier, og omtrent 130,000 Spd. til forskjellige offentlige Bygninger, hvorimellem ogsaa til Udvidelse og Forbedring af det saakaldte Palæ i Kristiania. Tiltalen, der gik ud paa Embeds-fortabelse, og Forsvaret, der krævede Afvisning og Frifindelse, førtes af den Tids to . ypperste Talenter for Skranken; hint af daværende Højesteretsadvokat Sørenssen, dette af hans Kollega Petersen, begge siden Statsraadet Og den 29de Oktober 1827 faldt saadan Dom: „Forsaavidt angaar Aktions-Dekretets 3die Post, afvt-ses Sagen, som fortidlig anlagt forinden de Stats-Regnskaber, der indeholde de paaankede Udbetalinger, ere reviderede og deciderede. Iøvrigt bør Chefen for den kgl. norske Regjerings Firiants-, Handels- og Told-Departement, Statsraad Jonas Collett. R. og K. af Hs. Mts. O. og R. D. O., hvis under 1ste Post paaklagede Forhold maa ansees foranlediget ved en efter Omstændighederne undskyldelig Misforstaaelse af Grundlovens §

17, og som under 2den Post tiltales for Handlinger, der ikke skjønnes at staa i aabenbar Strid med Grundlovens Forskrifter, for Aktors Tiltale i denne Sag iri at være. De af Sagen lovligen flydende Omkostninger udbetales af Statskassen'1 o. s. v.

Ikke længe efter fik ogsaa Collett Anledning til at erhverve det Offentlige en betydelig Vinding af den Slags, som kan gribes og tages paa. I 1825 var han ved Udnævnelse til Serafimerridder designeret som den mest udmærkede af Statsraaderne, og da han i 1829 etter den sidste svenske Statholder, Grev Platens, Død var bleven tillagt Forsæde i Statsraadet, fulgte deraf i dé syv Aar. han beklædte denne Stilling, Besparelsen af den betydelige Statholdergage. Var dette nu end mere en Følge af en personlig kongelig Foranstaltning, indlagde Collett sig dog en ubestridelig Selvfortjeneste ved, igjennem Finantsdepartementets Indstilling og Foranstaltning, at bevare for Nationen Kongsberg Sølwærk, som Storthinget havde besluttet skulde sælges for en Sum, hvortil der ikke kunde mangle, og heller ikke manglede Anbydere. Det varede derfor heller ikke længe før Collett var saa populær en Mand, som En i hans Stilling og under den stedfundne raske Udvikling af Demokratismen kunde være.

Aar for Aar viste ogsaa Statsregnskaberne i hvilke duelige Hænder Finantserne befandt sig. Der var heller ikke delte Meninger om Colletts Fortjenester i saa Henseende, og Konjunkturerne medførte ogsaa, at de Aar, Collett stod i Spidsen for deres Forvaltning og var Folkets første Mand, vare de lykkeligste for

dette. Idetmindste de, hvori det følte sig lykkeligst og —- om man vil forstaa dette Udtryk om Aarene nogle og 30 — fuldblodigst. — Men saa kom Storthingets Opløsningsbudskab af 2den Juli 1836 før Budgettet endog var blevet forelagt. Forgjæves havde de protesterende Stats-raader i Stockholm foreslaaet, at Tliinget dog maatte forelægges en bestemt Tid til at faa dette færdigt. Det kongelige Prærogativ gjorde sig gjældende, og Statsraad Collett var Den, som skulde overbringe Budskabet. Ordren maatte naturligvis efterleves; men om at komme aldeles pludselig, ganske som Lynet fra den blaa Himmel, indeholdt den intet. Dette havde aldrig været Tilfælde og Brug, og Collett, Fi-nantsministeren, hvem en budgetløs Mellemtid og Kostbarheden af et extraordinært Storthing paa den ene Side, og Muligheden for Storthinget i de Par mellemliggende Dage dog at faa et Slags Budget og endel andre paahvilende finantsielle Sager affærdigede paa den anden Side stod for Hovedet, besluttede at give Storthinget Anledning til saaledes at benytte sine sidste Timer, og underrettede derfor Præsidenten strax efter Kurerens Ankomst om den forestaaende Opløsning. Storthinget benyttede, som bekjendt, Underretningen til at afæske Collett den fra Stockholm komne Protokol, og ifølge et udførligt Foredrag fra Justitsdepartementet om dets Kompetents dertil samt Statsraadets enstemmige Beslutning nogle Timer før Oplosningen skulde foregaa, efterkom han Anmodningen. De Følger, dette havde, vare ikke lette at forudse eller at afværge. Den første var, som bekjendt. Rigsret og Domfældelse til Mulkt over det ene Medlem af Statsraadsafdelingen i Stockholm, som ikke havde protesteret, daværende Statsminister Løvenskiold, den anden Grev Wedels Udnævnelse til Statholder og den tredie Statsraad Colletts Afsked paa et Vink om Ansøgning, den han dog erholdt med fuld Gage.

Collett var siden 1798 gift med sin Cousine Maren Kirstine Collet, og han døde i Kristiania 3die Januar 1851.Ludvig Kristensen Daa.

L. K. Daa tilhører en af vort Lands mest bekjendte Præste-Familjer. Hans Fader, Christen Daa, der døde i 1854 som pensioneret Sognepræst til Lindaas, havde 7 Børn, af hvilke L. K. Daa var den ældste. Han blev født i Saltdalen 19de August 1809. I 1817 kom han ind i Bergens Latinskole, hvor han tidlig vakte Opsigt ved sin Flid, Begavelse og udprægede Individualitet. I den bevægede Tid, hvori hans sidste Skoleaar faldt, havde allerede Dagens politiske Spørgsmaal begyndt at øve sin Tiltrækning paa (ham, og naar det er anført, at han — Skolens flinkeste Elev — i 1826 nægtedes Dimission paa Grund af, at Eforatet ikke vilde anbefale ham til at erholde venia aetatis, saa tør det ansees for sikkert, at dette Eforatets Forhold havde sin Grund i uforsigtige Ytringer, Daa havde fremført angaaende Højtideligholdelsen af 17de Maj. Da Forhandlingerne om hans Dimission trak i Langdrag, og han trods Rektor Holmboes store Interesse for hans Sag forudsaa, at de vilde ende til hans Skade, drog han til Kristiania, søgte og flk Tilladelse til at lade sig dimittere trods sin Ungdom og fandt en Dimissor i sin tidligere Skolekammerat, daværende stud. jur. Fredrik Stang. I al sin Ubetydelighed staar denne Begivenhed

som Daas første Modgang paa den politiske Bane, og det tør vel være muligt, at den har bidraget sit til at vække i hans Sind den Bitterhed, der senere ikke sjelden traadte frem under hans Virksomhed. — Efter anden Examen modtog Daa Ansættelse som Huslærer hos Statsraad. Krogh for hans Søn, den senere bekjendte varmhjertede Skandinav G. A. Krogh. At Samlivet med Statsraad Krogh havde Indflydelse paa hans politiske Anskuelser har han selv udtalt, og at disse allerede tidlig heldede i en bestemt oppositionel Retning var efter hans hele Anlæg og Tidens Forhold naturligt. Efter sin Tilbagekomst til Kristiania valgte han Filologien til Embedsstudium, medens han samtidig med Iver studerede den nyere Historie og Politik samt begyndte at skrive i Aviser. 1831 udgav han anonymt sin første politiske Brochure betitlet: „Syttende Mai og Politiet", et Indlæg i den paa hin Tid brændende Strid, hvori Studenterne saa levende tog Del under Ledelse af de to intime Venner Daa og Henrik Wergeland. Med denne blev han Studentersamfundet tro, da en stor Del af dets intelligenteste Medlemmer, foranledigede ved en forefalden Skandale, traadte ud og stiftede Studenterforbundet. Det var i disse Aar Daa gik under Navnet „Constitutions-Daa", et Navn, der er betegnende baade for Manden og Tiden.

Daa tog i 1834 filologisk Examen og blev det følgende Aar efter Professor Steenblochs Død konstitueret som Docent i Historie ved Universitetet. Efter i 2 Aar at have fungeret i denne Stilling blev han af det filosofiske Fakultet og det akademiske Kollegium indstillet til at udnævnes til Lektor, men Regjeringen foretrak Cand. jur. P. A. Munch. Omtrent samtidig var Lærerposten i Statsøkonomi bleven

ledig ved Universitetet efter Professor G. F.. Lundli, og Daa, der ogsaa havde gjort Studier i denne Videnskab, var foreslaaet til Posten, men fik den ikke, da Schweigaard paatog sig at foredrage Statsokonomi. Daas Skjæbne vakte stor Opsigt i Publikum og megen Bitterhed hos ham selv, og han udtalte offentlig sin Mening, at han var tilsidesat af politiske Hensyn. Ved sine Avisartikler og sine Forbindelser med flere af Stortliingsmændene havde han imidlertid faaet et stort Navn hos den oppositionelle Del af 'disse, og ved deres Indflydelse blev han 1839 indvalgt i Stats-revisionen. Efter forgjæves at have søgt Bestyrerposten ved Kristiania Borgerskole blev han af Begjeringen indstillet til Rigsarkivar, men tog sin Ansøgning tilbage, da han fandt den departementale Stilling uforenlig med sin Statsrevisorpost. Maaske demie Ansøgning ikke var alvoilig ment, da adskilligt synes at tyde paa, at han ikke kunde ønske at indtræde i Embedsstilling under den daværende Regjering. Han begyndte nemlig paa denne Tid Udgivelsen af Bladet „Granskeren", og der blev snart Tale om at vælge ham til Storthings-mand for Akershus Amt. I „Granskeren" har Daa sat sig et varigt Minde, og det Talent, hvormed dette Oppositionsblad blev redigeret, maatte snart vinde almindelig Anerkjendelse. Det vil altid blive et højst rigtigt Kildeskrift for dem, der kommer til at give sig af med hine Dages Historie. Naar man nu ser tilbage paa det, maa man vel ofte nok misbillige Bitterheden i Bladets Tone og de stærke Angreb paa de raadende Personligheder, men man maa tillige erkjende Daa's uomtvistelige Fortjenester i denne Virksomhed. Exempelvis skal kun nævnes lians sønderlemmende Behandling af C. W. Hjelms Kirkelov-Forslag, der vel ganske væsentlig har bidraget til den ved Dissenterloven af 1845 etablerede Religionsfrihed i Landet. I denne Tid kom det til et Brud mellem Daa og Henrik Wergeland, efterat denne havde modtaget en Understøttelse af Kongens private Kasse, og Striden førtes med skarpe Vaaben baade i Pressen og for Retten; men Daa's Stilling var altfor stærk, til at Wergeland kunde hindre hans Valg til Storthinget i 1842. Han blev paa dette Storthing strax valgt ind i Valgkomiteen og spillede en betydelig Piolle som en af Oppositionens Ledere. Vi har havt faa Mænd, der i den Grad ansaaes anlagte for Storthingshvervet som Daa, og man skulde saaledes have troet, at han havde erobret sig en Plads han skulde beholde. Han blev ogsaa valgt til første Repræsentant i 1845 og hævedes paa Odelsthingets Præsidentstol, men hans Optræden paa dette Thing blev hel forskjellig fra hans forrige. Et Forsøg paa at udrede disse Forhold lader sig her ikke udføre. Det synes, som Daa har manglet de Egenskaber der kunde gjøre ham til Tjener for et sluttet Parti, hvilket vel en Mand til en vis Grad maa være, naar han ved Hjælp af et saadant skal beholde en Thingplads. Efter Oscar den førstesThronbestigelse fandt han den hele politiske Situation i den Grad forandret, at han ikke mere kunde staa som Oppositionsmand paa den Maade som tidligere. Hans gamle Meningsfæller saa i dette Forhold en Ustøhed, der gjorde ham forkastelig, medens hans gamle Modstandere syntes aldrig at kunne glemme Gransker-Artiklerne og hans Tilslutning til Bønderne i 1842. Han blev saaledes aldrig mere den indflydelsesrige Mand, han havde været, hvilket tilfulde viste sig ved hans Valg til Storthingsmand fra Kristiania

1854, — et Valg, der tog sig ud som en Tilfældighed og ingenlunde kunde siges begrundet i nogen herskende Opinion inden Hovedstadens ledende Kredse. Da der ikke mere kunde blive Tale om at vælges fra Akershus Amt og vel endnu mindre fra Kristiania, tog Daa i 1847 midlertidigt Ophold hos sin Fader i Lindaas Præstegjæld og opnaaede her at blive valgt til 3die Repræsentant, efterat Valgmændene —- en stor Del var Præster — havde modtaget en Erklæring af den lovstærke Amtmand J. Schydtz om det formentlig lovmedholdige i hans Valg, der imidlertid mod 2 Stemmer blev forkastet af Thinget, da Stillingen som Statsrevisor og Storthingsarkivar bandt ham til Hovedstaden eller dennes nærmeste Omegn. Ilan optog da atter sin publicist] ske Virksomhed og blev Medarbeider i det fra 17de Mai 1848 udkommende Blad „Christiania-Posten", hvoraf han udtraadte efteiat Storthinget 1851 havde voteret ham ud af Statsrevisionen. Han begyndte da Udgivelsen af Ugebladet „Den norske Tilskuer", hvori han med Iver arbeidede for en af sine Yndlings-Ideer: Valgbarhedens Uafhængighed afBosteds-baandet. Det vil ogsaa erindres, at det for en væsentlig Del skyldes hans Artikler i dette Blad, at et af vore mærkeligste Oldtidsminder, gamle Akers Kirke, reddedes fra at nedbrydes. Forøvrigt tør man neppe sammenligne „Tilskueren" med „Granskeren". Som dette Blad blev hint afsluttet efter 2 Aars Forløb, da Daa 1853 overtog Redaktionen af Christiania-Posten, som han vedblev til 1856. Efter denne Tid syntes det som Daa havde ladet den politiske Skribent-Virksomhed fare for at vie sin Pen til Arbeider af en mere videnskabelig Art, og det var først i sine sidste Aar han i sine „Tidstavler" gav et Vidnesbyrd om, at Politiken dog var det, der mer end alt havde draget hans Interesse til sig, og at han aldrig ophørte med at anse Storthingsgjerningen for sit egentlige Kald. — Daa's hele Aandsretning og Til-

bøjelighed maatte binde ham til Hovedstaden, og det har vist været mod sit Ønske at han 1849 lod sig udnævne til Bektor i Kristianssand, et Embede, han ikke tiltraadte, da han det følgende Aar blev udnævnt til Adjunkt ved Kristiania Kathedralskole og snart efter til Overlærer. Det tør være tvivlsomt, om Lærervirksomheden nogensinde har ligget for Daa trods al hans mangfoldige Viden, og det tør vel siges, at han nu ved sin Indtræden i et fast Lærer-Embede ikke længer var skikket til den eller fandt sig vel i den. Det maatte derfor være en Lykke for ham, at der aabnedes ham en Plads ved Universitetet efter Rudolf Keysers Fratræden, og han blev i 1862 udnævnt til Lektor i Historie og i 1866 til Professor. Hvad der saaledes i hans Ungdom havde været hans brændende Ønske opnaaede han i sit 53de Aar. Med hans Embede var Bestyrelsen af det etnografiske Museum forbunden. I denne Stilling, hvori han blev udnævnt til Ridder af St. Olafsordenen for videnskabelig Fortjeneste, virkede han til sin Død 12te Juni 1877.

Der er ikke mer end en Mening om, at Daa var en af de mest begavede og kundskabsrige Mænd, Norge har ejet i dette Aarhundrede. Egentlig Historiker var han vel ikke, og hvad han som saadan har leveret er ikke af synderlig Betydning. Mere Interesse har hans Arbeider paa Geografiens og Etnologiens Gebet, og han har indlagt sig Fortjeneste ved sine geografiske Lærebøger og sin Bekjæmpelse af den Keyser-Muneh'ske Doktrin om Normændenes Indvandrings vej. Her stod han en lang Tid imod alle, indtil han fik se den Tid, da alle stod med ham. Han var ellers ikke anlagt for den videnskabelige Forskning eller Løsningen af videnskabelige Opgaver. Dertil var han en altfor praktisk Natur, hvis hele Hu stod til Kamp for Dagens politiske Spørgsmaal. _ Sin Tilbøjelighed i denne Retning kom han ikke til at følge, og det er vel ikke godt at sige, om dette blev et Tab for Fædrelandet, medens det ganske vist har kastet Skygger over hans Liv. Hvad han imidlertid fik udrette vil sikre ham en Plads i vort Lands Historie som en af denne Tids mærkeligste Mænd.

Daa var tvende Gange gift, først med Julie Henriksen. Datter af Handelsmand Gul Henriksen i Kristiania, († 1842); anden Gang med Pernille Daa, Datter af hans Fætter, Løjtnant, senere Overtoldbetjent i Bergen, Ludvig Daa. Hun overlever ham med en stor Børneflok.Hara1 cl Jp.nsen iith.

Udgivet af Chr/Tönsber^.

Hoffensberg, JespersRttSFrTrafsEtabl

Johan Christian Dahl.

Naar Norges Natur nu for hvert Aar, som gaar, tiltrækker sig en stedse forøget Opmærksomhed hos Udlændinger og stadig drager nye Beundrere herop, da er det for en meget stor Del vore Malere, vi skylde dette, idet de først

have gjort den rige Skjønhed, som vore Dale og Fjorde indeslutte, bekjendt i videre Ivredse udenfor Fædrelandet. Allerede for to hundrede Aar siden levede der en stor hollandsk Maler Everdingen, som ved et Tilfælde kom til at be. søge Norge og her blev stærkt indtagen i Landets vilde og storartede Natur, som han senere benyttede som Sujet til mange Malerier. Men ingen anden af de gamle Malere traadte i hans Fodspor, og Norge blev efter hans Død atter, ligesom før, et ubekjendt Land for Kunstnere og vedblev at være det i over hundrede Aar, indtil dets egne Sønner bar dets pragtfulde Natur frem for Europa. Den første af disse, som saaledes aabnede de Fremmedes Øjne for vort Lands ejendommelige Skjønheder, var Johan Christian Dahl, som fødtes i Bergen 24 Februar 1788.

Det er et ganske mærkeligt Træf af Skjæbnen, at to af vore mest fremragende Mænd i den nyere Tid begge ere udgaaede fra Familier, der hørte hjemme i det samme Prestegjæld, Dahl og Wergeland. Ligesom Henrik Wergelands Fader var en Bondegut fra Evindvik, saaledes var ogsaa Dahls det; fra dette Prestegjæld flyttede han ind til Bergen, hvor han levede af forskjellige smaa Næringsveje og forsøgte sig baade i den ene og den anden Ret-ning, eftersom det kunde falde sig. I økonomisk Henseende var han altid uheldig stillet, og paa sine Børns Opdragelse havde han Intet at koste. Den lille Johan voxede derfor op paa Bergens Gader og Almenninger, hvor han havde sin frie Tumleplads med Byens andre Gutter, og hans Livs Udsigt syntes at være den at blive sin Faders Efterfølger eller Konkurrent som Fiskehandler, Færgemand o. s v. Da var der en brav gammel Klokker, som opdagede Glimt af det Geni, som boede i Gutten, — Kjerrum-gaard hed han —, og denne Mand har derfor Norge først at takke for, at Dahl blev den store Kunstner. Hans Mæcenas anede maaske ikke, i hvilken Retning den unge Dahls Begavelse egentlig var at søge; men han hjalp ham dog frem med en ærlig Villie og holdt ham til Bogen. Ved Siden deraf lod han ham dog ogsaa tage nogen Undervisning af en svensk Tegnelærer, som paa den Tid opholdt'sig i Bergen. Da imidlertid Kjerrumgaard kort efter døde,

maatte den unge Dahl selv sørge for at komme videre, og det traf sig da noksaa heldigt, at han endnu, forinden han rammedes af denne Ulykke, havde givet sig i Lære bos en Malermester, under hvis Vejledning han uddannede sig i den Kunst at bemale Gulve og Vægge. Men hans en Gang vaagnede Geni kunde dog ikke fornægte sig, og hvor der var Leilighed dertil, benyttede han denne til at anbringe Prøver paa sin Tegnefærdighed. Det var smaa Landskabsbilleder, Portræter, humoristiske Stykker, kort sagt Arbejder af de mest forskjellige Kunstretninger, der fremkom fra den unge Væggemaler og viste hans Omgivelser, hvad der boede i ham.

De fandt Dahl sin anden Mæcenas i den gamle originale Digter, Lyder Sagen, der endelig reddede ham for Kunsten og skaffede ham ind paa Akademiet i Kjøbenhavn. Dette var i 1811, og allerede inden en tre eller fire Aars Forløb havde den unge Kunstner fremlagt de mest fyldestgjørende Beviser paa sit Talent for Landskabsmaleriet, den Kunstgren, for hvilken han endelig bestemte sig. Her var det igjen den norske Natur, som i fortrinlig Grad gav ham Sujetter til sine Malerier. Fra Barnsben af var han fortrolig med vore vestlige Kystdistrikters ejendommelige Natur, i Storm som i Stille, og i en modnere Alder studerede han med Omhu de indre Fjorde og de storartede Landskaber, som omgive dem, samt de østlige Distrikters særegne Natur. Det hele Land har givet ham Motiverne til hans Malerier. Han har malet Fortundalen og Nærødalen, Labro-fossen og Randsfjorden, Laurviks Havn og Stran-dingsscener fra Vestkysten, Alt med den samme Virtuositet. Ved Siden deraf har han dog ogsaa, skjønt i en noget mindre Grad, hentet sine Sujetter fra Danmark, Tydskland og Italien; men intet af disse Lande blev dog for ham det Samme som Hjemmet, skjønt han paa Grund af dettes smaa Forhold ikke der kunde finde den rette Plads for Udviklingen af sit Talent og Grundlæggelsen af sit Kunstnerry. Efterat han først en Gang var slaaet ind paa Kunstnerbanen, kom han derfor ogsaa kun paa kortere Besøg tilbage til det Land, for hvilket hans Hjerte bestandig vedblev at slaa, og som betragtede ham med stolt Beundring.

Dahl var saaledes, ligesom i saa mange andre Ting, ogsaa en Forløber for vore senere Mestere i Malerkunsten deri, at han opslog sin Bolig udenfor Hjemmet. Han vaklede først mellem Tydsland og Danmark, i hvilket sidsteLand han i Prinds Christian Frederik havde en velvillig Beskytter, hvem han bl. a. ledsagede paa en Reise til Italien; men da den Udsigt, som var ham aabnet til en Ansættelse i Danmark, atter lukkede sig for ham, modtog han i 1821 et Tilbud om Ansættelse som Professor ved Akademiet i Dresden, hvor han senere havde sin Bolig, og livor han allerede i 1820 havde fundet en Livsledsagerinde, Frøken Emilie von Bloch. Med hende

levede han i et lykkeligt Ægteskab til 1827. To Aar efter indtraadte lian i et nyt Ægteskab med Gneisenaus Niece, Frøken Amalie von Bassewitz, hvem imidlertid ogsaa Døden berøvede ham efter et Aars Forløb. Norge besøgte han senere flere Gange, og han modtoges da her bestandig med megen Jubel, maaske fornemlig i den By, som havde seet ham fødes, og hvor jo ogsaa hans Talent egentlig først var bleven opdaget. Han opnaaede en temmelig høj Alder og døde i Dresden 14 Oktober 1857. Han efterlader to Børn (af første Ægteskab) nemlig en Søn — Maleren Sigwald Dahl — og en Datter, der er gift med Generalkrigscommissær Bull.

Dahls Malerier ere spredte over det hele Europa. Flere af dem solgtes af ham til England, andre findesiden store Samling paa Christiansborg Slot i Kjøbenhavn og fornemlig i Dresdens rige Samlinger. Ogsaa det norske Nationalgalleri ejer et Par store og meget vellykkede Billeder fra hans Pensel, og ikke faa, baade støn-e og mindre, af hans bedste Billeder findes ogsaa i private Mænds Besiddelse her i Landet. Det største, om just ikke det bedste af disse, ervistnokdetstore Maleri afNærødalen, seet fraStalhejm,der findes i den største og mest komplette private Malerisamling her i Landet, den paa Bogstad. De tilhøre alle en Kunstretning, der ikke længer er den herskende, og ville maaske ikke altid behage den, som i Dom udelukkende lader sig paavirke af sin Samtids Smag. De give heller ikke den norske Natur saaledes, som den opfattes af os selv, men nærmest saaledes, som den for Tiden vilde opfattes af en Udlænding, og man kan derfor ogsaa sige, at de mere minde om Everdingen end om Gude. Men dette gjør kun et lidet Skaar i deres Kunst-

værd, der væsentlig maa bedømmes efter den Tid og den Skole, som den gamle Mester tilhørte. Det var „det heroiske", det ideale Landskabsmaleri, som i ham fandt en dygtig Repræsentant, paa samme Tid, som han ogsaa nærmede sig imod en mere realistisk Retning. Paa Akademiet i Kjøbenhavn havde han ogsaa lagt sig til en korrekt Udførelse af selv de mindste Detailler, hvilken ogsaa altid senere blev et gjennemgaaende Træk ved hans Malerier.

Det er neppe en Tilfældighed, at der samtidig med Dahls Virksomhed i Tydskland viste sig en meget stærk Interesse for Norge og norske Forhold, der fornemlig fremtraadte i Literaturen. Denne var rigtignok allerede begyndt noget tidligere, og da nærmest fremkaldt gjennem v. Buchs og Naumanns videnskabelige Verker; men den er dog sikkerlig ogsaa foren væsentlig Del netop kaldt tillive gjennem Dahls Billeder, der vakte Lysten til at stifte et nærmere Bekjendtskab med Landets Natur, ligesom paa samme Tid Stefi'ens's Romaner fremkaldte Interesse for dets Folkeliv. For Øvrigt har Dahl ogsaa direkte virket mod det samme Maal. Det er saaledes ham som gjennem eti Dresden i 1837 udgivet Billedverk først henledede Udlandets Kunsthistorikeres Opmærksomhed paa den ejendommelige Træbygningsstil, hvoraf endnu mange Levninger findes i vore Fjeldbygder, og ligeledes var det ham, som da der herhjemme ingen Interesse var for at bevare Vangs Stavekirke, bevirkede, at den blev bragt til Tydskland og opsat som et Mindesmærke om norsk Bygningskunst. Endelig maa det heller ikke glemmes, at han overhovedet var den Første, som her tillands vakte Interesse for vore arkitektoniske og kunstneriske Levninger fra den kristelige Middelalder, og at han bl. a. først viste sine Landsmænd, hvad de eiede i Bergens gamle Bygninger og i et saadant Kunstverk som Mariakirkens Altertavle. Om han ogsaa tog Fejl i sin Opfatning af vedkommende Byg-verkers Detailler, saa er det dog i ethvert Fald ham, som har givet det første Stød til at redde Kongehallen og Taarnet paa Bergenbus for kommende Slægter.Johan Fredrik Eckersberg

v_J

er født. den 16de Juni 1822 i Drammen, hvor Faderen var Kjøbmand. Han blev efter tilendebragt Skoletid, uden at føie nogen Kaldelse for Kunsten, bestemt til Kjøbmand, og kom til Edam i Holland paa et Handelskontor. Ved Besøg i de hollandske, navnlig Amsterdams Billedgallerier vaagnede hans Tilbøielighed for Malerkunsten. Han begyndte at tegne paa egen Haand i ledige Timer og blev efter Tilbagekomsten til Hjemmet Elev af den Kgl. Tegneskole i Christiania, hvor han fornemmelig fik Undervisning af Flintoe medens han væsentlig levede af at kopiere Billeder.

I 1835 reiste han med Stipendium af Statskassen til Düsseldorf, ved hvis Akademi han studerede indtil 1848, og hvor han senere tilbragte en Række af Aar, dog med flere Afbrydelser. Saaledes opholdt han sig i to Aar af

Helbredshensyn paa Madeira, saavidt muligt dog optaget af sin Kunst. Ekersberg, som allerede omkring 1847 havde udstillet sine første Arbeider, udfoldede snart en betydelig Produktivitet og han havde erhvervet sig et anseligt Navn, da han besluttede sig til, hvad dengang ansaaes for et voveligt Skridt, ganske at forlægge sin Kunstnervirksomhed til Hjemmet. Han tilflyttede derfor i 1858 Christiania, hvor han senere var bosat til sin Død. Her lagde han i 1859 Grunden til en Malerskole, til hvilken han fra 1862 ifølge Indstilling af Regjeringen fik et aarligt Bidrag af Statskassen. Paa vore Kunstforholde udøvede Eckersberg herigjennem en væsentlig Indflydelse, Og den største Del af de i 1860—70 og nærmest paafølgende Aar frem-staaede norske Malere har nydt hans Veiledning.

Denne Lærervirksomhed knyttede Eckersberg med fastere Baand til Hjemmet end hidtil havde været Tilfældet med de norske Kunstnere og det er utvivlsomt, at det stadige Ophold i Fædrelandet har været for dem af væsentlig Betydning til Opnaaelsen af et udpræget s ei stændigt Standpunkt i Kunsten.

Eckersbergs Udvikling var langsom men sikkert fremadskridende. I den senere Periode af sin Virksomhed gjalt han for en af de mere

fremragende nordiske Landskabsmalere. Hans betydelige Standpunkt skyldes mere en tro og utrættelig Tilegnelse paa et forsigtigt begrændset Omraade i Landskabsfaget, end nogen rigere kunstnerisk Begavelse.. Hans Billeder fremstillede, fraregnede den tilfældige Række af Landskaber fra Madeira, altid Hjemlandets Natur. Motiverne ere gjerne valgte fra vore imposantere indre Fjeld- eller Fjordlandskaber. Hans bedste Omraade er de større solklare Udsigtsbilleder, hvori især de fjernere Partier ere sikkert og fint gjengivne. Hans Fremstillinger af Lomsfjelde ne (hvoraf et større Billede tilhører det norske Nationalgalleri), hans øvrige større Høifjeldslan dskaber og en Række af større Billeder for Romsdalen og Nor-dangerfjord regnes saaledes til hans bedste Arbeider. Eckersberg var en overordentlig flittig Kunstner. En stor Del af hans Billeder, hvoraf dog mange ere Gjentagelse af tidligere Motiver, gik til Udlandet især til England.

Eckersberg indtog en anseet og ledende Stilling i Hjemmets Kunstnerkreds og modtog mange Beviser paa Paaskjønnelse. Ved den store scandinaviske Udstilling i Stockholm 1866 tildeltes han saaledes første Prisbelønning ved Siden af Tidemand og Gude; af Kongen erholdt han Vasa-Ordenen og Medaillen pro litteris et artibus, og i 1867 St. Olafsordenen „for udmærket Kunstnervirksomhed." Han var tillige Medlem af det svenske Akademi. Af Christiania Kunstforenings Bestyrelse var han i flere Aar et virksomt Medlem, ligesom han efter Kaldelse fra Kirkedepartementet deltog i Bedømmelsen af Ansøgningerne om Kunstnerstipendium. 11867 foretog han paa offentlig Bekostning en Reise til Udlandet for at gjøre sig bekjendt med Undervisningsmethoderne i Landskabsfaget.

Eckersberg døde i Christiania i Juli Maaned 1870. Staten pensionerede hans Efterladte i Anerkjendelse af hans store Fortjenester af sit Fædrelands Kunstudvikling og bevilgede Bidrag til Fortsættelsen af den af ham, grundede Malerskole.Hans Egede.

Grønlands Apostel Hans Egede blev født paa Gaarden Harstad i Throndenæs Præstegjæld i Senjen den olte Januar 1686. Hans Fader, Paul Egede, var Sorenskriver i dette Distrikt og gift med Kristine Hind, en Datter af Sorenskriver Jens Hind, rimeligvis hans Formand i Embedet. Navnet Egede havde Familien antaget af Egede Sogn i Sjælland, hvor Hans Egedes Oldefader og Bedstefader vare Præster. Efter i 4 Aar at være undervist af sin Morbroder, der var Sognepræst til Sands Menighed i Senjen, og senere af Biskop Jens Schielderups Søn Nils, der dengang var Kapellan til Hammerøen i Salten, blev han af denne Sidste dimitteret til Kjøbenhavns Universitet i Aaret 1704. Han tog det følgende Aar den filosofiske Examen og fik derefter paa Grund af Hjem-reisens Besværlighed Tilladelse til endnu samme Aar at tage theologisk Examen, saa han i mindre end halvandet Aar havde gjort sig færdig ved Universitetet, en Hurtighed i at tilendebringe de akademiske Studier, som ikke var sjelden for de norske Studenter paa den Tid. Han opholdt sig nu i nogen Tid i sine Forældres Hus som Lærer for sine yngre Brødre, men blev allerede 1707 i en Alder af 21 Aar ved Biskopen i Throndhjem Dr. Peder Krogs Anbefaling kaldt til Sognepræst for Vaa-gens Præstegjæld i Lofoten. Samme Aar indgik han Ægteskab med en Datter af Nils Rask til Yebestad (maaske Gaarden Vebostad i Qvæd-fjord?), Gjertrud Rask, en trofast,

gudhengiven Kvinde, med hvem Egede maa dele den Ros og Beundring, som Samtid og Eftertid med al Ret har ydet ham.

Men Nydelsen af den rolige og sorgfrie Stilling, som han havde opnaaet i sin Fædreneegn, skulde kun kort blive ham tildel. Han havde blot et Aars Tid opholdt sig i Vaagen, da det dukkede op i hans Erindring, at han i sin Barndom havde læst i en Norges Beskrivelse om, at Grønland var bleven bebygget og kristnet af Nordmænd, og han ønskede nu at vide, hvorledes hermed forholdt sig, og om Kristendommen endnu bestod der i Landet. De Underretninger, han i denne Anledning indhentede fra Bergen, fra hvilket Sted Hvalfangere oftere udrustedes til Grønlandsreiser, vedligeholdt vel hans urigtige Formening om, at der endnu der skulde findes Ætlinger af Nordmændene, men overtydede ham ogsaa snart om, at al Kristendom forlængst var forsvunden.

Tanken om, at Nordmænds Efterkommere i dette fjerne Land skulde befinde sig i det fuldkomneste Hedenskab, modnede efterhaanden den Beslutning hos Egede, selv at drage derhen for at prædike Frelserens Ord, og „en blot Curieusitet om at vide Grønlands Beskaffenhed" havde saaledes, siger han selv, bragt ham „til den alvorlige Resolution og hjærtelige Forlangende at gjøre Gud og Kristum blandt disse vankundige Folk bekjendt". Hensynet til sin Familie og sin Stilling gjorde ham vistnok en Tid tvivlraadig; men han følte snart, at han havde et Kald fraoven, der maatte fjerne enhver Betænkelighed. 1710 sendte han et „Forslag til Grønlændernes Omvendelse og Oplysning" til Bisperne i Throndhjem og Bergen og

bad dem anbefale hans Forsæt hos Kongen. Dette Forslag og gjentagne Breve til Bisperne, til Kongen og til Missionskollegiet saavelsom et eget Skrift, hvori han søgte at gjendrive de Indvendinger, man gjorde mod hans Planer, bleve imidlertid uden Følge, da Krigen mod Karl den Tolvte optog Alles Kræfter og Interesser. Han nedlagde sit Embede og drog med Kone og 4 Børn, af hvilke det yngste endnu ikke var 1 Aar gammelt, til Bergen i Juli 1718.

Den svenske Konges fornyede. Indfald samme Høst sinkede ham endnu; men efter Karls Fald drog han om Vaaren 1719 til Kjøbenhavn. Kongen viste hans Sag Interesse og lod 17de Novbr. 1719 udgaa Befaling til Stiftamtmanden og Øvrigheden i Bergen om at undersøge de bergenske Handelsmænds og Søfarendes Mening om den grønlandske Handel, og hvorvidt Nogen vilde paatage sig den og ønskede Octroy eller anden kongelig Hjælp. Egede drog selv til Bergen. Men her skildrede man Foretagendet med de mørkeste Farver, da man var bange for at. faa Befaling til at drage til Grønland. Det ene Middel efter det andet til at bringe Sagen igang, viste sig uvirksomt. Men Egede-forsøgte Alt, og endelig fik han ved nogle gudfrygtige bergenske Kjøbmænd og Geistlige samlet 8—10000 Rdlr., efterat han selv havde tegnet sig for 300 Rdlr. Et Skib, som man gav Navnet „Haabet", blev indkjøbt for at gaa til Grønland og overvintre der. 15de Marts 1721 skrev Missionskollegiet, at Kongen bevilgede Expeditionen og gav Egede 300 Rdlr. aarlig som Missionær og 200 Rdlr. til Udrustning. Man tilveiebragte ogsaa to andre Skibe, det ene til Hvalfangst; det andet skulde bringe Efterretning om Reisens Udfald.

Saaledes stod Egede efter mere end ti Aars uafbrudte og ivrige Anstrengelser ved Maalet. Men han skulde snart sande, at dette naaede Maal kun var Udgangspunktet for endnu meget større Besværligheder. Den 2den Mai blev Mandskabet taget i Ed og Gudstjeneste afholdt ombord, og med Egede som Skibsraa-dets Overhoved lettede man Anker med 46 Mennesker den 3die Mai 1721. Allerede 4de Juni fik man Landkjending af Grønland; men Storm og Drivis lod dem først efter megen Fare og Forsagthed, saa at Skipperen endog foreslog at vende hjem, naa Havn den 3die Juli. I Hast opførtes en Bolig af Tørv og Sten, og den første Prædiken blev holdt den 31te August. Egede lagde strax Haand paa sit Værk. De første Bestræbelser maatte være at indlede Forbindelse med de Indfødte; den første og største Vanskelighed var at lære deres Sprog. Ved idelig at opsøge Indvaanerne, ved Gaver, ved sin Venlighed og sit ærværdige Væsen vandt han lidt efter lidt deres Tillid. Ved Hjælp af sine Børn, der lærte Grønlandsk som deres andet Modersmaal, og ved at tage flere grønlandske Børn i sit Hus lærte han efterhaanden at forstaa deres Tale. Men, som Folket selv manglede al anden Interesse end den for deres daglige Næring, saaledes fattedes dets Sprog Udtryk for næsten alle aandelige Ting, og han havde det største Besvær for at bringe det til at fatte de Sandheder, han vilde læggedet paa Hjerte. Han begyndte med Tegn og Billeder,

forøgede mere og mere sit Ordforraad og bearbeidede Sproget for sit Øiemed. I 1724 havde han bragt det til baade at kunne skrive en udførligere Katekismus og at kunne holde sin første Tale paa Grønlandsk. De Indfødtes indskrænkede Forstand, deres Overtro, deres vidt spredte Boliger og deres Levemaade, som nødte dem til at fare omkring paa Jagt og Fiskeri og derved til baade at glemme og til vanskeligere at kunne fornye, hvad de ved Egedes største Møie havde lært, Alt dette var ligesaa mange Hindringer for det store Værks Fremme. Men endnu mere : Egede var længe uden virksom Hjelp; han havde at kjæmpe med alle en barsk Naturs Ublidheder saavelsom med de Ubehageligheder og den Væmmelse, som Opholdet i Grønlændernes Hytter ofte foraar-sagede ham; han maatte ved Siden af sin Lærervirksomhed og sine aandelige Lidelser staa i Spidsen for alle Koloniens Anliggender, maatte reise om for at undersøge, hvor de bedste Havne og Ilandelspladse fandtes, føre Opsynet med Koloniens Fiskeri og Spækkjøb og maatte i Fædrelandet bære det lidet taknemmelige Ansvar for denne Bedrifts Udfald; han maatte ved Siden af Kampen med Grønlændernes Angekutter eller Spaamænd, der søgte at hindre hans Fremgang, ogsaa føre den mod sine egne Folks Misfornøielse, naar man et Aar længe ventede, før Skib ankom fra Moderlandet, naar man frygtede Hungersnød og truede med at lade ham ene tilbage; sammenfatter man dette, saa har man i Korthedde Forholde, under hvilke han maatte virke.

Koloniens ydre Stilling var ogsaa længe mislig nok. Det varede ikke lang Tid, før det bergenske Kompagni tænkte paa at opgive det hele Foretagende. Et Lotteri bevilgedes til Sagens Fremme; men, da dette ikke havde et heldigt Udfald, udlignedes paa alle Under-saatter i begge Riger en Skat (16de Marts 1725), hvorved 50,000 Rdlr. indkom. Men selv denne Understøttelse kunde ikke bringe Kompagniet i Bergen til at vedblive. Den Grønlandske Handel svarede ristnok enkelte Aar ret god Regning; men man kunde dog i denne Henseende ei maale sig med Hollænderne, der ganske anderledes forstode at gjøre sig den frugtbringende og desuden altid havde bedre Varer. Kompagniet frasagde sig Handelen i 1727. Kongen og Missionskollegiet nærede imidlertid stadig Interesse for Egedes Bestræbelser, og Regjeringen fortsatte Værket. I 1728 opsendtes flere Skibe, en Guvernør for Kolonien og Mandskab til at anlægge et Fort med Garnison til Beskyttelse for de Kolonier, man agtede at stifte; Egede fik desuden to Medhjælpere i sin præstelige Virksomhed.

Kun af kort Varighed blev dog den nye Tingenes Tilstand i Kolonien. Efter Fredrik den Fjerdes Død i 1730 ophævede den nye Konge Kolonierne og hjemkaldte alle de opsendte Folk; Egede maatte selv gjerne blive og faa Proviant for et Aar, men ingen videre Hjælp kunde ventes. Han udvirkede vel, at 10 Matroser lode sig overtale til at blive tilbage ; men han stod nu atter alene, og Foretagendet beroede i enhver Henseende paa ham. Handelen var just i den følgende Tid fordelagtigere end nogensinde, men af Mangel paa Folk og Skibe kunde denne Fordel ei tilstræk-

kelig benyttes. Fremmede Handlende ståk flere Gange Ild paa de opbyggede Boliger i Kolonien i Nepisene, og Godthaab, hvor Egede-opholdt sig, kunde frygte det Samme.

Egedes Forestillinger til Kongen og Missionskollegiet, den heldigt tiltagende Handel og rimeligvis Grev Zinzendorfs Indflydelse paa Christian den Sjette og hans Omgivelser udvirkede vel atter, at Missionens Fortsættelse besluttedes i 1738. Men endnu samme Aar rammedes Kolonien af det haardeste Slag. Af nogle til Kjøbenhavn nedsendte Grønlænder-børn kom en Dreng tilbage og medbragte til sit Fædreland en Sygdom, som tidligere der havde været ukjendt, nemlig Kopperne. Sygdommen, der blev s.aa meget frygteligere derved, at Kopperne paa Grund af Klimatet ikke kunde komme til Udbrud, men forbleve i Huden, rasede nu fra Septbr. 1733 til Juni 1734, og ved dets sidste Tidspunkt stod Egede, der med sin tro Hustru i al denne Tid uden Ro Nat eller Dag havde pleiet de Syge baade i sit eget og i Indvaanernes Huse, saagodtsom ganske alene tilbage med sin Familie. Alle Grønlændere paa Kolonien døde med Undtagelse af en Dreng og en Pige; i en Omkreds af 2 til 3 Mile vare af over 200 Familier neppe 30 tilbage.

Med disse Prøvelser var Egedes Kraft brudt. Frugten af saa store Besværligheder var saagodtsom tilintetgjort ; til at oprette, hvad der var gaaet tabt, følte han der maatte større og friskere Kræfter end de, over hvilke hans tiltagende Alder og Sygelighed kunde raade. Han søgte derfor sin Afsked, og han flk den i Mai 1735. Men endnu en stor Sorg skulde han friste, før lian forlod Grønland. Anstrengelserne under Koppeepidemien havde kastet

hans Hustru paa Sygeleiet, der endte med hendes Død den 31te Decbr. 1735. Under Grønlændernes uhyklede Sorg forlod han endelig Grønland 9de August 1736 efter 15 Aars Ophold

I Kjøbenhavn oprettedes ved hans Tilbagekomst et Seminarium for at uddanne Studenter til Missionærer og Waisenhusets Ungdom til Kateketer. Egede blev ansat som Lærer og Bestyrer med en aarlig Løn af 500, senere 600 Rdlr. I 1740 fik han Titel af Superintendent over den grønlandske Mission. Han giftede sig ogsaa dette Aar paany, med Majorinde Mettea Thrane, født Dau. Efterat have forladt Kjøbenhavn i 1747 gjensaa han sit Fødeland Norge, da han besøgte sin ældste Datter Kristine, der var gift med Laurits Aisbach, Sognepræst til Vardal. Da denne blev Præst i Stubbekjøbing paa Falster, flyttede han med og tilbragte sine sidste Aar paa dette Sted. Han døde 73 Aar den 5te Novbr. 1758 med Grønlands Navn paa Læberne i sin sidste Bøn.

Han har selv givet en Beskrivelse over Grønland og en Fremstilling af sin Missjons Historie, der er fortsat af hans Sønner. Af disse blev Paul Egede, da Faderen forlod den fjerne Skueplads for sin Virksomhed, tilbage og fortsatte Missionen til 1740, fulgte ham senere som Lærer ved Seminariet i Kjøbenhavn og blev endelig som han Biskop over Grønland; han har oversat Bibelen i Landets Sprog. Den anden Søn, Nils, var længe Kjøbmand der. Ogsaa mange Andre af Egedes Familie have senere dels som Præster, dels i anden Egenskab fæstet Bo i dette Land, der uadskillelig er knyttet til 'deres Frændes Hans Egedes Navn.Dorthe Engelbrektsdatter.

De norskfødte Digtere uncfer Foreningen med Danmark ere ikke mange i Tallet, forinden Nordmændene fra det attende Aarhundredes første Halvdel begyndte at indtage en mere fremragende Plads i den Literatur, som deres Landsmand Ludrig Holberg havde hævet op til Jævnbyrdighed med andre Nationers.

Imidlertid findes der dog imellem disse Sangfugle enkelte, der fortjene at erindres, om ogsaa deres Frembringelser ikke længere ere i Alles Hænder, men kun læses af de faa, hvis Kald det er at sysle med den Slags Ting. Den nordlandske Digter, Peter Dass, har saaledes gjennem det Væld af Poesi, der strømmer gjennem hans Digtning, bestandig været en Yndling hos Almuen i en større Del af vore Kystdistrikter, og efterat hans Skrifter nylig ere udkomne i en omhyggelig Udgave, har han igjen vundet en større Læsekreds ogsaa inden det dannede Publikum.

En ældre Samtidig af Peter Dass og personlig Bekjendt af ham var den bergenske Digterinde, Dorthe Engelbrechtsdatter, hvis Navn formodentlig fremdeles er kjendt af Mange, navnlig i den By, hvor hun levede fra sin Fødsel til sin Død, medens det neppe er at antage, at ligesaa Mange have nærmere Bede paa Beskaffenheden af hendes digteriske Virksomhed. Literaturhistorien har i Almindelighed ikke taget sig synderlig af hende og vistnok ogsaa for meget bedømt hende efter en nyere Tids Smag. Seet gjennem den moderne Kritiks Briller vil heller ikke hendes Poesi vinde stort Bifald; men en saadan Bedømmelse er ikke retfærdig, da der ogsaa maa tages Hensyn til hendes Samtid. N. M. Petersen, der mener, at „hendes jævne bibelske Sange ere uden Begejstring, cg hendes Lejlighedsvers, der skulle være muntre eller endog satiriske, ere smagløse", maa dog ogsaa yde hende nogen Anerkjendelse i følgende Ord: „Som Hustru, Moder og from Dannekvinde omtales hun med Hæder af sin Samtid, og som Digterinde vandt hun et fejret Navn, hvilket ikke alene bekræftes ved de mange Ærevers, der stiledes

til hende, men ogsaa ved de mange Oplag af hendes gudelige Digte." Denne sidste Omstændighed viser, at hendes Virksomhed ialfald slog godt an hos Samtiden, og derpaa maa der lægges ikke ringe Vægt. Hun var en paalidelig Tolk for dens Følelser, og disse fandt sit Udtryk i hendes Digte. Tidens stadige Vexel kan saaledes forandre Begreberne om Alt, som henhører under Smagen, og naar man nu ofte fælder en affejende Dom over Fortidens Digtere, maa man ikke glemme, at Fremtiden maaske altfor snart kan komme til at vise Gjengjæld og behandle den nulevende Slægt paa samme Maade.

Dorthe Engelbrechtsdatters Liv frembyder ikke megen Afvexling. Hun er født 1635 i Bergen, hvor hendes Fader, Engelbrecht Jørgensøn, den Gang var Rektor ved den lærde Skole og siden blev Sognepræst ved Domkirken. Sytten Aar gammel blev hun i Bergen gift med Kapellanen ved Domkirken, Ambrosius Hardenbech (f. 1621), der i 1659 blev hendes Faders Efterfølger som Sognepræst ved samme Kirke. Bryllupet stod 19de Søndag efter Trinitatis paa Bergens Raadhus. I sit næsten 31aarige Ægteskab havde Dorthe Engelbrechtsdatter ni Børn, af

hvilke dog kun to Sønner bleve voxne. I 1683 døde Ambrosius Hardenbech, hvorimod Dorthe Engelbrechtsdatter opnaaede en meget høj Alder, da hun først døde i 1716.0ver hendes Mand holdt Biskop Randulf Ligprædikenen, hvilken senere (1685) udkom i Trykken som en Foliant paa 166 Sider med den Afdødes kobberstukne Portræt. Det Faksimile af Dorthe Engelbrechtsdatters Navnetræk, som er trykt under hendes Portræt i denne Samling, er hentet fra en Dedikation, som hun med egen Haand har skrevet til Assessor Henrik Høyer, i et Exemplar af denne Prædiken, der opbevares i det Deichmannske Bibliothek i Kristiania.

I Trykken har Dorthe Engelbrechtsdatter udgivet „Sjælens Sangoffer" og „Taare-offer for bodfærdige Syndere", af hvilke det første udkom 1678, det andet 1685 og sidenoplevede en Mængde Oplag og tildels bleve trykte isammen. Af „Taareofferet" blev der ogsaa i Stockholm udgivet en svensk Oversættelse. 1 1698 udkom ogsaa fra hendes Haand „En skriftelig Valet fra Verden", der senere tilligemed en Ligsang blev tilføjet i Udgaverne af hendes to foran nævnte Skrifter. Desuden har hun leveret ikke faa Lejligheds-vers, der ere trykte paa forskjellige Steder.

Af sin Samtids Digtere sattes den bergenske Digterske meget højt. Thomas Kingo og Peder Syv have omtalt hende i hædrende Ud-

tryk, og ligesaa hendes Landsmand, Peter Dass, fra hsis Haand der kjendes fem Rimbreve til Dorthe Engelbrechtsdatter, og paa et af disse er ogsaa hendes skjæmtende Svar bevaret. Det er skrevet i August 1680. Hun maa efter Alt, hvad der nu kjendes til hendes Virksomhed, i sin Tid have været meget populær, og har sandsynligvis havt megen Inflydelse paa sine Omgivelser i Bergen, der betragtede Digterinden med stor Agtelse. Af den Grund bør ogsaa Mindet om hende leve mellem os.Thomas Fearnley.

Thomas Fearnley er født den 27. December 1802 i Fredrikshald, hvor Familien med Farfaderen var indkommet fra England. Han fik sin Skoleopdragelse paa Krigsskolen i Christiania, som dengang ogsaa optog Elever, der ikke var bestemte paa Militairstanden. Fearnley skulde nemlig være Handelsmand, og var optaget i Huset hos en ugift Onkel, Kjøbmand Hagemann, der lod ham begynde som Læredreng i sin Butik med den Tanke at lade ham arve sin Forretning. Det har været almindelig fortalt, at et Ørefigen, givet af Principalen eller af en ældre Krambodsvend var det skjæbnesvangre Tilfælde, som gjorde Udslaget til Fordel for Kunsten, som længe havde havt mere Tillokkelse for den unge Fearnley end Onkelens „fornuftigere Bestemmelse." En gunstig Omstændighed traadte til. Den Kgl. Kunstskole i Christiania var netop da (il819,) oprettet. Fearnley greb med Iver Ledigheden og var af Skolens første Kuld. Han var 2 Aar efter den første, som ved Skolens Prisuddeling erholdt en Præmie. Med en tarvelig Understøttelse gik lian nu i sit 19de Aar til Kjøbenhavn for ved Akademiet at uddanne sig videre som Maler. Han begyndte tidligt paa egen Haand at kopiere Billeder og at male efter Naturen; disse Forsøg, som røbede en usædvanlig Begavelse, skaffede ham en Velynder i hans Landsmand Prof. Dahl, som dengang opholdt sig i Kjøbenhavn, og som anbefalede ham til Kronprinds Oscar under dennes Besøg i Danmark i 1822. Paa Foranledning af Prindsen, af hvem han modtog mange Beviser paa Velvillie, gik lian i 1823 til Stockholm, hvor han forblev til 1827 og studerede ved Academiet fornemmelig som Elev af den dengang høit anseede Landskabsmaler Professor Fahlkrantz. Han tilegnede sig dog ikke denne Kunstners Fremstillingsmaade. Ligesom tidligere søgte han helst at gaa sin egen Vei gjennem flittigt Studium af Naturen. Han foretog ogsaa i disse Aar 2 Gange længere Studiereiser i Fædrelandet. Hans ivrigste Ønske var at kunne fortsætte sine Studier i Tydskland, og under et Ophold i Hjemmet lykkedes det ham hertil at erholde Midler, saa at han i 1828 kunde drage til Dresden. Her studerede han med Veiled-

ning af Professor Dahl, hvis Elev han har været kaldt, og med hvem han ialfald har tilfælles de hjemlandske Landskabsmalerier og den i Forhold til Datidens Standpunkt stærkt fremtrædende realistiske Retning.

Fra 1830—33 opholdt Fearnley sig i München, hvor hans Fremstillingsmaade fik sin Afslutning. Hans Talent udfoldede sig i disse Aar under de gunstigste Forhold, han erhvervede sig hurtigt et høit anseet Navn, flere af hans betydeligste Arbeider skrive sig fra denne Periode, og ere byggede paa Studier for det bayerske Høiland.. En Reiselyst, som var et fremtrædende Træk i hans Personlighed førte ham snart til Italien, hvor han tilbragte 2 Aar mest i Neapel og Rom, og tildels boede sammen med sin Landsmand og Ven Ole Bull. De solvarme

italienske Landskaber tiltalte ham særdeles, og han malede et betydeligt Antal Skizzer foruden flere større Billeder. Efter en længere Studiereise i Schweitz kom han i 1835 til Paris, hvor Livet og Kunst-forholdene dog ikke behagede ham synderligt, hvorfor han, efter et kortere Ophold i Hjemmet, i 1836 drog til England. Afvexlende paa Reiser i de skotske Høilande eller bosat i London, tilbragte han under rastløs Virksomhed et Par Aar, indtil han i 1838, efter en Rekreationsreise i Tydskland, vendte tilbage til Christiania, for at bosætte sig i Hjemmet. Han blev her modtaget med almindelig Sympathi og hans Virksomhed vakte snart forhøiet Liv og Interesse for Kunsten i videre Kredse. I 1839 foretog han i Følge med sin Ven den senere berømte Landskabsmaler Andr. Achenbach en længere Studiereise i Norge, fornemmelig i Romsdalen og Bergens Stift. I det følgende Aar reiste han, efterat have giftet sig, til Amsterdam, hvor han i Løbet af et Aar udførte flere af sine største Billeder. I 1841 tog Fearnley for anden Gang Ophold i München. Dette blev dog kun af kort Varighed, tbi i Slutningen af Aaret blev han angrebet af Tyfus og døde den 16 Januar 1842. Hans sidste Billede, et norsk Landskabsmotiv, hvorpaa hans Ven Landskabsmaleren Morgenstern tilføiede de enkelte ufuldførte Partier, og som ansaaes for hans mest fremragende Arbeide, blev ved enMisforstaaelse solgt i Tydskland og kunde uagtet Bestræbelser fra Landsmænd og Venner ikke gjenerhverves for nogen af Hjemmets Samlinger.

Thomas Fearnley døde i sin kraftigste Alder og paa en Tid, da hans Kunst var i sin rigeste Blomstring. Betydenheden af hans Værker og ikke mindst en Berømmelse, som var knyttet til Skildringen af Fædrelandets dengang lidet kjendte Naturskjønheder, har i den almindelige Bevidsthed stillet Fearnleys Navn ved Siden af Prof. Dahls, med hvis lange Kunstnerbane ialfald i et senere Afsnit hans Virksomhed falder samtidig. Med Prof. Dahl deler han ogsaa Fortjenesten af i en tidligere Periode at have bidraget til Vækkelsen af den nationale Retning i vor Malerkunst, som senere under Indflydelse af nyere Malerskoler har antaget bestemtere og mere udprægede Omrids. I 1836 tog han Initiativet til Istandbringelsen af et offentligt Galleri for Kunstværker. Han ud-arbeidede et klart motiveret Forslag, som af et indflydelsesrigt Medlem af Storthinget, senere

Statsraad R i dde r vol d, fremførtes for den bevilgende Myndighed med det dengang uventet heldige Udfald, at Grundlæggelsen af det norske Nationalgalleri allerede det følgende Aar kunde begynde med fast Statstilskud.

Thomas Fearnley var en livsglad og ubekymret Natur, gjerne omgivet af en ligesindet Kreds af Venner og Kunstbrødre. Alvor og Dybde aabenbarer sig dog i hans Kunst; Fædrelandets Natur skildrer han saaledes helst i dets storladne og imposante Karakter. Han har ogsaa med stort Held behandlet Landskabsmotiver fra de bayerske Høilande, fra Schweitz og fra Italien. De fleste af hans betydeligere Arbeider ere udførte for større private Samlinger i Udlandet; vort Nationalgalleri eier 2de af hans større Billeder, Labro-fossen og Grindenwald-gletscheren i Schweitz ; flere Billeder, udførte for Kunstvenner i Hjemmet, befinde sig i disses Familiers Eie. I Thorvaldsens Museum i Kjøbenhavn tinde« endel af hans mindre LandskaberHenrik Herman Foss,

Mellem vore Statsmænd fra det første halve Aarhundrede efter 1814 indtager Herman Foss en fremragende Plads, maaske allermest gjennem den høje Grad af Samvittighedsfuldhed, der altid lod ham følge sin Overbevisning uden at tage noget af de Sidehensyn, fra hvilke den politiske Leder ofte har meget vanskeligt ved at sige sig helt løs. Foss var derfor ingen Partimand, og havde maaske under andre Forhold, netop paa Grund af denne hos ham stærkt fremtrædende Ligevægt, havt vanskeligt ved at gjøre sig gjældende, om den ogsaa bestandig maatte have indgydt almindelig Agtelse for hans Færd, som offentlig Mand.

Fra sin Barndom af var Foss bestemt for en Bane, der ikke stemte med hans egen Til-bøjlighed. Han var født i Bergen 17de September 1790 og blev tidlig indsat paa et af sin Fødebys Handelskontorer, da hans Forældre paa den Maade bedst antoge at kunne dæmpe hans stærke Tilbøjlighed til at vælge den militære Stand. Det Haab, som de i denne Henseende havde dannet sig, slog imidlertid fejl. Sønnens Ulyst til at følge den af Forældrene valgte Yej blev stedse stærkere, og da Krigen udbrød i 1807, kunde de ikke længere holde ham tilbage. Efter en farefuld Overreise ved Vintertid, hvorunder han blandt andet led Skibbrud paa den jydske Kyst, ankom Herman Foss i Begyndelsen af 1809 til Kjøbenhavn, hvor han erholdt foreløbig Ansættelse som Sekonløjtnant. Senere tog han Examen og blev snart ansat i Artilleriet. Forinden havde han erholdt Danebrogskorset for den Dygtighed, hvormed han som Chef for nogle Strandbatterier paa Langeland havde kjæmpet mod Englænderne.

I 1813 vendte Foss tilbage til Bergen, hvor han tillige i ti Aar virkede som Lærer ved den derværende Realskole. Han fik ogsaa Anledning til at ledsage en ung Mand paa en Udenlandsrejse og benyttede denne Anledning til saa meget som muligt, at udvide sit Kundskabsforraad. I Bergen udgav han sammen med Kristian Magnus Falsen og Jonas Rein det under Navnet Den norske Tilskuer bekjendte Tidsskrift. I 1824 udgav han ogsaa sammen med Lyder Sagen en i flere Henseender meget fortjenstfuld Bergens Beskrivelse. Ogsaa paa andre Maader har Foss optraadt i Literaturen, bl. a. med en meget udbredt Oversættelse af Tegners Frithjofs Saga, der har bidraget meget til at gjøre dette Digt kjendt og læst i Norge. Bekjendt er ogsaa det poetiske Indlæg, som Foss leverede i Striden om „Norges Dæmring", kaldet Tidsnornerne, hvori han stillede sig paa Welhavens Side, men uden at han derved paadrog sig det Ilad, som dennes øvrige Meningsfæller.

I 1827 traadte Foss, der i 1825 var bleven Kaptejn, ind i det offentlige Liv, idet han som en af Bergens Repræsentanter tog Sæde paa Storthinget. I 1828 var ban Medlem af det overordentlige Storthing, og var i 1830 Repræsentant for Moss, hvorhen lian i Mellemtiden var bleven forflyttet. I 1830 blev han Batterichef og flyttede som saadan til Kristiania, hvorpaa han indtil 1845 stadig var en af Hovedstadens Repræsentanter paa Storthinget. Dette havde i ham et af sine dygtigste Medlemmer og viste, at det paaskjønnede ham ved stadig at vælge ham til Præsident i Odelsthinget. Fra ' 1839 var han Statsrevisor, fra 1840 StorthingetsArkivar. I 1841—44 var han Medlem af Uni-onskomitéen og i 1839 af Undervisningskomis-sionen.

Efterat Foss i 1843 var bleven Oberstløitnant, blev han under Storthinget i 1845 Statsraad og overtog som saadan Bestyrelsen af Marinedepartementet. Han virkede dog ikke længe i denne Stilling, da han allerede i 1848 af Helbredshensvn maatte træde tilbage. Han døde i Aker 21de September 1853 uden at han

atter havde kunnet indtræde i det Offentliges Tjeneste og vie Resten af sine Evner til det Fædreland, som han elskede saa højt, og for hvis Bedste han i sine kraftige Dage havde arbejdet med alle sine Kræfter. Norge tabte meget i Foss, der var en Mand, hvis Dygtighed kunde anvendes med Gavn paa mange Felter, der ofte kunde tilhøre de mest forskjellige Omraader.Maiirits Christopher Hansen.

Den stille, af Samtiden forholdsvis ubemærkede Virken har ofte ogsaa berettiget Krav paa at mindes af en erkjendtlig Efterslægt. Mellem de Digtere, der have indtaget en fremragende Plads i den fremblomstrende norske Literatur, nævnes derfor altid med Ærbødighed Maurits Christopher Hansen, uagtet han i sit Liv ikke indtog nogen i det Ydre udmærket Stilling, og endskjønt ugunstige Omstændigheder og Livsvilkaar forhindrede hans Digteraand fra at hæve sig til den Højde, som den under andre Forhold kunde have naaet. Hans Livsgjerning faldt i en Tid, der kun frembød faa Betingelser for Udviklingen af en stor og sand Digterbegavelse; saa meget mere Anerkjendelse fortjene derfor de, som tiltrods for alt andet end opmuntrende ydre Vilkaar alligevel vovede at blive Digtere.

Allerede sora Barn røbede Maurits Christopher Hansen literære Anlæg, som udvikledes og plejedes af forstandige og dannede Omgivelser i Hjemmet. I en Alder af 15 Aar (han var født paa Modum 5 Juli 1794) kom han i 1809 ind paa Kathedralskolen i Christiania, hvorfra han i 1814 efter fem Aars Forløb dimitteredes til Universitetet. Efter at have taget anden Examen, kastede han sig med megen Iver over Filologien, medens han tillige overtog forskjellige praktiske Lærerstillinger, ved Krigsskolen og Borgerskolen. Nogen Embedsexamen kom han aldrig til at tage, da han i 1817 indtraadte i Ægteskab med Hedevig Leschly, og hans Bestræbelser for at ernære sin stedse voxende Familie siden ikke tillode ham at afse den dertil fornødne Tid. Dog studerede han med megen Iver og Kraft saavel de levende Sprog som Filosofi. I 1820 flyttede han til Throndhjem, hvor han først var Lærer ved Realskolen og fra 1825 Adjunkt ved den lærde Skole. Aaret efter udnævntes han til Overlærer ved Kongsbergs Middelskole, i hvilken Stilling han forblev til sin Død, der indtraf 16 Marts 1842. Hans Helbred var da knækket af Næringssorger, ligesom en virkelig eller formentlig Tilsidesættelse ogsaa ansees for at have bidraget til at lægge ham saa tidlig i Graven. Et simpelt, smagfuldt Monument betegner nu hans Gravsted paa Kongsbergs Kirkegaard.

Dette er i Korthed de ydre Omrids af Maurits Christopher Hansens Liv. Men indenfor denne beskedne Ramme vil man finde en

ufortrøden Virksomhed i Literaturens Tjeneste, der er saa meget mere atpaaskjønne, som den neppe har været meget indbringende for den flittige Forfatter. I Tyve og Tredive Aarene vare Betingelserne for al literær Produktion i Norge yderst ugunstige. Den Mand, som havde foretrukket den literære Beskjæftigelse for et sikkert Levebrød, vilde være bleven anseet for meget beklagelsesværdig. Vore Digtere fra hin Tid vare ogsaa i Regelen Embedsmænd, og findes i alle Statskalenderens Dele, lige op til Statsmagterne. Folk, som nu nærmest vilde være blevne Dirigenter i en Musikforening, kom dengang ind i Statsraadet, og Højesteret kunde rekrutteres af dramatiske Forfattere. Hansen var ogsaa tvungen til at søge ind paa en Livsbane, der blot frembød lidet opmuntrende Udsigter, og kunde ikke afse mere end sine faa Fritimer til literær Produktion. Han levede derhos mellem Omgivelser, der neppe skulde, opmuntre ham til en saadan, ligesom han var fjernet fra alle de Hjælpemidler, som fandtes i Hovedstaden med dens Universitet m. m. Imidlertid besad han i sit eget Indre en uudtømmelig Kilde til Produktion og selv midt i Bergstadens Rosterøg forfattedes en Række af Ver-ker, der altid ville blive erindrede, saa længe den norske Literaturhistorie finder Dyrkere.

Da Norge havde gjenvundet sin Selvstændighed, og Freden atter var kommen istand, begyndte ogsaa den literære Virksomhed, hvori Hansen strax deltog. I den i 1815 udkomne Nytaarsgave „Nor" findes hans første Digte, deriblandt „Regnbuen" og „Vandreren". I det følgende Aar udgav han selv en Samling „Digtninger", hvorimellem der foruden flere Digte af lyrisk og romantisk Indhold findes to Fortællinger, „Emil" og „Fødselsgaven", der ligesom hans „Theodors Dagbog", som dog først udkom i 1820—21, ere forfattede i Lafontaines Maner. Fra omtrent 1819 begyndte den unge Digter at hente sine Forbilleder fra Fouqvé og Tieck. Under Paavirkning af disse Digtere skrev han saaledes sin „Othar af Bretagne", „Palmyra," „Hovedvandsægget" og „Den kejserlige Fredsmægler". Enkelte af disse Arbeider saa Lyset i de Nytaarsgaven som han under Navnet „Morgana" udgav i 1820 og 1821 i Forening med sin Ven, Digteren Schwach.

I 1819 paatog Hansen sig at levere „Morgenbladet" til hver Uge et æsthetisk Arbejde. Et saadant Vilkaar skulde ikke synes at væresærdeles lovende for de derefter leverede Arbejder. Alligevel høre flere af de smaa Skisser, som paa denne Maade saa Lyset, til det Bedste, der er kommet fra Hansens Pen. Fortællinger som „Luren" og „Den gale Christian" ville fremdeles have et virkelig nationalt Værd og bære Vidne om sin Forfatters sjeldne Evne til at opfatte Folkelivets Eiendommeligheder, saavelsom om hans rige Fantasi.

Efterat Hansen var flyttet til Throndhjem, udgav han der to Bind af sine samlede Skrifter, hvoriblandt der ogsaa var to hidtil utrykte Arbeider. Det ene af disse var „Keadan eller Klosterruinerne", der især ansees for at have begrundet Hansens Ry som Novelleforfatter. Ligesom „Othar af Bretagne" er det i sin Tid blevet oversat paa fremmede Sprog, tildels endog mere end en Gang. „Keadan" udkom først i tydsk Oversættelse under et fremmed Navn, idet en dansk Novellist, L. Kruse, udgav den for sit Arbeide. Senere udkom den dog i en ny tysk Oversættelse under Hansens eget Navn.

„Keadan" ansees for at have indledet en ny Periode i Hansens literære Udvikling, i hvilken han stod ganske anderledes fri for fremmed Paavirkning, end han tidligere havde

gjort. Han nærmede sig nu til at blive en virkelig national Digter. I denne Periode falder hans literære Produktion i tvende, i det Ydre skarpt adskilte Afsnit. Det første var fra 1827—1829, da han leverede Bidrag til det i disse Aar udkommende Blad „Husvennen", det andet fra 1832—1840, da han skrev i det Wintherske Maanedsskrift „Bien", der væsentlig levede paa Hansens mange og righoldige Bidrag. I Mellemrummet mellem disse Afsnit udkom der fra Hansens Haand kun en særskilt udgiven Roman, „Eventyret paa Rigsgræn-sen". Af hans Fortællinger i „Bien" er navnlig „Moderen" bekjendt. Da „Bien" afløstes af „Ny Hermoder", fandt ogsaa dette Ugeskrift en stadig Medarbejder i Hansen. Efter hans Død udkom „Tone" og „Polykarps supplerede Manuskript eller en Slægts Historie". Det sidste Verk antages af sin Forfatter at have været bestemt til st indlede en ny Række af mere omfattende Arbejder; men det ansees dog for at lide under forskjellige Mangler, der synes at antyde, at han ikke ganske har kunnet overvinde de med Opgavens Løsning forbundne Vanskeligheder. Døden forhindrede ham imidlertid fra yderligere at prøve sine Kræfter derpaa.Christopher Hansteen,

De Videnskabsmænd, der i do første Aar efter det norske Universitets Stiftelse virkede ved dette som Lærere,

havde en meget vanskelig Opgave, idet de vare saa godt som blottede for alle de Hjælpemidler, som ellers ansees for uundværlige for videnskabelige Studier, og derhos den forvirrede Tilstand, hvori Statens Pengevæsen befandt sig efter den langvarige Krig og efter Løsrivelsen fra Danmark, ogsaa virkede trykkende paa dem, som paa alle de øvrige Klasser af Samfundet. Saa meget mere fortjene da de Mænd Beundring, som under saadanne Forhold ikke alene formaaede at fastholde sine videnskabelige Interesser, men endog tiltrods for alle Hindringer at tilkjæmpe sig et Navn, der er agtet i alle Europas videnskabelige Kredse. En saadan Mand var Christopher Hansteen, vort Universitets Lærer i anvendt Mathematik.

Hansteen er en af de faa fremragende Mænd, der først have seet Dagens Lys i Christiania. Han fødtes i denne By 26 Septbr. 1784. Faderen var en danskfødt Toldembeds-mand. Modersn derimod en Slægtning af den bekjendte Filosof, Professor, senere Statsraad Treschow. Hans Søster var den i vor Literatur som Memoireforfatterinde bekjendt Conradine Dunker, Regjeringsadvokat Bernhard Dunkers Moder. Da hans Fader allerede døde i 1791 og Intet efterlod, blev Christopher og hans Sødskende opdragne under meget tarvelige Kaar; efter at have gjennemgaaet Christiania Kathedralskole, blev han i 1802 Student ved Kjøbenhavns Universitet og underkastede sig i det fölgende Aar den philologisk-philosophiske Examen for derpaa at kaste sig over det juridiske Studium. Men dette faldt ikke i lians Smag, og Jurisprudentsen blev derfor heller ikke det Fag, i hvilket Hansteen vandt sine Laurbær. Først lagde han den en Gang paa Hylden, men tog atter fat, da han mistede et Levebrød, han i halvandet Aars Tid havde havt som Lærer for en ung Adelsmand i Sorø. Dog blev det heller ikke anden Gang synderlig bevendt med disse Studier, og inden han var bleven færdig, fik han i 1806 en Ansættelse ved Frederiksborgs Latinskole som Lærer i Mathematik. Endnu havde han dog ikke opgivet enhver Tanke paa det juri diske Studium, som han fremdeles stræbte at fortsætte, og da det ikke gik, var aet til en Tid hans Tanke at lægge sig efter Medicinen, som Brødstudium.

Men medens han saaledes vaklede frem og tilbage uden at kunne bestemme sig med Hen-

syn til Valget af Levevej, indtraf der et Tilfælde, der blev afgjørende for hans Fremtid, — hvis man for Øvrigt har Ret til at kalde saadanne Begivenheder for Tilfældigheder Han blev nemlig under sin Syslen med at forfærdige en Globus opmærksom paa, at der i Nærheden af Sydpolen var opdaget en magnetisk Polaregn, og kom derigjennem ind paa Studiet af Magnetismen, hvor det blev hans Ønske at gaa videre og paavise en tilsvarende nordlig Polaregn. Da lian stedse blev mere interesseret af dette Arbejde, og han troede at have Udsigt til, at det vilde bringe Resultater, lagde han endelig det juridiske Studium for bestandig paa Hylden. I 1812 udsatte det danske Videnskabs-selskab som en af sine Prisopgaver ogsaa den, at udfinde en fastere, vissere og paa Erfaring grundet Theori over Magnetnaalens Misvisning og Heldning, og Hansteens Besvarelse vandt Selskabets Præmie. Denne Afhandling, som for Øvrigt aldrig er udgivet i Trykken, foranledigede vistnok ogsaa, at han fik Ansættelse som Lektor i den anvendte Mathematik ved det nyoprettede norske Universitet, i hvilket Fag lian senere (i 1816) blev Professor. Under dette Professorat henhørte ogsaa Astronomien, der først i 1857 fik en særskilt Lærerpost.

Efter den oprindelige Bestemmelse skulde Hansteen, forinden han tiltraadte sit nye Embede, have foretaget en videnskabelig Udenlandsrejse ; men Krigsforholdene forhindrede ham heri og tvang ham til at nøjes med at opholde sig et Aar i Kjøbenhavn for sin Uddannelse. Han var saaledes i Danmark, da Kielerfreden sluttedes, og da Norge erklærede sig uafhængigt. I Mai 1814 giftede han sig med en Datter af Professor Borch i Sorø og forlod i Juli med hende og sin Broder, samt en Del norske Matroser, der vare undslupne fra de engelske Prisoner, Kjøbenhavn for paa en aaben Baad at naa Fædrelandet. De naaede lykkelig og vel Skagen og benyttede derfra Nattens Mörke og en rask Vind for at naa over til Norge. Allerede vare de kun et Par Mile fra Kysten, da de bleve indhentede af en engelsk Fregat og to engelske Brigger, for hvilke de maatte lægge bi. Imidlertid blev Fangenskabet ikke langvarigt, da Fregatchefen efter en halv Times Tid slåp de Reisende løs, hvorpaa disse uden videre Besvær naaede Langesund.

Hansteen stod saaledes atter I sit Fædreland, skjønt under lidet gunstige Forhold. Universitetet, som i det Hele endnu var udstyretpaa den mest tarvelige Maade, manglede fornemlig alle Hjælpemidler for Hansteens Fag. Han

maatte saaledes anstille de astronomiske Observationer, som det paalaa liam at udføre, hjemme i sit eget Hus, senere i et lidet Lyst-" hus og med laante Instrumenter. Imidlertid fandt han dog selv under disse lidet opmuntrende Vilkaar Adgang til at fortsætte sine tidligere Studier og kunde allerede i 1819 som Frugten af disse udgive sit store, paa Tydsk forfattede Arbejde, „Undersøgelser overjordmagnetismen", der grundlagde hans europæiske Berømmelse, og til hvis Udgivelse han erholdt Understøttelse af Carl Johan. For at kunne supplere de ældre Iagttagelser over Magnetismen foretog han i de følgende Aar forskjellige Rejser, bl. a. i 1825 en til Torneå; men fornemlig var det et længe næret Ønske hos ham at kunne foretage en Rejse til Sibirien, der var en af de for Jordmagnetismens Theori vigtigste Dele af Jordens Overflade, men hvorfra der hidtil ikke forelaa nogen Observationer. Gjennem det femte ordentlige Storthings Liberalitet blev han nu sat istand til at faa opfyldt dette Ønske, og reiste i 1828 derhen, ledsaget af den norske Søofficer, Due og en tydsk Naturforsker, Ermann. Efter at han i 1830 var vendt tilbage fra denne Reise, nedlagde han de paa den vundne Resultater i flere Afhandlinger, der ere trykte i norske og fremmede Tidskrifter, og berigede derigjennem paa Ny den Videnskab, der allerede før skyldte ham saa meget.

Kort efter hans Hjemkomst fra Sibirien, bevilgede ogsaa Storthinget de fornødne Midler til Opførelsen af et astronomisk Observatorium ved Christiania, i hvis Nærhed der senere opførtes en Bygning for magnetiske Observationer. Her boede Hansteen fra 1830 til sin Død. Foruden som Universitetslærer og Videnskabsmand har han ogsaa paa én fortjenstfuld Maade virket i flere andre Henseender, som Lærer ved den militære Høiskole, som Chef for Norges geografiske Opmaaling, og som Regjeringens Konsulent i flere praktiske Spørgsmaal af større eller mindre Vigtighed. Derhos har han som Forfatter udfoldet en betydelig Virksomhed. Hans fleste Verker og Afhandlinger behandle selvfølgelig rent videnskabelige Spørgsmaal, men han har ved Siden deraf ogsaa i sine meget læste Beskrivelser over sine

Rejser i Norge og Sibirien vist sig i Besiddelse af en ikke ringe Evne til at levere populære Skildringer.

I 1856, da Hansteen havde været Embedsmand i femti og Professor i firti Aar, fejredes under almindelig Deltagelse hans Jubilæum, i hvis Anledning der ogsaa blev slaaet en særskilt Medaille. Han erholdt da ogsaa Fritagelse for at holde Forelæsninger. Da lian i 1861 tog sin Afsked, bevilgedes ham hans fulde Gage i Pension. Endnu levede han i tolv Aar, indtil han 15 Maj 1873 afgik ved Døden. Lige til det Sidste bevarede Hansteen sin legemlige Styrke, hvorpaa han bl. a. gav et mærkeligt Bevis, da han faa Aar før sin Død ved at overkjøres paa Gaden flk en større Beskadigelse, men desuagtet gik hjem tilfods. Derimod aftog hans aandelige Kraft temmelig stærkt i de sidste Aar. Med sin forlængst afdøde Hustru havde Hansten 4 Børn, der overleve ham, nemlig en Søn, Sølwærksdirektør II. Hansten, og 3 ugifte Døttre.

At en Mand, som Hansteen i sit lange og virksomme Liv blev optagen i en Mængde videnskabelige Selskaber og af sin egen, saavel som af fremmede Fyrster hædredes med Ordener, siger sig næsten selv. Det maa her være nok af disse Udmærkelser at nævne en, at han ved sit Jubilæum i 1856 fik Medaillon for Bor-gerdaad i Guld. Disse Æresbevisninger kunne imidlertid ikke gjøre noget til eller fra med Hensyn til hans videnskabelige Betydning. Det er væsentlig til Jordmagnetismen, denne er knyttet, hvis Studium egentlig først er kaldt tillive gjennem Hansteen, og som for en væsentlig Del hviler paa hans Undersøgelser. Det er for Øvrigt herved at mærke, at han selv i sine senere Aar paa Grund af sine egne Observationer blev ledet til at opgive den Theori, som hau i 1819 havde fremsat i sit ovenfor omtalte Hovedverk, uden at han i dets Sted kunde slutte sig til nogen ny og mere sandsynlig Hypothese. Dette er imidlertid Noget, hvorpaa enhver videnskabelig Forsker, navnlig inden Naturvidenskabernes Verden maa være forberedt, da Theoriernes væsentlige Betydning folen stor Del netop ligger deri, at de kunne danne Udgangspunkter for nye Undersøgelser, der lede til nye og rigtigere Synsmaader.Ludvig Holberg.

I det syttende Aarhundrede nævnes oftere i den norske Krigshistorie Christian Nilssøn Holberg, der uden Tvivl var en Thrønder, og som findes at have deltaget i alle Krigsbegivenheder i Norge mellem Hannibalsfeiden og Gyldenløvefeiden; navnlig udmærkede han sig ved Throndhjems Tilbageerobring i 1658. Uden Tvivl omtrent ved Midten af Aarhundredet havde han været i maltesisk og venetiansk Krigstjeneste, og efter sin Hjemkomst

steg han efterhaanden til Oberstlieutenant ved Bergen-husiske Regiment og fungerede i denne Stilling undertiden som Vicekommandant paa Bergenhus. Han døde i Bergen 1686, efterladende sin Enke, Karen Lem, en Datter af Lector theologiæ i Bergen og Sogneprest til Fane Peder Lem samt Datterdatter af den bergenske Biskop Ludvig Munthe, med tre Sønner og tre Døtre; sex andre Børn vare døde før Faderen. Den yngste af Børnene var Sønnen Ludvig Holberg, der var født i Bergen 3die December 1684 og altsaa kun lidet over aarsgammel ved Faderens Død. Familiens økonomiske Stilling var ved den Tid endnu ret god, men et halvt Aars Tid senere forandredes den ved den store Ildebrand, -som overgik Bergen, til det modsatte, saa at den Arvelod, der ved Moderens Død 1695 tilfaldt hvert af Børnene, kun blev ringe. Ludvig Holberg sattes allerede som ganske liden i tydsk Skole i çergen og lagde tidlig en betydelig Lærelyst for Dagen, men ti Aar gammel blev han Underofficer ved Oplandske Regiment, og hans Farbroder og Formynder Peder Lem sendte ham derfor til Oplandene til sin Fætter Otto Munthe, der var Sogneprest til Fron i Gudbrandsdalen, og som for Opholdet skulde oppebære ünder-officersgagen. Da denne imidlertid ikke blev udbetalt og Ludvig derhos fandtes mere skikket for Bogen end for Militsen, blev han efter et temmelig kortvarigt Ophold paa Fron sendt hjem til Bergen, hvor han kom i Huset hos sin Formynder og indsattes i Latinskolen sammen med sine to ældre Brødre, der dimitteredes til Universitetet 1701, medens Ludvig, der egentlig først skulde være bleven Student 1703, allerede dimitteredes 1702, da Skolen ved Bergens nye store Ildebrand i dette Aar var lagt i Aske. 20de Juli 1702 blev Holberg immatrikuleret som Student, men maatte snart vende hjem for at blive Huslærer hos Provst Weinwich paa Voss, hvor han blev vel anseet som Prædikant af Bønderne, men i Familien lidet yndet som en altfor streng Tugtemester. Han reiste derfor efter et Aarstids Forløb atter til Kjøbenhavn

i 1703 og kunde allerede om Vaaren 1704 underkaste sig baade den filosofiske og theologiske Examen, den sidste med Karakteren Laudabilis. Hans økonomiske Stilling nødte ham atter til at forlade Kjøbenhavn og til at gjenoptage sin Lærervirksomhed; han erholdt denne Gang Plads hos Mag. Nils Smed, dengang Lektor, senere Biskop i Bergen. Men heller ikke dette Ophold i Hjemmet blev af lang Varighed, thi ved at læse de Dagbøger, som Lektoren havde holdt paa sine vidtløftige Udenlandsreiser, blev den unge Mand greben af en saa uimodstaaelig Reiselyst, at han uden Hensyn til Slægts og Venners Raad og kun forsynet med 60 Rdlr., som var alt, hvad han kunde opdrive, forlod sin Fødeby, som han aldrig mere gjensaa, og drog til Holland. I Amsterdam opholdt han sig en fjorten Dages Tid, hvorved hans fleste Penge slåp op, og da paa samme Tid, som hans Haab om at fortjene noget ved Informationer slog feil, ogsaa hans Helbred var svag, maatte lian reise til Badene i Aachen. Her kom han til den Yderlighed, at han havde tænkt at forlade sit Logis uden at betale, hvad der kun hindredes ved hans Verts Paapasselighed. I længere Tid synes han nu at have ført et sandt Eventyrerliv, en Tid reiste han med en „moscovitisk Edelmand", men efter omtrent et Aars Forløb lykkedes det ham dog ved Laan at opdrive Penge til Hjemreisen til Norge. Da han nødig vilde komme hjem til Bergen, som han saa ubesindigt havde forladt, valgte han, da han 1705 vendte hjem til Fødelandet, at drage til Christianssand, hvor han ogsaa havde Slægtninge i Biskop Ludvig Stouds Familie. Biskoppen døde imidlertid kort Tid efter Holbergs Ankomst til Christianssand, men dennes Søn, Otto Stoud, Capellan ved Domkirken, tilbød ham Ophold i sit Hus, hvor han tilbragte den hele Vinter. Ogsaa her levede Holberg især af at give Undervisning i fremmede Sprog, og synes i det Hele taget at have ført et behageligt Liv og deltaget i Byens høiere Selskabelighed, ja endog at være kommen i nærmere Bekjendtskab med Byens unge Damer, som han omtaler paa en meget rosende Maade. Sagnet vil vide, at han her for første og sidste Gang i sit Liv skal have været forelsket; som Gjenstanden for hans Kjærlighed nævnes en Bispedatter, og da sandsynligvis hans Næst-sødskendebarn, Sophia Stoud, men hans Ønske kunde dengang ikke realiseres, og maaske er dette Grunden til, at hans Reiselyst vaagnede saa snart igjen. I ethvert Fald drog han iForening med en Ven, hvis Bekjendtskab han havde gjort i Christianssand, Studenten Christian Brix fra Throndhjem, i April 1706 til Oxford og gjensaa efter denne Tid, da han altsaa var i sit 22de Aar, aldrig mere Norge.

Efter to Aars Ophold og Studier i England kom Holberg tilbage til Kjøbenhavn. Han maatte nu atter tage Informatortjeneste, først hos Etatsraad Paul Winding, med hvis Søn han gjorde en kort Reise i Tydskland, og siden hos Admiral Gedde, men ombyttede snart denne Stilling med en Plads paa Borchs Collegium. Under

Opholdet her udkom 1711 hans Introduktion til de europæiske Rigers Historie, der var paabegyndt i Oxford. Aaret efter blev han Professor extraordinarius uden Løn i Anledning af Udarbeidelsen af Christian den fjerdes og Frederik den tredies Historie, der dog kun i Manuskript blev overrakt Kong Frederik den fjerde. Kort forud havde han erholdt et lidet Reisestipendium, hvorfor han igjen begav sig udenlands og drog over Holland til Paris, hvor han forblev halvandet Aar. Derfra vovede han sig med sine smaa Midler paa en besværlig Reise til Rom, hvor han opholdt sig en Vinter, og derfra reiste han over Paris, Amsterdam og Hamburg hjem til Kjøbenhavn. 1715 udgav han sin „Moralske Kjerne eller Introduktion til Natur- og Folkerettens Kundskab". Endelig fik han 1718 Løn som Professor, og det ham modbydelige Fag Metafysik, som man ei kunde faa „prakket paa nogen anden", blev ham overdraget. Et Aar senere blev han Professor i Latin og først 1730 i Historie og Geografi. Fra 1737 var han tillige Universitetets Qvæstor.

Holbergs første poetiske Arbeide var det komiske Heltedigt „Peder Paars", der udkom stykkevis 1719—20. Uagtet det stødte en Del lærde og formaaende Mænd, saa at en, Frederik Rostgaard, endog vilde have det brændt af Bødlen, friede dets eget Værd og Betydning det fra alle Anfægtelser: „Nationen blev ligesom henrykt; Peder Paars var i alles Munde; man kan fra den Tid regne en ny Epoche i vort Sprog". Efter at have udgivet nogle Satirer begyndte nu Holberg paa andres Opfordring sit dramatiske Forfatterskab. For den just begyndende danske Skueplads skrev han i Løbet af ganske kort Tid 15 af sine Komedier. Den første af disse, „Den politiske Kandestøber", opførtes 1722 med overordentligt Bifald. Senere udkom 10 nye Stykker. For sin Helbreds

Skyld maatte han nu atter foretage en Uden-landsreise og forlod 1725 Kjøbenhavn for gjennem Nederlandene at begive sig til Paris. Da han efter et Aars Forløb kom hjem, fandt han Theatret i en bedrøvelig Forfatning; 1727 maatte det lukkes, og Holberg skrev i denne Anledning Epilogen „Den danske Komedies Ligbegjængelse". Vel aabnedes Skuepladsen igjen det følgende Aar, men Kjøbenhavns store Ildebrand standsede atter strax efter dens Virksomhed. Under Christian den 6tes intolerante Regjering var der ei at tænke paa en Gjenoptagelse af denne, og Holberg udviklede i denne Tid en betydelig og gavnlig literær Virksomhed paa helt nye Feldter. De vigtigste af hans Arbeider ere fra nu af: Danmarks og Norges Beskrivelse, Danmarks Riges Historie, Bergens Byes Beskrivelse, Almindelig Kirkehistorie, Heltes og Heltinders sammenlignende Historier, Moralske Tanker og Epistler. Endelig udkom 1741 hans bekjendte Satire „Nils Klims underjordiske Reise" paa Latin, som Hoftheologerne Bluhme og Pontoppidan forgjæves søgte at faa confiskeret. En Autobiographi haves i hans ..Epistolæ ad virum perillustrem", (d. e. Grev Christian Rantzow). Holberg vandt ved sine Skrifter baade stor Anseelse og Formue; af sine Godser fik han oprettet et Baroni og blev 1747 optagen i Friherrestanden. Med Frederik den Stes Regjering indtraadte vel igjen betydelige Forandringer, og Skuepladsen blev atter aabnet, men den franske Smag, der imidlertid havde vundet Indgang, havde ganske forandret Forholdene ; vistnok skrev Holberg endnu 6 nye Komedier, men de naa ikke paa langt nær hans tidligere Arbeider. Holberg døde Natten mellem 27de og 28de Januar 1754; næsten sin hele Formue havde han testamenteret til Sorø ridderlige Akademi.

Ogsaa i Sverige og Tydskland nød Holberg stor Anseelse, men sin største Indflydelse har han selvfølgelig øvet paa Danmarks og Norges fælles Literatur, af hvilken han i mange Henseender kan ansees som Grundlægger. Men kun for Danmarks Vedkommende kan det siges, at han har givet Stødet til dets senere opblomstrende betydelige Lystspil-Literatur, og kun i Kjøbenhavn nyde hans Komedier i detsidste Snes Aar en Opførelse, der er Forfatteren og Theatret værdig.

(H. J. Huitfeldt).Iver Huitfeldt

Medens det i de tvende i dette Verk tidligere optagne Søheltes, Cort Adelers o°j Peder Tordenskjolds, Liv er den lange Række af kjække, tildels eventyrlige Bedrifter, der fængsler Opmærksomheden, og som gjorde dem det muligt fra en beskeden Begyndelse i en forholdsvis kort Tid at opnaa fremragende Stillinger i Samfundet, er det derimod om Iver Huitfeldts Død og sidste Øieblikke at Interessen samler sig, uden at hans tidligere Liv griber aetivt ind i Søkrigshistorien. Ligesom der med Hensyn til Cort Adelers Bedrifter i Venetiansk Krigstjeneste har reist sig Tvivl om Paalideligheden af de ældre, tildels fra ham selv hidrørende Efterretninger, saaledes have ogsaa enkelte anseet den almindelige Fortælling om Iver Huitfeldts heroiske Død som en „Dansk Curtius" for

usikker; imidlertid have de i den senere Tid fremdragne nye Actstykker, navnlig ligeoverfor den sidstnævnte, snarere tjent til at styrke end til at svække de tidligere Beretninger. Sagens egen Natur tilsiger imidlertid, at fuld Vished ikke kan erholdes om de subjec-tive Motiver til en Katastrophe, der ikke overlevedes af nogen, hvis Vidnesbyrd kan have Betydning for Bedømmelsen af Handlingens Charakter: man maa nøjes med §ernere Iagttageres Udsagn og Samtidens, saavel Venners som Fienders, enstemmige Dom.

Den Familie, hvortil Iver Huitfeldt hører, er en gammel Dansk Adelsslægt, der tidligere, ligesom de fleste indfødte Danske Slægter, ikke brugte noget Familjenavn, men først ved Reformationstiden i Henhold til Kong Frederik I.s Forordning antog Navnet Huitfeldt efter Vaa-benet: en rød Skraabjelke i hvidt Feldt. Allerede ved Reformationens Indførelse i Norge optræder Christopher Ottessøn Huitfeldt som dens væsentligste Forkjæmper nordenfjelds, og kort efter indtage ogsaa hans tre Brødre Klaus, Peder og Povel Huitfeldt betydelige Stillinger her i Landet. Samtlige vare de Norske Lensmænd og som saadanne for længere Tid bosatte i Norge, saaledes var Christopher Huitfeldt i flere Aar forlenet med Bergenhus, hvor ogsaa hans Søn, Krønikeforfatteren Arild Huitfeldt, senere Dansk Rigsraad og Rigens Kantsier, er født 1546; Klaus Huitfeldt havde Skiens Syssel i Forlening; Povel, der var Befalingsmand paa Akershus, var den første der tillige førte Navn af Statholder i Norge; Peder var Norsk Kantsier. Vel vendte disse Brødre alle tilbage til Danmark, men Klaus Huitfeldts Søn Anders, der efter Faderen havde arvet Sædegaarden Halshaug i Mandals Sogn, bosatte sig omtrent Aar 1580 i Norge og ægtede kort efter en Datter af den i 1551 afdøde Befalingsmand paa Akershus Peder Hansen Litle, der som bekjendt var en af Fru Inger Ottesdatter Rømers Svigersønner. Ved dette Ægteskab kom den adelige Sædegaard Throndstad paa Hudrum til Familien Huitfeldt og forblev i dens Eie i over 200 Aar. En Sønnesøn af Anders Huitfeldt var den af Haldens kjække Forsvar mod Carl Gustav bekjendte Oberst Tønne (Jakobssøn) Huitfeldt til Throndstad og Thom, der i sit første Ægteskab med Helle Margrete (Thomasdatter) Nold af Magløi Skaane blev Fader til Iver

Huitfeldt, som fødtes 5 Decbr. 1665, sandsynligvis paa Frederiksten, hvor andre af hans Søskende ere fødte. Allerede 1671 mistede han sin Moder og 1677 Faderen, der imidlertid var indtraadt i sit andet Ægteskab med Sophie Amalie (Børgesdatter) Rosenkrantz.

Om Iver Huitfeldts Ungdom og Opdragelse vides intet. Han nævnes første Gang i 1686, da Svogeren Axel (Børgessøn) Rosenkrantz til Ørup skjænkede ham den Part i Throndstad, hvorpaa han paa sin Hustru Elisabeth Hedvig Huitfeldts Vegne havde Fordring. 1687 finder man ham første Gang paa Søen, da han foretog en længere Reise som „Adelsboers" med det Hollandske Orlogsskib „Staat en Landen", ført af Capitain van Laar. I samme Egenskab deltoge ogsaa den senere berømte Viceadmiral Just Juel og Baron Carl Løvendal i Reisen. 5 Januar 1687 gik de tilsøs fra Texel og ankom til Bestemmelsesstedet Smyrna 22 Juli; underveis havde de besøgt de fleste større Handelssteder ved Middelhavet. I Genua forefandt Iver Huitfeldt og Just Juel hver en Vexel paa 100 Rigsdaler, der ikke alene satte dem selv istand til at bese alle Mærkværdigheder paa den øvrige Del af Reisen, men ogsaa til at forskaffe „deres fattige Ven og Kammerat, Baron Løvendal," samme Fornöielse. 19 August forlode de Smyrna, anløb atter en Del Middel-havsbyer og kom 19 Marts 1688 igjen tilbage til Holland. Adelsboers'erne gjorde paa Reisen Tjeneste som simple Matroser, „dog lod Capitain van Laar i de 4 sidste Uger Iver Huitfeldt og Just Juel skiftes til at spise med ham i Kahytten til Aften". — Ikke længe efter maa Huitfeldt være indtraadt i Fædrelandets Tjeneste, thi 1694 nævnes han som Capitain paa Fregatten „Blaaheiren;" 1695 blev han beordret at convoyere Handelsskibe til Frankrige med Orlogsskibet „Neldebladet". I Begyndelsen af 1696 var han beskjæftiget med Bjergningen af det ved Stavern forliste Skib „Charlottas" Inventarium; ellers bestod hans væsentligste Forretning i dette og de fleste følgende Aar lige til hans Død i at hverve Matroser i Norge og nedsende dem til Danmark. I Anledning af Hvervningen kom han i Strid med Comman-danten i Christianssand, F. H. de Nostitz, i hvilken Sag Generalkrigscommissariatet tilsidst udtalte sin Mening til Huitfeldts Fordel. 28 Decbr. 1697 var han bleven Commandeurcapi-tain og førte som saadan Aar 1700 Orlogsskibet „Prins Georg" under Genex-aladmiral U. C. Gyldenløve. 1 Februar 1704 blev han Enroullerings-chef i Bragernes District, fra hvilken Post han afløstes 17 Januar 1705 af Capitain C. L. Fuchs. 2 Juni 1704 under Kong Frederik IV.s Ophold i Norge blev han Commandeur og Chef for Søeqvi-pageni Christianssand, daSchoutbynachtC. Wibe for

Forsømmelighed blev entlediget; i denne sidste Post efterfulgtes Huitfeldt 1707 af Commandeur G. C. Nybuhr, da han i dette Aar ved Fuchs's Død atter kom tilbage til Bragernes District, i hvilket hans Gaard Throndstad var beliggende; 1707—1710 var han derfor her beskjæftiget med Enroullering o. lign. 1709 commanderede han Orlogsskibet „Prins Christian".

I Aaret 1710 under Krigen mod Sverigeførte Huitfeldt Orlogsskibet „Dannebroge", der skal have havt en Besætning af 600 Mand og 70 Kanoner. I dette Aars Sommer blev Flaaden under Generaladmirallieutenant Ulrik Christian Gyldenløve afsendt for at convoyere fra Danzig til Kjøbenhavn 6000 Mand Russiske Tropper, der i Forening med den Danske Armee skulde angribe Sverige, men paa Veien tilredtes Skibene saa ilde af Storm — Dannebroge fik Fokkemasten knækket —. at nogle af dem som ubrugelige for lang Tid maatte sendes til Kjøbenhavn, andre gik til Kjøgebugt for at istandsættes. Da man nogenlunde havde raadetBod paa Skaden, fik Gyldenløve Befaling at seile til Bornholm for derfra at dække Transporten fra Danzig, men da en overlegen Svensk Flaade løb ud fra Carlserona og den Danske var svagt bemandet paa Grund af en blandt Mandskabet udbrudt heftig Sygdom, saa Gyldenløve sig nødt til at holde sig defensiv og forblive i Kjøgebugt, hvor han 4 Octbr. blev angreben af den Svenske Admiral Wachtmeister, der paa Grund af den Danske Flaades slette Forfatning nu troede Seiren let. De Danske mente i Begyndelsen, at det var Coffardiskibene, der kom fra Danzig, men da Vildfarelsen opdagedes, gav Gyldenløve Signal til at kappe Ankerne foldes hurtigere at komme i Orden, hvilket dog ikke ret vilde lykkes, da Modvind hindrede de Danske fra at komme i aaben Sø. Imidlertid kunde den Svenske Flaade heller intet synderligt udrette, og efter nogen Kamp med den Danske Avantgarde, der tappert forsvarede sig, trak den sig igjen tilbage til Carlserona efterat have erobret og ødelagt nogle af de fra Danzig kommende Transportskibe. Under Striden laa Commandeur Huitfeldt med sit Skib i Spidsen for Avantgarden og saaledes Fienden nærmest; han biev derfor strax omringet af det Svenske Admiralskib og tre andre Skibe, men Gyldenløve og Viceadmiral von Støcken bistode ham saa kraftigt, at de Svenske maatte vende af. Imidlertid var det lykkets Huitfeldt at komme til Luvart for Fienden, hvem han nu gav det ene glatte Lag efter det andet, men efter kort Tids Forløb opstod der under den heftige Skydning Brand agter i Skibet, som det antages, ved Ilden fra dets egne Kanoner, og alle An-strængelser for at slukke bleve frugtesløse. A'ed at sa?tte Skibet paa Land vilde Besætningen muligvis kunnet reddes, men paa Grund af den stærke Paalandsvind vilde et saadant Forsøg have udsat den hele Danske Flaade og Byen Kjøge for den mest overhængende Fare; denne Pris for Livet forekom med Rette Huitfeldt for høi. Han forsøgte derfor en anden Udvei, nemlig at bringe Skibet tilankers, og dette var endelig ogsaa lykkets, da Ilden kort efter naaede Krudtkammeret, og Skibet sprang i Luften med den hele Besætning, antagelig omtrent 500 Mand. Kampen varede fra Kl. mellem 2 og 3 til henimod 4 om Eftermiddagen. Medens Skibet brændte og efterhaanden Mesanmasten, Stormasten og Fokkemasten gik overbord, vedblev Huitfeldt ufortrødent at beskyde Fienden, hvilket paa begge Flaader vakte stor Beundring. Blandt de omkomne var ogsaa Etatsraad Ole Hansen og flere af Commissiariatet, kun en Chalouppe med nogle faa Rorsfolk og 3 Mand i en Fiskerjolle slåp derfra med Livet; Redningsforsøg fra de andre Skibe i Flaaden skulle være umuliggjorte ved den stærke Kuling. Da Kam-

pen gik for sig nær Hovedstaden, vare Kongen og flere af Byens Indvaanere Tilskuere derved. Ved de Svenskes Retraite kom to af deres Orlogsskibe paa Grund ved Dragø og bleve beskudte fra Stranden. Da de ei kunde komme løs, bleve de den følgende Dag forladte af Besætningen efter at være stukne ibrand. I Anledning af Kampen blev der slaaet en Sølvme-daille. For faa Aar siden blev Stedet, hvor Dannebroge sank, undersøgt af Dykkere og en Del Kanoner m. m. optaget.

Det har hidtil været berettet, at kun nogle Dele af Huitfeldts Legeme gjenfandtes ved Stranden og gjenkjendtes paa hans Bing; der existerer imidlertid et Brev fra hans Enke,, hvori hun træffer Foranstaltninger i Anledning af hans Begravelse, og i det Huitfeldtske Grav-capel ved Hudrum Kirke findes hans Kiste, der vistnok nu mangler Indskrift, men alligevel er kjendelig nok ved Vaabenerne og en Blyplade med en Afbildning af „Dannebroge". VedAab-ningen af samme i Aaret 1869 fandtes ogsaa et helt Legeme; Benene vare bøiede stærkt opad i Knæerne og Overkroppen flere Gange indhyllet i et Fløielsklæde, der havde fæstet sig saaledes til denne, at det ikke lod sig skille derfra og umuliggjorde en nærmere Undersøgelse.

Efter Faderen besad Huitfeldt Sædegaarden Throndstad, hvor han opholdt sig den Tid, Tjenesten levnede ham. 5 Mai 1696 blev han i Christianssand gift med Kirsten Røyem, en Datter af Amtmand i Lister og Mandals Amt Claus Nilssøn Røyem og Else Marie (Christiansdatter) Dop. Efter Mandens Død bevilgedes der hende en Pension af 200 Rigsdaler aarlig, en Trediedel af en Commandeurs Gage. Godset bestyrede hun med Kraft og synes i sin Enkestand betydelig at have forbedret sine ved Mandens Død mindre gode økonomiske Vilkaar; Biskop E. Pontoppidan roser hende som „en meget christelig og fornuftig Dame", der ved sin Gaard havde oprettet en Skole for omløbende Tiggerbørn, hvor de især undervistes i Christen-domskundskab; hver Morgen Kl. 5 holdt hun selv Bøn med alle Tjenestefolkene. Hun døde først 19 Juni 1750 næsten 79 Aar gammel og er begraven hos sin Ægtefælle i Capellet ved Hudrums Kirke, hvor hendes Kiste endnu findes med en Inscription. Iver Huitfeldt havde med sin Frue 3 Sønner og 4 Døtre, af hvilke 1 Søn og 2 Døtre døde spæde før Faderen; de andre Børn vare : Else Huitfeldt († 1743), gift med Etatsraad og Lagmand over Oplandene Andreas Lachmann († 1752), med hvem hun havde 5 Børn; 2) Margrete Sophie Huitfeldt († 1744), gift med Generalmajor Daniel Andreas Gunther († 1769), med hvem hun havde 12 Børn; 3) Tønne Huitfeldt, død 1716 i Kjøbenhavn som Søcadet; 4) Claus Huitfeldt til Throndstad, død 1749 som Etatsraad og Lagmand over Tønsbergs og Fredereksstads Lagdømme, der var gift med sin Cousine Anne Margrete Huitfeldt († 1777); af deres 9 Børn var Sønnen Lieutenant Tønne Huitfeldt, der døde sindssvag Aar 1800, Iver Huitfeldts sidste mandlige Descendent.

Det Portrait, der ligger til Grund for nærværende Billede, og som maaske er en Copi, tilhører Consul A. Huitfeldt i Throndhjem.

H. J. Huitfeldt.Rudolf

Keyser.

Familien Keyser har i de sidste Generationer frembragt flere talentfulde og bekjendte Mænd. En af dem er Historikeren Rudolf Keyser (Søn af den i 1810 afdøde Biskop i Kristiansand, Johan Mikael Keyser) født i Kristiania Iste Januar 1803. Da hans Moder efter Faderens Død i 1818 flyttede ind til Kristiania, blev Rudolf Keyser indsat i sin Fødebys lærde Skole, fra hvilken han ogsaa i 1820 dimi-teredes til Universitetet. Det var hans første Plan at studere Theologi; men han opgav snart denne for at følge den stærke Lyst, der drev ham til udelukkende at opofre sig for Historien, navnlig den nordiske. Der var i dette Fag meget at gjøre, og Keyser tog Arbejdet fra Grunden af. Det gamle Sprog var den Gang, han begyndte sine Studier, i Kristiania saa godt som ukjendt, og Keyser besluttede da at reise til Island for der at lære det. I to Aar opholdt han sig paa denne 0 med Understøttelse af Selskabet for Norges Vel og kom i August 1827 tilbage til Fædrelandet. I Begyndelsen af det følgende Aar blev han konstitueret Docent og i 1829 Lektor (i 1837 Professor) i Historie og Statistik. Det sidste af disse Fag foredrog han, indtil han i 1834 derfor blev fritagen. I henimod to Aar (1835— 1837) opholdt han sig derpaa i Kjøbenhavn for at forberede Udgivelsen af Norges gamle Love og senere i omtrent et halvt Aar i Sverige i samme Øjemed. I Aarene 1846—1849 udkom disse i tre Bind, medens det fjerde endnu ikke er udgivet; R. Keyser og hans Medarbeider P. A. Munch have deri nedlagt Frugterne af sit store Arbejde for at samle og offentliggjøre de bevarede Mindesmærker af vor gamle Ret indtil Udgangen af det fjor-

tende Aarhundrede. Af andre gamle Skrifter har Keyser ogsaa besørget en Del udgivne i Forening med P. A. Munch, men fornemlig med C. R. Unger, nemlig Kongespejlet og Olaf den Helliges Saga, der begge udkom som Universitetsprogramer i 1848 og 1849, og Strengleikar og Barlaam og Josaphats Saga, der udkom i 1850 og 1851 paa Bekostning af det den Gang bestaaende Oldskrift-selskab.

Medens Keyser saaledes virkede som Udgiver, varede det forholdsvis længe inden han optraadte som selvstændig Forfatter efter en større Maalestok. Hans Tilbøjelighed var ikke meget for offentlig Fremtræden, og han nøjedes derfor med at udarbejde sine Verker som Forelæsninger og paa denne Maade udbrede sine Anskuelser, der i mange Punkter vare stærkt afvigende fra de ældre. Kun lejlighedsvis offentliggjorde han mindre Skrifter, som Nordmændenes Religionsfo r fatning i Hedendommen (1847), ligesom undertiden Brudstykker af hans lærde Forelæsninger bleve meddelte i forskjellige Tidsskrifter.

Først i 1856—1858 udkom Keysers store Arbejde over Den norske Kirkes Historie under Katholicismen (I—II),

der er bygget paa de den Gang tilgjængelige Materialier og Forarbeider. Det er Keysers bedste Verk, det, hvorpaa hans literære Anseelse især hviler. Hans behagelige og lette Fremstilling gjør det læseligt for Alle, selv for det Publikum, som ellers kunde føie sig bortstødt af dets strenge Videnskabelighed, og gjør detpaa samme Tid til en Pryd for den Literatur, som det tilhører. Den Opsigt, som det vakte ved sin Udgivelse, bevæ-gede imidlertid ikke Forfatteren til at lade sine andre Arbejder følger efter, uagtet de allerede vare færdige. Han vedblev som hidtil at foredrage disse som Forelæsninger.

Paa sine gamle Dage begyndte Keyser at føie Alderens Byrder. I 1862 tog han sin Afsked fra Universitetet og blev da udnævnt til Kommandør af St. Olafs Ordenen hvis Bidder-kors han allerede havde erholdt ved dens Stiftelse i 1847. To Aar efter afgik han ved Døden. Nu først udkom hans hidtil utrykte Ver-ker. I 1866—1870 blevhansNorgesHistorie (i to Bind) udgiven af Professor Rygh, der tillige gav den en Afslutning. Den samme

Udgiver besørgede ogsaa hans Efterladte Skrifter (I. II. 1866—1867) udgivne og ligeledes et Bind Samlede Afhandlinger (1868). De efterladte Skrifter indeholde en norsk Literaturhistorie og en Oversigt over Norges middelalderske Stats- og Retsforfatning og over Nordmændenes private Liv i Oldtiden, hvoraf hidtil intet var trykt. De „Samlede Afhandlinger" derimod vare de forskjellige mindre Arbeider, som Forfatteren selv havde ladet udgaa i Trykken i sit levende Live og som det an-saaes ønskeligt at have i en samlet Udgave.Halfdan Kjerulf.*)

Halfdan Kjerulf fødtes den 17de Septbr. 1815 i Christiania. Han blev Student 1835 og fik det følgende Aar Ansættelse i Finantsdepartementet. Men en mere og mere om sig gribende Trang til at hellige sig Kunsten lod ham ingen Ro, hvorfor han snart efter opgav sin tidligere Beskjæftigede for at blive Musiker. Han studerede derfor først en Tid i Hjemmet hos den udmærkede tydske Tonekunstner Carl Arnold, samtidigt med at han virkede som Lærer og som Sanginstructeur i Studentersamfundet. Endelig i Aaret 1849 reiste han med kongeligt Stipendium til Udlandet, først til Kjøbenhavn, for at træffe sammen med Gade, hvis geniale Ungdomsværker havde begeistret ham. Kjerulf manglede dengang, efter hvad han selv har fortalt, al Tro paa sig selv; han medbragte flere Sangcompositioner, som det dog ikke lykkedes ham at faa anerkjendt af de danske Kunstnere, med hvem han hidindtil var kommen i Berørelse. Til Gade havde han endnu ikke vovet at gaa. Men en vakker Dag tog han Mod til sig, og se! Gade saa Talentet, udtalte sin Glæde og opmuntrede ham til freidigt at blive ved. Nu var Loddet kastet — fuld af Haab og Livsmod reiste han til Leipzig, hvor den unge romantiske Skole, skabt af Mendelssohn og Schumann, stod i sin skjønneste Foraarspragt. Det rige Væld af Poesi, der her strømmede ham imøde, har han optaget i sig, gjemt og fredet vel, thi selv i hans mest nationale Værker fra senere Perioder mærker man Ro-mantikens Duft. Efter at have tilbragt et Aar i Leipzig, vendte han atter tilbage til sit Fødeland, hvor han siden den Tid, med Undtagelse af de Sommerreiser i Udlandet, som han saagodtsom aarligt foretog, uafbrudt virkede til Musikens Fremme, og hvor Erkjendelsen af hans Værd lidt efter lidt rodfæstedes saaledes, at han gik bort som en af hele sit Folk høist skattet og elsket Kunstner. Som offentlige Beviser paa den stigende Anerkjendelse af hans Værd modtog han i 1863 Guldmedaillen pro Uteris et artibus og i 1868 St. Olafsordenens Ridderkors, Og et yderligere Vidnesbyrd i samme Retning er det Mindesmærke, som nylig under Befolkningens store Deltagelse reistes over ham paa en af Hovedstadens offentlige Pladse.

Kjerulf fremstod paa en Tid, da det norske Folks Kunstforhold endnu var i sin allertidligste Barndom. Hans Udtryk for dets Følelsesliv

dengang maatte derfor nærmest blive et naivt. Han har ingen Forgjænger at støtte sig til, kun Udtrykket for det mest primitive Aandsliv, Folkevisen, existerede; denne har han taget til Udgangspunkt, og valgt Romancen som Mark for sin Virksomhed. Herfor skylde vi ham Tak, thi blot i denne var det ham givet at træffe den nationale Farve, hvorved vor Tonekunst kan faa sin naturlige og sunde Udvikling. Enhver Nations Kunst er fra Folkesangen gjennem de smaa Former i Tidernes Løb vandret over i de større, fyldigere, mere combinerede. Havde Kjerulf pleiet store Former, som Sonaten, Symphonien, da havde han forsøgt en Opgave, som ikke tilkom ham; hans Betydning vilde have været tvivlsom, fordi han, ifølge sin Tid, ikke kunde have formaaet at sætte det nationale Element ind. Hans Styrke ligger deri, at han klart har seet sin Opgave og ikke har villet være, hvad han

ikke var; Kjerulf var ensidig og just derved stor. Det er gaaet ham som saa mange andre Compo-nister, at hans mindst heldige Værker ere blevne de populæreste. Herfra maa dog undtages hans Mandssange, især hans Musik til A. Munchs Digt „Brudefærden i Hardanger", et Ungdomsarbeide, som har fundet Vei endog langt udenfor Norden. Det var denne Sang, der hjalp Upsalenserne til deres Triumf ved Veddekampen i Paris i 1867. Hans Romancer for een Stemme med Pianoforte ville leve, saalænge nordisk Kunst elskes iblandt os; de have næsten alle en overraskende Friskhed og Originalitet. Hans Folkesange af Bjørnsons Noveller kappes om Fortrinet med hans Behandling af Welhavens og Wergelands erotiske Digte. Ogsaa hans Sange til danske og svenske Digte staa høit. Sverig har egentlig først vidst at vurdere Kjerulf, og næsten alle hans Compositioner ere udkomne i Stockholm. Hans samlede Værker udgjøre maaske neppe tyve Hefter, Noget man vil finde naturligt, naar man betænker hans Helbredstilstand og den Omstændighed, at han var over 25 Aar gamme!, da han besluttede at tage fat for Alvor.

Kjerulfs væsentlige Betydning ligger, som allerede udtalt, deri, at han har forstaaet at anslaa de nationale Strenge, men det er charak-teristisk, at han ikke destomindre var en Hader af det musikalske „Maalstræv", et Ukrudt, som han desværre maatte se begynde at trænge sig frem omkring ham. Han saa, at det Store i den nationale Ide just lod sig forene med

*) Efter Edvard (iriegs Biografi af Kjerulf i „Illustreret Tidende" fur 23de August 1868.det Almene, og ikke kunde have en Fremtid ved at fortabe sig i det Særegne. Han fulgte med sin Tid, stængte sig ikke ude, men optog i sin Personlighed det Store og Anerkendelsesværdige, som andre Landes Kunst viser os. Det er kun ved at have dette for Øie, at den norske Tonekunsts Bærere i Sandhed kan siges at have forstaaet og tilegnet sig ham.

I de sidste fem og tyve Aar led Kjerulf af en Brystsygdom, som allerede forlængst var bleven erklæret for uheldbredelig, men som

ikke alene i al den Tid lod ham beholde Livet, men endog den mest usvækkede Skaberevne og ungdommelige Varme og Begeistring. Hans Død den Ilte August 1868 vakte derfor megen Sorg, ikke alene i Norge, men ogsaa i Broderrigerne, hvis musikalsk dannede Almenhed mere og mere havde lært at skatte hans Værd og som ogsaa efter hans Død har været blandt de første til at give Vidnesbyrd herom i de Bidrag, som derfra sendtes til det over ham reiste Mindesmærke.R. Hartnack htk

.Udgiv a- Chr Toasten.

Kaffar. EkY.Christian Christoph Andreas Lange,

Det er et smukt Trekløver af norske Historikere, som omtrent samtidig bortreves, P. A. Munch, R. Keyser og C. C. A. Lange, hver af dem med sine Forskjelligheder fra de andre, udfyldende sin Plads. Lange var af dem den mindst fremtrædende; men hans Betydning i sin Videnskab er derfor meget stor. Alene som Grundlægger og første Udgiver af den store Samling af Oldbreve, der bærer Navnet, Diplomatorium Norvegicum, har han indlagt sig meget betydelige Fortjenester af vor middelalderske Historieforskning. Han liar derigjennem gjort det muligt at bearbejde den hidtil kun altfor lidet belyste Del af vor Historie, der ligger efter den Tid, da Sagaerne ikke længere kunne benyttes som Kilder. Før Langes Tid var „Diplomtiden" en Periode, hvortil man maatte søge sine Kilder sammen fra allehaande Samlinger i Arkiver og Bibliotheker, rundt om i Skandinavien og Nordtydskland, medens de, naar det af Lange begyndte og af hans Medarbejdere og Efterfølgere med Kyndighed og Samvittighedsfuldhed ledede Arbejde har faaet sin Afslutning, ville være let tilgjængelige i en eneste trykt Samling, Bom i sin Art vil være et enestaaende Arbejde. I andre Lande har man fra langt tilbage søgt at tilveiebringe lignende Samlinger af alle bekjendte Aktstykker, der vedkomme den ældre Historie, men har ikke altid været heldig i Udførelsen af denne Plan. I Danmark er man ikke en Gang begyndt at trykke, medens man i Sverige har langt tilbage før Maalet er naaet. Paa begge Steder er man gaaet ud fra, at alt Stof maatte være samlet, forinden man kunde begynde Udgivelsen. Dette har lagt store Hindringer i Vejen for Udførelsen. Lange saa denne Vanskelighed og undgik den med megen praktisk Sans. Han inddelte Værket i forskjellige Samlinger, hvoraf hver er delt i to Halvbind og omfatter Diplomer fra hele den Periode, som skal belyses ved Diplomatariet. I videnskabelig Henseende kan der maaske rejses nogle Indvendinger mod denne Plan; men den har ialfald

medført den Fordel, at et støn-e Antal Diplomer er bleven tilgjængeligt meget før, end det ellers vilde være skeet. Diplomatariet

har saaledes allerede nu gjort en betydelig Nytte. De hidtil trykte sytten Halvbind indeholde omtrent 8000 Diplomer, og naar Alt er færdigt, vil Tallet maaske være voxet til henimod 15,000. Værket vil da blive afsluttet med et Register til alle Dele og et Plancheværk over de til Diplomerne føjede Sigiller.

Lange var født paa Stabæk i Østre Bærum 13de August 1810 og blev 1833 theologisk Kandidat. Som Student havde han i nogen Tid været ansat ved en Boghandel, men overtog i Juli 1834 en Post ved Søkadetinstitutet som Lærer i Historie og forskjellige andre Fag. Fra Fredriksværn, hvor han boede medens lian indehavde denne Stilling, foretog han i 1843 en Reise i Norge for at fuldstændiggjøre sine Samlinger til Klostrenes Historie og besøgte i 1844 og 1845 Nordtydskland for at benytte de derværende Arkiver. Ved Henrik Wergelands Død blev Lange i 1845 Rigsarkivar og stod i denne Stilling til sin Død, der indtraf 10de Maj 1S61. Medens han var Rigsarkivar foretog han i 1853 en Rejse til Sverige, og i 1857 en til Belgien, Holland og Nordtydskland i samme Øiemed, som de foregaaende. I 1851 var han i Kjøbenhavn for at underhandle om Udlevering af norske Arkivsager, men opnaaede dog neppe ved den der afsluttede Traktat (af lode Septb. 1851) saa meget, som Norge kunne ansees berettiget til at erholde. Lange var Medlem af forskjellige norske, svenske og danske lærde Selskaber. Hans literære Arbeider ere for en stor Del omspredte i forskjellige Tidsskrifter, deriblandt i det af ham selv (1847—1851) redigerede Tidsskrift for Videnskab og Literatur. Af hans særstolt udkomne Skrifter er De norske Klostres Historie (1847; 2den Udgave 1856) det betydeligste og i sig selv et meget fortjenstfuldt Arbejde. I 1857 og følgende Aar udgav Lange Norsk Forfatterlexikon (1814—1856), det var samlet af I. E Kraft og ham selv. Dette Værk blev først afsluttet efter Langes Død.

Lange indtraadte den 24de August 1836 i Ægteskab med Karen Christine Breda (en Datter af afdøde OberstlieutenantHalvorBreda) og efterlod hende ved sin Død med 5 Sønner og 3 Døttre.Ulrik Anton Motzfeldt.

Familien Motzfeldt har i et Par Aarhundreder levet i Norge og Danmark. Peder Grif-fenfelds Moder var en født Motzfeldt, og der skal kunne paavises en Forbindelse mellem hende og den nulevende Slægt. Da begavede Mænd ofte hente sin Begavelse fra Moderen, kunde man saaledes vel ogsaa sige, at den store Statsmand i det syttende Aarhundrede muligens mere har været en Motzfeldt end en Schumacher. Der synes jævnlig at have været talentfulde Medlemmer i denne Familie, uden at disse dog have udmærket sig ved nogen Deltagelse i sin Tids offentlige Liv, indtil i Begyndelsen af dette Aarhundrede en af dem ganske uventet saa sig stillet midt oppe i de Begivenheder, der udøvede en fuldstændig omdannende Indflydelse paa vort Fædrelands Forhold. Denne var Peter Motzfeldt, som ved Begyndelsen af 1814 boede i den beskedne Stilling som Artillerikaptejn i Bergen, men ved Aarets Slutning var Medlem af Statsraadet. Denne begavede Mand henledede i høj Grad Opmærksomheden paa sig og derved ogsaa paa sin Familie. To af hans Sønner have siden opretholdt denne Tradition og — hver paa sin Maade — indtaget en fremtrædende Plads i Norges offentlige Liv. Den yngste, Ketil Motzfeldt, har til forskjellige Tider indehavt Landets højeste Embeder, været Medlem af Statsraadet og af Storthinget. Den anden Ulrik Anton Motzfeldt har ligeledes arbejdet sig optil en af de højeste Embedsstillinger i Eiget og i lang Tid deltaget i Storthingets Arbejder. Det er af hans Liv, der i disse Linjer skal forsøges paa at give et kort Omrids.

Ulrik Anton Motzfeldt er født paa St. Thomas i Vestindien, hvor hans Fader paa den Tid var ansat som Artilleriofficer, 27 Januar 1807, blev Student ved det norske Universitet i 1823 og juridisk Kandidat 1826. Han var først bestemt paa at ofre sig for den videnskabelige Løbebane og blev i 1829 — altsaa kun 22 Aar gammel — ansat som Lector juris. Hans Prøveforelæsninger der tildels bleve trykte i „Juridiske Samlinger," ansaaes for at være meget lovende. De omtales i Samtidens Blade som et blandt flere Tegn paa Videnskabens Fremvæxt i Norge og vakte megen Opsigt. Havde U. A. Motzfeldt paa denne Maade i en usædvanlig tidlig Alder opnaaet Ansættelse ved

Universitetet, maatte han vente saa meget længere paa at rykke op til Professor. Da hans Tur kom, erindrede Karl Johan, at den unge Videnskabsmand ogsaa havde „skrevet i Bladene," og skjønt dette kun \ar i Datidens konservative Organ, „Den Constitutionelle", i hvis Grundlæggelse han havde taget Del, blev det nu resolveret af

Kongen, at Udnævnelsen til Professor kunde henstaa. Denne Tilsidesættelse gav Anledning til, at den gamle Statsraad Motzfeldt tog sin Afsked fra Statens Tjeneste. I 1839 blev U. A. Motzfeldt virkelig udnævnt til Professor, men forlod allerede tre Aar efter Universitetet for at gaa ind som Assessor i Højesteret, hvor han blev indtil sin Død, der indtraf i 1865. I denne lange Tid havde han modtaget forskjellige Udmærkelser. Han var saaledes i 1849 bleven Bidder og i 1857 Kommandør af St. Olafs Orden, var i 1843 bleven Medlem af Videnskabsselskabet i Throndhjem og i 1857 af det i Kristiania ved dettes Oprettelse. Tillige var han jævnlig Medlem af kongelige Kommissioner, der have havt den forberedende Behandling af flere vigtige Grene af vor Lovgivning, samt af den i 1854 af Storthinget nedsatte Jurykommission. Af Storthinget var Motzfeldt stadig Medlem fra 1851 af. I dette Aar var han en af Repræsentanterne for Smaalehnenes Amt, senere for Hovedstaden. Fra 1857 af var han ligeledes stadig valgt til Præsident.

Som juridisk Forfatter erhvervede Motzfeldt sig navnlig en Plads i Literaturen ved sin udførlige Fremstilling af „Den norske Kirkeret," der udkom i 1844, og fremdeles er den eneste Bearbejdelse af denne Del af den norske Lovgivning. Det er et grundigt og indholdsrigt Arbejde, der leverer en paa det da forhaandenværende Materiale udarbejdet fuldstændig Fremstilling. Derhos har han leveret nogle mindre, særskilt udkomne Arbejder, deriblandt en Fremstilling af Odels- og Aasædesretten, som udkom i 1846. I den offentlige Diskussion i Pressen deltog han jævnlig, fremfor alt i „Den Constitutionelle", hvis Hovedredaktør han var i flere Aar. I dette Blad leverede han navnlig de politiske Artikler, medens han i Ugeskriftet „Vidar", af hvis Bedaktion han ligeledes var Medlem, fornemmelig har behandlet almindelig literære eller specielt juridiske Opsatser.Peter Andreas Munch.

I en liden Gaard i Dronningens Gade i Kristiania, ligeoverfor det senere „Hotel du Nord", fødtes 15de Decbr. 1810 den Mand, hvis Billede disse Linier ledsage. Hans Fader Edvard Munch († 1847 som Stiftsprovst i Kristiania) boede dengang der som Lærer ved Kadetakademiet; et Par Aar efter sin ældste Søns Fødsel blev Faderen imidlertid forflyttet til Gjerpens Sognekald og i Prestegaarden der tilbragte Sønnen nu, undervist og veiledet af sin Fader, der var en fint dannet og kundskabsrig Mand, Tiden indtil Høsten 1823, da han blev sat ind i Skiens nyoprettede Latinskole. Blandt hans Kammerater fra Skoledagene var Professor Schweigaard, og ligesom denne nød P. A. Munch i sin Skoletid godt af den udmærkede Rektor Ørns Veiledning og vækkende Undervisning. Begge to hørte til Skolens første Dimittender i 1828; det havde været Rektors stolte Forhaabning at hans første Kuli Studenter skulde gjøre Skolen Ære og de havde derfor faaet en langt videre gaaende Undervisning i flere Fag, end Artiumsreglementet krævede; de skuffede heller ikke Forventningerne; Schweigaard blev som bekjendt Student med Udmærkelse og Munch vilde have erholdt den samme Karakter, om han ikke havde faaet „Godt" forUdarbeidelse i Modersmaalet; i alle øvrige Fag erholdt han Præceteris og med denne Karakter tog han ogsaa Aaret efter anden Examen. Historie og Sprog havde været hans Yndlingsfag fra de tidligste Undervisningstimer af og da han kom til Universitetet, besad han grundigere og mere omfattende Kundskaber i disse Fag end vistnok nogen anden Student. Ved Universitetet tilbød der sig netop nu den bedste Leilighed til et frugtbringende videnskabeligt Studium for en Elev med Munchs Forkundskaber og Forudsætninger. Hans senere Medarbeider Rudolf Keyser aabnede just ved den Tid sine Forelæsninger over Norges ældre Sprog og Historie, og da Munch ved Selvstudium var kommen videre end de øvrige Tilhørere, tilbød Keyser ham sin private Veiledning med Gjennemgaaelse af de den Gang endnu utrykte Norges gamle Love samt Skalde-versene i „Heimskringla". Samtidigt lagde Munch sig med Iver efter nyere Sprog og gjorde sine første Bygyndelsesstudier i den sammenlignende Sprogvidenskab. Som man ser, hørte imidlertid disse Fag, der lagde Beslag paa den unge Students første Arbeide og Interesser, til alt andet end hvad man den Gang forstod ved et solid Levebrødsstudium; Datidens smaa Forhold hos os tillod ligesaalidt som Datidens Opfatning

endog geniale Naturer at gaa sin egen Vei udenom eller forbi de øvriges; fra Artium til Embedsexamen og saa videre ad Embedsveien var hin Tids mest praktiske Anvisning til at føre et lykkeligt Liv. Munch fulgte ogsaa Anvisningen, forsaavidt han lagde sig efter det juridiske Studium og i Mai 1834 underkastede sig juridisk Embedsexamen med bedste Karakter; men heldigvis for ham og for Videnskaben blev han fritaget fra, hvad han et Øieblik for Alvor tænkte paa, at gaa Departements-veien, idet han nemlig blev overdraget en Stilling som Professor Keysers Medhjælper ved Forberedelserne til en samletUdgave afNorges gamle Love hvortil

Storthinget i 1830 havde bevilget de første Midler. I dette Hvervs Tjeneste begav Lærer og Elev sig i Mai 1835 til Kjøbenhavn, hvor de forblev, indtil de om Vaaren 1837 over Lund begav sig til Stockholm i samme Øiemed. Paa det sidste Sted blev imidlertid Munchs Ophold kun kortvarigt, da han nemlig i Mai 1837 var bleven udnævnt til Steenblochs Eftermand som Lektor i Historie ved vort Universitet, hvor han i 1841 rykkede op til Professor. I denne Stilling blev han staaende, indtil Døden pludselig rev ham bort under et Ophold i Rom den 25de Mai 1863.

De Levnotsomstændigheder, som ovenfor i al Korthed ere nævnte, udgjør den Ramme, som omsluttede Munchs Forskervirksomhed og Forfatterliv. Videnskabens Historie hjemme og ude kan meddele Efterretninger om Mænd, hvis Granskning har strakt sig over et længere Tidsrum, men ikke om mange, som i saa kort Tid naaede saa store Resultater. To Egenskaber udmærker særlig Munchs videnskabelige Arbeide: hans Forsknings rastløse Uro, som aldrig slog sig tiltaals med hvad han engang havde udvundet som Resultat af sine Studier og sin Kritik, og hans mægtige Produktions Mangesidighed. Han var paa en Gang Historieforsker, Sproggransker, Ethnograf, Arkæolog, Geograf og Publicist, og indenfor det vidtstrakte Omraade, som betegnes ved disse Navne, bevægede han sig med lige Lethed fra de strengeste og lærdeste videnskabelige Specialundersøgelser til den jævneste og fordringsløseste populære Fremstilling. Hans Arbeidskraft gik aldrig træt og hans Aands smidige Lethed til at gaa fra det ene til det andet Arbeide blev kun overgaaet af hans fabelagtige Hukommelse, om hvilken det blev sagt, at den intet kunde glemme af det, som engang havde fengslet hans Opmærksomhed, i den Grad endog at han selv beklagede sig over, at han ikke kundeblive kvit Erindringen om Fortællingens Gang eller Navnene paa de handlende Personer i de dummeste Romaner, han havde læst i sin Skoletid. Hvis man slaar op den første den bedste Side i hans Hovedværk over Norges Historie og ser den myldrende Mængde af Citater og Henvisninger til trykte og utrykte Kildeskrifter, den minutiøse, skarpsindige Kritik, hvormed han stiller den ene Beretning imod den anden for at udfinde den historiske Sandhed, den Komnbiationskunst, hvormed han arbeider sig frem gjennem Aktstykkernes Modsigelser og Vanskeligheder og Traditionernes Tildigtninger og Forvanskninger til altid større og sikrere Klarhed — da. faar man et Begreb om Styrken af hans Hukommelse og Dybden af hans Lærdom. I disse Henseender er Munch som Historieforsker naaet af faa, overgaaet af ingen. Hertil kom endnu andre Egenskaber af uvurderlig Betydning for hans historiske Forskning: hans grundige Sprogindsigter og hans — man har kaldt den — divinatoriske Evne til at ane, hvor en Oplysning var at søge, som kunde støtte en Mening eller begrunde en Dom just i det Øieblik, der var Brug for Bevisstedet. Det var ved slige Gaver og Kundskaber at Munch blev sat istand til at udfolde den overordentlige Produktion, som er betegnende for lians Forfattervirksomhed. Han kunde arbeide overalt og til enhver Tid; sit Bibliothek førte han med sig i sin Hukommelse, og paa Hoteller og i Dampskibssaloner skrev han ligu saa godt og uforstyrret som i Hjemmets Studerværelse eller paa et Redaktionsbureau; han kunde gjenoptage et afbrudt Arbeide, naarsomhelst det krævedes, og Nattens Søvn lagde ham ingen Hindringer iveien, thi ogsaa denne Magt beherskede han i høiere Grad end de fleste Mennesker. Fuldkommen er imidlertid ingen Mand og selv P. A. Munch havde sine Mangler. Hans Produktions Rastløshed og Omfang tillod ham ikke altid at trænge dybt nok ind i de historiske Begivenheders Sammenhæng og indre Udvikling eller tilskrækkeligt at begrændse Stoffets Behandling; derfor savner man ofte i hans Fremstilling det psychologiske Blik og det Syn for Motivernes indbyrdesForhold, sommanfinderhos Historieskrivere af f. Ex. Guizots Skole; derfor blev hans Text ofte gjennemvævet af selvstændige Sideundersøgelser og brede Digressioner; hans Fremstilling tabte herved i kunstnerisk Ro og omhyggelig Udarbeidelse, men Læserne vandt til Gjengjæld altid nye Synspunkter og øget Kundskab.

Munchs ovenfor omtalte Hovedværk og tillige et monumentalt Værk i hele Fædrelandets videnskabelige Literatur er „Det norske Folks Historie", der udkom i 8 svære Bind i

Aarene 1852—63 og hvortil Forfatteren før og efter Værkets Paabegyndelse havde samlet Materialier gjennem indtrængende Undersøgelser dels i de nordiske Rigers Bibliotheker og Arkiver, dels i Udlandets Samlinger, navnlig i det Vatikanske Arkiv i Rom, hvor han i flere Aar opholdt sig i dette Øiemed, dertil sat istand ved Storthingets liberale Bevilgninger til ham. Samtidigt med sit Arbeide paa dette Værk og medens han udfyldte sin Stilling som Universitetslærer, offentliggjorde han ligesom tidligere dels i særskilte Skrifter, dels i Tidsskrifter, i inden-og udenlandske Selskabers og Akademiers Journaler, i Ugeblade og i Dagspressen en Mangfoldighed af

Afhandlinger over Emner, hentede fra Omraadet for hans udstrakte Viden, hvilke tilsammen vilde danne et helt lidet Bibliothek og for mangen' anden Lærd, der ikke eiede Munchs overstrømmende Produktivitet, vilde udgjort et Livs Gjerning. Et Udvalg af de betydningsfuldeste af hans spredte Afhandlinger er eftér offentlig Foranstaltning bleven besørget udgivet i de sidste Aar som et særskilt Værk, der saaledes ved Siden af hans Historie staar som det varigste og bedste Mindesmærke over den geniale Videnskabsmand, paa samme Tid som det er et smukt Vidnesbyrd om den Sympathi og Deltagelse, som hans Forskning altid fandt hos Nationalforsamlingen. Dette sidste var heller ikke mer end venteligt; thi ganske bortseet fra hans Forsknings videnskabelige Værd, havde alt hans Arbeide et nationalt Præg, det var fra først til sidst baaret af hans stærke Fædrelandssind. Som en tidligere Biograf har sagt: „Ved at skrive sit Folks Historie og bringe dets ældre Sprogmonumenter frem for Dagen har han løftet, lutret og styrket denne nationale Bevidsthed, som kan bære frem i Trængselens Dage; og for sin Granskning og dens Resultater har han skaffet sig Opmærksomhed ikke blot i Norden og inden de germaniske Folks Literatur, men selv langt udover den Kreds af Europas Lærde, hvor et norsk Sprog og en norsk Literatur tidligere var kjendt endog blot af Navn".

Munch havde, før han tiltraadte sin første videnskabelige Udenlandsreise (i April 1835), giftet sig med Natalia Charlotte Linaae, en med sjeldent musikalsk Talent begavet Dame, af hvem der fra tidligere Aar foreligger enkelte Kompositioner offentliggjorte. I sit Ægteskab med, hende, der overlever ham, havde han 5 Børn, Sønnen Kaptein Edv. M., der har gjort sig bekjendt bl. A. som en dygtig Militær-forfatter, og 4 Døtre, hvoraf den ældste er gift med Captain Th. Møller, den anden med Bureauchef Mellbye, den tredie med C'onsul Gram og den fjerde med Compagnichirurg Larsen.

J. B. Halvorsen.Kikard Nordraak.

Alle Lande har liaft- Begavelser, som fik Tid til gjennem et langt Liv at udvikle alt hvad de ejede af Tanker og Skjønhedsdrømme, af skabende og formende Evner, medens andre maatte gaa bort med ugjort eller halvgjort Gjerning, efterladende i sin Samtids Erindring mere af rige Løfter og Muligheder end af deres Virkeliggjørelse. Rikard Nordraak, den norske Komponist, hvis Billede følger med dette Blad, hørte til denne sidste Klasse af begavede Landsmænd. Han var endnu en ren Yngling, da han for ti Aar siden bukkede under for en Brystsygdom; han stod da i sine Studiers og sin Udviklings Begyndelse, men ligesaa sikker som han helt fra Barneaarene var paa sig selv om sit Kald for Musiken, ligesaa sikre var ogsaa andre i sin Dom om hans Evners Rigdom og Originalitet. Meddelelserne om hans Liv og Virken vilde derfor have faaet en anden Fylde, hvis det var bleven ham forundt at gaa videre paa sin Bane; nu bliver de blot et Brudstykke, som hans eget Liv.

Rikard Nordraak var født i Kristiania 12 Juni 1842. Paa mødrene Side var han i Slægt med den ti Aar ældre Bjørnstjerne Bjørnson, som altid stod i et inderligt Forhold til ham og som i Nordraaks ejendommelige musikalske Evner fandt, kan man sige, et Slags Supplement til sin egen sterke og oprindelige, nationale Digternatur. De første Begyndelsesgrunde af Musikundervisning fik Nordraak i en tidlig Barnealder i Neuperts Musikskole, uden at enten han selv eller endnu mindre Faderen, Malermester N., den Gang gjorde sig klart, hvilke musikalske Evner der boede i ham. Hans afgjorte Tilbøjelighed for Musiken slog først igjennem, efterat han i sit 14de Aar var bleven sendt ned til Kjøbenhavn for paa Langkjærs Handelsinstitut at uddannes til Handelsmand. Da han i Kjøbenhavn først var begyndt at modtage en methodisk Musikundervisning hos Musiklærer Gerlach, viste det sig, at det vilde været til ingen Nytte at modsætte sig Guttens stigende Ulyst for Handelen, mens hans Kald for Musiken blev mere og mere umiskjendeligt. Han blev derfor sendt til Berlin, hvor han i flere Aar nød Undervisning hos Professorerne Kullach og Kiel. Efterhaanden som hans Personlighed modnedes under Lærernes Vejledning og under Indflydelsen af den tydske Storstads Musikliv, traadte hans Anlæg for musikalsk Komposition frem med stedse større Klarhed; og hans tidligere Tanke, at uddanne sig til exekverende

Kunstner, traadte mere og mere i Baggrunden for Trangen til at give sine Følelser Udtryk i egne Kompositioner. Hans første større Arbejde af musikalsk Værd var en Scherzo ca-priccioso, som han i Berlin fik Lejlighed til at foredrage for Meyerbeer, der betegnede den som „et Arbejde fuldt af pikant Originalitet og dyb elegisk Følelse,

der berettigede til den Forhaabning, at den unge Komponist vilde komme til at gjøre sit Fædreland Ære". Dette Arbejde, der ligesom hans Musik til Bjørnsons „Maria Stuart" og til enkelte Partier af samme Digters „Sigurd Slembe" henlaa utrykt ved hans Død, er for nogen Tid siden bleven udgivet af hans Ven og Aandsfrænde Edvard Grieg. Det var ved disse større Kompositioner, som alle bar Præget af de af Meyerbeer nævnte Egenskaber, at han gav Musikverdenen Haab om en Virksomhed som norsk Komponist, betydningsfuldere end nogen Forgjængers paa Grund af den originale Fantasirigdom, den dramatiske Bevægelse og den nationale Kolorit, som prægede hans Tonedigtning paa samme Tid, som han i musikalsk ludsigt og Herredømme over tekniske Midler viste sig som en kundskabsrig Elev af dygtige Mestere. Hvis han havde stillet sig et bestemt Program for sin Fremtid, saa var det vistnok ogsaa at søge grundlagt en original nordisk eller norsk Musik, og til de alt nævnte Betingelser for at kunne løse en slig Opgave føjede Nordraak endnu den væsentlige: at eje en sjelden Fortrolighed med og Kjærlighed til vor Folkemusik og vore Folkeviser. I hans større Arbejder er denne Egenskab kanske overdækket af andre Ejendommeligheder; des mere udpræget forekommer den i hans mindre Sangkompositioner („Sex Romancer og Sange," „Fem norske Sange," „Aftenstemning" og „Norsk Fædrelandssang"), som med Rette hører til hvad der kaldes Yndlingsrepertoiret for norske Sangere og Sangerinder. Ved den ene af dem („Ja, vi elsker dette Landet") vandt han endog i kort Tid den Ære, som nu er hans Udødelighed, at blive Komponist af en Folkesang for alle Samfundsklasser i Fædrelandet. Hvor hans Navn kanske aldrig har været kjendt, der er hans Toner alligevel paa Læberne, fordi deres Magt har erobret Hjerterne, saa at for hver Gang Folket bevæges i en fedrelandsk Stemning, som kræver Udtryk i Toner, slynges der friske Krandse om hans Minde. — Rikard Nordraak døde ugift i Berlin den 20 Marts 1866.J o o a s

Rein.

Jonas Hein fødtes den 18de Februar 1770 i Sundalens Præstegjeld paa Nordmør, hvor Faderen, Ole Rein, dengang var residerende Capelian, men senere døde som Sognepræst til Jevnaker paa Hadeland. Moderen hed Margretha Ross. Hans Fader, der var en kundskabsrig Mand, underviste selv Sønnen i de akademiske Videnskaber, og dennes lyse Hoved gjorde Undervisningen let og behagelig for den faderlige Lærer. Ofte fortalte Rein med en Slags Stolthed, at han aldrig havde havt anden Lærer end sin Fader, thi han var som Student ingen Ynder af at frekventere Forelæsninger, men den grundige, udbredte Lærdom, han siden erhvervede sig, sætter det udenfor al Tvivl, at han i Fædrenebjemmet havde lagt en god Grundvold til Videnskabeligbed. Dimitteret 1787 af Faderen til Universitetet, tog han Examen Artium med Berømmelse, og underkastede sig senere baade theologisk Attestats og den saakaldte s'ore Philoiogicum med lignend > Udfald. Philologien var hans Ynd-bngsstud'um, og allerede til sidstnævnte Examen havde han gjennemstuderet de vigtigste latinske «g græske Classikere. Han vedblev at opholde sig ved Universitetet indtil 1791. Foruden den gamle klassiske Litera'ur og det theologiske Studium, lagde han sig med Ileld efter de levende Spro^; især opnaaede han megen Styrke i det Franske, som han en Tid skrev og talede med Lethed, Allerede tidlig havde Digtekunstens Muse rakt ham sin Harpe I Aaret 1786 udkom fra hans Haand et Sørgespil i Alexandriner: Hagen og Axel, som dog ikke vandt Opmærksomhed; hvorimod han ved de lyriske Arbeider, som han omtrent paa samme Tid lod komme for Lyset (i Minerva f. 1786 og 87), vandt efterhaanden baade Navn og Yndest, der endmere befæstedes ved de Poesier, han i de føigende Aar lo.l trykke i forskjellige andre Tidsskrifter (Samleren, Norske Selskabs Samlinger, For Sandhed, osv.)

Rein havde gjort sig fordelagtig bekjendt som Forfatter, havde aflagt offentlige Prøver paa grundige Kundskaber, og med alt dette kunde han dog ikke se sit beskedne Ønske opfyldt, det nemlig: sikret for Næringssorger, at kunne indtræde i Ægteskab med en elsket

Pige, Anna Catharina Arboe, med hvem lian længe havde været forlovet. Grunden til hans Tilsidesættelse paa Embedsbanen skal have været, at han havde paadraget sig en mægtig Stormands Misgunst, og denne lagde Hindringer i Veien for hans Befordring. Denne Stormand var, siges der, Caneelli-Deputeret Chr. Brandt, der engang var bleven snærtet ved Reins sarkastiske Lune. Omsider, efter 5 Aars frugtesløse Ansøgning om Befordring, gav man ham, „træt af Ønsker og af Klager," under 7de October 1791 det besværlige Kautokeino Sognekald i Vestfinmarken. Til denne Afkrog blev Musernes Yndling forvist. Rein forlod Kjøbenhavn 1791, og

reiste til Norge for at tiltræde sit Kald. Paa Reisen traf han hændelsesvis i et Selskab den daværende Eier af Hafslund Herregaard i Smaalenene, Justitsraad og Generalauditør i Norge Ole Christopher Wessel. „De har vel ikke synderlig Lyst at bo blandt Finnerne," sagde Wessel, „jeg har Kaldsret-tighed til Skjeberg; det residerende Capellani der er ledigt — ønsker De det, saa er det Deres." Hvo der blev glad, var Rein, der i Begyndelsen af det følgende Aar (23de Marts 1792) blev udnævnt til det nye Kald, og ægtede strax efter sin Forlovede. Men deres lykkelige Ægteskab varede kun kort, thi allerede i 1794 berøvedes hun ham ved Døden. I 1796 indtraadte han i et nyt Ægteskab, nemlig med Anna Frederikke Bergersen, som ved sin trofaste Kjærlighed søgte at erstatte ham hans Tab. I dette Ægteskab blev Rein Fader til 12 Børn, hvoraf 6 overlevede ham.

Den 28de Febr. 1800 erholdt Rein Eidanger Sognekald, og 1ste April 1808 udnævntes han til Sognepræst til Nykirken i Bergen. Som geistlig Taler var han her paa sit rette Sted; et dannet Publikum var noget, han maatte ønske sig, da han selv følte, at hin Popularitet og den simple Jevnhed, som bør være Egenskaber hos Landsbypræsten, ikke vare faldne i hans Lod. Høie og nye Ideer, grundigt og skjønt Foredrag, rolig og værdig Action, behagelig og sonor Stemme, og, hvad der satte Kronen paa det Hele, varm, ægte Religiøsitet, udmærkede ham som Taler.

I 1802 udgav han i Kjøbenhavn et Udvalgaf sine Digte i 2 Bind. Hans „Nyeste Digte," med en Fortale af ham, skrevet 1806, udkom ligeledes i Kjøbenhavn 1811. I 1817 paabegyndte lian, i Forening med C. M. Falsen og H. Foss, et Ugeblad under Titel: „Den norske Tilskuer, hvoraf der indtil 1821 udkom i Bergen 5 Bind.

I 1814 fremkaldtes Rein paa den politiske Skueplads, idet han blev valgt til Medlem af Eidsvolds Rigsforsamling, som 4de Repræsentant for Bergens By. Han modtog strax ved Forsamlingens Aabning Prøve paa dens Tillid, ved at udnævnes til Medlem af Constitutions-Com-mitteen, der havde det vigtige Hverv at ud-arbeide Udkast til Rigets Grundlov. Under Forsamlingens paafølgende Forhandlinger hørte han til det Parti i samme, i hvis Spidse Chr. M. Falsen stod, hvis Formaal var Norge som et selvstændigt Rige med Prinds Christian Fredrik til Konge. Han ivrede, lige til Exal-tation, mod Foreningen med Sverige. Han deltog ellers med Vanne i Forhandlingerne, naar Debatterne gjaldt om Fædrelandets politiske Stilling, Selvstændighedens Forsvar og Kongevalget; men forresten var han taus, kun da Paragrafen om Adelens Rettigheder skulde indføres i Grundloven, udtalte han sig med den samme Ringeagt, om disse uvæsentlige Rettigheder, som han i sine Digte og sin selskabelige Omgang altid havde lagt for Dagen. Forøvrigt var der intet Medlem paa Thinget, hvis Taler gjorde større Indtryk paa Forsamlingen end Reins, Ingen, hvis Veltalenhed var mere henrivende end hans, og stundom endog foranledigede larmende Bifald, saaledes engang, da han havde holdt en Tale til Forsvar for den

af Finants-Committeen foreslaaede Garanti for Udfærdigelsen af 14 Millioner Rigsbankdaler, reiste Forsamlingen sig og applauderede med Klap og Bravoraab Talen, og da Repræsentanterne samme Dag samledes ved Middagsbordet, blev efter Prof. Sverdrups Forslag først Norges Skaal drukken, og strax efter „Norges kraftfulde Taler, Pastor Reins".

En af hans tidligere Biografer skildrer Reins Personlighed og sidste Levedage i følgende Træk: „Reins Musa var alvorlig, stundom mørk, hans Liv var det tildels ogsaa, især var hans Omgang i større, blandede Cirkler tilbageholden og lidet meddelende. I det daglige Liv var han jevn og behagelig i Omgang, i fortroligt Vennelag munter og aabenhjertig, kun mod den Indbildske var han sarkastiskbidende. Forstillelse var ham en Pest, han kunde aldrig rise sig anderledes, end han var sindet. Faa Mennesker vare mindre omhyggelige for hvad man kalder at gjøre Lykke. Ved Livets Aften drog han sig alt mere og mere tilbage; meel sin Bibel og sin Homer (i Grundsproget) fandt man ham ofte underholdende sig om Aftenen i sit stille Hjem. Et Dødens Budskab rørte ham allerede længe førend hans Død, og Hytten sank alt mere og mere, men dens Beboer, den lyse Aand, stræbede mægtigen opad og vilde ikke engang oppebie den faldefærdige Hyttes Undergang. Rein var død førend han døde — saa syntes det idetmindste hans Venner. Endelig sank ogsaa den jordiske Hytte sagte og umærkeligt, og ukjendt med Dødens Smerter, ukjendt med den Bitterhed, at løsrive sig fra gjenlevende Elskede, kenslumrede han den 21de November 1821".C Ju c—c^C^/V^Statsraad Hans Riddervold.

Faa af vore offentlige Mænd have tilbagelagt en længere og mere helstøbt Løbebane end Statsraad Riddervold. I

den tidligste Alder, hvori det efter vor Grundlov er tilladt at vælges til Medlem af Nationalforsamlingen, tog han for første Gang Sæde i Storthinget, og siden indtog han uden Afbrydelse en fremragende Plads i Norges offentlige Liv, som Medlem af Storthinget og af Kongens Raad. Den almindelige Opmærksomhed var allerede lige fra hans Ungdom fæstet paa ham og vedblev at være dette indtil hans Død. Allerede hans Ydre viste med ubedragelige Kjendetegn, at man her stod lige over for en sjelden fremragende Personlighed. De kloge Øjne, det fint-formede Ansigt vidnede om, hvad der boede indenfor. En middelaldersk Prælat, en katholsk Kirkefyrste kunde have misundt Riddervold hans Udseende, der ligesom syntes at antyde den Stilling, han var bestemt til at indtage, som den norske Kirkes Styrer. Den livlige Aand, der aldrig svigtede, selv i hans høje Alderdom, lynede frem af Øjnene; den, som samtalte med ham, kunde ikke undgaa at modtage et imponerende Indtryk af den gamle Statsmands overlegne Begavelse. Riddervold var en af disse udprægede Personligheder, som i vor nivellerende Tid stedse blive sjeldnere, og saalænge den Slægt, der var Vidne til hans Virksomhed, endnu er i Live, vil den ogsaa levende bevare Mindet om ham. Naar den er vandret bort, maa Efterverdenen nøjes med de Billeder, der vise ham i hans Manddom og i hans Alderdom, og med det Indtryk, han maa gjøre som historisk Personlighed gjennem sin Deltagelse i de parliamentariske Debatter, sin Ledelse af disse og sin Styrelse af den vigtige Administrationsgren, der i en lang Aarrække var lagt i hans Hænder. En anden Tid vil maaske hylde en anden Opfatning af Riddervolds Virksomhed, end den, der var den fremherskende i hans Levetid; men der vil dog aldrig kunne reises Tvivl om, at han var en af Norges mærkeligste Personligheder, og at han altid handlede i Kraft af en Overbevisning, der var ligesaa udpræget som hans Personlighed.

Hans Riddervold var født i Aasgaardstrand 7de November 1795. Da han 20de Juli 1876 afgik ved Døden, havde han altsaa naaet en Alder af over otti Aar. Han Fader var Skibskaptejn, og den unge Hans var ogsaa først bestemt for den samme Haandtering, hvilket

først blev opgivet, da han var fjorten Aar gammel. I det Sted kom han da ind paa Kristiania Kathedralskole, hvorfra han i 1813 af Rektor Rosted dimitteredes til Universitetet. Riddervold var saaledes en af det første Kuld af norske Studenter. Som ung Student blev han Lærer ved Krigsskolen, hvor han fungerede i 1814. Da de allierede Magters Kommissærer i dette Aar kom til Norge, aflagde de ogsaa et Besøg paa Krigsskolen, hvor Riddervold da netop examinerede sine Elever. Han var saaledes sandsynligvis den længstlevende af alle dem, der personlig havde talt med disse. Riddervold tog i 1819 sin theologiske Embedsexamen og blev saa kort efter residerende Kapellan i Fredriksstad og Bestyrer af Stedets Borgerskole. I denne Stilling erhvervede han sig almindelig Tillid og Agtelse og blev i 1826, da han endnu ikke var mere end 31 Aar valgt til Repræsentant paa det femte ordentlige Storthing. Som Medlem af Nationalforsamlingen havde Riddervold en fortrinlig Anledning til at lægge sin store Begavelse for Dagen. 11827 indtog han en mere tilbagetrukken Holdning, men under det overordentlige Storthing i 1828 traadte han saa meget mere frem og øvede trods sin unge Alder en stor Indflydelse ialfald paa Afgjørelsen af en vigtig Sag. Fra nu af var han gjennem en Række af Aar ligetil 1848 Medlem af alle Storthing alene med Undtagelse af det i 1845, da han ikke vilde modtage Valg. Han havde imidlertid i denne Tid flere Gange forandret Embedsstilling; i 1832 var han bleven Sogneprest paa Frederikshald; i 1841 paa Østre Thoten og var saa i 1843 bleven Biskop i Throndhjem. I denne Stilling var det, han forhindrede, at Dronning Josefine blev kronet, hvilket ogsaa havde til Følge, at Kong Oskar opgav sin Plan om at lade sig krone som Norges Konge.

Riddervolds Styrelse af Kirken faldt i en Gjæringens Tid, hvorunder der stadig raabtes paa Reformer i alle Retninger. Han imødekom ikke disse Fordringer. Han afviste dem ikke, var altid villig til at høre og at gjøre de første Skridt til at afhjælpe Manglerne; men der blev alligevel intet gjort. Selv betragtede han det som sin Opgave at vinde Tid, indtil der var vundet Klarhed; saalænge dette ikke var skeet, ansaa han enhver Forandring for ubetimelig. I Manges Øjne har han derved indlagt sig store Fortjenester, medens han forAndre staar som den, der maa bære Ansvaret for, at det belejlige Øjeblik for en Reform er gaaet ubenyttet hen. Riddervold var selv ikke bange for dette Ansvar; han handlede derhos med en urokkelig Overbevisning, der lod ham staa imod ethvert Forsøg paa at lede ham over i andre Retninger, medens han Smidighed altid lod ham finde Udveje til at standse Skrigets første Heftighed. Hans Uafhængighed stod altid sin Prøve, og hans stærke "Vilje blev altid den sejrende.

Hvem der her rigtig har bedømt ham, maa blive Fremtidens Sag at afgjøre. Endnu kan Ingen med fuld Upartiskhed paapege de stærke og de svage Sider ved den gamle Statsmands Gjerning. Mindet om hans udprægende Personlighed er fremdeles altfor levende, og de Retninger, mod hvilke hans afventende Politik nærmest var rettet, ere endnu til. Hvis de vinde Overhaand, ril den nærmest kommende Tids Opfatning af deres fremragende Modstander dermed være given. Men heller ikke dette er den endelige Dom. En Gang klare nok de stridende kirkelige Meninger sig, og man vil da se Riddervolds Virksomhed i det rette historiske Lys og give den den Plads, der tilkommer den, som et betydningsfuldt Moment i den norske Kirkes Historie. I Tider, som ere fulde af Gjæring, maa al Konservatisme være kraftig, og det var Riddervolds. Han vilde, hvad han ansaa for at være det rette, og gjennemførte det med kraftig Bestemthed; hans Konservatisme var dog udelukkende rettet paa Nutiden. I denne Henseende staar han imidlertid hos os ikke alene. Den Mangel paa Respekt for den historiske Tradition, som kan bebrejdes den enkelte Statsmand, kommer kun paa altfor mange Felter tilsyne i vort offentlige Liv.

Under Storthinget i 1848 modtog Riddervold Kongens Kaldelse til at træde ind i hans Raad, og overtog derefter Styrelsen af Kirkedepartementet, som tidligere havde været ført

af Statsraad Holst. I denne Stilling, hvori han forblev lige, indtil han i 1872 tog sin Afsked, er det især, Efterverdenen maa søge Frugterne af hans Virksomhed, da disse altid ville være vanskeligere at paavise, hvor det gjælder hans Deltagelse i Storthingenes Forhandlinger, skjønt han her stedse nød megen Anseelse som en af de dygtigste Medlemmer og jævnlig valgtes til Præsident.

Et Træk, der ofte kom frem i Riddervolds Styrelse af den norske Kirke og Skole, var hans Mangel paa Respekt for det Nedarvede og for den historiske Tradition. Nyttigheds-hensyn og den praktiske Side vare for ham altid det væsentlige, medens han let oversaa, at den historiske Udvikling ogsaa maa opretholdes, og at dette ikke kan oversees uden Skade for det Resultat, man vil opnaa. Den store Omdannelse, der i hans Styrelsestid er foregaaet med vort højere Skolevæsen, har maaske sin største Brist netop i denne Omstændighed, og allerede nu synes der at vaagne en en stedse stærkere Erkjendelse af, at denne ikke har bragtjheldige Resultater. Dette ligger ikke alene i den Omstændighed, at de klassiske Studier ere viste altfor meget tilbage ved den nye Skoleplan; derom kan der være meget delte Meninger. Men der gjøres andre Indvendinger, at for meget af det Gamle er kastet overbord, uden at det Nye, som er kommet i Stedet, er ubetinget Gode. Riddervold maa dog, om det viser sig, at det, som blev gjort i hans Tid, snart maa omgjøres, ikke være alene om at bære Ansvaret for den saaledes begaaede Fejl. Ogsaa Almueskolevæsenet undergik i Riddervolds Tid en fnldstændig Omdannelse, hvorved det ganske sikkert er bragt op paa et langt højere Trin, end det tilforn indtog. Fortjenesten er her utvivlsom, og om ogsaa siden enkelte altfor paagaaende Ivrere kunne hæve sin Røst mod vort Almueskolevæsen, da vil dette ikke deri gjøre noget Skaar.Lyder Christian Sagen,

Denne Mand, hvis udvortes Liv just ikke er meget rigt, fortjener dog uomtvistelig sin Plads blandt Fædrelandets fortjente Mænd. Født 13de Marts 1777 i Bergen, hvor hans Fader, Albert Sagen, var Kjøbmand, tog han Examen Artium i 1797, og var derpaa i nogle Aar Lærer ved Hofpræst Christianis berømte Institut i Kjøbenhavn; i 1805 blev han Adjunkt og i 1815 Overlærer ved Bergens lærde Skole — se, dette er saa godt som Alt, hvad der er at anføre om lians. Livs ydre Forholde; ikke desto mindre er han en af de Faa, der levede det rigeste Liv just indenfor de Skranker, som udvortes Omstændigheder byggede om dem. Han blev gift i 1807 med Anna Maria Hansen, fik Sønner og Døtre, gjorde ingen Udenlandsreise, boede i en afsides Del af sin Fødeby, tæt under Fjeldets Haug, der idelig syntes at true ham med uvelkomne Hilsener; men al denne Sædvanlighed havde dog hos ham noget ganske Særegent, saa at man, ved at træde indenfor hans Kreds, snart anede en Mand, der levede for mere end den besynderlige og naive Menneskerace, der mylrede tæt udenfor ham, ja for langt mere end det, Yerden i Almindelighed lever for. I hans aandrige Hustru, hvem han i 1839 mistede, erkjendte man den sande og noble Kvinde; af Yildnisset ved Fjeldets Fod havde hendes Sands for Naturens Skjønhed i Forening med en utrættelig praktisk Dygtighed skabt med faa Omkostninger et af de skjønneste Haveanlæg, man vil se; deroppefra, fra hint rige Læ under løvfulde Træer, har den elskværdige Digter i de smukke Sommeraftener seet ud over den By, han stedse har elsket saa oprigtigt, og som herfra viste ham sin skjønneste Side, og her ere

vistnok mange af hine Sange digtede, hvis simple og rene Toner aldrig forfeilede at gjøre sit Indtryk. Hans Børn vare hans Fryd, og han havde selv, i Forening med sin kloge Ægtefælle, ledet deres aandelige Udvikling, men langtfra, maa man tro, med Paapakning af Gloser og Navneregistre, eller ved Parlører og Fremmedordbøger; han lod dem læse — Digterne, og ikke just Dusinet, men hine Faa, som man umulig kan læse og forstaa uden at medbringe et Udbytte for det hele Liv. Sagen havde opnaaet det Gode, i Kjøbenhavn at henleve nogle af de Aar, der ved Adam Oehlenschläger dannede Overgangen til en ny Æra i Literaturen; naturligvis blev den livlige, med den reneste Skjønheds-sands rigt begavede Normand kraftig berørt

af det nye Fænomen, og de nærmeste Frugter deraf vare, foruden den i „Polychorda" leverede Samling af sande Mesterbearbeidelser af latinske og græske Lyrikere, en Mængde smagfulde Smaadigte i „Minerva", „danske Tilskuer", „Charis", „Iduna" og flere Tidsskrifter, først i Kjøbenhavn og siden uafbrudt i forskjellige i Fædrelandet udkommende Flyveskrifter og Dagblade; nogen Samling af disse har han imidlertid aldrig udgivet. Af hans mange øvrige literære Arbeider ville vi her blot nævne : Dansk Læse- og Declamations-Øvelsesbog for Ungdommen, 1808; 2det forøgede Oplag under Titel: Læsebog for Børn og Ungdommen, til Brug ved Underviisningen i Modersmaalet, 1820, og 3die forøgede Opl. 1834; Dansk Stilebog eller Stof til skriftlige Forstands- og Sprog-Øvelser, lste Udgave 1811, 2det Opl. 1821 og 3die Oplag 1833; Bergens Beskrivelse af L. Sagen og H. Foss, 1824; Fabler for Unge og Gamle, samlede, oversatte og tildels bearbeidede, 1835; Fastingiana eller Udvalg af Claus Fastings forhen trykte og utrykte Skrifter med Bidrag til hans Biographie, 1837; Pomona, eller moralske Læsefrugter, samlede af mange Bøger, 1839. — Sagen var med J. Rein, C. M. Falsen og II. Foss af og til Medarbeider i Ugebladet „Den norske Tilskuer," hvoraf udkom 5 Aargange, Bergen 1817—1821, og hvortil han har leveret flere, mest poetiske Bidrag, ligesom der i det antikvariske Tidsskrift „Urda" findes af ham: Urda, Indledningsdigt til Skriftet, 1. Bd. S. 1—2; Antegnelser Bergen og Bergens Stift vedkommende, ibd. S. 156—174, og Historisk Vandring i Bergen og dens nærmeste Omegn, 2det Bd. S. 257—295. — Det vil heraf sees, at Sagens literære Virksomhed ikke har indskrænket sig alene til det poetiske Gebet; men Charakteren Baavel i hans poetiske som prosaiske Frembringelser er Klarhed i Tanke og en Renhed i Stil og Sprog, som man kun finder hos faa af de norske Forfattere, der maa kaldes hans Samtidige. Overalt maa det bemærkes om denne Literator, at hans Sands for det Skjønne og hans brændende Nidkjærhed for overalt at se dette fremdraget, er ganske charak-teristisk; det kommer overalt tilsyne : i hans egne Produktioner, i hans Interesse for de Indretninger, som i hans Fødeby streife over paa det Skjønnes Felt (Theatret, Harmonien, Tegneskolen, Kunstforeningen, Musæet etc.), i hans — man kunde kalde det Talent til at opdage Talenter, og da ikke slippe dem, før han havd^faaet noget ret Klækkeligt af dem (fremfor Alle Professor Dahl), og endelig i Skolen, det Sted, hvor denne Mand dog fremfor Alt har reist sig de uforgjængeligste Æresstøtter. — Der var noget meget Mærkeligt ved Sagen som Skolemand; Modersmaalet, det Fag, hvori han fornemmelig underviste ikke blot i Kathedralskolen, men ogsaa i den 1805 oprettede Realskole lige fra dens Opkomst indtil Aaret 1834, fik ved ham en ganske besynderlig Interesse. Han var ikke den Mand, som Aar ud og Aar ind vilde seigpine sine Disciple med Grammatiken; Rahbeks lille Bog om den danske Stil var IIo-vedledetraaden ved hans Undervisning; men den benyttede han saa selvstændigt og saa indtrængende, at han aabnede sine Disciples Øine og lod dem se ind i den uvurderlige Rigdom, Literaturen har at tilbyde sine Dyrkere. Dertil kom hans utrættelige Iver i at lære „de lærde Drenge" den Kunst — at læse. Hvor rigtigt han dømte og hvor sandt han talte,

naar han idelig og altid indskjærpede dem denne Kunst, og hvorledes forstod han ikke at tale over det, der læstes — ikke i lærde Foredrag eller i trættende Forelæsninger, men med en Kvikhed, der gjorde hans Undervisningstimer til en aandelig Forlystelse. — Hans livlige Aand og Virkelyst forlod ham først i hans sidste Dage, og overvandt ofte den legemlige Svaghed og Affældighed, som i Almindelighed hjemsøger Oldingen. Han vedblev at røgte sit Embede indtil det Sidste, thi først i 1850, altsaa i en Alder af over 73 Aar, ansøgte han om Afsked, og denne erholdt han den 12te April 1S50 samtidig med St. Olafs-ordenens Ridderkors (i 1834 havde han erholdt Vasaordenen) som et fornyet Tegn paa sin Kon -ges Paaskjønnelse. — Talrige ældre og yngre Disciple bevidnede ham ved hans Fratrædelse deres Taknemmelighed og Hengivenhed for deres kjære gamle Lærer. Kun 2 Maaneder derefter, 16de Juni 1850, afgik han ved Døden.Michael Sars.

Blandt de Mænd, som ved sine videnskabelige Forskninger og Arbeider i væsentlig Grad have bidraget til at kaste Glands og Hæder over vort Fædreneland, maa nævnes i første Bække Zoologen Michael Sars. Zoologien var før Sars's Tid kun lidet dyrket her i Landet, og siden gamle Gunnerus's Dage var det væsentlig kun udenlandske Forskere, som leilighedsvis paa sine Reiser her i Nord gjorde vor rige Fauna til Gjenstand for detaillerede Undersøgelser. Anderledes stiller Forholdet sig nu. Norge kan nu opvise en meget respektabel, selvstændig zoologisk Litteratur, og har hævdet sig en ærefuld Plads blandt de Nationer, som deltage i det store internationale Arbeide, Studiet af Dyrelivets mangfoldige Forteeiser. Dette skyldes for en væsentlig Del den Mand, hvis Portræt her leveres.

M. Sars er født i Bergen den 30te August 1805. Af Forældrene, Skibskapitain Michael Sars og Divert Henriche Heilmann blev han bestemt til Handelen og ved ti Aars Alder sat i Bergens Realskole. Da en af Skolens Lærere, Konrektor Winding, snart blev opmærksom paa Guttens gode Hoved og Læselyst, bevægede han Faderen til at ændre hans Livs- og Studieplan, og fik ham i hans trettende Aar ind i anden Klasse af Latinskolen, hvor den unge Sars nød fri Undervisning ligetil han i 1823 blev dimitteret til Universitetet. Allerede meget tidligt under Skolegangen var en uimodstaaelig Lyst til Naturens Studium begyndt at røre sig hos ham. For at tilfredsstille denne blev enhver Fritime paa det omhyggeligste benyttet dels til Læsiiing af de faa naturhistoriske Skrifter, han kunde opdrive, dels til Udflugter i Bergens nærmeste Omegn, hvor Fjelde og Dale hyppig bleve gjennemstreifede efter In-secter, Mineralier etc., og Strandene flittig besøgte i Ebbetiden for at samle de Konchylier og andre Dyr, som Havet havde opkastet; noget der just ikke altid var hverken efter hans Forældres eller Læreres Hoved. I Skolens gamle Rektor, Arentz, fandt imidlertid Sars en Velynder og Raadgiver, der forstod at vurdere Guttens videnskabelige Retning og derfor opmuntrede ham til at fare fort med sine Studier. I det latinske Vidnesbyrd, Sars fik, da han forlod Skolen, udtaler den gamle Rektor sig ogsaa prophetisk saaledes:--„engang

vil han udmærke sig saavel i de øvrige Viden-

skaber, som i dem, for hvilke han allerede nærer saa megen Kjærlighed."

Som Student fortsatte Sars sine naturvidenskabelige Studier i Christiania. Her saa han første Gang et naturhistorisk Museum, lidet og ufuldstændigt, men dog lærerigt for den, der intet saadant havde seet; her havde han Adgang til Universitetsbiblioteket, som havde rige Skatte at byde Begynderen, der ogsaa gjorde flittigt Brug af dem. Da der imidlertid ikke var nogensomhelst Udsigt til Ansættelse i Christiania, valgte Sars Theologien til Brødstudium og tog en Huslærerpost i Smaalenene, hvor han tilbragte to Aar. I 1828 underkastede han sig theologisk Embedsexamen og kaldtes ikke længe efter ved Faderens Død tilbage til Bergen, hvor han som Lærer ved flere Skoler i et Par Aar ernærede sig ved Undervisning og med stor Iver fortsatte sine naturhistoriske Studier. Han concentrerede væsentlig sin Opmærksomhed paa Havets Dyr; her indsaa han der var uendelig meget at gjøre, meget mørkt at opklare, overmaade meget nyt at opdage. Og saa søgte han Kinn i Bergens Stift, et Kald, der laa nær ved Havet, bekvemt for zoologiske Undersøgelser; i 1830 blev Sars Sognepræst hertil. I de 10 Aar, han opholdt sig her, arbeidede han med Iver og Flid i Zoologiens Tjeneste, og trods de yderlig ufuldkomne Instrumenter, som stod til hans Raadighed og Mangelen af et større Bibliothek, skriver dog nogle af hans vigtigste og mest epokegjørende Undersøgelser over de lavere Sødyrs Udvikling sig netop fra denne Tid. 11837 foretog Sars med offentlig Understøttelse en større Udenlandsreise til Frankrig og Tydskland og stiftede herunder Bekjendtskab med den Tids mest fremragende Videnskabsmænd. Med enkelte af disse traadte han i nærmere Forbindelser og meddelte efter deres Opfordring i forskjellige udenlandske Tidsskrifter nogle af de vigtigste Resultater, hvortil han var kommen angaaende Sødyrenes Udvikling. Disse Meddelelser vakte overalt i den videnskabelige Verden den største Opmærksomhed og have ikke blot ledet til Opdagelsen af nye og ukjendte Naturlove, der gjøre sig gjældende høit op gjennem Dyrenes Rækker, ja i visse Maader endog helt op i Menneskelivet, men danne ogsaa det Grundlag, hvorpaa nogle af den nyere Tids mest betydningsfulde physiologisk-anatomiske Undersøgelser have været baserede. I 1840 søgte Sars og erholdt Mangers Præstekald, der ligeledes ligger ved Havet, 3 Mil Nord for Bergen. I dette Kald var han Sognepræst lige til 1855, da han blev udnævnt til extraordinær Professor i Zoologi ved Christiania Universitet.

Efterat have virket og grandsket som berømt Naturforsker i omkring Fjerdedelen af et Aarhundrede, var da Sars endelig naaet frem til en Stilling, hvor han helt og udelt kunde offre Tid og Flid paa sin Videnskab. Hvorledes hsn gjorde dette, derom vidner hans altid stigende Berømmelse, derom vidne endda bedre de store Resultater, som ere udgaaede fra lians Forskninger. Den hele Bække af Sars's større og mindre trykte Arbeider udgjøre ikke mindre end over 70 Artikler. Af disse ere 11 særskilt udgivne Værker, de øvrige ere trykte i inden- og udenlandske Tidsskrifter og Forhandlinger.

I den senere Tid af sit Liv havde Sars hovedsageligt sin Opmærksomhed henvendt paa to Sider af den naturvidenskabelige Forskning, begge af største Vigtighed og Betydning for vor zoologiske Kundskab, nemlig vor Faunas tidligere Historie og de nulevende Sødyrs Ud-bredning i Havets Dybder. Hovedresultaterne al de første Undersøgelser nedlagde Sars i et særskilt Skrift, der udkom som Universitetsprogram under Titelen: „Om de i Norge forekommende Dyrelevninger fra Qvartærperioden." Over de sidste Undersøgelser, hvortil et særdeles betydeligt Materiale forelaa, men som endnu ikke vare fuldt afsluttede, har han be-kjendtgjort et Par foreløbige Meddelelser i Chr. vid. Selskabs Forhandlinger. Det sidste af Sars udgivne Arbeide berører i sine Følger og Besultater paa en Maade begge de omtalte vigtige Sider. Det indeholder en udførlig Beskrivelse med talrige Afbildninger af et høist mærkværdigt Sødyr, en saakaldt Stenlilie,

der tilhører en Dyregruppe, som i tidligere Jordperioder var talrigt repræsenteret, men hvoraf man dengang kun kjendte nogle faa levende Arter, alle fra de tropiske Have. Denne af Sars nøiere beskrevne Stenlilie var af Sønnen nuværende Prof. G. O. Sars fundet i flere levende Exemplarer paa de store Dybder ved Lofoten og viste sig at tilhøre en Familie, hvoraf man ingen levende Repræsentanter kjendte, men som man antog allerede var uddød i Kridttiden. De ved dette interessante Fund uddragne vigtige Følgeslutninger i Forbindelse med de øvrige af Sars over de ved vore Kyster anstillede Dybsøundersøgelser meddelte uventede Besultater, gav for en væsentlig Del Stødet til de i den nyere Tid foretagne omfattende og storartede Undersøgelser over Havets physiske og biologiske Forhold lige ned til de største bekjendte Dyb, Undersøgelser, der allerede have givet forbausende Resultater, og hvori ogsaa som bekjendt vort Land for Tiden har den Ære at deltage. Sars skulde imidlertid ikke opleve at se denne storartede Afslutning paa de af ham med saa stor Interesse paabegyndte Undersøgelser. Efter i længere Tid at have været sygelig, skjøndt arbeidsfør og aands-frisk lige til det sidste, afgik han ved Døden den 22de October 1869 i sit 64de Aar.

Sars's Fortjenester forbleve ikke upaa-skjønnede af den videnskabelige Verden. I 1846 modtog han fra Universitetet i Zürich Hædersdiplom som Dr. philosophiæ og i 1860 fra Universitetet i Berlin Diplom som Dr. Med & Chirurgiæ, og desuden var han Medlem af en Mængde lærde Selskaber og Akademier. Nogle Dage før sin Død blev han foreslaaet til Æresmedlem af det franske Videnskabs Akademi, en Hæder, der alene tildeles de allermest fremragende Videnskabsmænd.

(Efter P. Chr. Asbjørnsens Skildring i Illustr. TiJende for 1870).Conrad Nicolai Schwach.

Den norske Digterskare har ikke faa Navne at opvise, og om end vor Literatur endnu ikke har levet sytti Aar efter sin Udskillelse fra Fællesliteraturen, saa har den dog allerede gjennemlevet forskjellige, indbyrdes meget afvigende Udviklingsstadier. Den har sin Barndom, sin Ungdom og sin Manddom. Gjennem en Række af forskjellige Trin har den gradvis hævet sig op til en meget respektabel Høide. En Grund til, at den nye norske Literaturs Udvikling er foregaaet med en saadan Hurtighed, maa formodentlig søges deri, at den strax kunde begynde paa Grundlaget af den ældre Fæli e slit er atur og fra denne spire ud som en selvstændig Gren, jævnbyrdig med den danske-

Mellem de Forfattere, der fik det Kald at repræsentere den norske Literatur paa dette første Trin, efter at den havde skilt sig fra danske, indtog Conrad Nicolai Schwach ikke den ringeste Plads. Skjøndt han neppe i vore Dage vilde være bleven betragtet som nogen særdeles fremragende Digter, var han dog for sin Tid en meget respektabel, og det er i Belysning af sin egen Tid, han maa betragtes. Han forsøgte ikke at løse de sværeste Opgaver i Literaturen, men holdt sig kun til dem, som han kunde magte. Derfor har han heller ikke brudt nye Baner for vor Digtekunst, men kun holdt sig til de gamle. Saaledes blev han en af dem, der vedligeholdt Traaden

mellem det Gamle og Nye, som holdt fast ved Fortiden, samtidig med at Andre søgte og fandt nye Former.

Schwach var født 28de Marts 1793 paa Ringsaker, hvor hans Fader, Immanuel Schwach, der senere blev Sognepræst til Sotum og døde i 1833, den Gang var residerende Kapellan. Hans Moder var Elisabeth Dorothea Nielsen, († 1813), en Datter af den i 1786 afdøde Agent Niels Nielsen, der boede i Brogaden i Kristiania og i sit fem og ottiaarige Liv skal have havt ikke mindre end otte og tyve Børn, af hvilke dog de fleste vare døde i en ung Alder. Han havde saaledes fire Børn, som kaldtes Niels, den ene efter den anden, og fire, der paa samme Maade kaldtes Jakob. Den gamle Agent var to Gange gift, og Schwachs Moder var et af Barnene af andet Ægteskab, og saaledes Helsøster af Agent Jakob Nielsen, der tog sig meget af Søstersønnen og i den Anledning

af en tidligere Biograf ogsaa er bleven nævnt som „Schwachs uforglemmelige Velgjører". Hvori disse Velgjerninger have bestaaet, vides imidlertid ikke. Moderens Familie var sandsynligvis norsk, formodentlig indvandret til Kristiania fra Landet. Om Schwachs Mormoder heder det desuden, at hun var „af den gamle norske Familie Friis", uden at det dog opgives, hvilken Familie Friis dette har været. Derimod var hans fædrene Slægt af tydsk Oprindelse. Farfaderen, Samuel Conrad Schwach, der døde i 1781, var født i Stettin og kom som Bogtrykkersvend til Kristiania, hvor han ægtede en Bogtrykker Bergs Enke og derpaa i 1767 begyndte Udgivelsen af den første norske Avis, der endnu bestaar under sit gamle Navn, „In-telligentssedlerne". Schwach var her paa en Gang Forlægger, Redaktør og Bogtrykker; den egentlige Redaktion af et Blad, der væsentlig var indskrænket til Avertissementer og i Høiden til indsendte Artikler, hvis Forfattere maatte betale for den Glæde, at se sine Aandsfostre paa Tryk, krævede vistnok ikke stort Arbeide; — men Avisens Udgivelse var dog i ethvert Fald et literært Arbeide, og naar den tydske Bogtrykkers Sønnesøn senere hen blev norsk Forfatter, da kan han godt have arvet sine Anlæg fra Farfaderen, om de end hos denne ikke fik Anledning til at udvikle sig.

11812 blev Schwach Student ved det danske Universitet og vendte i 1813 tilbage til Fædrelandet, ved hvis nye Universitet han i 1817 tog juridisk Embedsexamen og saa i 1818 blev Sagfører ved alle Rigets Over- og Underretter. I denne Egenskab boede han først i 1818—1821 i Kristiania, derpaa i 1821—1830 i Arendal.

Allerede som Student optraadte Schwach med digteriske Arbeider. I 1814 udgav han saaledes en Oversættelse af Tegners Digt „Nor" og derpaa i 1815 og 1816 to „Nytaarsgaver", der begge havde det samme Navn.. Ved Siden deraf leverede han ikke faa politiske Bidrag til Tidens „Nytaarsgaver" og Blade.

Schwach's Tid var adskillig optagen af hans Sysler som Embedsmand. Egentlig var det kun sin Fritid, han kunde offre til Poesier. Dog var denne for ham maaske mere rundelig tilskaaren, end for mangen anden. Han var nemlig aldrig gift, og da han saaledes ikke havde nogen Familie at sørge for, var hanheller ikke tvungen til at søge Bierhverv, for at finde sit Udkomme. I 1830 forflyttedes han til Throndhjem som Assessor i Stiftsoverretten, og levede saa i denne By, indtil han i 1848 blev Sorenskriver i Nedre Thelemarken. Som saadan bosatte han sig i Skien og levede i denne By indtil sin Død, der indtraf i 1860. Under sit Ophold i Throndhjem blev han Sekretær i det derværende Yidenskabsselskab. Uagtet Schwach ikke var og heller aldrig gav sig ud for at være Videnskabsmand, synes han dog at have været meget virksom i denne Stilling. Han syslede ogsaa som Dillettant med Myntvidenskaben og har udgivet en liden Oversigt over denne. Ligeledes udkom der fra hans Haand i 1838 en Beskrivelse af Domkirken i Throndhjem, det herligste Minde, som Middelalderens Bygningskunst har frembragt i vort Land. Skjøndt denne Beskrivelse ikke i videnskabeligt Værd — ligesaalidt som i Udstyrets kunstneriske Værd — kan sammenlignes med, hvad Gerhard Schøning's Verk var foldet attende Aarhundrede eller P. A. Munch's for det nittende, saa har det dog for sit Øiemed, at tjene som Veiviser for Reisende, været ganske brugbart. Fremdeles maa nævnes, at Schwach har leveret en Oversigt over det Throndhjemske Videnskabsselskabs Historie.

Allerede i 1837 udgav Schwach et Bind, „Samlede Digte", der senere efterfulgtes af et

andet og i 1846 afsluttedes med et tredie Bind. Derhos udgav han i 1856 et Udvalg af „Gamle og nye Digtninger". Af sine Samtidiges efterladte Skrifter har han besørget flere udgivne, saaledes en Del af Bjerregaards og Wergelands Digte. I 1855—1859 besørgede han den Udgave af M. C. Hansens Skrifter, som da i otte Bind udkom paa Chr. Tønsberg's Forlag. Ogsaa har Schwach beriget Literaturen med flere Oversættelser af

bekjendte Verker i fremmede Literaturer. I Forening med Bjerregaard og Herman Foss har han saaledes oversat „Napoleons Liv og Levnet" af Walter Scott, der i 1827—1829 udkom i ni Dele i Kristiania.

Dette er i faa Træk de ydre Omrids af Schwach's Liv paaEmbedsbanen og som Digter. Som Menneske var han personlig elskværdig og derfor ogsaa afholdt af Mange. Han Sange vare yndede Selskabsviser og holdt Glæden vedlige ved mangt et Bord. De aande en munter og livsglad Stemning, der, om den end ikke hæver sig synderlig høit, dog har noget Tiltalende ved sig. Selv var han munter og livsglad, og deltog gjerne i selskabelige Sammenkomster. Han savnede heller ikke Sans for det Humoristiske. Herom vidner navnlig et af hans Digte, der giver en munter og træffende Skildring af den gemytlige Digters ydre og indre Jeg og tillige er et af de mest vellykkede Digte, der ere komne fra hans Haand.Anton Martin Schweigaard.

Professor Anton Martin Schweigaard blev født den lite April 1808 i Kragerø, hvor hans Fader var en agtet, men ubemidlet Kjøbmand, af hvis fire Børn han var det næstyngste. I Tiaarsalderen blev han forældreløs, hvorefter han kom i Huset hos sin Bedstemoder, der tilligemed en anden Slægtning tog sig af Familien. Deres Formuesvilkaar vare ligesaa lidt som den lille Provindsbys tarvelige Borgerskole istand til at tilfredsstille den opvakte Guts tidligt vaagnende Trang til Viden. Men deres Planer for ham gik paa den anden Side ikke videre, end at han engang ude i Fremtiden kunde blive en agtet Skipper paa en af Fødebyens Trælastdragere. I Trettenaars-alderen blev han derfor sendt tilsøs; men da han havde gjort 3 Reiser, syntes hans Foresatte at komme paa det Rene med, at han i Grunden var for god for Søen, og at han passede bedre for Handelen. For sin merkantile Uddannelses Skyld, og navnlig for at lære Tydsk, blev han saa i 1822 sat i Huset hos en Præst Køppen i den lille Landsby Westerholt i Ostfrisland. Denne Mand opdagede snart sin Elevs fortrinlige Evner og tog sig derfor med Glæde og Iver af hans Undervisning, der snart kom til at gaa langt udover dens oprindeligt afstukne snevre Grændser. Hos Køppen blev Schweigaard til sin Konfirmation, og i 1824 sendtes han derpaa hjem til Norge med Præstens indstændige Anmodning til hans Slægtninge om at holde ham til Bogen. Hertil blev der da gjort Udvei, og i Begyndelsen af 1825 blev han sat ind i Skiens lærde Skole, som den Gang styredes af den eiendommeligt begavede og kundskabsrige Rektor Ørn. Mere glimrende Vidnesbyrd om Flid og Evner har sjelden nogen Skolegut aftvunget sine Lærere, end Schweigaard gjorde paa Skiens Latinskole. Han fløi forbi alle sine Kammerater, læste langt mere, end Artiumsreglementet krævede, og blev i 1828 Student med Udmærkelse i alle Fag. Med samme Udmærkelse tog han det følgende Aar Andenexamen og i 1831 juridisk Embedsexamen paa en saadan Maade, at der blev gjort særlig Indberetning derom til Kongen.

Livet laa nu foran ham, og efter den Begyndelse, han havde gjort ved Universitetet, kunde hverken hanselv eller hans Samtid være i Tvivl om hans Kald. Medens han i kort Tid blev Universitetsstadens mest søgte juridiske Manuduktør, anvendte han sin Fritid til vi-deregaaende videnskabelige Studier og literære Arbeider. De sidste bleve offentliggjorte i det nystiftede „Studenterforbunds" Tidsskrift,

„Vidar", blandt hvis Grundlæggere og første Redaktører Schweigaard var en af de mest fremragende. I 1833 bevilgede Storthinget — efter Regjeringens Forslag — for første Ganget større Beløb til et videnskabeligt Reisestipendium, for at Schweigaard derved kunde sættes istand til at fortsætte sin Uddannelse i Udlandet. Om Høsten samme Aar begav han sig afsted og studerede nu i henved to Aar i Tydskland, Schweitz og Frankrige. Under sit Ophold i Udlandet offentliggjorde lian i fremmede Tidsskrifter forskjellige Afhandlinger 'over juridiske og retsfilosofiske Emner, hvilke vakte saa stor Opsigt, at de aftvang selv videnskabelige Veteraner i den europæiske Samtid Udtryk af den høieste Beundring og af Glæde over, at Retsvidenskaben havde vundet en saadan Dyrker. I 1835 kom han tilbage fra sin Udenlandsreise, og faa Dage efter (13de Mai) blev han udnævnt til Lektor i Lovkyndighed ved vort Universitet, hvor han lite August 1840 blev Professor, efter at han i 1837 ogsaa havde overtaget Lærerstillingen i Statistik og Statsøkonomi.

Som akademisk Docent og videnskabelig Forfatter har Schweigaard med sin eminente Begavelse vundet et Navn, der aldrig kan dø i vort Land. Han har skabt den norske Retsvidenskab og dens Methode. Fra Universitetets yngste Student op til Rigets øverste Dommer søgte og vil endnu i lange Slægtrækker enhver Jurist søge til hans Verker for at faa Klarhed over vanskelige Retspørgsmaal eller for at blive sikker paa de ledende

Principer i Lovgivningen og Retstilstanden. Hans Kommentar over Straffeloven og hans (ufuldendte) Værk over den norske Proces er af Fagmænd blevet kaldt de største Lærebøger, der ere skrevne i den nordiske Lovkyndighed, og det er blevet sagt, at de for en stor Del ere af den Art, at deres Værd maa blive uberørt af Lovgivningens Vilkaarlighed. Hvor andre famle om i Mørke, der lyser hans Aand op; hans skarpe og klare Tænkning gaar lige løs paa Sagen, trænger tilbunds i den og afdækker Kjærnen i ethvert dunkelt eller tvivlsomt Spørgsmaal. Til hans Tænknings Klarhed og hans Fremstillings Prægnants kommer saa hans Indsigt i alle Dele af vor egen Lovkyndighed og i andre Landes Retsforfatning, hans Dygtighed i beslægtede Videnskaber og hans greie praktiske Forstand, — en ligesaa sjelden som lykkelig Forening af Evner for en stor Lovkyndig.

Medens Universitetets og Videnskabens Historie i vort Land bevarer Professor SchweigaardsNavn blandt sine lysende Erindringer, mindes det norske Samfund med ikke ringere Stolthed og Taknemmelighed, hvad han har udrettet som Hovedstadens Repræsentant i Nationalforsamlingen i alle Møder fra 1843 indtil sin Dødsdag. En hel Generation igjennem stod han i Norges Storthing som den frygtløseste og ædleste Kjæmpe for vort Fædrelands Lykke; hvad han efter sin Overbevisning troede vilde tjene til dets Udvikling og Fremskridt, havde ingen mere udholdende og aarvaagen Talsmand, end ham; hvad han saa som dets Ære, ingen nidkjærere Ridder, end ham. I et Tidsrum af næsten 30 Aar fandt der ingen Debat af nogen Betydning Sted i Storthinget, hvori han ikke deltog, der kom ingen betydeligere Lov frem, som ikke bar Mærker af hans Haand, der til -veiebragtes ikke ved Storthingets Medvirkning nogen større Reform i vore Institutioner eller vore sociale Tilstande, hvori han ikke havde en stor og omfattende Andel. Det er en vanskelig Sag uden dybtgaaende Studier i vore Storthings Forhandlinger og Dokumenter at danne sig blot et nogenlunde udtømmende Begreb om Udstrækningen af Schweigaards Virksomhed og Indflydelse som Repræsentant i Nationalforsamlingen. Hans Arbeide strakte sig som hans Interesser over alle Sider af det offentlige Liv; Undervisningsvæsen og Kirkeanliggender, Handels- og Næringslovgivning, Kommunika-tionsvæsen og Militærorganisation, almindelige politiske Opgaver og specielle Grundlovs-spørgsmaal, det daglige praktiske Livs Behov og de høieste ideale Samfundsinteresser — om alt skrev og talte han som den, der havde Myndighed, originalt, vækkende, oplysende og befrugtende, særdeles ofte seirrigtog erobrende. Der stod i hans Samtid mangen Gang i Storthinget og det offentlige Liv Strid om hans

Meninger og hans Optræden, men der reistes aldrig Tvivl om hans rene, selvfornægtende og fædrelandssindede Uegennytte, om hans Villie til kun at søge Sandheden og hans sjeldne Evne til som oftest at finde den.

Det var ogsaa først og sidst dette Billede af den ædle Mand, som gjorde et saa uudsletteligt Indtryk paa Schweigaards Samtid; hans udmærkede Begavelse kunde ikke alle vurdere, saalidt som hans Lærdom og videnskabelige Forskning; om hans statsborgerlige Virksomhed kunde heller ikke alle have en begrundet Mening, og blandt dem, som kunde have en saadan, lød Dommen ikke altid ens, som Følge af at begge Parter stod midt oppe i Dagens offentlige Strid; men af hans noble og varme, til sidste Stund ungdomsfriske og vennesæle Personlighed modtog og kunde alle modtage et mægtigt Indtryk. Der var ogsaa Landesorg, da han den 1ste Februar 1870 pludselig gik bort, idet han fulgte sin nogle Dage i Forveien bortgangne Hustru i Graven. Ingen Borgers Død her i Landet har været saaledes følt lig et personligt Tab for hver enkelt Landsmand, som Schweigaards; men aldrig før havde det heller saaledes vist sig, hvilken ophøiet Stilling han havde vundet i sine Landsmænds Omdømme og Hengivenhed, som da han og Hustru jordfæstedes i Kristiania den 5te Februar 1870 paa Kommunens Bekostning med en Pomp, som ikke kunde været større ved en Fyrstes Jordefærd, under en Deltagelse, som en Fyrstes Begravelse kun sjelden fremkalder. Kort efter hans Død blev der udstedt Indbydelse til at reise ham et offentligt Mindesmærke i Hovedstaden, og en af dennes offentlige Pladse kan ogsaa nu snart ventes prydet med et Standbillede af vor høit fortjente Landsmand.

(J. B. Halvorsen).Edvard

Storm.

I den Gruppe af norskfødte Digtere, som i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede beherskede den literære Situation i Kjøbenhavn, indtager Præstesønnen fra Taage i Gudbrandsdalen, Edvard Storm, en egen Stilling for sig. Medens hans øvrige literært begavede og virksomme Landsmænd sluttede sig sammen i „Norske Selskab" til

Opposition mod den herskende Smagsretning i Kunst og Literatur, stod Edvard Storm sit hele Liv udenfor denne Kreds, om han end i sit private Liv kom i Berøring med enkelte af dens Medlemmer; og medens „Norske Selskab" og dets Digteres Virksomhed stod i bestemt Modsætningsforhold til Ewald, fandt denne geniale Digternatur i sin Samtid ingen varmere Beundrer end Edvard Storm, i hvis Digtnings Form og Farve der tildels er let efterviselige Spor af Ewalds Indflydelse. Som Ewalds beundrende Discipel og Oehlenschlägers Lærer, er Storm mere end nogen af sine samtidige Landsmænd knyttet til den særligt danske Literaturudvikling, men det som har holdt hans Navn oppe gjennem Tiderne og det som holdt hans Personlighed frisk og freidig under et kummerligt og smertefuldt Liv, var alligevel de norske Drag i hans Karakter og hans hjemlige Erindringer. Han var aldrig saa meget Digter, virkede aldrig saa stærkt og friskt og eiendommeligt, som gjennem sin Ungdoms første Arbeider, de i lians Hjembygds Dialekt skrevne Folkeviser, („Os ha' gjort kva' gjeras skulle", „Markje' grønas, Snjoga braana"), eller de Selskabssange og Drikkeviser („Min Doktor er en ærlig Mand", „Hymne til Spadille" o. fl. 1.), i hvilke han fandt Udtryk for den samme Livsglæde, den sunde Humor og komiske Sands, som var den bevægende Kraft i hans Landsmænds Liv og Optræden i „Norske Selskab", ligesom han, „den indgroede Kjøbenliavner", aldrig vides at have udtalt sig med en slig Varme, saa rørende Glæde og vindende Magt om Forholdene i sit danske Hjem, som han hallagt for Dagen ved Omtalen af Fødelandet i de Række af Breve, der er opbevaret fra ham til hans Venner i Norge, hans første Ungdoms Kammerat, Klokker Jakob Danielssen i Vaage, og hans Pleiesøn, Kjøbmand Lars Jørgensen paa Kongsberg. At han alligevel, trods de stærke Baand, hvormed han altid følte sig knyttet til Hjemmet og Hjemmets Forhold, ikke sluttede sig til sine Landsmænds Kreds i de forenede Rigers Hovedstad, staar derfor som en uforklaret Kjendsgjerning, hvortil Grunden maa være at søge i personlige Forhold, der ligge udenfor enhver Berøring med hans Stilling som Digter og i ethvert Fald ikke kan eller maa forklares saaledes, som i sin Tid antaget, at han nemlig skulde være bleven negtet Adgang til hin Kreds.

Som nævnt fødtes Edvard Storm i Vaage den 21de August 1749; han var Faderen Sognepræst Johan Storms ældste Barn i hans andet Ægteskab med Ingeborg Birgitte Røring, en Datter af Sorenskriver Edvard Røring paa Øvre Romerike, efter hvem Digteren blev opkaldt, og en Søster af de berømte Jurister J. E. Colbjørnsens og Chr. Colbjørnsens Moder, af

Digteren Johan Storm Munchs Bedstemoder og af afdøde Statsraad Møinichens Bedstefader; Edvard Storms yngre Søster Gidsken blev Farmoder til vor navnkundige Landsmand Ole Bull. I Aaret 1765 blev Storm Student ved Kjøbenhavns Universitet, hvor lian derpaa en kort Tid studerede Theologi og forøvrigt levede af Informationer og af Træskjærerarbeide, hvori han medbragte nogen Færdighed fra Hjemmet. Hans svage Helbredstilstand tvang ham imidlertid snart til at søge nogen Hvile fra sine Studier og sit Arbeide og i nogle Aar opholdt han sig derefter hos sin Fader paa Præste-gaarden i Vaage. Det var under dette hans sidste Ophold i Hjemmet, at han blev grebet af en dyb, for lians senere Livsskjæbne betydningsfuld Kjærlighed til en fattig Bondejente paa Gaarden Hammer der i Præstegjældet. Ragnhild, som hun hed, var „en vakker og fyldig, blid og stilfærdig Pige med mørkt Haar og blaa Øine"; men Faderen delte ikke Sønnens Beundring og den unge Romantiker maatte resignere paa sin Kjærlighedslykke. Hans Til-bøielighed gjorde imidlertid, som alt hvad der griber et Menneske med Sandhed og Styrke, sin Virkning paa hans Sind, og det er mere end en psykologisk Efterhaandsforklaring, at det var hans Kjærlighed, som gjorde ham til Digter. Traditionen i hans Hjembygd, hvor Sagnet om Edvard Storm og Ragnhild endnu lever med næsten samme Friskhed som hans Folkeviser i Bygdemaalet, udpeger nemlig med Bestemthed det Sted, hvor han sad og skrev disse Viser, og tilføier, at han tog sine Emner fra Tildragelser og Personer i selve Bygden. De er i saa Fald skrevne mindst 5 Aar, inden han officielt optraadte i Literaturen med noget trykt Digterværk.

Dette sidste skete nemlig først efter at han i 1769 for anden Gang var vendt tilbage til Kjøbenhavn, som han siden aldrig mere forlod. Paa det store kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn opbevares der i Haandskriftsamlingen nogle Smaahefter — Husholdningsbøger kunde man snarest kalde dem — i hvilke han med stor Nøiagtighed gjennem en Aarrække har optegnet sine daglige Indtægter og Udgifter med Til-føielse af enkelte mindre Meddelelser fra hans Liv og hans Omgangskreds, hvilke tilsammen sætte os istand til at danne os et ret godt Billede af hans

trange, men dog ret lykkelige Liv og af hans hjertensgode, velvillige og hjælpsomme Personlighed. Hans Afreise fra Vangs Præstegaard foregik den 31te Juli 1769; efter et kort og, som det synes, lystigt Ophold i Kristiania hvor han boede hos en Farbroder af sig, kom han, efter en lang Overreise, til Kjøbenhavn i Midten af September. I November Maaned fik han Plads paa Regentsen, hvor han blev boende et Par Aar, indtil han i 1772 synes for Alvor at have kastet det theologiske Studium overbord og bestemt sig for en Literats friere Tilværelse. I 1774 debuterede han i Literaturen, men ikke paa den heldigste Maade, med et komisk Heltedigt, „Bræger", hvis Helt, en Klokker, der vandrer om i sit Sogn for at sanke ind sine Paaskeæg, antages at være et Portræt ad na-turam efter den nydelystne Klokker B. i Vaage, som døde kort efter at Digtet var udkommet og hvis uværdige Vandel Storm oftere har fremhævet i sine ovennævnte Breve til sin Ven, Jakab Danielssen. Skjønt Digtet hverken med Hensyn til Stoffets Behandling eller Formevnen tilfredsstillede Kritikens Fordringer, „viste Publikum sig", ytrede han selv, „ikke saa barskt imod hans Muse, at han skulde være bange for at synge tiere".

Han tog ogsaa allerede det følgende Aar Mod til sig igjen og udgav under det pseudo-nyme Forfatternavn Erland Siverssen et Bir.d nied Titlen „Adskilligt paa Vers", nvori han havde samlet forskjellige mindre Digte, originale Oder, Oversættelser efter Horats, Idyller og aandelige Sange. I Fortalen til denne Digtsamling hævdede Storm sin Muses ægte norske Fødsel, men naar undtages Valget af Emner og fn enkelt „Ode til Jutulsbjerget". hvori han besang sin Ungdoms ulykkelige Kjærlighed, er det vanskeligt nu at faa noget Indtryk af den genuine og nationale Oprindelighed, som Forfatteren selv tillagde sin Digtning. I 1778 vandt han ved et i Alexandriner forfattet Digt i fire Sange den af det danske Literaturselskab udsatte Pris for det bedste Digt over „Indfødsretten"; og samme Aar udkom et Arbeide af ham, hvilket senere gjennem Optagelse i Læse- og Lærebøger for Ungdommen tør blandt alle hans Arbeider have naaet den største Udbredelse og vundet det almindeligste Kjendskab hos den dansk-norske Læseverden, nemlig „Fabler og Fortællinger i den_ Gellertske Smag". Disse sidste faldt, trods eller maaske paa Grund af sin flade moraliserende Tendents og sin Mangel paa frisk Sangerfylde, saa aldeles i Tidens Smag, at, de i Løbet af 5 Aar oplevede to store Oplag. De to sidstnævnte Arbeider henledede ogsaa nu de Stores Opmærksomhed paa den trængende Digter, der som Anerkjendelse fik sendt Æreshonorarer derfor baade fra Kongen og Kronprindsen. I 1785 udgav Storm „Samlede Digte", et Udvalg af de poetiske Arbeider, han „for Efterslægten vilde vedkjendes". Til denne Klasse henregnede han desforuden sine Fabler og Fortællinger samt „Hellige Sange", der udkom samme Aar og som han „holdt for det bedste, han nogensinde havde gjort". Efter at han paa denne Vis havde opgjort sit poetiske Bo, udgav Storm i den øvrige Del af sit Liv kun enkelte poetiske Arbeider, deriblandt et prisbelønnet Digt, „Skrivefrihed", samt en Række (ialt 15) Gadesange, udgivne for „Efterslægts-selskabet" i det Øiemed at søge fortrængt de i poetisk og moralsk Henseende slette Gadeviser, hvorfra Menigmand for en stor Del hentede sin eneste poetiske Næring. Forsøget lykkedes imidlertid ikke, Samtiden vurderede lige saa lidt som Eftertiden disse Storms Arbeider, og paa en Undtagelse nær blev de, skjønt i en anden Forstand end paatænkt, Døgnprodukter, der nu ere glemte af alle andre «nd Literærhistorikere og Bibliofiler. Den ene

Undtagelse har derimod til Gjengjæld opnaaet en saameget større Navnkundighed og vilde alene for sig været tilstrækkelig ti! at bevare Digterens Navn gjennem Tiderne; vi mene Sinklars-Visen, der, som Welhaven bemærker, „med sin poetiske Grundstemning, raske Sangtone og livfulde Skildring er i t af de flere Tegn fra den Tid, der bebudede en forestaaende Nydannelse i den poetiäke Literatur".

Om Storms personlige Forhold i Kjøbenhavn i det første Tiaar af hans Forfatterliv er de væsentligste Træk opbevaret i hans Breve og i de nævnte Notitsbøger. Han levede ligesaalidt som Wessel eller andre samtidige Digtere og Skjønaander i Overflødighed, snarere i Mangel, men desuagtet fandt han med sit gode Hjerte og sin ædle Tænkemaade altid Leilighed til at hjælpe der, hvor Nøden var endnu større end hos ham selv; hans dybe og fine Gemyt hjalp ham ogsaa ud over alle ekonomiske Gjenvor-digheder; i „Harmonien" og i „Drejers Klub" var han en stadig Gjæst og i Kredsen af de livlige og glade Venner der følte han sig lykkelig og tilfreds; af og til gik han paa Udflugter til Venner i Sjælland, paa hvis Præstegaarde han da tilbragte sorgløse Dage, hvorefter han vendte tilbage til Hovedstaden, hvor han delte sin Tid mellem Læsning, Forfatterskab, Besøg i 1 heatret og i Selskabslivet. Efter at han havde begyndt at vinde sit Navn som Digter, fik han en liden aarlig Understøttelse af

den kgl. Kasse, som vistnok for en kort Tid igjen ophørte at udbetales ham, men til Gjengjæld blev overtaget af en god Ven, som antoges at være den rige Mæcen P. F. Suhm. I 1786 fik han en fastere Stilling, som han beholdt til sin Død og som han omfattede med en uendelig trofast Pligtopfyldelse og Hengivenhed. Han blev nemlig Lærer og senere Inspektør ved den af Selskabet for Efterslægten oprettede Borgerskole. Denne Post gav ham meget Arbeide og stort Bryderi; men „af alt hans Arbeide var dog dette alligevel det, som betalte sig bedst", sagde han. „Det betaler sig med en sød henrykkende uudsigelig Fornøielse i min Sjæl, med en glad Bevidsthed, at jeg bidrager til at gjøre Mennesker lykkelige og gode og oplyste, med den uskyldige Ungdoms Kjærlighed og Taknemlighed, mod hvilket alt Penge kun er Gadeskarn". Han tog hellerikke Feil i denne Anskuelse af sit Arbeide; han lønnedes virkelig med sine Disciples Høiagtelse og Hengivenhed, hvorom især hans Elev, Adam Oehlenschläger, giver det smukkeste Vidnesbyrd i sine „Erindringer". Da Skolen en Morgen Høsten 1794 (29de Septbr.) fik Efterretning om, at Storm, som aldrig havde været stærk af Helse og nu længe havde skrantet, var død, „græd næsten alle", siger Oehlenschläger; „de Kjærligste blandt os higede efter at se hans afsjælede Legeme med det gode, venlige Ansigt og at sige ham det sidste Farvel".

(J. B. Halvorsen).Kjeld

Stub.

Mindet om den gjæve Prestemand, der i Farens Dage greb Musketen og drog i Kampen for at kjæmpe mod Fædrelandets Fiender, dør ikke saa let. Kjeld Stub's Navn vil længe være kjendt mellem Norges Fjelde, hvor han kjæm-pede som en Helt. Skjønt hans Bedrifter ikke kunne maale sig med dem, som f. Ex. have indtegnet Peter Tordenskjolds Navn for evig i hans Fødelands Historie, ere de dog mindeværdige, og saa meget mere, som hans Stilling ikke var Krigerens. Kjeld Stub var en kraftig, energisk Natur, der ikke helt ud tilfredsstilledes inden de snevre Grænser, mellem hvilke Livets Tilfældigheder havde afstukket hans Virksomhed. Han havde tidlig søgt ud i det Fjærne, for at søge Eventyr og Afvexling; Erindringen derudefra maa siden have fulgt ham gjennem Livet, og maa ofte have været en stærk Modsætning til den Ensformighed, hvori Tiden henrandt paa en norsk Præstegaard i det syttende Aarhundrede. Derfor er det saa naturligt, at han maatte føie sig tiltalt af det Kald, som lød til ham, da Krigen med Sverige udbrød i 1644, om at drage Sværdet og værge om Fædrelandets Grændser. Han fulgte dette, og i Stridens Larm erhvervede han sig Ret til stedse at nævnes som en af dettes udmærkede Mænd.

Der er ikke bevaret saa ganske lidet af Papirer, der belyse Kjeld Stubs Virksomhed i „Hannibalsfeiden", den Krig, der i 1644 og 1645 førtes paa Grænsen mellem Norge og Sverige, og har faaet sit Navn efter den daværende norske Statholder, Hanibal Sehested, Kristian den Fjerdes Svigersøn, som den Gang førte Overbefalingen over den norske Hær, Saaledes har man endnu en indbunden Samling af Brevskaber, der næsten udelukkende handle om Kjeld Stub's Deltagelse i Krigen, — foruden forskjellige andre. En Del af disse er i sin Tid trykt, og det Øvrige vil formodentlig ogsaa med Tiden blive offentliggjort paa samme Maade. I det store Verk, som Nils Slange skrev over Kristian den Fjerdes Historie, omtales ogsaa den mandhaftige Prest, „Hr. Kolbjørn Stub's" Virksomhed med megen Erkjendelse. Der fortælles ogsaa om, at Kongen selv, „ved sin Nærværelse i Norge", var bleven personlig kjendt med Kjeld Stub. Dette maa have været paa Reisen i 1635, da Kongen neppe

ved sine senere Besøg i Norge — før 1646 — kan have havt Leilighed til at træffe og tale med Kjeld Stub, der sandsynligvis i Mellemtiden stadig har opholdt sig paa Østkanten af Landet, hvor Kongen ikke var i Mellemtiden. For en Mand, som Kristian den Fjerde, maatte en Mand, som den gjæve Prest, have meget tiltalende ved sig, og derfor er det ganske rimeligt, at han siden bevarede ham i Erind-rindringen og forstod, at han kunde bruges, hvor der var Fare paa færde, og hvor Andre vilde vige tilside.

Kjeld Stub var ikke af Fødsel en Nordmand, men var, som en tidligere Biograf siger, „født i Varberg i Halland, da en dansk Provins, ved Begyndelsen af det 17de Seculs, af velformuende, enten Magistrats- eller Borgerfolk (o: i Oktober 1607)". Han studerede først i Kjøbenhavn, hvor han navnlig skal have lagt sig efter Mathematiken, og hvor han tog Magistergraden. Senere besøgte han forskjellige tyske og nederlandske Universiteter og kom saa

til Paris, hvor hans Indsigter i de mathematiske Videnskaber skal have tildraget ham Richelieus Opmærksomhed. Denne skaffede ham ind i Hæren, hvor Kjeld Stub i kort Tid avancerede til Kaptein. Imidlertid blev han ikke længe i Frankrige, men vendte hjemover. Formodentlig har han ogsaa ved denne Tid været i Wismar, idet det heder sig, at en Skanse ved denne By, der gik under Navn af Hvalfisken, er bygget af ham.

„Derefter", heder det hos den ovenfor paaberaabte Biograf, „har han begyndt at fatte andre Tanker, forlod sine militære Griller, nedlagde sin Kapteins Karakter, slog sig ganske til studium theologicum, og ved idelig Øvelse i Prædikestolen blev agtet værdig at kaldes til Stiftsprovst og Sognepræst i den nyopbygte Stad Kristiania". I denne Stilling virkede han derpaa i nogle Aar. Det hændte sig i denne Tid, at en af hans gamle Kammerater fra hans Krigstjeneste i Udlandet kom til Kristiania, og der gik i Kirken, hvor han til sin store Forundring gjenkjendte sin Ven i den Prest, der forrettede. I sin Forbauselse raabte han da: „Chilian! Wer Teufel hat Dich auf denKantzel geführet?" Chilian er en latiniseret Form for Kjeld.

Magister Kjeld var en stridbar Mand. I Kristiania kom han saaledes i Strid med Magi-straten, fornemlig med Borgermester Lars Ruus, „som var ham imod i de Anstalter, han vilde gjøre i Kirkesager". Denne endte dog med, at Kjeld Stub fortrak, idet han i 1641 blev Sognepræst til Ullensaker. I denne Stilling kom han ofte i Berøring med Hannibal Sehested, der formodentlig paa sine Reiser efter Tidens Skik har pleiet at tage ind paa Præstegaardene. „Den gode Herre", siger Kjeld Stubs gamle Biograf, „beærede og denne sin Favorit og Mignon ofte med sit Besøg paa Ullensaker, og det ofte uden noget Følge, som en Gang, da han uforsigtig gik igjennem Gaardsporten, hvor to store Hunde stode, en paa hver Side, hvilke nær havde forrasket, revet og bidt ham, hvis ikke Folk i en Hast havde kommet at redde". Kjeld Stub stod sig i denne Tid meget godt, idet han var en af Eierne i det nylig oprettede Jernverk paa Eidsvold, som vistnok ikke var saa lidet fordelagtigt. Senere hen gik det derimod tilbage med hans Formue, da han under Krigen havde mange Udgifter, som han betalte af egne Midler, uden nogensinde at faa Erstatning.

Yed Krigens Udbrud i 1643 var der i Norge Mangel paa dygtige Officerer til den da netop opsatte Hær. Man maatte hente dem fra Udlandet og tage, hvad der var, og saa fik da ogsaa Hannibal Sehested den Tanke, at anvende den gjæve Prest paa Ullensaker. Under 19de September 1644 fik Kjeld Stub isammen med Adelsmanden Gunde Lange Bestalling paa

at være „Land-Obrister i. Akershus Lehn", i hvilken Stilling de skulde „have en fuldkommen Direktion og Inspektion med Landvagterne paa alle Rigets Passer, saavidt Akershus Grænser mod Sverige vedkommer fra Throndhjems Lehn til Baahus Lehn". Med andre Ord, de skulde være Grænsevogtere paa hele den lange Strækning fra Røros til Svinesund.

Herr Kjeld udførte dette vanskelige Hverv paa en glimrende Maade; det ansaaes for en stor Del for at skyldes ham, naar, det i Krigen lykkedes at holde disse Dele af Norge frie for fiendtlige Indfald. Det fortælles, at Svenskerne vare meget ivrige for at faa fat paa ham, og at det, efter deres Trusler at dømme, neppe vilde være gaaet ham synderlig godt, om han var falden i deres Hænder. Paa Vinger havde han sin Hovedstation; men stadig færdedes han langs Grænsen, altid ledsaget af tolv velbevæbnede Ryttere, som han underholdt paa sin egen Bekostning.

Ved Fredsslutningen i 1645 traadte Kjeld Stub tilbage til Privatlivet. Han døde 30te Marts 1662. I sine to Ægteskaber havde han flere Børn, hvis Efterkommere fremdeles leve. En af Døtrene blev Moder til Hans og Peder Colbjørnsen. Den ældste Søn, Nils Stub, døde i 1723 i en høi Alder paa Fredrikshald; han var i sin Ungdom en fortrolig Ven af Peder Griffenfeld. Den anden, Mathias, døde i Kristiania 1696, som Justitssekretær ved Over-hofretten.Eilert Sundt*).

Eilert Sundt var kjendt af og med Folket, som kanske ingen anden samtidig i Landet. Fra den usleste Husmands- eller Fiskerhytte til de store Brugsgaarde strakte sig hans Undersøgelser gjennem en lang Række afAar, og han var ligesaa godt kjendt med Fiskerne paa de yderste Skjær og Holmer langs vor Vestkyst, som med Landsfolket inde i Fjord- og Fjeldbygderne eller med Landstrygerne paa de store Hovedveje, med Fattigdommens og Forbrydelsens Udskud i de store Byer eller med Ejendomsbesidderne i de rige og brede Bygder. Det levende

Folk var hans Studiums Gjenstand, og ingen naturvidenskabelig Forsker har med større Omhu, med kjærligere Interesse, med mere indtrængende Observationsevne anstillet sine Iagttagelser og forfulgt sine Slutningsræk-ker, end Ejlert Sundt, naar han paa sine Rejser i 20 Aar gjennem alle Landets Bygder søgte at trænge tilbunds i Folkets Levesæt, Tænkemaade og Forestillingskredse, i Almuens hele Stel og Vilkaar. Fra Begyndelsen af vare som bekjendt hans Undersøgelser og Iagttagelser begrændsede til et snevrere Omraade af de laveste Samfundsklassers Liv og Færden, til Fante- eller Landstrygerfolket; men ligesom den Beretning, han var forpligtet til at afgive til Justitsdepartementet om sin første i 1848 med offentlig Understøttelse foretagne Rejse, under hans Haand blev fra en tør officiel Rapport til et med Varme og kunstnerisk Stil udformet literært Arbejde, saaledes tog hans Iagttagelser i Aarenes Løb et altid videre Omfang, og hans Arbejde omspændte tilslut Undersøgelser over hele Almuens sociale Stilling i Samtid og Fortid.

Studiet af et Samfunds sociale Forhold er altid og overalt et meget vanskeligt Arbejde, fordi tusinde vexlende Indflydelser kan gjøre sig gjældende ligeoverfor Kjendsgjerningernes skarpe og sikre Iagttagelse og de Slutninger, som deraf uddrages. Undersøgelsernes Materiale er individuelt nuanceret paa de mangfoldigste Maader, og Undersøgelsen selv kan let og forklarligt nok komme til at faa Farve eller i det mindste et Farveskjær af den Personlighed, som anstiller Iagttagelserne, sammenligner og kombinerer Kjendsgjerningerne, bedømmer

Forudsætningerne og Virkningerne og i Kraft af de Love, han derefter udleder for Bevægelserne og Udviklingen i Folkets Liv, stiller Forslag til praktiske Forholdsregler. Det var paa dette Punkt, at Kritiken stillede sig med Tvivl eller Indvendinger overfor Eilert Sunds Arbejde. Alle anerkjendte hans varme og nidkjære Fædrelandssind, hans dybe Indsigter, hans Kombinationsevne og Skarpsindighed; men hans praktiske Sans eller hans Evne til Begrænds-ning blev ikke altid vurderet lige saa høit, hans subjektive Grebethed af, hvad han havde hørt, seet, oplevet og undertiden forelsket sig i, spillede ofte paa en forstyrrende Maade ind i hans Undersøgelsers Methode og kastede et falskt Lys over Undersøgelsens Gjenstand.

Vi tro, at Kritiken i alt væsentligt har haft Ret i sine Bemærkninger ved Sundts Forfatterskab og praktisk-literære Virksomhed; men ligesaa vist er det, at Filanthroper, Statsmænd og Videnskabsdyrkere i Fremtiden endnu mere end i hans Samtid ville vide at skatte det Store og Blivende i hans utrættelige Arbeide; han naaede ikke — og det vilde være et ubilligt Forlangende at vente det af en Enkeltmand,, som til og med skulde bryde nye Veie paa et saa vidtstrakt og vanskeligt Arbeidsfelt — at paavise med praktisk tilforladelig Sikkerhed alle Pauperismens Forudsætninger, dens Forgreninger gjennem Samfundets Liv og Midlerne derimod; men han har samlet et Materiale, der kaster Lys til alle Sider af Folkets Kulturudvikling; ingen fremtidig Forsker vil beklage sig over det brede og vidtløftige Schema, hvorefter Oplysningerne ere indhentede, thi Savnet af det Slags Materiale til Forstaaelse af mange tidligere Tilstande og den ofte spildte Møje, som derfor Undersøgelser af denne Art kræver, naar det gjælder Belysning af tidligere Tidsrum, vil netop i desto høiere Grad hos Videnskabens Dyrkere eller Administrationens praktiske Mænd fremkalde Erkjendtlighedens og Taknemmelighedens ærbødige Følelse for Eilert Sundt og hans betydningsfulde Forarbeider

Og endnu en Fortjeneste til er Eilert Sundts uvisnelige Ære. Han ikke blot samlede Kjendsgjerningerne, bearbeidede dem og søgte

*) Efter Aftenbladet Nr. 138 for 1875.at uddrage Resultater deraf, men han har, som en Mand med Indsigt i disse Spørgsmaal ytrede paa Storthinget i 1869, „med stor Iver forsøgt at vække Samfundets Interesse for praktiske Forholdsregler. Han henvendte sig til Prester og Fattigkommissioner, til private Folk, han bankede paa alle Døre og søgte at vække Interesse for Sagen og at formaa Arbeidsklas-sen selv som Arbeidsherren til at tage alvorlig fat paa det store Samfundsonde, Pauperismen." Der gives intet europæisk Land, hvor man har noget Sidestykke til en Virksomhed som Eilert Sundts; hans Verker om Dødeligheden, om Giftermaal, om Ædrueligheden, om Brude-Skikkene, om Renlighedsstellet, om Husfliden m. v. har nu i de sidste Aar i flere Lande, som f. Ex. Danmark og Sverige, fundet Efterlignere; men disse Forfattere ville vistnok selv være de første til at erkjende vor nu bortgangne Landsmand som sit endnu uopnaaede Forbillede baade i Methode, Indhold og Form. Særlig denne sidste Egenskab ved Sundts literære Virksomhed fortjener at fremhæves i et Mindeord ved hans Grav. Han

maa regnes til en af vore bedste Folkeskribenter, og samtidigt kan mange Afsnit af hans Skildringer af Almuens Liv og Kaar fremvises som mønstergyldige Literaturprøver. Han havde sin egen Stil, den var varm, bred, troskyldig, om man vil lidt barnslig og naivt affekteret, til andre Tider kjærnefuld og stærkt realistisk. Man kunde kalde mange af hans Natur- og Folkelivsbilleder Fotografier, hvis de ikke vare prægede af et saa varmt Farveskjær af forelsket Beundring for Folkets Enfold, dets historiske Traditioner og nedarvede Skikke eller af dyb Bekymring for dets Udskejelser og Vanrøgt. Alt i alt har hans Virksomhed i Skrift og Tale efterladt os Billedet af en Mand med Hoved og Hjerte, med adskillige Feil, men med større Fortrin.

Eilert Lund Sundts ydre Livshistorie er snart fortalt. Han blev født i Farsund den 8de August 1817, hvor hans Fader Lars Sundt da boede som Skibsfører og senere blev ansat som Postexpeditør. Hans Moder hed Karen Bing Dreyer. Han blev Student med bedste Karakter fra Stavanger lærde Skole i 1835 og hørte til et Kuld Studenter, hvoraf mange senere har taget en fremragende Plads i vort Samfundsliv, som Professorerne O. J. Broch og Unger, Rector Hartvig Nissen, Statsraaderne Essen-drop og Falsen, Digteren Sylvester Sivert-son m. fl. Efter anden Examen kastede han sig over det theologiske Studium og tog i 1846 Embedsexamen med Udmærkelse. Han var derpaa Lærer ved Nissens Skole fra dens Oprettelse til Udgangen af 1850 og var derhos fra 1845 Hjælpelærer ved Kristiania Tugthus I Aaret 1849—50 var han Universitetsstipendiat i Kirkehistorie, men fratraadte denne Stilling, da han ved kongelig Resolution af 10de December 1850 fik Understøttelse af Statskassen for at undersøge de lavere Samfundsklassers Forhold, hvilken Bevilgning ved Beslutninger af senere Storthing fortsattes og forøgedes, indtil Storthinget i 1868—69 negtede at gaa ind paa Regjeringens Forslag om at ansætte ham som Kirkedepartementets Konsulent for Fattigvæsenets Anliggender og gav Bevilgningen en Form og Præmisser, hvis Antydninger Sundt fulgte, idet han kort efter søgte og erholdt Eidsvolds Sognekald. Som bekjendt var han i en lang Række af Aar efter Ole Vigs Død dels Eneredaktør og Medredaktør af Tidsskriftet „Folkevennen" samt Formand i Folkeoplys-ningsselskabet. Hans efterladte Enke, en Datter af Novelleforfatteren Mauritz Hansen, har ogsaa, men saavidt erindres altid anonymt eller under Mærke, optraadt i Literaturen med mindre novellistiske og lyriske Bidrag til Tidsskrifter og Kalendere.Adolf Tidemand,

Man hører saa ofte, at Norge er et ungt Land. Det begynder dog nu at komme lidt op i Aarene, som det kan mærkes deraf, at den ene efter den anden af dets store Mand gaar bort. Den anden Generation af vore store Malere begynder alt at tyndes, idet Tidemand har fulgt Dahl og Fearnley i Graven. Medens disse, ligesom deres meget yngre Efterfølger, Hans Gude, erhvervede sig sit Navn ved sine ypperlige Fremstillinger af vort Fædrelands stolte Natur, var det Folkelivet og Historien, der havde gjort Tidemand til en af det nittende Aarhundredes første Malere.

Ingen havde før forstaaet al den Poesi, der laa skjult i det norske Folkeliv. Det var Tidemand forbeholdt at drage denne frem for at fæste den paa Lærredet. Han havde Evnen til at forstaa Folket i dets daglige Dont, i dets Højtidsstemning, i Kirken og ved Arbeidet, om Vinter og Sommer, paa Bølgen og paa Fjeldet, — overalt greb han det Ejendommelige og forstod at fremstille det i den reneste poetiske Belysning. For den flygtige Betragtning kan dette vort Folks Liv ofte synes ensformigt og tungt, og det er det tildels ogsaa; men der gaar dog overalt igjennem det hele en højere Løftning, som ofte kun med Møje lader sig gribe, men til andre Tider træder saa meget stærkere frem. For denne besad Tidemand det aabne Blik, der var den nødvendige Betingelse for at kunne fremstille Folkelivets inderste Dyb. Han havde Gaven til at oplade for andre de Skatte, som havde ligget skjult fra Arilds Tid af og ventet paa, at den skulde komme, der var udkaaret til at bringe dem frem for Dagens Lys.

Han opsøgte Bonden i hans Hjem, og hvad han der saa, det ligger nu aabent for den hele Verden. Vi kunne se de unge Børn legende paa Sæteren i den varme Sommersols Skin, følge Familien gjennem dens Liv fra Vuggen til Graven, dele deres Sorger og Glæder, se Fiskerne kjæmpe mod det fraadende Hav, glide henover Hardangerfjordens spejlblanke Flade med det muntre Bryllupsfølge, vugge os om Natten i Skinnet fra Lystringen, ride ved Brudens Side gjennem Skoven frem mod den venlige Stavekirke, sidde paa Staburet og lytte til Bedstemoderens Fortælling om den Gang, da hun var ung og bar sin straalende Brudekrone, — kort sagt, der er ingen Side af den norske Almues Liv, hvorfor ikke Tidemand har havt

et aabent Øje, og som ikke i ham har fundet en aandfuld Fremstiller. I intet af sine Malerier har han dog godtgjort denne sin Evne paa en mere slaaende Maade end i det uovertræffelige, hvori han tolkede vort Folks religiøse Følelser og Stemninger, —i „Haugianerne." Men naar han saaledes har forstaaet det norske Folk, saa vil det ogsaa vise sig, at dette har forstaaet ham. Efterretningen om hans pludselige Død var et sandt Sorgens Budskab for Norge, som nu trofast gjemmer Mindet om sin store Søn. Hans Støv hviler nu i Fædrelandets Jordbund, paa den venlige Kirkegaard i det gamle Oslo, hvor Elven gaar lunt inde under de skyggefulde Træer forbi det gamle Franciskanerkloster. Adolf Tidemand har fundet sit sidste Hvilested paa en klassisk Jord; det varer vel heller ikke længe, forinden dette betegnes af et værdigt Mindesmærke.

Adolf Tidemand var født i Mandal 14 August 1814, — samme Dag den bekjendte Konvention afsluttedes paa Moss. I 1832 kom han til Akademiet i Kjøbenhavn, hvorfra han efter fem Aars Ophold drog til Düsseldorf for i det derværende højtanseede Akademi at fortsætte sin Uddannelse for det Kald, der dæmrede inden i ham, og udvikle den Begavelse, der endnu i nogen Tid havde vanskeligt for at komme til Gjennembrud. Først i 1841 lykkedes det ham at finde den rette Form, hvori han kunde lade denne virke. Det var hans historiske Maleri „Gustav Vasa, talende til de i Mora forsamlede Dalekarle", som først paa det mest Uimodsigelige godtgjorde hans store Talent. Efterat dette var fuldført om Vaaren 1841, drog han med sin Broder, den som Kritiker bekjendte Emil Tidemand († 1865), til München og Rom og kom saa om Høsten 1842 til Norge.

Indtil denne Tid havde Tidemand blot seet meget lidet af sit Fødeland og kjendte egentlig kun de alt andet end storartede Omgivelser af den By, hvori han var født. Han havde imidlertid en brændende Lyst til at lære Norge at kjende, og denne fik han tilfredsstillet paa en Studierejse om Sommeren 1843. Der fandt han sin Opgave i Kunsten, som han strax fattede og løste. Det var samtidig, at den norske Poesi og Musik havde begyndt at slaa ind i sin nationale Retning, og medens Asbjørnsen og Moe fandt vore Eventyr frem af deres Gjemmer, malede Tidemand de første af de Billeder, som snart skulde vise Europa den rige Poesi, somskjulte sig bag vore nøgne Fjelde. Hans første Besøg fulgtes af flere, og fra hvert af disse bragte han stadig nye Indtryk med sig, der blev til nye, herlige Billeder. I Vinteren 1848 —49, da de politiske Forholde gjorde Livet i Tyskland alt andet end behageligt for de norske Kunstnere, som havde slaaet sig ned der, kom Tidemand med sine Studiebrødre hjem til Norge, og der udviklede sig da for en Tid et rigt Kunstnerliv i Kristiania. I denne Vinter gaves der bl. en Bække af Tableauer paa Theatret, hvori Tidemands og Gudes Billeder fremstilledes under de store Kunstneres eget Tilsyn.

Tidemands Billeder ere spredte over det hele Europa, og flere af de mest bekjendte endog i to eller tre Gjentagelser. Mange af de største Gallerier regne hans Verker mellem sine Perler, der betales me.d de højste Priser. Hans sidste Maleri var det, som han udførte i sammen med Morten Müller, „Sinklars Landgang i Romsdalen"; da Døden bortrykkede ham om Morgenen 25 August 1875, havde lian netop begyndt paa det store Billede, der skulde fremstille Kristian IVs Anlæg af Kristiania og var bestilt af Kong Oskar II for at pryde Hovedstadens nye Festivitetslokale, naar dette en Gang kommer istand. Et Par Gange har Tidemand ogsaa med sandt Mesterskab malet religiøse Emner; Trefoldighedskirken i Kristiania og Bra-gemæs Kirke i Drammen have fra hans Haand faaet sine smukke Altertavler. Men hans Hovedemner var og blev dog altid det norske Folkeliv. Dette er gjengivet i Malerier, som „Brudefærden i Hardanger" (malet i Forening med

Hans Gude), „Haugianerne", „Katechisationen", „Natten paa Fjorden", „En Ligfærd tilvands", „Fiskere i Havsnød", den store Cyklus, „Bondeliv", der smykker Spisesalen paa Oskarshal, „Eventyrfortællersken", „Husandagt", „Denførste Undervisning", „Gudstjeneste i en Landskirke", „Søndagskveld i en hardangersk Røgstue". „Sæterrejsen", „Liv paa Sæteren", „Sildefiske paa Bergenskysten", Bjørnejægerens Hjemkomst", „Slagsmaal i et Bondebryllup", „Et norsk Gravøl", „Den Forældreløse", „Gutterne fra Mora", „Bedstemoders Brudekrone", „Brude-pyntning paa Staburet", „Brudetog gjennem Skoven", „Fanatikerne" og mange flere.

Kun de færreste kunne eje eller stadig have Anledning til at se saadanne Malerier — uden forsaavidt de findes i offentlige Gallerier. Men de ere udbredte i mange lithografiske Gjengivelser og ere gjennem disse forlængst blevne kjære for det hele Folk. De have lært os at forstaa os selv, og derfor staa vi i en lige saa stor

Taknemlighed til Tidemand som til de andre fremragende Mænd, der til samme-Tid liave tolket vort nationale Liv for os selv og for andre. Selv bortseet fra Tidemands høje Rang som Kunstner har hans Virksomhed havt en national Betydning, der var stor nok til at give ham Ret til at nævnes i første Klasse mellem alle Tiders norske Mænd. Saa meget større bliver denne, naar han tillige var en Mand, paa hvem hele Europas Øjne hvilede som en af den nyere Tids mest originale og mest storslagne Kunstnere.Peder Wessel Tordenskjold.

Med det her følgende Billede af Peder Tordenskjold, Norges, og man kan vel ogsaa tilføie Danmarks berømteste og ypperste Søhelt, er det ei vor Hensigt at levere nogen udførlig Levnetsbeskrivelse. Vi ville alene anføre enkelte uundværlige biographiske Hoved-Data, og antyde de Familieforhold og øvrige Omstændigheder, der kunne vindicere ham for Norge som en af dets ægteste Sønner, og opfriske Erindringen om, at han ei alene af Æt, men og i sin hele Fremtræden var og blev Nordmand til Liv og Sjæl.

Ætten Wessel skal oprindelig være kom. men fra Holland, og finde vi Familien allerede boende i Bergen i det 17de Aarhundredes første Halvdel. Den første af Ætten, som nævnes, var Henrik Jansen Wessel bosat i Bergen 1646, og gift med en Kone, ligesom han selv af hollandsk Herkomst, Her-michen Jansdatter Stork. Han skal have havt tolv Sønner, af hvilke i det mindste to, Abraham og Isak, vare Handelsmænd i Bergen; en tredie, Jan Wessel, født i Bergen 1646, foer en Tidlang til Søs, men nedsatte sig siden som Kjøbmand i Throndhjem, hvor han ved 1671 ægtede Maren Schøller, eneste Datter af den anseede Handelsmand Christoffer Eilersen Schøller, af dansk Herkomst. Jan Wessel var en formuende Mand, der eiede flere Skibe og betydeligt Jordegods; han udnævntes i 1693 til Raadmand, og døde om Sommeren 1716. Hans Hustru levede lige til 1742. De havde ikke færre end 12 Sønner og 6 Døtre. Den 10de af Sønnerne var Peder Wessel, født i Throndhjem den 28de Oktober 1691. Hvorledes han som Dreng ved sine Uglspil-streger gjorde sine Forældre, hvis gammeldags Ærbarhed ei var istand til derigjennem at øine Glimt af hvad der siden netop grundlagde hans Storhed, mange Sorger; hvorledes han blev sat i Skrædder-, siden i Barber-Lære, og endelig under Kong Frederik den 4des Besøg i Throndhjem 1704 saa sit Snit til at komme med det kongelige Følge til Kjøbenhavn, er bekjendt nok. I Kjøbenhavn tog den kgl. Confessionarius, Slotspræst Peder Jespersen, selv en Thrønder, sig af sit Byesbarn, og optog ham i sit Hus, dog kun som Tjener; men da Wessel havde mest Lyst til Søen, fik han ham efter et Aars Tid antagen som Navigations-Lærling paa Holmen. Da Wessel paa to lange Reiser, en til Vestindien, og en anden til Ostindien, havde vist sig som en dygtig og uforsagt Sømand, blev han i sit 18de Aar indskreven som virkelig Søkadet, og

gjorde som saadan endnu en Reise til Ostindien. Paa Tilbageveien løb Skibet ind til Bergen, da Krigen allerede var udbrudt med Sverige. Dette var for Wessel en velkommen Anledning til at begynde sin Kriger-Bane. Paa Ostindiefareren var intet mere at gjøre. Han reiste, sandsynligvis med Understøttelse af sine formuende Slægtninge i Bergen, over Land til Christiania, for at opsøge Baron Løwendahl, som dengang var kommanderende General i Norge, og anholdt hos ham om at maatte faa Kommandoen over en liden saakaldet Snav, Ormen, for at krydse paa de svenske Kyster. Den tyveaarige Ynglings ædle Træk, raske, sømandsmæssige Fremtræden og kjække, tillidsfulde Væsen maa have behaget Løwendahl. der selv var en dygtig, tapper Kriger. Wessel fik Ormen at kommandere, og aflagde saadanne Prøver paa sin Kjækhed og Snarraa-dighed, at Løwendahl ret af Hjertet fik ham kjær, og siden den Tid viste ham uindskrænket Tillid og Hengivenhed. To Aar efter (1712) betroede han den 21-aarige imidlertid til Lieutenant udnævnte Wessel Kommandoen over Fregatten (eller efter den nu brugelige Udtryksmaade Corvetten) „Løwendahls Galei" paa 18 Kanoner, som han selv havde ladet bygge i Langesund. Og nu var Wessels Bane brudt. Han behøvede ikke længer nogen Protektion, men arbeidede sig frem ved egne Anstrængelser og en ikke ringe Grad af Lykke.

Vi ville her ikke Skridt for Skridt følge Wessel paa hans raske Hædersbane. Haus virksomme Deltagelse i Slaget paa Kolberger-heide 1715, hvor han tog den svenske General-Admiral, Wachtmeister, til Fange, og vandt sig selv sin nye, smukke Fregat, „Hvide Ørnen"; hans Heltekamp i Dynekilen, 8de Juli 1716, hvorved Karl den 12te nødsagedes til at ophæve Beleiringen af Frederikssten, og forlade Norge, og Erobringen af Marstrand og Fæstningen Karlssten, 26de Juli 1719, danne de egentlige Glandspunkter i hans Liv, hvorved han ei alene lagde Kjækhed, men ogsaa modent Overlæg og Klogskab for Dagen, Men foruden disse Hovedbedrifter gik der neppe noget Aar hen under den hele Krig, hvori han ikke ved en eller anden djerv og dristig Daad eller klogt udført Plan

dyngede Berømmelse paa Berømmelse, og gjorde sit Navn anseet baade hos Landsmænd og Fiender. Den største Del af denne Tid finde vi ham i de norske Farvande, værgende sit Fædreland, og udbredende Forfærdelse paa de svenske Kyster, hvor Mødre og Ammer, som bekjendt,endog brugte bans Navn til at skræmme uregjerlige Børn. Og under al denne Krigsfærd er han tillige en galant Cavalier og gjæstfri Vært. „I Christiania og deromkring", siger hans Biograf Rothe, „havde man (1714) ingen anselige Lystigheder og da brugelige smukke Julestuer, med mindre man jo saa Capitain-lieutenant Wessel buden til samme, og var endda sligt blevet forglemt, turde han nok paa en artig Maade byde sig selv, eller og komme ubuden". Men han var visselig en kjær Gjæst overalt; thi ombord paa hans Skib var der alskens Gammen, og selv efter hin fortvivlede Affære i Juli 1714 med en overlegen svensk Fregat, hvor Kampen maatte ophøre, fordi man paa begge Sider manglede Krudt, skiltes Skibene fra hinanden, idet Wessel og den svenske Capitain drak hinandens Skaal under Hurraraab og Pokalernes Klang. Dette, som saa mange andre Træk af Tordenskjolds Liv, vidner om den ofte indtil Excentricitet gaaende Humor, der var ham egen, og som næsten paa samme Maade aabenbarede sig hos hans yngre Frænde, Digteren Johan Herman Wessel. Den forvoldte og, at han begik, hvad man strengt taget maatte kalde mange Uregelmæssigheder i Tjenesten, og ofte tilsidesatte Subordinationens strenge Bud, saa at han voldte sine nærmeste Foresatte og det pedantiske Admiralitet lige saa mange Uleiligheder, som lian i Drenge-Aarene havde voldt sine Forældre. Men de mere Klartseende skjøn-nede haas sande Værd, og blandt dem var Kong Frederik den 4de selv, hvis Yndling Tordenskjold, trods alle Klager og Bagvad-skelser, stedse vedblev at være. Kong Frederiks Svar paa en saadan ellers betænkelig Yttring, angaaende Tordenskjolds altfor store Dristighed, er her betegnende nok: „Han er jo dog", sagde han, „den eneste, som bestiller noget; thi hvad bestille vel alle I andre?" Misundelsens Stemme maatte forstumme.

Tordenskjolds Bane var ligesaa kort, som glimrende. Allerede 14de Oktober 1712 blev han Capitain-Lieutnant. I December 1714 blev han Capitain, og 18de Juli 1716, strax efter Dynekile-Slaget, steg han lige til Commandeur, efter at han 24de Februar samme Aar var bleven ophøiet i Adelstanden under Navnet Tordenskjold. Efter Indtagelsen af Karls-sten, blev han ophøiet til Viceadmiral den 17de August 1719, og fik Kongens med Brillanter besatte Brystbillede at bære.

Tordenskjolds sørgelige Endeligt den 20de November 1720, ved en Duel med Eventyreren,

den forhenværende svenske Oberst Stahl, indtraf forsaavidt heldigt for ham og hans Hæder, som han bortrykkedes i sin fulde Glands, og han i den lange Fredstid, der nu var indtraadt, neppe vilde have været paa sin rette Hylde, men vorde tilsidesat og forglemt. Aarsagen til Duellen var den Varme, hvormed han gjorde sine Venners Sag til sin egen, og den djerve Aabenhjertighed, hvormed han talte Retfærdighedens og Ærlighedens Sag, uden Hensyn til, om han derved stødte an mod det høiere Selskabslivs Former. Han var her, ligesom overalt i sin Fremtræden, den „norske Gut", som han selv kaldte sig. Hans Væsen var altid raskt, aabenhjertigt, troskyldigt; han var heftig og ilsindet, men snart god igjen; han var Undergivnes og Foresattes Yndling; lians hele Fremtræden er bleven en traditionel Typus for den danske og norske Søol'ficers-Stand. Hans smukke og ædle Træk sees bedre af vort Billede, end nogen Beskrivelse formaaer at skildre dem. Af Vext var han lav, bredskuldret og undersætsig; han havde store Legemskræfter og et sikkert Øie, saa at han med sin Pistolkugle kunde pudse et brændende Lys, uden ixt slukke det.

Tordenskjolds Lig hviler, som Adelers, i Holmens Kirke i Kjøbenhavn.

Tordenskjold var ikke gift; men hans Æt blomstrer endnu i Sidegrene her i Landet. Digteren Johan Herman Wessel var hans Broder? Sønnesøn. En Søstersøn af Digteren var igjen afdøde Sorenskriver Jonas Wessel, der antog Moderens Familienavn, og har efterladt to Sønner og to Døtre, tilligemed talrige Børnebørn. En anden Broders Søn var Major Joakim Wessel, hvis Datter ægtede den lærde og fortjente Justitiarius J. Chr. Berg, og en tredie Broders Søn, Johan Christoffer Wessel, født 1727, blev Dragoncapitain. og 1761 optagen i Adelstanden under Farbroderens Navn, Tordenskjold, og med det samme Vaaben. Han døde som Krigskommissær i Christianssund 1793, og efterlod flere Sønner, hvoriblandt den ældste. Johan Henrik, erhvervede en betydelig Formue i Ostindien, og skjænkede før sin Død 1820 den største Del deraf til Byen Holmestrand: det bekjendte

tordenskjoldske Legat, ved hvilket den „tordenskjoldske Borgerskole" i Holmestrand er oprettet. Den yngste af Sønnerne døde i Christianssund 1828. Med ham uddøde Navnet Tordenskjold; men det vil stedse leve i en beundrende Efterslægts Minde.

(P. A. Munch).Christian Braunmann Tullin.

Under Foreningen med Danmark savnede Norge inden sine egne Enemærker saavel et aandeligt, som et politisk Midtpunkt. Hvilken Betydning denne Mangel maatte have i flere Henseender, er det overflødigt at udvikle. Imidlertid stillede Forholdene sig i den anden Halvdel af det attende Aarhundrede saaledes, at Kristiania paa en Maade udfyldte den Plads som en Hovedstad bør have i et Lands Udvikling. Byen var ialfald Midtpunktet for Landets sydøstlige Del, — og efterhaanden begyndte der ogsaa at trænge sig ind en mere almindelig Bevidsthed om, at den ialfald knnde blive noget lignende for det hele Land. Ligesom denne Tid var en for det norske Folk i sin Almindelighed meget betydningsfuld, var den det ogsaa i en ganske særlig Grad for Kristiania, som denpang udviklede sig til at blive, livad det i 1814 blev, da Byen ophøiedes til Hovedstad i et selvstændigt Kongerige Der trivedes et vist aandeligt Liv i den lille By, og i de mere velstaaende Kredse udvikles en vis Interesse for alt højere.

Den bedste literære Repræsentant for denne Periode af Kristiania Historie, var utvivlsomt Christian Braunmann Tullin, der var født i Kristiania Gte September 1728. Hans Fader var en af Byens mindre Kjøbmænd der skrev sig fra en Gaard, Tullien i Ringebo og hed Gudbrand Hansen; Moderen lied Ragnhild Olsdatter Deli og liar altsaa ligeledes været af oplandsk Bondeæt. De boede i et Hus paa den østre Side af Kongens Gade, paa Hjørnet mod den gamle Østre Gade, ligeoverfor Byens gamle Yagt. Efter livad der berettes, skulle de have været jævne og kristeligsindede Folk, der ikke vilde indtage nogen anden Stilling i Livet end den der med Rette tilkom dem. Sønnen antog først efter at være bleven Student sit senere brugte Navn Tullin, efter Faderens Hjemsted. Han skal oprindelig ikke have været bestemt for Studeringerne; men da For-ældrene, der levede under gode Vilkaar, vare gjorte opmærksomme jiaa, at han besad ualmindelige Evner, blev der heri foretaget en Forandring. I 1745 blev han med ni andre Elever dimitteret fra Kristiania Skole og blev Student ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han allerede det følgende Aar kunde tage theologisk Embedsexamen med bedste Karakter og vendte derpaa tilbage til Kristiania, hvor han for stedse bosatte sig.

Paa den gejstlige Embedsbane kom Tallin ikke til at søge Befordring, uagtet dette var hans oprindelige Hensigt, og uagtet han i dette Øjemed endog i Begyndelsen af sit Ophold i Hjemstaden øvede sig i at prædike, som det synes med stort Bifald. Hans Sygelighed — fornemlig Brystsvaghed — tvang ham snart til at opgive alle Tanker paa at ofre sig for den prestelige Virksomhed. I det Sted begyndte han at tage fat paa det retsvidenskabelige Studium, hvori lian dog ikke tog nogen Examen. Derimod ofrede han sig snart for det praktiske Liv. Efter sin Fader, der allerede var død, forinden han blev Student, havde han arvet en mindre Kapital, hvorhos han formodentlig har havt gode Forbindelser inden sin Fødebys Handelsverden, der kunde lette ham denne nye Stilling.

Tullin overtog i et af de følgende Aar de ved en Fos i Lysakerelven, nær dennes Udløb i Kristianiafjorden beliggende Fabriker for Forarbeidelse af Spiger, Stivelse og Pudder, af hvilke Stedet til den sidste Tid har baaret Navn af Spigerverket. I 1759 blev han af det akerliusiske Toldsocietet udvalgt til Toldinspektør, fik 1760 Udnævnelse til Viceraadmand og blev 1763 virkelig Raadmand. I det følgende Aar forpagtede han med James Collett o. fl. Tolden og Konsumtionen i Akershus Stift og blev 1765 Tolddirektør, men afgik allerede samme Aar ved Døden, i en Alder af ikke mere end 37 Aar. Han var da gift siden 1759 med en Prestedatter fra Langeland ved Navn Mette Krukow, med hvem han havde nogle Børn. En af disse var den i 1830 som titulær Hofintendant afdøde Claus Tullin.

Sine Fritimer ofrede Tullin til at sysle med literære og æsthetiske Arbejder. Ilan betragtede sig maaske selv nærmest som Dilettant, og lians Digte ere kun fremkaldte ved bestemte Anledninger inden lians Omgangs-kredt i den By, hvor han levede. Men de trængte snart udover denne og skabte i en kort Tid sin Digter et meget stort Navn og megen Hyldest. Deres indre Værd vari Virkeligheden heller ikke lidet, uagtet det paa den anden Side

ikke tør nægtes, at Samtiden maaske satte dem vel højt. Deri tør maaske ogsaa Grunden søges til, at hans Ry snart trængtes tilside for andre Digtere inden Fælleslitera-turen, fremfor alle for den danske Ewald.

Det Digt, som fremfor noget andet harskabt Tullins Navn som Digter, er Majdagen", der er skrevet i Anledning af Morten Leuchs Bryllup med Matliæa Collett. Inspirationer til dette Digt skal Tullin have modtaget under en Vandring paa den Fjeldhøjde, der hæver sig bråt op i Nordost for Bogstad, Brudgommens Fædrenegaard, og hvorpaa Frog-nersæteren og Tryvandshøjden ligge, disse nu for alle Kristianiensere velbekjendte Punkter. Da dette Digt blev almindelig bekjendt, vakte det en stor Opsigt, ikke alene i Kristiania og Kjøbenhavn, men langt udover det dansk-norske Monarkis Grænser. Det blev oversat paa Tydsk og Fransk, og clen berømte Lessing erklærede, at Tysklands Literatur maaske aldrig havde ejet et saa fortræffeligt Bryllupsdigt. Digtet blev ogsaa oversat paa Islandsk. I 1764 besøgte Tullin Kjøbenhavn, hvor lian ikke havde været siden sin Embedsexamen. Det var Forretninger, som førte ham did; men dette forhindrede ikke, at den literære Verden i Danmarks Hovedstad bragte den norske Digter sin Hyldest i rigt Maal. Jakob Baden siger herom, at „der var mgen Mand af Stand eller Lærdom, som jo opvartede ham i hans Herberge." Tullin var for et Øjeblik den mest fejrede Digter i de to Riger.

Ligesom „Majdagen" var fremkaldt ved det personlige Forhold, hvori Tullin stod til sin Omgangskreds i Kristiania, gjælder dette ogsaa mange af hans øvrige mindre Digte Skjønt sygelig, deltog han nemlig meget i det glade Selskabsliv i sin Fødeby, — rigtignok ofte mere mod end med sin egen Vilje. Ilan var

endog et Middelpunkt i Kristianias dannede Kredse, der modtage en Afglands af hans voxende Berømmelse. Maaske har dette Selskabsliv ikke bidraget lidet til at svække hans allerede forud medtagne Helbred, ligesom det neppe heller stemte med hans egen Lyst.

Hvad Tullin har skrovet, blev efter hans Død udgivet i hele tre Bind; men der er dog af denne temmelig store Masse ikke Meget, som har blivende Værd eller nu er kjendt af Andre end Literaturhistorikere. Det andet og tredie af disse Bind indeholder hans „Afbrudte Tanker om adskillige Materier i alfabetisk Orden," etjBrev „om de saakal-dede underjordiske Væseners Mulighed" og et „om, hvorvidt Dans baade kan være tjenlig og uskyldig", — en „Tale, holden paa det store Verdens Auditorium for Mandkjønnet og tilskroven et par Brudefolk," samt en Oversættelse, „E vander og Alcimna, et Hyrde-stykke." 1 første Bind findes „Majdagen" og alle de forskjellige Leilighedsdigte, der bl. a. levere mange gode Bidrag til Kiendskaben om Familieforhold o. s. v. i Kristiania paa Digterens Tid, endvidere „Et Indlæg om Fornuftens Ret fra Kvindekjønnet" m. m. Endvidere findes Tullins Prisskrifter „om Skabningens Yp p er lign e d i Henseende til de skabte Tings Orden og Sammenhæng" og „om Søfartens Oprindelse og Virksomhed", to Læredigte, der en Gang bleve skattede, men nu ere halv forglemte.

MARTIN VA 11Martin Vahl.

Uagtet Botaniken i vort Fædreland ikke har fundet mange Dyrkere har den dog mellem disse været saa heldig at tælle et Par Størrelser af høj Rang. Den norske Botaniker, som i forrige Aarhundrede blev den mest bekjendte, var Martin Yahl, født i Bergen 10de Oktober 1749 og død i Kjøbenhavn 24de December 1804.

Efter at have gjennemgaaet Bergens Latinskole og være bleven Student ved Kjøbenhavns Universitet 1766, var Martin Vahl i et Aar fraværende fra Fædrelandet, men vendte i 1767 atter tilbage til Bergen, hvor hans Fader, der var Kjøbmand, lod ham følge sin Tilbøjelighed, dog under Forudsætning af, at han som Brødstudium skulde vælge Medicinen. I to Aar kunde nu Vahl følge sin Lyst. Han opholdt sig i disse dels hos sin Fader i Bergen, dels hos den lærde Naturforsker, Hans Strøm paa Søndmøre, dels i Graven i Hardanger, hvor hans Ven, Topografen Markus Schnabels Fader den Gang var Sogneprest. Under disse Besøg blev han fortrolig med sit Fædrelands Flora, og navnlig kan det formodes, at han hos Strøm har fundet baade Vejledning og Opmuntring til at fortsætte de Studier, for hvilke hans Begavelse var særlig anlagt.

I 1769 rejste Vahl til Upsala for der under Vejledning af selve den store Linné at studere sin Videnskab og blev i denne By i fem Aar. I 1774 kom han paa Ny til Kjøbenhavn, hvor han efter Faderens Bestemmelse skulde

studere Medicin. Men dermed gik det smaat, da Vahl udelukkende kastede sig over sin kjære Botanik, og navnlig fandt et rigt Felt i den botaniske Have, med hvis Vedligeholdelse han bistod den der ansatte Gartner. Navnlig var han denne til stor Hjælp, da hele Haven skulde anlægges paa nyt ved Slottet Charlottenberg. I 1779 fik han en fast Stilling ved Haven, idet han da udnævntes til Lektor ved denne.

Vahl havde hidtil ikke været udenfor Skandinavien. I 1783 tiltraadte han endelig en længere Udenlandsrejse, der gik til Holland, Frankrige, Spanien, Nordafrika, Italien, Schweiz og England. Paa denne stiftede han Bekjendtskab med Tidens første Botanikere i alle de nævnte Lande. Ligesom han selv havde Fordel af disse for sine Studier, blev han ogsaa fra deres Side Gjenstand for megen Opmærksomhed og blev overalt særdeles afholdt.

Ved sin Tilbagekomst til Danmark i 1785 fik han Titel af Professor og blev overdraget Udgivelsen af det store Verk, Flora Danica, der efter Planen ogsaa skulde indbefatte de norske Planter. I det Øiemed begav han sig strax til Fædrelandet, som han berejste lige til Finmarkens Grænse mod Rusland. I 1789 blev han ansat som første Lærer ved det da oprettede naturhistoriske Selskab.

Kort efter udgav han sit bekjendte Verk, Symbolæ botanicæ (3 Dele in folio, 1790— 99), hvortil han navulig havde gjort rige Samlinger paa sine Rejser i Syden. I 1799 og 1800 foretog han en ny Rejse til Frankrige og Holland, hvor han i den lærde Verden overalt fandt en udmærket Modtagelse. Af det franske Direktorium modtog han som Gave det sjeldne Verk, Plantes du Roi, der allerede havde været ham tiltænkt i Kongedømmets Tid. Ved sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn blev han ansat som Professor i Botanik ved den botaniske Ilave.

De følgende Aar indtil lians Død i 1804 vare væsentlig viede til Ordningen ogBearbeidel-sen af hans store Samlinger for derpaa at støtte og videre udvikle det Linnéske System. Frugterne deraf ere nedlagte i hans Yerk, Enume-ratio plantarum, der tildels er trykt efter hans Død. Foruden de her opregnede Verker har han ogsaa leveret en Mængde større og mindre naturvidenskabelige Afhandlinger, samt 6 Hefter af den store Flora, 3 Dele Eclogæ Americanæ og 3 Decades iconum. Vahl havde fra sine vidtløftige Rejser hjembragt en Mængde Samlinger, der omfattede Planter fra Nordafrika til Vardøhus og besad ved Siden deraf et rigt og komplet botanisk Bibliothek. Hans Læsning var overordentlig, og hvad han en Gang havde tilegnet sig, bevaredes for bestandig af hans mærkelige Hukommelse. Med stor Velvilje stillede han ogsaa sit Bibliothek, sine Samlinger og sin Viden til Raadighed for dem, der søgte hans Hjælp, og det ikke alene i hans særlige Fag, men ogsaa udenfor dette, i de øvrige Grene af Naturvidenskaberne, hvori Vahl var vel hjemme, og tildels endog har leveret værdifulde Afhandlinger. Elskværdighed var et fremtrædende Træk i hans Karakter; Blomsternes Ven var ogsaa Menneskernes Ven, og derfor vakte hans for tidlige Død en almindelig Sorg, der fandt et smukt Udtryk i Øhlenschlægers Mindedigt over Martin Vahl.Vahl var utvivlsomt næst Linné den største Botaniker som det skandinaviske Norden har frembragt, og selv imellem alle Landes Botanikere i forrige Aarhundrede indtager han en af de første Pladse. Allerede hans Samtid erkjendte dette, og i levende Live hædredes han overalt uden Misundelse som en Pryd for den Videnskab, hvis Studium han i en høj Grad havde fremmet. Man er i vor Tid ofte, selv paa

urette Sted, tilbøielig til at anvende Udtrykket europæisk Størrelse. Ved Vahl er dette i Sandhed paa sin Plads. Thi han var det; hans Navn var kjendt, agtet og æret overalt, hvor Botaniken fandt Dyrkere, og derfor kan det Land, som havde frembragt ham, og hvis Flora ved ham fik den første videnskabelige Bearbejdelse, med Rette pege hen paa ham, som en af sine første Sønner.Grey Johan Caspar Herman Wedel Jarlsberg.

Slægten Wedel er i Nordtydskland meget udbredt og derhos af en betydelig Ælde. I Trediveaarskrigen var en af dens Medlemmer, Georg Ernst v. Wedel traadt i svensk Krigstjeneste, medens hans to Sønner indvandrede til Danmark og Norge, hvor den ene af dem, Gustav Vilhelm blev ophøiet til Lehnsgreve og fik Jarlsberg som Grevskab. Fra hans ældste Søn, Georg Ernst, nedstammer igjen de norske Grever Wedel Jarlsberg, medens den yngre, Erhard, vendte tilbage til Tydskland og blev Stamfader for de østfrisiske Grever Wedel— Evenburg— Gødenz, der nu ere arvelige Medlemmer af det preussiske Herrehus. En Sønnesøns Sønnesøn af Grev Gustav Vilhelm var Grev Anton Frederik Wedel Jarlsderg, der i en Række af Aar var dansk-norsk Gesandt i London,

Neapel, Haag og tilsidst i Wien. hvor han døde i 1811. Han havde i sine to Ægteskaber (med Catharina von Storm, en Datter af Stiftamtmand v. Storm i Christiania († 1802), og med Comtesse Minna v. Luckner († 1873), en Sønnedatter af den under den franske Revolution henrettede Marschal Luckner) mange Børn, af hvilke Johan Caspar Herman var den anden Søn af første Ægteskab (f. i Montpellier 21de Septbr. 1779). Ved sin ældre Broder, Kristians Død i Colmar 1792 blev han Arving til Grevskabet Jarlsberg, som han ogsaa senere overtog efter Faderens Død.

Forholdet mellem Grev Anton Frederik Wedel og hans første Gemalinde var længe overordentlig godt, og deres Børn, mellem hvilke Herman tidlig udmærkede sig ved en udviklet Forstand, henlevede sin Ungdom i et lykkeligt Hjem. Heri indtraf der imidlertid en pludselig Forandring, da den franske Revolution udbrød, idet Grevinden med Varme sluttede sig til de Ideer, som prædikedes af dennes første Bærere, medens hendes Mands politiske Opfatning mest bragte ham til at fæste sig ved Revolutionens Ud-skeielser og ubetinget fordømme den hele Bevægelse. Denne Meningsforskjel blev senere stadig forøget og endte med et voldsomt Brud mellem de tvende Ægtefæller, for hvilket man hidtil i de vel detaljerede Beretninger, der have seet Lyset om disse private Forhold, udelukkende har givet Greven Skylden og aldeles overseet, at en Del af denne ogsaa maatte ligge paa den anden Side.

Børnene toge under denne Strid Moderens Parti, og navnlig skal Herman i sin Ungdom have hyldet Anskuelser, som af Samtidige har skaffet ham Navn af „Jakobiner". Disse bleve dog senere hen adskillig modificerede, men aldrig aldeles opgivne, idet en stærkt udpræget Liberalisme altid blev et Særkjende for hans politiske Optræden under alle Forhold. Ved sin Opdragelse i England kunde han blot blive end mere bestyrket heri, og dette Lands Forfatning stod ogsaa altid for ham som hans politiske Ideal, skjønt han villig erkjendte Umuligheden af at overføre den til det Land, som han altid betragtede som sit Hjemland. Udviklingen af denne hans varme Følelse for Norge skyldes ogsaa hans norske Moder, der formodentlig gjennem sine Skildringer af sit Fødeland ind-

gav ham en levende Interesse og Kjærlighed for dette, som han ikke en Gang — uden paa forholdsvis kortere Besøg — havde seet, før han nærmede sig mod de treti Aar og kom til Norge for at indtræde i en høi Embedsstilling. Hans Familie havde tidligere kun med svage Baand været knyttet til Norge, og derfor bliver det saa meget mere paafaldende at se ham, der var født og opdragen langt fra Norge, altid at føie sig som Nordmand.

Efter Brudet mellem Forældrene forlod Grev Herman i 1799 det fædrene IIus i London og begav sig til Danmark, hvor han tog juridisk Examen og derpaa blev ansat som Privatsekretær hos Grev Schimmelmann, der var gift med en aandsbeslægtet Veninde af hans Moder. I denne Stilling fandt han rig Anledning til at sætte sig ind i alt, som hørte til Statsstyreisen, og var derhos betroet forskjellige offentlige Undersøgelser; men det Bekjendtskab, han derigjennem paa nærmeste Hold stiftede med den danske Absolutisme, bidrog ikke til at forsone ham med en Regjeringsform, der var saa vidt forskjellig fra hans politiske Ideal. Efter fra Grev Schimmelmanns Sekretær at være rykket op til Medlem (Assessor) af Finantskassedirek-tionen, blev han under 31te Oktober 1806 udnævnt til Amtmand i Buskeruds Amt og tiltraadte kort efter dette Embede.

Men ved Siden af denne Stilling aabnede der sig snart for ham en endnu større og endnu mere ansvarsfuld Virksomhed, da Krigen med England udbrød i 1807, og Fædrelandet kort efter ogsaa kom i et fiendtligt Forhold til Sverige. Norge havde Brug for alle sine Sønner, og blandt dem, som her først stillede sig frem for at følge Pligtens Bud, var ogsaa Grev Wedel, der i Forsorgen for at forsyne Landet med Kornvarer fandt en ny Mark aaben for sin utrættelige Virkelyst. I denne Egenskab foretog han mere end en Gang den farefulde Reise paa aabne Lodsbaade over Skagerak, truet med at opsluges af Bølgerne og forfulgt af fiendtlige Krydsere. I Matrosklæder gik han ved disse Leiligheder over Havet, og det kunde hænde, naar han var sprunget iland paa den jydske Kyst gjennem Brændingerne, at han savnede alle Midler til at godtgjøre, hvem han var, indtil han traf personlige Bekjendte. Ogsaa paa andre Maader viste Grev Wedel i denne Tid sig som den opofrende Fædrelandsven, idet han paa sin egen Bekostning oprettede et Jægerkorps af Frivillige. Da han paa den Tid ikke selv besad nogen Formue, har han sandsynligvis til dette Foretagende faaet Hjælp af Peder Anker paa Bogstad, hvis eneste Datter, Karen, han i 1807 havde ægtet. Fra 21de December 1808 var Grev Wedel ogsaa Medlem af

den norske Regjeringskommission og stod i denne Stilling i næsten to Aar, indtil Kommissionen opløstes under 1ste December 1810. Ogsaa ved denne Virksomhed har han erhvervet sig et berettiget Krav paa Erkjendtlighed.

Som Medlem af Regjeringskommissionen kom Grev Wedel i nær Berøring med Prins Kristian Augtist, og øvede dels personlig, dels gjennem denne en væsentlig Indflydelse paa dei hine Aar forefaldne Begivenheder. Fædrelandets Kød havde aabnet hans Øine for det i geografisk Henseende Unaturlige i den politiske Forbindelse med Danmark, og bragte ham til at nære det Ønske at se denne afløst af en Forbiudelse med Sverige og selv at arbeide for en saadan. Fra 1809 blev saaledes Tilveiebringelsen af en Forening mellem de to Riger paa den skandinaviske Halvø, med Bibehold til en ris Grad af begges indre Selvstændighed, Maalet for alle Grev "Wedels Bestræbelser. Dette kunde maaske have været naaet allerede i 1809; men paa Grund af Forholdene trak det endnu ud i fem Aar, inden han saa sit varmeste Ønske opfyldt, idet hans Fædreland indtraadte i den Union, hvoraf han lovede sig de rigeste Frugter for dets politiske og materielle Udvikling. Hans Stilling i Hjemmet var i disse Aar langt fra behagelig, idet hans svenskvenlige Politik paa en Gang berøvede ham hans Landsmænds Tillid og gjorde ham til en yderst mistænkelig Person i den danske Regjerings Øine. Grev Wedel, der gjennem sin Opdragelse i Udlandet havde undgaaet at hildes i den paa den Tid i Norge, som i Danmark almindelige Uvilje mod Sverige, betragtede Foreningen fra et Standpunkt, som afveg altfor stærkt fra hans Landsmænds Opfatning og paadrog ham en almindelig Miskjendelse. der ikke lod hans høi-sindede Betragtning af Unionen vederfares Ret. At Regjeringen i Kjøbenhavn betragtede ham med en lignende Mistillid, var ganske rimeligt, især da Grev Wedel ikke var den Mand, som pleiede at skjule sine Meninger, men aabent udtalte, hvad han ansaa for at være til Norges sande Gavn. I 1811 blev han endog midt om Vinteren ved et Hbud kaldt til Kjøbenhavn, itden Tvivl, forat Regjeringen derigjennem kunde faa Anledning til at undersøge hans Forhold og fjerne ham fra Norge, da der netop paa den Tid i Kjøbenhavn gik Rygter om, at Sverige paatænkte et Angreb paa dette Land. Grev Wedel fulgte ogsaa denne Opfordring, der blandt hans svenske Venner fremkaldte ikke ringe Uro. Kun et Par Dage, efter at hans anden Søn var født. forlod han sit Hjem og var 1ste Marts i Kjøbenhavn, hvor han, tiltrods for Regjeringens Mistillid til hans Politik, paa allerhøieste Sted blev behandlet med stor Forekommenhed. Der skal endog ved denne Leilighed have været Tale om at tilbyde liam en høi Post i Danmark, for derved at drage ham bort fra Norge; men han skal med Bestemthed have afslaaet dette.

I 1814 befandt Grev Wedel sig ved Kielerfre-dens Afslutning atter i Danmark, hvorfra han strax begav sig overland gjennem Sverige til Norge. Han deltog i Rigsforsamlingen paa Eidsvold, hvor imidlertid de af ham og hans Meningsfæller forfægtede Anskuelser ikke fandt megen An-klang. Om Høsten var derimod Situationen en ganske anden, og da det overordentlige Storthing havde besluttet Foreningen med Sverige, blev Grev Wedel Formand i den Deputation, som overbragte Karl Johan den officielle Meddelelse om denne Begivenhed.

Til at indtage en Plads i den nye Regjering, der dannedes efter Foreningen, maatte Grev Wedel være selvskreven. Ved Valget af de kongelige Raadgivere havde han ogsaa en afgjørende Stemme og viste her sin fordomsfrie Statsklogskab fra en glimrende Side, idet han

anbefalede Kronprinsen at sammensætte Regjeringen kun efter Dygtighedshensyn, uden at lægge Vægt paa det politiske Standpunkt, som dens Medlemmer havde indtaget i Aarets Løb. Selv overtog Grev Wedel Bestyrelsen af det ansvarsfuldeste Departement, Finantsdepartementet, som netop da frembød særegne Vanskeligheder. Det lykkedes ham imidlertid, med Bistand af sin Expeditionssekretær I. H. Vogt, at overvinde disse og lægge Grundvolden til et, ordnet Pengevæsen, som senere stadig forbedredes. Det haarde Tryk, hvorunder Landet led i hine Selvstændighedens første Aar, paadrog ham imidlertid, tiltrods for alle hans Anstrengelser for at lindre Folkets Byrder, en almindelig Upopularitet, der tilsidst i 1821 endog førte til en Anklage for Rigsretten, hvorfor han dog ved den endelige Dom blev aldeles frifunden. Under denne almindelige Miskjendelse maatte Grev Wedel ogsaa savne Bevidstheden om, at han ialfald havde sin Konges Tilfredshed og i denne kunde finde sin Trøst. Karl Johan havde nemlig aldrig troet at være aldeles sikker paa ham, og da nu dertil kom en stærkt fremtrædende Meningsforskjel med Hensyn til Finantsstyrelsen, blev Forholdet snart i den Grad forværret, at Grev Wedel i 1822 trak sig tilbage fra det offentlige Liv.

Han tilbragte derefter en Række af Aar, væsentlig beskjæftiget med Bestyrelsen af sin Svigerfaders store Eiendomme ved Christiania, Bogstad Gaard med Nordmarken og Krokskoven samt Bærums, Moss og Hakedalens Jernverker, hvilke han ved Peder Ankers Død i 1824 overtog for sin egen Regning. Han riste sig ogsaa her paa et mindre Virksomhedsfelt i Besiddelse af det samme Talent, som han havde lagt for Dagen under sin Bestyrelse af Finantsdepartementet, og det lykkedes ham inden sin Død at bringe de indviklede Affærer, som han først efter store Betænkeligheder havde overtaget, i en forholdsvis meget gunstig Stilling. Han var ogsaa i disse Aar Medlem af flere Storthing, hvis Præsident han jævnlig var. Tillige forbedredes i den Tid, hvori han var uden nog'et offentligt Embedshverv, Forholdet mellem ham og Kongen, som nu fuldstændig erkjendte, hror meget han og Norge skyldte Greven, hvorfor han ogsaa, da han under den politiske Krise i 1836 bestemte sig til paa Ny at besætte Statholderposten, betroede denne til Grev Wedel.

Allerede i sine yngre Aar havde Grev Wedel ved den Uforsigtighed, hvormed han behandlede sin egen Person paa Reiser, paa-draget- sig Anfald af Podagra, en Sygdom, der for Øvrigt var arvelig i hans Slægt. Denne blev stadig stærkere, og da ogsaa Stensmerter sloge sig til, maatte han om Sommeren 1840 reise til Wiesbaden, for der at forsøge at rinde sin Helbred tilbage. Her døde han imidlertid 27de August, som en Følge af en mislykket Operation. Hans Lig blev samme Høst ført til Antwerpen og derfra hjemhentet med Dampskibet „Nordkap", som bragte det til Jarlsberg. Fædrelandet forstod ved hans Død, hvad det havde tabt i denne sin Søn, og med Sorgen forstummede ogsaa al Miskjendelse.

Yngvar Nielsen.Johan Sebastian Cammermeyer Welhaven.

Johan Sebastian Cammermeyer Welhaven fødtes i Bergen den 22de December 1807 af Forældrene Johan Emst Welhaven og Else Margrete Cammermeyer, hvilken sidste var Sødskendebam til den bekjendte danske Forfatter P. A. Heiberg. I Hjemmet og tildels ogsaa i Skolen nød lian Fordelene af den Indflydelse, som Berørelsen med flere netop dengang i Bergen samlede fremragende Mænd kunde øve paa det unge lyse og opvakte Sind og navnlig fremhæver man i denne Henseende, hvad en saa eiendommelig anlagt Personlighed som Lyder Sagens maatte virke paa ham under Skoleaarene. 1825 blev han Student fra Bergens Skole, studerede en Tid Theologi efter Faderens Ønske, men opgav dette Studium ved Faderens Død for udelukkende at følge sit egentlige Kald, der først og fremst ledede ham ind paa Æsthetik og dermed beslægtede Studier. Under disse med hans hele Aandsretning saa vel stemmende Sysler og under Betragtningen af saa mange Overdrivelser, der ledsagede den unge opvoxende Nationalfølelses gjærende og famlende Tiltag, var det han ledes ind i den literære Kamp, som skulde blive af en gj ennemgrib ende B ety dning ikke alene for vor Literatur, men for vor hele aandelige Udvikling i det Store taget. Sit Digterkald var han sig først bevidst senere end sin Fremtræden som Polemiker.

Denne korte Livsskizze kan ikke være Stedet til at give en udtømmende Skildring af den Wergeland-Welliavenske Feide, saameget mere som denne nu saa ofte harværet belyst, at de fleste vel har nogenlunde Rede paa Stridens Kjærne. Der er nu gaaet saa lang Tid hen, at Partilidenskabenpaa begge Sider har forstummet, og den hele Strid tilhører allerede Historien, som samtidig vil bortse fra Overdrivelserne paa begge Sider, og tillige give enhver sit, naar der spørges om de ledende Bevæggrunde og inderste Impulser hos begge Parter. Betragter man den Wergeland-Welhavenske Feide aldeles lidenskabsløst, maa detvisselig erkjendes, at Welhaven i Hovedsagen og det Væsentlige har talt og seet sandt, om end f. Ex. den 25aarige Kritikers Bog „Henrik Wergelands Digtekunst og Polemik" (1832) lider af ikke faa Overdrivelser: men selv i sidstnævnte Henseende bør vi, som læser Skriftet under Indtrykket af den senere foregaaede Udvikling baade inden det Wergelandske Digterliv og vor Literatur i det Hele taget, erindre, at man ikke just skal staa midt oppe i en gjærende Kamptid, naar det skal lykkes En i hvad Wergeland havde skrevet inden 1832, at erkjende

Spiren til den, trods alle Udvæxter, dog originale og ofte saa skjønne Digteraand, som udfoldede sig senere.

Tiden og Udviklingen har klarere end alt Andet rist det gavnlige og sunde i Welhavens Optræden, vist, at han ikke alene ved at gribe ind var i sin fulde Ret, men at han opfyldte en Pligt, der paahviler den Kaklede, naar han med et Mod og med en Kampfærdighed, som kræver baade Anerkjendelse og Taknemmelighed, reiste sig mod Ensidighederne i Modpartiets Tendenser. Vi siger, at det kræver Taknemmelighed, thi den, som under Læsningen

af f. Ex. „Norges Dæmring", der under denne Feide udkom 1834, altsaa efter at Striden havde staaet paa nogle Aar, — og som har Vilje og Evne til at sætte sig ind i den smertelige og ensomme Stemning ligeoverfor sit eget Folk, der maa liave fyldt Digteren af disse „geharnischte Sonette; den kan ogsaa fatte, at Welhaven da maa liave gjennemlevet, hvad han selv skildrer i sin „Protesilaos."

Den hele Strid, begyndt paa literære Enemærker, men ført videre og videre ud gjennem de nationale Spørgsmaal, var en Nødvendighed, som sent eller tidligt maatte gjøre sig gjældende. Den berettigede Trang til at fremelske det nationale, maatte, som enhver anden lignende Bevægelse, let føre til Overdrivelser. Welhaven kastede sig ind i Striden for at forebygge, at hin Stræben ensidig skulde afskjære os fra den øvrige europæiske Kulturudvikling og blive til en tom Form uden Livsindhold. Det kan ikke betvivles, at Tiden ogsaa uden Welhaven vilde have ført en alsidigere Betragtning af disse Forhold med sig, men dels bevirkede Welhavens resolute Optræden, at Spørgsmaalet kom til en hurtigere Afgjørelse, dels bevirkede maaske netop hans Modstand mod de nationale Overdrivelser og al den Strid, som denne Modstand kaldte tillive, at det virkelig ægte og frugtbare i den nationale Stræben desto før kom til sin Ret og fæstede Rødder. At Welhaven selv senere kom til at bidrage mægtigt hertil, vil man bedst erfare ved at gjennemgaa hele Bækken af hans Forfatterskab i de for nogle Aar siden udkomne 8 Bind „Samlede Skrifter."

Den, der vil sætte sig nærmere ind i Enkelthederne af den store literære Feide, maa ri henvise til en af de nu let tilgjængelige Hjælpekilder til Studiet af denne Literaturperiode. Det maa lier være nok at anføre, at hvad der først kun var en mindre Kreds, det blev lidt efter lidt et paa Grund af sin Intelligens stærktog kompakt Parti inden Nationen. I 1839 udkom saa Welhavens første „Digte", der fulgtes 1845 af „Nyere Digte", „Halvhundrede Digte (1848)", „Reisebilleder og Digte (1851)" og ..En Digtsamling (1860)". Gjennem disse Digte, og gjennem sin øvrige Indgriben i vore kunstneriske og aandelige Forhold har Welhaven øvet en overordentlig Indflydelse paa Samtiden, og lagt Grunden til adskilligt af det, der nu voxer op om os. Hans Plads som national Digter tvistes der nu ikke længere om, den er klart og kjernesandt anvist gjennem Digte, som ..EivindBolt".Aasgaardsreien", „Raad for Uraad", ..Dyre Yaa" m. fl. Og hans fremragende Plads som Digter, bortseet fra det rent nationale, er man ogsaa nu paa det Rene med; ingen bestrider den længere. Det er vel saa, at han ikke overalt kan tale umiddelbart til alle, og man har for en stor Del af hans Digtnings Vedkommende Ret' til at kalde ham en Digter for ..the upper ten thoiisand", men under vor Udvikling maatte en saadan usaarlig, rustet, afsluttet Digtning til for at danne et støttende Samlingspunkt under det nationale Arbeide, og det viser sig ogsaa nu mere end nogensinde, at denne Digtning eier en af Tidsforholdene uafhængig Livskraft, idet der for hvert Aar, som gaar, samler sig større og større Skarer om dens Fane.

Alle erkj ender nu, hvilken overordentlig Indflydelse Professor Welhaven har havt som Digter og som Kritiker, og der var en Tid, da man næsten kan sige, at han, der under Dæmringsfeiden stempledes som saa unorsk, var Gjennemgangs-leddet for den nationale Udvikling paa Kunstens og Literaturens Gebet. Under det store nationale Nybryderarbeide, som fandt Sted ovenpaa den første Norskhedsgjæring, opsugede han i sin Personlighed alt det, der dukkede frem af Ægte og Godt, for siden at tilbagestraale det i lutret og forædlet Form. Herved har lian i Virkeligheden banet Veien for meget af det, som vi nu tager som en given Sag, men som dengang uden ham kanske vilde have været vraget.

Senere har alting udviklet sig saaledes, at Nogle er tilbøielige til at se meget af det Welhavenske som tilhørende et tilbagelagt Stadium; det turde dog vise sig, at der er mere sand Livskraft i en hel Del af den Welhavenske Norskhed, end i meget af det, som har afløst den. Og ialfald skal man ikke godt kunne negte, at det Gode, der er kommet frem efter Welhaven, i mange Henseender har ham til Forudsætning og Grundvold.

Som Kritiker har Welhaven, foruden paa det literære Omraade ogsaa inden den bildende Kunst ledet vort Publikum under dets første Fainlen. Ved Siden af hvad han i begge Henseender virkede gjennem Bladartikler in. m., øvede han megen Indflydelse gjennem personlig Deltagelse i Løsningen af de æsthetiske og kunstneriske Spørgsmaal, hans Tid tog sig for at behandle, ligesom i det daglige Liv hans Stemme gjerne hørtes og kanske oftest blev den afgjørende i saadanne Sager. lians Indflydelse paa Smagens Udvikling var derfor ogsaa meget

større end man skulde kunne slutte alene af hans literære Virksomhed paa dette Omraade.

Welhavens Liv var ikke synderlig rigt paa ydre Omskiftelser udenfor de oven paapegede. Han udnævntes 1842 til Lektor og 1845 til Professor i Filosofi, fra hvilket Embede lian i 1867 paa Grund af svækket Helbred maatte tage Afsked. Han døde stille den 21de Oktober 1873. Inden sin Død havde han imidlertid den Glæde at være Gjenstand for en Hyldest fra Studenterverdenen,indenhvilkenhan selv engang havde bragt saa megen Splittelse og Strid, men som nu enig, samlet under sine Faner, togede ud for i Sang og Tale at takke ham for hvad han i sit Liv havde udrettet.

1 1845 indtraadte Welhaven i Ægteskab med Frøken Josephine Angelika Bidoulac († 1866) med hvem han fik Børn, der overleve ham, nemlig 2 Sønner: Ernst W (Sømand) og Hjalmar W. (Arkitekt) og 2 Døttre (ugifte).

K. A. Winter-Hjelm.Henrik Wergeland.

I et Værk som nærværende kan der naturligvis ikke være Spörgsmaal om nogen fuldstændigere Levnetsbeskrivelse af en Digter, hvis Liv og Virksomhed ligger vor egen Tid saa nær. Anskuelserne om hans Betydning og Karakter er endnu i mange Retninger saa delte, at en Fremstilling deraf maatte bevæge sig inden ganske anderledes vide Grændser, end et Værk, der væsenllig er en Portrætsamling, kan opstille. Men saameget kan vel nu ansees som indrømmet af Alle, at Henr. Wergeland fortjener en fremragende Plads blandt „berømte Nordmænd," og at hans Billede ikke bör savnes i et Værk som dette. Istedetfor en egentligt biographisk Fremstilling skal vi her indskrænke os til nogle korte Optegnelser om hans Liv.

Henrik Arnold Wergeland fødtes den 17de Juni 1808 i Kristianssand, hvor hans Fader, Nikolai Wergeland, var Adjunkt ved Latinskolen. Hans poetiske Retning begyndte allerede tidligt at yttre sig; som lidet Barn var han, hvad man ofte hører fortælle om geniale Mennesker „meget alvorlig, ikke støiende og ikke hengiven til Leg"*) Som Skolegut skrev han, satiriske Vers, en Novelle, endog smaa Komedier. 17 Aar gammel tog han Artium, og 4 Aar derefter, i 1829, theologisk Embedsexamen. To Aar iforveien skrev han under Navnet Siful Sifadda sit første større Arbeide, „Farcen Ah!" og Aaret efter „Irreparabile tempus." I de Par følgende Aar begyndte de første Tegn at vise sig til de politiske og literære Brydninger, hvorunder han kom til at spille en saa fremragende Rolle. Det var, i den førstnævnte Retning, Carl Johans bestemtere Fremtrædende, mod Norges Selvstændighed lidet gunstige Regjeringssystem, og i literær Henseende Splittelsen mellem Anskuelserne inden Studenterstanden, som nu vakte en stedse stærkere Gjæring i Gemytterne; og under denne fik lians hele Aandsretning det Præg, som er mere eller mindre fremtrædende i hans hele følgende Liv. Han blev den op-vaagnende Selvstændighedsfølelses Digter. Den Periode af hans Liv, hvori hans Virken som Nationalitetens Forkjæmper er stærkest iøinefal-dende, falder naturligt sammen med det Tidsrum, da hine Kampe i Literaturen og Politiken førtes med størst Heftighed, omtrent fra 1829— 1837. Vi minder om „Torveslaget,, 17de Mai 1829, Welhavens Optræden, Studenterforbundets Stiftelse, „den Constitutionelles" Optræden, Tvistighederne mellem Carl Johan og Storthingene,

*) En Bemærkning af Digterens Fader fra W.s femte Aar. Se Monsen Biografi.

der kom til sit voldsomste Frembrud ved Storthingets Opløsning i 1836, og i det følgende Aar ved Flagets Emancipation erhvervede Nationen en fornyet Anerkjendelse af dens Ret som selvstændigt Folk. Under disse Bevægelser udfoldede Henr. Wergeland en rastløs Virksomhed, vistnok spredt og lidet egnet til at nære den Betragtningens Ro, som man ellers er vant til at anse uundværlig for Digteren ; men alligevel, ja man tør vel sige netop paa Grund af denne Rastløshed af en uberegnelig vækkende Indflydelse paa vor folkelige Udvikling, derved, at han altid holdt Folket i Aande, altid var paafærde, altid med instinktmæssig Hurtighed anede, fra hvilken Kant Faren truede. Hans Virken for Almuens Oplysning, hvorved han blandt Andet lagde den første Grund til Oprettelsen af Almuebogsamlinger rundt om i Landet, hans snart sagt utallige Avisartikler (mindre interessante i blot literær Henseende, men under Døgnets Bevægelser sikkert betydningsfulde), hans politiske Virksomhed som Taler, Redaktør af Folkebladet og senere af Statsborgeren og Flyvebladene „for Menigmand" — er maaske de mest betegnende Træk af hans offentlige Liv i denne Periode. I mere strengt digterisk Retning udviklede han ogsaa en forbausende Produktivitet. Vi nævner som det mest Karakteristiske i denne Henseende

det kaotiske Ungdomsarbeide „Skabelsen, Mennesket og Messias", Sinclars Død, Digte, 1ste og 2den Ring, Spaniolen, Barnemordersken, og fornemmelig den store Mængde i Aviserne om-spredte mindre Digte.

I de følgende Aar efter hin bevægede Periode indtraadte der en større Ro i vort offentlige Liv, og for Henr. Wergelands Digterliv, der var saa inderligt knyttet til Bevægelserne i Folket, blev dette Skifte ogsaa af stor Betydning. I lians ydre Forhold foregik der ogsaa nu Forandringer, som flk en stor Indflydelse paa hans literære Virksomhed. Hans Forhold til Carl Johan, livis Politik han saa ofte havde angrebet paa samme Tid som lian, ligefra sin første Optræden, hyldede lians Personlighed i begeistrede Kvad, fremkaldte nu en betydningsfuld Forandring i hans Stilling som offentlig Person, dengang han, som Honorar for „fritvalgte Arbeider til Almuens Oplysning," i 1839, modtog en aarlig Pension (200 Spdlr.) af Kongens private Kasse. Fordums politiske Venner, som ikke kunde fatte, at Begeistring for denne Konges Personlighed kunde forenes med frisindede Anskuelser, forenede signu med hans gamle Modstandere, og brød Staven over „Hofpensionisten"; men under den mageløs heftige Forfølgelse, som dette Skridt paadrog ham, var det saa langt fra, at hans freidige Sind forkuedes, at man tvertimod fra dette Tidspunkt kan sige hans Digtergenius først udfoldede sig i al sin Herlighed. Han var ligesom bleven tvungen tilbage fra Deltagelsen i det offentlige Livs Kampe (og paa dette Felt havde han ogsaa nu gjort sin Dont) og kunde, mens Forfølgelserne rasede som værst, søge Trøst og Ko i den friere Digtnings Verden, og i Samlivet med en Hustru (Sofie Amalie Bekkevold) som han i 1840 ægtede, og som han elskede med en Ynglings sværmeriske Kjærlighed. I hans Digte fra denne Periode træder først Digteren ret klart frem; hans mindre lyriske Digte, Svalen, Jøden, Jødinden, Jan van Huysums Blomsterstykke, den første Afdeling af „Mennesket," den engelske Lods o. fl. er Værker af en saadan lyrisk Friskhed og Sødme, af en saadan Originalitet og — hvis man ved en skjøn Form forstaar noget Andet end flydende Vers — et saadant Mesterskab i Formen, at de ikke kan glemmes saalænge det norske Sprog er til.

Kun 37 Aar var tildelt dette daadrige Liv. I 1844 kastedes han af en tærende Sygdom paa det Sygeleie, hvorfra han ikke reiste sig; men som han lige til det Sidste omgav med Gland-

sen af sin Genius. Den Ilte Juli 1845 døde Henrik Wergeland, begrædt af det Folk, hvis djerveste Talsmand han havde været i en skjebnesvanger Tid, hvis første ungdommelige Stræben han har styrket og forklaret, som i ham, saalænge der er et norsk Folk i Norge, vil se dette urolige Ungdomsliv som i et samlet Billede, og af hvilket hans Eftermæle har et dobbelt Krav paa Udødelighedens Løn: for Skjaldesang og Borgerdaad.

Det medfølgende Portræt af Wergeland er fra hans senere Leveaar. Han var da bleven noget før; men hans smukke, mandige Ansigtstræk med de klare, næsten skarpe Øine var dog endnu fremtrædende. Af Figur var han stærktbygget, næsten firskaaren, og hans Fremtræden vakte ved første Øiekast snarere Forestillingen om en dygtig praktisk Mand, end om en Digter, ialfald ikke saaledes som man nutildags tænker sig Digtere at se ud. Det opadvendte, ligesom speidende Blik var betegnende ved hans Holdning, ligesom det noget tilbage-bøiede Hoved betegner hans djerve Sind, eller, om man vil, en Skyggeside i hans Karakter, (den som maaske har skaffet ham flest Uvenner) et Anlæg til Trodsighed, og et ofte fremfusende Væsen. Blomsten i Knaphullet bør heller ikke være borte paa et Portræt af Wergeland.Johan Herman Wessel.

Et lidet Oktavbind paa nogle hundrede Sider udgjør det hele literære Efterladenskab, som i den norsk-danske Fællesliteratur fra forrige Aarhundredes sidste Halvdel er inskrilieret med J. H. Wessels Navn; men dette lille Bind Poesi har været og vil til alle Tider forblive tilstrækkeligt til at sikre Forfatterens Navn og Yirke mod Glemsel. Der er gaaet mere end et Hundredaar, siden den 30 Aar gamle norske Student optraadte i Kjøbenhavn med sit komiske Mesterværk „Kjærlighed uden Strømper", men hvor kolossal end efter alle Beretninger den Opsigt var, som den unge og ubekjendte Forfatters første Fremtræden vakte i hans Samtid, kan dennes Beundring og Anerkjendelse dog ikke have været større end den, som Læsningen af hans Digtning endnu den Dag idag aftvinger ethvert poetisk modtageligt Sind, saa original og kraftfuld, saa frigjørende og lystvækkende, saa frisk og indtagende har hans Digtning bevaret sig under Livets og Literaturens Omskiftelser.

I Yestby Præstegjæld nede paa Drøbakskan-ten levede omkring Midten af forrige Aarhundrede Præsten Jonas Wessel, en Brodersøn af Søhelten Tordenskjold, med sin Hustru Lena Schumacher i et lykkeligt Samliv, der

velsignedes med ikke mindre end 13 Børn. Det fjerde i Bækken af disse var Johan Hermann, som fødtes paa Jonsrud Plads, hvor Kapellanboligen dengang laa, den 6te Oktober 1742. Tilligemed to yngre Brødre bestemtes han for Studeringerne og forberedtes ved privat Undervisning i Hjemmet til at indtræde i Kristiania Latinskole. Om Yaaren 1758 kom han med den ene af hine Brødre ind i Latinskolen, hvor han optoges i næstøverste Klasse, den saakaldte femte Lektie, hvis „Hører" eller Klasselærer dengang var A. P. Bartholin, en dygtig og veludrustet Mand med særlig Forkjærlighed for de skjønne Videnskaber, og om hvis Undervisning det ligger nær at formode, at den har haft en velgjørende Indflydelse paa Disciplenes Skjønhedssans. Det følgende Aar blev Brødrene Wessel flyttet op i Mesterlektien, hvor Undervisningen lededes af Rektoren, den lærde J. P. Hersleb, og Konrektor Søren Monrad, en i sin Tid højt anseet latinsk Versifikator. Blandt Wessels Kammerater i Mesterlektien kan nævnes hans senere Ven og Medforbundne i „Det norske Selskab" Ove Gjer-løv Meyer. Sommeren 1761 drog Wessel til Kjøbenhavn og tog Examen artium samt det følgende Aar anden Examen med Karakteren Laudabilis. Den tyveaarige Yngling, der havde aflagt saa hæderlige Prøver paa sin Dygtighed, kastede sig nu med Iver paa Studiet af fremmede Sprog og deres Literatur, navnlig Fransk og Engelsk, og begavet med et fortrinligt Sprogtalent, erhvervede han sig snartved Selvstudium en ikke almindelig Færdighed i at tale og skrive disse to Sprog og et fortroligt Kjendskab til deres poetiske Literatur; ligesom han i en sildigere Tid lagde sig efter Italiensk og i sine sidste Aar gjorde sig bekjendt med Spansk. Han havde efter det første Aars Ophold i Hovedstaden ikke videre Hjælp at vente sig fra Hjemmet, og han var ganske henvist til sig selv og sit Arbejde med Hensyn til Udkommet. Dette

erhvervede han sig, forøvrigt knapt og kummerligt nok, ved at give Timer som „Sprogmester", medens han tilbragte den øvrige Tid af Dagen i et sorgløst Samliv med Jevnaldrende, efter Datidens Skik mest paa Kaffehusene; om Natten sad han paa sin Studenterhybel fordybet i æsthetiske Studier, hvilke han efter Samtidiges Udsagn skal have drevet baade grundigt og omfattende. Under den dobbelte Indflydelse af Læsning og Selvstudium paa den ene Side og paa den anden Side Omgangen med en Kreds af højtbegavede, literært interesserede og kunstnerisk begejstrede unge Landsmænd modnedes Wessel i disse Aar stille og ubemærket, indtil hans Genius brød frem i fuld Glans og Styrke, og den 30aarige Yngling udførte den literære Bedrift, som med en Gang stillede ham paa en af de mest fremragende Pladse i hans Samtid og knyttede hans Navn uforgjængeligt til den dansk-norske Poesis og Kulturs Historie.

Ved Fredrik den Femtes Thronbestigelse aabnedes atter den danske Skueplads, men i Følge med det danske Skuespil kom ogsaa fransk Komedie og italiensk Opera i Gang, yndet og understøttet som en Modesag af Hof og Adel. Og til Oversættelserne af de franske og italienske Originalværker kom fremdeles Efterdigtninger af danske og norske Forfattere, hvori den forgudede fremmede Skoles Mangel paa virkelig poetisk Indhold, dens Unatur, Svulst og Affektation traadte end tydeligere for Dagen, ikke mindst ved de Virkninger, den sceniske Opførelse frembragte paa det store Publikum, som hverken havde Klarsyn eller Mod nok til at opponere mod de højere Stænders Henrykkelse. Det var, som Welhaven har ytret, æsthetisk Majestætsforbrydeise at betvivle den franske Tragedies Klassicitet og Mønstergyldighed. Men Wessel begik Forbrydelsen, og ved at gjøre Latteren til sin Allierede overmandede han for bestandigt den unationale og forskruede franske Skoles heroiske Sørge- og Syngespil med deres Herredømme over Samtidens Digtning og Smag. Det var hans Landsmand Nordahl Brun, som gav Foranledningen til Wessels Optræden paa Kamppladsen, idet den i Februar 1772 under Publikums stormende Bifald stedfundne Opførelse af B.'s originale Sørgespil „Zarine" vakte Wessels Geni op af dets indolente Tilbagetrukkenhed og inspirerede ham til i Løbet af 6 Uger at udarbejde sit Sørgespil „Kjærlighed uden Strømper", denne træffende, ved sit Vid og sin Klarhed, sin Sikkerhed og sin Sprogkunst for Skolen aldeles tilintetgjørende, almengyldige og gjennemgribende Parodi. Stykket blev ikke strax offentliggjort, og hans Venners indtrængende Forestillinger om at faa det udgivet og opført vandt først Gehør hos den tause og tilbageholdne Digter, da han deri troede at kunne øjne en Udsigt til at bryde sig en Vej og at komme ud af sin trængende Forfatning. Hvilken Opsigt „Kjærlighed uden Strømper" vakte ved Udgivelsen og den derpaa følgende Opførelse, derom danner man sig nu vanskeligt den rette Forestilling. Wessel havde levet fremmed og ukjendt udenfor en snever Kreds i den danske Hovedstad i 12 Aar, og nu med en Gang vandt han i nogle faa

Maaneder en Navnkundighed, der er uden Exempel i dendansk-norske Digtekunsts Historie. Stykket spilledes i Træk Aften efter Aften, og dets Repliker trængte som populære Melodier i en Opera nu for Tiden fra Theatret ud paa Gader og Stræder; Stykket lærtes udenad, og Dialogen gjenlød i allehaande Anvendelser ved Spillebordet og for Skranken, i lærde Diskussjoner og i spøgefulde Samtaler. „Men „Kjærlighed uden Strømper" er ogsaa som Kunstværk, som en Frembringelse, hvis Plan og Øjemed er fuldstændig realiseret, saa godt som enestaaende i denne Literaturepoke og det eneste af dens større Digte, der i alle Dele endnu staar for os i sin oprindelige Friskhed." Og hertil kommer, at hvad Samtiden ikke strax enten kunde eller vilde se, nemlig Stykkets almengjældende Parodi, det staar nu for enhver som ganske tydeligt og forhøjer dets komiske Virkning og Betydning. Til andet Oplag af Digtet, der udkom i 1774, føjede Forfatteren sin fortræffelige „Epilog", og i det derpaa følgende Aar udgav han i første Hefte af „Det norske Selskabs" Skrifter sine to alvorlige Digte, Oderne til Nøjsomhed og til Søvnen. I 1776 udkom og opførtes hans Komedie „Lykken bedre end Forstanden", der dog blev uden større Virkning. Han faldt ved denne Tid i en langvarig og smertelig Sygdom, der bandt ham til Lejet i et helt Aar, og hvis Virkninger paa hans allerede før svage Helbred han aldrig siden forvandt. Et Slags Lethargi overkom ham nu, og det blev ham endog en fysisk Trang at opsøge det Selskabsliv, hvor man uden mange Omstændigheder kunde nyde en pirrende Drik. Først i 1778 fik lian et Slags fast Ansættelse som Oversætter ved Theatret m ed 300 Rdlr. aarlig Gage. I denne Stilling har han oversat syv franske Operetter. I 1780 indtraadte en Forandring i Wessels Forhold, der overraskede hans Venner ligesaameget som hans literære Debut i 1772: han giftede sig. Man antog ikke, at det skete af egentlig Tilbøjelighed, men heller ikke for Penges Skyld, da hans Hustru, Anne Kathrine Bukjer fra Kristiania, hverken havde Arv eller Eje. Vi kjende kun lidet til hans ægteskabe-

lige Forhold, kun saameget synes sikkert, at det ikke var nogen ligestemt Sjæl, han havde fundet i sin Hustru, og at deres Samliv ikke var det lykkeligste. Det beredte ham dog i hans sidste Aar en Kilde til rig Glæde, idet hans Hustru i Decbr. 1781 skjænkede ham en Søn, hvem han opkaldte efter sin Fader Jonas og ved hvem den hjertevarme, men forstemte og mismodige Digter hang med usigelig Ømhed.*) I 1784 begyndte Wessel Udgivelsen af et Ugeblad „Votre Serviteur Otiosis", hvoraf der udkom 54 Numre, indeholdende komiske Fortællinger, af hvilke Hvermand med selv den mest elementære Literaturkundskab kjender f. Ex. „Smeden og Bageren", „Hundemordet", „Herremanden", „Gaffelen" o. fl. I disse Digte benytter Wessel en fri, af lange og korte Linjer dannet Versform, ypperlig skikket for det komiske Indtryk. Ved Siden af dette Ugeblad krydsede hans mangehaande versificerede Indfald og Impromptuer fra „Det norske Selskab" ud i Almenheden og bidrog sit til at give Tonen saavel i den snevrere Kreds som udenfor et oplivende og som saadant gavnligt Element. Nogle Maaneder før sin Død udgav han det satiriske Skuespil i syv Akter „7603", der behandler det moderne Emne Kvindens Emancipation, men paa en Maade, der hverken tilfredsstiller Læsere nu eller skal have tilfredsstillet Forfatteren selv. I sine sidste Levedage, medens han laa dødssyg, fik Wessel sin Oprømthed og Munterhed tilbage, og uventet kom derfor hans Endeligt den 29de December 1785. Hanä Jordefærd bekostedes af „Det norske Selskab", og han blev begravet paa Trinitatis Kirkegaard i Kjøbenhavn, i Nærheden af den 4 Aar tidligere bortgangne geniale Digter Ewald.

J. B. Halvorsen.

*) Sønnen, (ler i meget, ogsaa i sit Ydre, skal have lignet sin Fader, blev senere hjnlpet frem til Studeringerne, vendte hjem til sin Faders Fødeland og d»de ugift som Prokurator i Porsgrund i 1836.Vilhelm Andreas Wexeis

er født i Kjøbenhavn 29 Marts 1797. Hans Fader Fredrik Nannestad W., en norsk Præstesøn, var Forvalter ved Glasmagasinet i Kjøbenhavn, men blev siden forflyttet til Norge som „Administrator" ved de norske Glasværker og døde som saadan 1825. Moderen, Bolette Ka-tharine Balling var Datter af den i sin Tid ikke ubekjendte Litterat Emanuel B., til hvem der sigtes i Wessels Digt til Jens Baggesen. Wexeis skulde have været Søkadet og gjorde en Prøvetur tilsøs i sit 11te Aar, men Søen smagte ham ikke, og han blev da sat i Meti opolitan-skolen 1807. Tidlig røbede han her den Til-bøielighed til et stille indadvendt Liv, der alle hans Dage fulgte ham, og snart vaktes ogsaa hans Lærelyst, om den end en Stund var ringe nok, — hvad der maa forundre enhver, der har kjendt noget til hans Personlighed og Virksomhed uden at have et tilsvarende Kjendskab til Skolevæsenet og

Undervisningsmetho-den i hine Dage. Af Skolens Lærere var det især S. B. Hersleb, der underviste i Religion og Modersmaalet, til hvem han knyttede sig, og Baandet mellem dem skulde holde længe. Uagtet hans Fader allerede 1809 var flyttet til Norge forblev han dog i Skolen, til han blev Student i 1814, men begav sig samme Aar til Norge, hvor han 1815 blev indskreven som akademisk Borger ved Kristiania Universitet og i 1816 tog anden Examen. Ved begge Examener flk han Karakteren Laudabilis. Det havde aldrig faldt ham ind, at han skulde blive andet end Præst, og han gav sig med hele sin Sjæl hen til det theologiske Studium, der dengang ved Universitetet lededes med Ungdomskraft, Kjærlighed og Dygtig'ied af Hersleb og Stenersen. De havde Glæde af denne Discipel, der ogsaa blandt sine Kammerater nød en saadan Anseelse, at der kun var en, der vovede at gaa op til Embedsexamen med ham, nemlig senere Professor C. A. Holmboe, med hvem W. delte Æren af at være den første ved vort Universitet, der flk Karakteren laudabilis et quidem egregie til Embedsexamen i Dcbr. 1818. Kun 22 Aar gammel blev han saa 4de Mai 1819 udnævnt til ordineret Kateket ved Vor Frelsers Kirke i Kristiania og tillige til Personelkapellan hos den alderstegne Stiftsprovst Lumholtz og 28de Mai ordineret af Biskop Bech. I dette Embede blev han staaende, til 13de November 1846, da han blev residerende Kapellan ved Kirken og hermed erholdt det eneste Embede, han havde ønsket, og som han ikke vilde bytte med Throndhjems Bispestol, hvortil han valgtes 1848 eller med noget Sognepræst-Embede i Kristiania, der naturlig-

vis stod ham aabent ved Vacancerne i 1853 og 1859.

Det var saaledes ikke gjennem fremtrædende Embedsstillinger og heraf flydende Virksomhed at W.'s Navn skulde bæres til Efterslægten, om det end af alle maa erkjendes, at ingen Mand i den første Halvdel af vort Aarhundrede har indtaget en saa fremragende Stilling i vor Kirke som han, eller øvet en mere betydningsfuld Virksomhed i vide Kredse Kun faa Kirkens Mænd har med en saa gjennem beaandet pastoral Personlighed forenet den dybeste Lærdom og den lykkeligste Evne til at gjøre den frugtbar for mange. Med sin stille, indadvendte Natur forbandt han derhos et sikkert Blik paa Forholdene og et praktisk Greb paa Tingene, der gjorde ham brugbar til den mest forskjelligartede Gjerning, der kan bydes en Præst, ligefra at examinere theologiske Kandidater til at skrive Love og administrere Hovedstadens Almueskolevæsen. Er det end ofte saa, at en Præsts Betydning mere ligger i hvad han er end i hvad han gjør, saa hersker nok her den fuldeste Enighed om, at vi i W. havde en Mand, hvis Værd for Fædrelandets Kirke i lige høi Grad er at søge i hans kristelige og kirkelige Personlighed som i hans Gjerning, der rækker langt ud over det halve Aarhundrede, der blev ham givet til Arbeidstid. Det bliver saaledes en vanskelig Sag i korte Træk at give et Billede af ham, og der kan her kun være Tale om at fremhæve lidt af det meget, vi i ham eiede. — W. var ikke en Mand, hvis udmærkede Evner traadte frem gjennem en tilsvarende ydre Begavelse, og man har i ham det Særsyn af en Præst, der maaske har sin væsentligste Betydning som Prædikant, medens han savnede omtrent alle ydre Betingelser for som saadan at blive tiltrækkende. Derfor er det let at forstaa, hvorledes han i en ukirkelig Tid i mere end 20 Aar kunde-prædike for ganske faa Tilhørere, medens ban i den derpaa følgende Del af sin Virketid uafbrudt søgtes af en Mangfoldighed, der maatte tiltrækkes ved det dybe Sandhedsindhold i hans Forkyndelse. Og med dette vil man atter let forstaa, hvorledes han gjennem sin hele Virketid kunde faa en stor Betydning som den praktiske Lærer for Landets vordende Præster. Den direkte personlige Paavirkning af Theolo-gerne, der har været til en stor Velsignelse for mange af dem, der nu som ældre Mænd arbeider i Kirken, falder nærmest sammen med Tiden, da hans Tilhørere var faa, men som Theologernes Prædikant flk han alt større og større Betydning, ogsaa da disse i de skiftendeTider fulgte en Retning, der ikke var hans. Hvad han i disse Tider blev for Menigheden, derom vidner de kraftige Livsrørelser, haL endnu i sine sidste 10 Leveaar fik se. Hvor stor direkte Andel i disse der maatte kunne tilskrives andre af vor Kirkes høist fortjente Mænd, — nægtes kan det aldrig, at den, der ved sin stille, alvorsfulde, trofaste Virken mer end nogen anden har bearbeidet Grunden, var gamle Wexels.

Som Theolog tilhørte W. — som bekjendt — den grundtvigske Retning, til hvis betydeligste, men ingenlunde mest udprægede Repræsentanter han hørte. At hans tungsindige Natur ved denne Retning løftedes til et friere Blik paa Livet, er vel lige saa sikkert som, at han aldrig ved den kunde ledes bort fra det alvorsfulde Blik paa Synden. Han stod fuldkommen selvstændig, opfattede aldrig sin Stilling som en Partimand og følte ikke noget særligt Kald til at optræde som Forsvarer for grundtvigske Doktriner hver Gang dertil var Anledning. Det var

neppe nogensinde hans Stræben at bringe andre over paa denne Retnings Eiendommeligheder, men kun at bringe dem ind i Kristendommens levende Sandhed. Derfor kunde han være noget for alle, om han end altid med fuld Sikkerhed holdt fast ved den vundne Overbevisning. Hans Retning maatte selvfølgelig give sig Vidnesbyrd i hans talrige Skrifter, om hvilke det ligesaa meget som om hans Prædiken gjælder, at det var Sandheden, han vilde indprente, — ikke Parti-formaal, han vilde naa. Mest gjælder vel dette oin hans betydningsfuldeste Verker, Pastoral-theologien og Forklaringen over det nye Testamente, — men det gjælder ikke mindre om

den under hans Medvirken omarbeidede „Forklaring", om den end skaffede ham mange tunge Timer og det viste sig, at Bogen ikke kunde staa for den kirkelige Kritik. Det er egentlig først fra 1833 at den grundtvigske Retning giver sig tilkjende i W.'s Skrifter. Før denne Tid ligger den Bog, der har baaret hans Navn videst, „Andagtsbog for Menigmand", der ved hans Død var trykt i 71,000 Exemplarer og 11 Gange oplagt. Opbyggelseslittera-turen eier faa Bøger, der som denne har vist sig skikket til at trænge ind overalt. W. var i et og alt en praktisk Natur, og i en sjelden Grad formaaede han at gjøre sine Kundskaber gjældende for alle. Han var en populær Forfatter, saaledes som kun en ægte Videnskabsmand kan være det. — Hvis nogen var en Fredens Mand, saa var det gamle Wexels, men det var langtfra at han skyede Kampen, hvor den stod for ham som Pligt, — ikke mindre naar det var Vantroen, der stod op i den gamle Filosof Nils Treschow, end naar det var vrange Opfatninger af det Kristelige, der førte den præstelige Iver for vidt (C. N. Sundt og Afholdssagen), eller der var fremmed Ild paa Alteret, der førte den paa Afveie, (J. Hesselberg og Politiken). De Kampe, han maatte udstaa for den omarbeidede Forklaring, behøver kun at nævnes.

Wexels's Billede staar levende for hans Menighed, der med dyb Smerte modtog Budskabet om hans Bortgang 14de Mai 1866. Langt ud over den gaar Kredsen af dem, der vil gjemme det og med Tak dvæle ved Tanken om hans Liv og hans Gjerning, erkjendende i ham en Personlighed af kirkehistorisk Betydning.liss